

วารสาร

ISSN 2774-129X (Print)
ISSN 2774-1443 (Online)

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Doctor of Philosophy in Social Sciences Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2569
Vol. 5 No. 2 : May - August 2026

เจ้าของวารสาร

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Philosophy Programs in Social Sciences Ramkhamhaeng University
Website : <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dpssj>
E-Mail : phdjournal.ru@gmail.com

วารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2569)

วารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ Doctor of Philosophy in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบของบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และ
เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์

การจัดพิมพ์

จัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) ฉบับที่ 3
(กันยายน – ธันวาคม)

เจ้าของวารสาร

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ปรึกษาเกิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ศาสตราจารย์พิเศษปัญญา สุทธิบัติ	กรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนงกรณ์ กุณศลบุตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกควบคุมคุณภาพวารสาร

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล ชันธไชย	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
---------------------------------	-----------------------

บทความหรือข้อคิดเห็นในวารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำวารสาร
จึงไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิบัติ

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.จำเนียร ชุณหโสภาค

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชเนตติ พิพัฒนางกูร
ดร.สิทธิชัย จันทรานนท์

มหาวิทยาลัยเกริก
บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นะมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วิชย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ เพื่อกมี
อาจารย์ ดร.วีรวัฒน์ จันทรัตน์
อาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ บุญชูนนท์
อาจารย์ ดร.เสาวนีย์ สมันต์ดีพร
ดร.ทิพนาด ชาริรักษ์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ผู้จัดการ นางสาวศิตารินทร์ ภัทรนันทศักดิ์

ฝ่ายศิลป์ นายอภิเชษฐ์ ตะกรุดแก้ว

ประจำกองการจัดการ นางสาววิรุบล จันตา

เหรียญก นางสาวศิริรัตน์ อันจิตร

สถานที่ติดต่อ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ อาคารท่าชัย ชั้น 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 โทรศัพท์ 0-2310-8566

สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สารจากผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (Doctor of Philosophy in Social Sciences Journal) เป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ในมิติที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบบทความวิจัย และบทความวิชาการ เพื่อเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาคุณภาพงานวิจัย และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาสังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลกอย่างสร้างสรรค์ โครงการปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับมาตรฐานของวารสารให้เป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ ได้รับการยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ โดยดำเนินงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และจริยธรรมทางการวิจัย พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับกระบวนการประเมินคุณภาพบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มข้น เพื่อให้ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปต่อยอดทางวิชาการได้อย่างแท้จริง

ในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของมนุษย์ งานวิจัยทางสังคมศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตลอดจนเสนอแนวทางเชิงนโยบายและนวัตกรรมทางสังคมที่เหมาะสมต่อบริบทของประเทศและสังคมโลก วารสารฉบับนี้จึงรวบรวมผลงานทางวิชาการที่สะท้อนมุมมองอันหลากหลาย ทั้งในเชิงทฤษฎี วิธีวิทยาการวิจัย และการประยุกต์ใช้ผลการศึกษาในพื้นที่จริง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขับเคลื่อนสังคมฐานความรู้

ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ กองบรรณาธิการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และองค์ความรู้ในการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพและรักษามาตรฐานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือของทุกภาคส่วนถือเป็นพลังสำคัญที่ทำให้วารสารสามารถปฏิบัติภารกิจในการเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานทุกชิ้นที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า การวิจัย การจัดการเรียนการสอน และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคต และร่วมกันขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง ยั่งยืน และเปี่ยมด้วยคุณภาพทางวิชาการสืบไป

รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิบัติ

ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทบรรณาธิการ

วารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ฉบับนี้มีบทความวิจัยและบทความวิชาการ มีประเด็นหลากหลายในสาขาวิชา ที่ประกอบด้วย 1) ปัญหาทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล 2) ปัญหาการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ 3) การบริหารงานโลจิสติกส์ 4) ความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ 5) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน 6) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้น 7) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ 8) การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน 9) นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ และ 10) พลวัตเชิงโครงสร้างและความไม่สมมาตรทางเพศในตลาดแรงงานไทย

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่จะผ่านการตรวจประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ทางวารสารกำหนด ซึ่งมีขอบเขตสาขาวิชาในการตีพิมพ์ในสาขา นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ รัฐศาสตร์ การจัดการโลจิสติกส์ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ทั้งนี้กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและคำชี้แนะที่มีคุณค่าทางวิชาการในอันที่จะส่งผลต่อคุณภาพของบทความที่เป็นองค์ความรู้เพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ

อาจารย์ ดร.จำเนียร ชุณหโสภาค

บรรณาธิการวารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ในเทศบาลเมืองท่าโขลง.....	1
สุภาศิริณี บุญรัตน์, เกวลิน ศิลไพพัฒน์	
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวมใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล	23
ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535.....	
ชล ประสุวรรณ, ณัฐ สันตาสว่าง	
นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ.....	41
พิชญา บวรอิทธิกร	
ความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ.....	60
ดวงทอง ลาภเจริญทรัพย์	
การบริหารงานโลจิสติกส์: คลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง.....	75
ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์	
การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา.....	91
หวั่ง เจอจูน, สุรัตน์ จงดา, ณรงค์ฤทธิ์ เขาว์กรรม	
พลวัตเชิงโครงสร้างและความไม่สมมาตรทางเพศในตลาดแรงงานไทย: หลักฐานจากการแยก	106
องค์ประกอบแบบ Shift-Share.....	
ขวัญ เพชรสว่าง, วิมลภ คุ่มประดิษฐ์	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี.....	131
ธนพล ชีวะประไพ, นวรัตน์ ประทุมตา, อภิชาติ เสนะนันท์	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้น โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อ	149
พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏ	
เพชรบุรี.....	
วีรวัฒน์ จันทรัตน์	

บทความวิชาการ

ปัญหาการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย	167
การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561.....	
ณัฐมณีนัน ดาสาลี, สุขสมัย สุทธิบัติ	

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ในเทศบาลเมืองท่าโขลง

วันที่รับบทความ: 25 ตุลาคม 2568
วันแก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2568
วันตอบรับบทความ: 24 พฤษภาคม 2569

สุภัทศิณี บุญรัตน์¹

เกวลิน ศิลพิพัฒน์²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน 2) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย 3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชน 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และโครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยกับพฤติกรรมการจัดการขยะ และ 6) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับพฤติกรรมการจัดการขยะ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองท่าโขลง จำนวน 398 คน โดยการคำนวณสูตรหาโรยามาเน่ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบอิสระ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ค่าสถิติไคสแควร์ ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลงอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองท่าโขลงอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมของประชาชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ อายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาอยู่อาศัย มีความแตกต่างต่อพฤติกรรมการจัดการขยะอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่เพศและระดับการศึกษาไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยว

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอย; การรับรู้ข่าวสาร; การมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเภทบทความ : บทความวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน, 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

² อาจารย์ที่ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน, 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: Supakkinee@gmail.com

อีเมล: ² kevalin.s@ku.ac.th

กับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลและการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะของเทศบาลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน และการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

Factors Related to Solid Waste Management Behaviors of Residents in Tha Khlong Town Municipality

Received: 27 October 2025

Revised: 8 December 2025

Accepted: 24 May 2026

Supakinee Boonrat¹

Kevalin Silphiphat²

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of solid waste management (SWM) behaviors among residents, 2) to examine perceptions of Tha Khlong residents regarding SWM information disseminated through municipal communication channels and promotional projects, 3) to examine the level of public participation in SWM, 4) to compare SWM behaviors based on personal factors, 5) to examine the relationship between perception of municipal communication channels and promotional projects and SWM behaviors, and 6) to examine the relationship between public participation and SWM behaviors. The sample consisted of 398 residents living in the Tha Khlong Municipality area, determined by using the Taro Yamane formula for sample size calculation. Data were collected using questionnaires and analyzed by statistical methods, including frequency, percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test, one-way ANOVA, chi-square test, and Pearson's correlation coefficient (r), with the significance level set of .05.

The research findings indicated that the SWM behavior of the residents in Tha Khlong Municipality was at a moderate level. The perception of information regarding waste management from the municipality's public relations channels and the perception of the municipality's SWM promotion projects were also at a moderate level. Overall public

Keywords: Solid waste management; Information awareness; Public participation

Type of Article: Research Article

¹ Graduate Student, Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University Bangkok Campus, 50 Ngamwongwan Rd, Chatuchak, Bangkok 10900

² Assistant Professor, Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok Campus, 50 Ngamwongwan Rd, Chatuchak, Bangkok 10900

* Corresponding author Email: Supakinee@gmail.com

Email: ² kevalin.s@ku.ac.th

participation was found to be at a moderate level. Hypothesis testing revealed that some personal factors, namely; age, occupation, number of family members and duration of habitation, had a significant difference in relation to waste management behavior, while gender and educational level showed no significant difference. It was found that the perception of information from the municipality's public relations channels and the perception of the municipality's waste management promotion projects were significantly correlated with the residents' SWM behavior. Furthermore, participation in decision-making, implementation, benefits taking and evaluation were significantly correlated with the residents' waste management behavior at the level of .05.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่การพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว ปัญหาขยะมูลฝอยได้กลายเป็นหนึ่งในความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทย ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชน โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปสู่สังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดขยะพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ใช้ครั้งเดียวเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน คุณภาพชีวิต และความน่าอยู่ของชุมชน จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยแห่งชาติ พุทธศักราช 2566 ระบุว่าประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นกว่า 26.95 ล้านตันต่อปี หรือเฉลี่ยวันละ 73,840 ตัน โดยมีขยะที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธีเพียง 10.17 ล้านตัน ขณะที่อีกกว่า 7 ล้านตันยังคงถูกกำจัดไม่ถูกต้อง (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) สะท้อนให้เห็นว่าระบบการจัดการขยะของประเทศไทยยังไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษยังพบว่าปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปี สะท้อนให้เห็นว่าหากไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนอย่างจริงจัง ปัญหาขยะมูลฝอยจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและมีการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลปีพุทธศักราช 2565 มีประชากรกว่า 73,975 คน (สำนักงานเทศบาลเมืองท่าโขลง, 2566) และเกิดขยะมูลฝอยเฉลี่ย 156 ตันต่อวัน แม้เทศบาลจะมีมาตรการบริหารจัดการขยะ เช่น การจัดตั้งจุดรวบรวมขยะ การเก็บขนขยะตามรอบเวลา และการรณรงค์ลดการใช้พลาสติก แต่ยังคงพบปัญหาขยะตกค้างตามครัวเรือนและพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากขาดการคัดแยกขยะจากต้นทางและการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาดังกล่าวสะท้อนว่าช่องว่างสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยในระดับท้องถิ่น คือ การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นทาง โดยเฉพาะการคัดแยกขยะในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการจัดการขยะทั้งกระบวนการ ในการจัดการขยะมูลฝอยจึงไม่อาจสำเร็จได้ด้วยความรับผิดชอบของเทศบาลเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ให้เกิดพฤติกรรมการจัดการขยะที่ถูกต้อง เช่น การลดปริมาณขยะจากต้นทางหรือคัดแยกขยะ การใช้วัสดุหรือสิ่งของที่มีอยู่ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง และการแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่

จากสถานการณ์ปริมาณขยะที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือน ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร แม้จะมีงานศึกษาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนจำนวนมาก ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ยังคงพบว่าการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ข่าวสาร การมีส่วนร่วมของประชาชน และพฤติกรรมการจัดการขยะตามแนวคิด 3R อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของเทศบาลเมืองขนาดใหญ่ ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งหลายงานวิจัยมัก

ศึกษาปัจจัยเหล่านี้แยกจากกัน ทำให้ยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม

ดังนั้น พฤติกรรมในการจัดการขยะตามแนวคิด 3R ได้แก่ การลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง เพื่อสะท้อนถึงพฤติกรรมและระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชน ซึ่งสามารถนำข้อมูลให้เทศบาลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย โครงการและ กิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง
2. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนเทศบาลเมืองท่าโขลง
3. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองท่าโขลง
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และโครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยกับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง
6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลงผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ โครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะของเทศบาล และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะตามหลัก 3R ได้แก่ การลดใช้ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองท่าโขลง
3. ขอบเขตด้านเวลาที่ คือ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ระหว่างเดือนเมษายน - เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2567

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบข้อมูลระดับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย การรับรู้ข่าวสาร และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน และพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม
2. สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย มาตรการ และโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการปฏิบัติตามแนวคิด 3R ได้แก่ การลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่
3. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการออกแบบกิจกรรมรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน และช่วยลดปัญหาขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย

การจัดการขยะมูลฝอยเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลช่วยให้เกิดการจัดการขยะในทุกขั้นตอน โดย Ajzen (1991) ได้อธิบายพฤติกรรมในทฤษฎีแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) ว่าพฤติกรรมเป็นผลของความตั้งใจ ที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของบุคคล โดยมีปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the Behavior) บรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective Norm) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) Valentin et al. (2024) กล่าวว่าพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชนได้รับอิทธิพลจากเจตคติ ความตั้งใจ และการรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) โดยงานดังกล่าวเสนอว่าการส่งเสริมพฤติกรรมด้านขยะมูลฝอยควรควบคู่ทั้งด้านการสร้างเจตคติและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การทำความเข้าใจพฤติกรรมจัดการขยะมีความสำคัญเมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของแนวคิดด้านการจัดการขยะในระดับสากล เดิมทีการจัดการขยะมุ่งเน้นที่การกำจัด ไม่ว่าจะเป็นด้วยการฝังกลบหรือการเผา แม้จะช่วยลดปริมาณขยะที่ปรากฏต่อสายตา แต่กลับสร้างปัญหามลพิษดิน น้ำ และอากาศตามมา Wilson (2007) ต่อมาเมื่อสังคมโลกตระหนักถึงผลกระทบที่รุนแรงขึ้น จึงเกิดการพัฒนาระบบแนวคิดการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ที่ให้ความสำคัญกับการลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ ก่อนการกำจัดในรูปแบบอื่น ต่อมาองค์การสหประชาชาติ UNEP (2011) ได้เสนอแนวคิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืนในรูปแบบ 3R ซึ่งเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก ประกอบด้วย การลดปริมาณขยะ (Reduce) คือ การลดการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ การใช้ซ้ำ (Reuse) คือ การใช้สิ่งของที่ยังสามารถใช้งานได้ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) คือ การนำวัสดุเหลือใช้กลับมาแปรรูปให้เกิดประโยชน์อีกครั้ง แนวคิด 3R มุ่งเน้นให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่างมีความ

รับผิดชอบ โดยมองว่าการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง ไม่ใช่เพียงการกำจัดปลายทางเท่านั้น ปัจจุบันหลายประเทศ ได้นำแนวคิด 3R มาบูรณาการในนโยบายสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติก การจัดตั้งธนาคารขยะ และการส่งเสริมการคัดแยกขยะในครัวเรือน กรมควบคุมมลพิษ (2559) ขณะที่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2560) ได้อธิบายแนวทางของชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ว่าเป็นการสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมของประชาชนให้ลดการสร้างขยะตั้งแต่ต้นทาง ใช้ซ้ำสิ่งของที่ยังมีประโยชน์ และนำขยะกลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล เพื่อลดปริมาณของเสียที่ต้องกำจัดด้วยการฝังกลบหรือเผาไหม้ให้น้อยที่สุด แนวทางนี้มุ่งเน้นให้การจัดการขยะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน ไม่ใช่เพียงกิจกรรมเฉพาะโครงการหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม (2562) ได้เสนอการพัฒนาไปสู่ 5R และ 6R เพื่อให้ครอบคลุมการจัดการทรัพยากรที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเพิ่ม การปฏิเสธการใช้ (Refuse) การซ่อมแซม (Repair) และการนำกลับมาใช้เป็นพลังงาน (Recover) แต่หลักการ 3R ได้แก่ Reduce, Reuse และ Recycle ยังคงเป็นกรอบแนวคิดหลักที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกตั้งแต่ทศวรรษ 1990 และยังคงถูกบรรจุอยู่ในกรอบนโยบายสิ่งแวดล้อมขององค์การสหประชาชาติและหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย การใช้หลัก 3R มีความเข้าใจง่ายและสามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยตรง พร้อมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที ขณะที่แนวคิด 5R หรือ 6R มีความซับซ้อนและต้องอาศัยโครงสร้างระบบสนับสนุนที่มากกว่า ในงานวิจัยระดับชุมชน เช่น เทศบาลหรือครัวเรือน พบว่า พฤติกรรมของประชาชนยังคงสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลัก 3R เป็นหลัก ซึ่งการวัดผลและการเก็บข้อมูลจึงสะดวกและตรงประเด็น นำไปสู่การเสริมสร้างพฤติกรรมและนโยบายด้านการจัดการขยะในระยะยาวแก่ประชาชน ดังนั้น จึงนำแนวคิดหลัก 3R ได้แก่ การลดปริมาณขยะ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่มาใช้ในการพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่การจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะมูลฝอย เพราะเป็นกลไกที่ทำให้บุคคลสามารถเข้าใจ ตีความ และตอบสนองต่อข่าวสารได้อย่างเหมาะสม Rogers (2003) อธิบายว่าการรับรู้ข่าวสารเป็นจุดเริ่มต้นของการยอมรับนวัตกรรม หากประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเห็นประโยชน์ ก็จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดี ขณะที่ McQuail (2010) เห็นว่าการรับรู้เป็นผลลัพธ์ของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้รับสารสามารถเข้าใจและตีความได้ตรงกับเจตนาของผู้ส่งสาร ส่วน Schiffman and Kanuk (2000) ได้อธิบายว่าการรับรู้เกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ได้แก่ การเปิดรับ การใส่ใจ การตีความ และการจดจำเพื่อนำไปใช้จริง การรับรู้ข่าวสารในการจัดการขยะมูลฝอยจึงไม่เพียงเป็นการได้รับข้อมูลเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการแปรผลและการสร้างความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ เช่น วิธีคัดแยกขยะ การลดการใช้ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งการรับรู้ที่ถูกต้องและเข้าใจง่ายจะส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ และพฤติกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้ ปัจจัยด้านสื่อและช่องทางการสื่อสารที่ต้องมีความชัดเจนและเข้าถึงง่าย และ

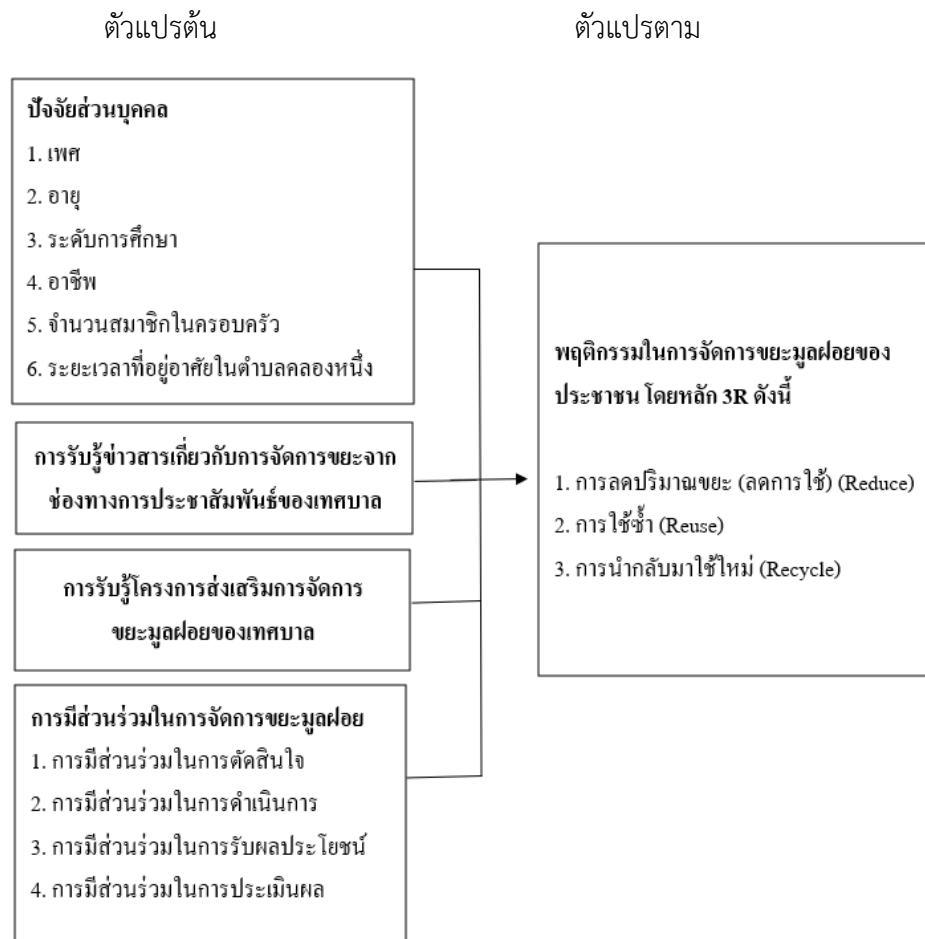
ปัจจัยด้านเนื้อหาที่ต้องมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน ดังนั้น การรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย การที่ประชาชนได้รับข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของเทศบาล เว็บไซต์ Facebook การเข้าร่วมอบรม/โครงการ แผ่นพับ/ใบปลิว ผู้นำชุมชน เสียงตามสาย คนในครอบครัว และเพื่อนบ้าน จะช่วยสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจให้แก่ประชาชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา แนวคิดของ Pretty (1995) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ ตั้งแต่เพียงรับรู้ข้อมูล ไปจนถึงการริเริ่มและขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างด้านความเข้มข้นและอำนาจของการมีส่วนร่วม ขณะที่ White (1996) เสนอว่าการมีส่วนร่วมพัฒนาได้จากการเข้าร่วมในเชิงสัญลักษณ์ ไปสู่การมีอำนาจในการกำหนดทิศทางและควบคุมโครงการด้วยตนเอง ส่วน Cohen and Uphoff (1977) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในเชิงกระบวนการ ครอบคลุมตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งการมีส่วนร่วมควรเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ไม่เพียงแต่การเข้าร่วมกิจกรรม แต่รวมถึงการคิด วางแผน และร่วมตรวจสอบด้วยตนเอง แนวคิดนี้ช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของ ความรับผิดชอบร่วม และนำไปสู่พฤติกรรมจัดการขยะของประชาชน ดังนั้น แนวคิดของ Cohen and Uphoff เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับประโยชน์ และด้านการประเมินผล เนื่องจากครอบคลุมทุกมิติของกระบวนการและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงกับประชาชน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในครั้งนี้ โดยมีแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1977) และแนวคิด Zero Waste โดยใช้หลัก 3R ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2560) ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง ประกอบด้วย ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเทศบาลเมืองท่าโขลงต่างกัน จะมีระดับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลเมืองท่าโขลง ต่างกัน
2. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง
3. การรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง
4. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ การประเมินผลของประชาชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 73,975 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนจำนวน 398 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (e) เท่ากับ 0.05 หรือร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยกำหนดให้หมู่ในเทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจัดสรรจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่ตามสัดส่วนของจำนวนประชากร ทั้งนี้ รายละเอียดจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตาราง 1

จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามหมู่ในเทศบาลเมืองท่าโขลง

หมู่	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 8	3,247	17
หมู่ที่ 9	3,831	21
หมู่ที่ 10	12,784	69
หมู่ที่ 11	4,097	22
หมู่ที่ 12	5,506	30
หมู่ที่ 13	11,076	60
หมู่ที่ 14	13,583	73
หมู่ที่ 15	5,079	27
หมู่ที่ 18	9,427	51
หมู่ที่ 19	4,664	25
หมู่ที่ 20	615	3
รวมทั้งสิ้น	73,975 คน	398

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำไปตรวจสอบคุณภาพโดยนำไปทดสอบความเที่ยงตรง (validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการทดสอบพบว่าค่า IOC มากกว่า 0.5 แสดงว่าทุกข้อคำถามสามารถใช้ได้ และความเชื่อมั่น (Reliability) ผลการทดสอบพบว่า ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ .921 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง เหมาะสมต่อการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจริง แล้วนำแบบสอบถามไปแจกแก่ประชาชนตามชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองท่าโขลง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน – มิถุนายน พุทธศักราช 2567 และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางประชาสัมพันธ์ของเทศบาล มีจำนวน 10 ข้อ ซึ่งกำหนดข้อคะแนนคำตอบของการรับรู้ข่าวสารแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ไม่เคยบางครั้ง เป็นประจำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองท่าโขลง ลักษณะแบบสอบถามให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว “ทราบ” หรือ “ไม่ทราบ”

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน มีจำนวน 13 ข้อ ประกอบด้วย การลดปริมาณขยะ (ลดการใช้) (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยมีกำหนดข้อคะแนนคำตอบของพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้ ไม่เคย บางครั้ง เป็นประจำ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง มีข้อคำถามจำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วย ร่วมในการตัดสินใจวางแผน ร่วมในการดำเนินการ ร่วมในการรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบ Rating scale จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ (5) มากที่สุด (4) มาก (3) ปานกลาง (2) น้อย (1) น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ

1) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ใช้เพื่ออธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิก และระยะเวลาที่อยู่อาศัย

2) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) ใช้เพื่ออธิบายแนวโน้มส่วนกลางและการกระจายตัวของข้อมูล ได้แก่ ระดับการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล การมีส่วนร่วมและพฤติกรรมจัดการขยะ

3) การทดสอบทีแบบอิสระ (Independent Samples t -test) ใช้เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน เช่น เปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะระหว่างเพศชายและเพศหญิง

4) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ใช้เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป

5) ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square test) ใช้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ การรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะของเทศบาล

6) ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient: r) ใช้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงปริมาณ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลกับพฤติกรรมการจัดการขยะ ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับพฤติกรรมการจัดการขยะ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนเพศหญิงและเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 50.50 และมีอายุ 27 - 43 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.19 มีระดับการศึกษาสูงสุดประชาชนมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา/เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 49.75 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 30.90 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 - 5 คน คิดเป็นร้อยละ 53.52 และระยะเวลาที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ 5 - 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.46

2. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน

ผลการวิเคราะห์พบว่า โดยรวมแล้วพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.17$, $SD = 0.486$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการลดการใช้ (Reduce) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 2.17$ $SD = 0.448$) เช่น การลดการใช้พลาสติก และการซื้อของเท่าที่จำเป็น ด้านการใช้ซ้ำ (Reuse) อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.10$, $SD = 0.486$) เช่น การนำขวดหรือภาชนะกลับมาใช้ใหม่ ด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($M = 1.99$, $SD = 0.522$) เช่น การนำเศษอาหารมาแปรรูปเป็นปุ๋ยหมัก

3. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะของเทศบาล

ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 1.89$, $SD = 0.514$) โดยประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูล คือ เสียงตามสาย อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.03$, $SD = 0.741$) รองลงมาคือ คนในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 1.95$, $SD = 0.727$) และการเข้าร่วมอบรม/โครงการ อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 1.73$, $SD = 0.673$) ในส่วนของการรับรู้โครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ทราบ คิดเป็นร้อยละ 76.13 และไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 23.87

4. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน

ผลการวิเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลงพบว่า การมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.88$, $SD = 0.94$) เมื่อพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่าประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ย ($M = 2.83$, $SD = 1.09$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ($M = 2.91$, $SD = 0.98$) ซึ่งสูงที่สุดในทั้งสี่ด้าน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($M = 2.85$, $SD = 0.92$) อยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ($M = 2.71$, $SD = 0.88$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

5.1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตาราง 2

แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการขยะตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปรจำแนก	สถิติทดสอบ	p-value	ผลการทดสอบ
เพศ	$t = 1.14$	.257	ไม่แตกต่าง
อายุ	$F = 2.86$	.037*	แตกต่าง
การศึกษา	$F = 1.09$	.341	ไม่แตกต่าง
อาชีพ	$F = 3.12$	.025*	แตกต่าง
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	$F = 2.68$	.041*	แตกต่าง
ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	$F = 2.47$	.045*	แตกต่าง

หมายเหตุ: $p < .05$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 2 ผลการวิจัยปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี อายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยต่างกันมีพฤติกรรมจัดการขยะที่ต่างกัน ขณะที่ประชาชนที่มีเพศและระดับการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมจัดการขยะไม่แตกต่างกัน

5.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และโครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยกับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ตาราง 3

แสดงผลความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย

ตัวแปรอิสระ	<i>r</i>	<i>p-value</i>	ระดับความสัมพันธ์
การรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์	0.47**	.001	ปานกลาง
การรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะ	0.52**	.001	ปานกลาง

หมายเหตุ: $p < .05$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 3 ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในระดับปานกลาง ($r = 0.47$, $p < .01$) และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในระดับปานกลาง ($r = 0.52$, $p < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ตาราง 4

แสดงผลความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง

ตัวแปรอิสระ	<i>r</i>	<i>p-value</i>	ระดับความสัมพันธ์
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.45**	.001	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	0.52**	.001	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	0.48**	.001	ปานกลาง
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.41**	.001	ปานกลาง

หมายเหตุ: $p < .05$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 4 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.52$, $p < .01$) รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($r = 0.48$, $p < .01$) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($r = 0.45$,

$p < .01$) ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด ($r = 0.41, p < .01$) แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง

การอภิปรายผล

พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลงพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในหลักการจัดการขยะในระดับหนึ่ง แต่ยังคงขาดความต่อเนื่องและแรงกระตุ้นในการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมด้านการคัดแยกขยะเพื่อรีไซเคิลของประชาชนยังไม่เป็นกิจวัตรในชีวิตประจำวัน การนำวัสดุเหลือใช้กลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ จึงยังไม่เป็นพฤติกรรมที่แพร่หลายภายในชุมชน สาเหตุที่พฤติกรรมด้านการนำกลับมาใช้ใหม่อยู่ในระดับต่ำ อาจเนื่องมาจากประชาชนยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ อีกทั้งการจัดการระบบรองรับในชุมชน เช่น จุดรับซื้อของเก่าหรือธนาคารขยะ ยังมีไม่เพียงพอ ทำให้ประชาชนมองว่าการแยกขยะเพื่อนำไปรีไซเคิลเป็นเรื่องยุ่งยากและไม่ได้ผลประโยชน์โดยตรง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านเวลาและความสะดวกที่มีความสัมพันธ์ในการตัดสินใจ เช่น การขาดพื้นที่คัดแยกขยะในบ้าน หรือการที่รถเก็บขยะนำขยะทุกประเภทไปทิ้งรวมกัน ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการแยกขยะไม่มีประโยชน์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ สุนันทา ทองอุไร (2561) ที่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ในระดับน้อย โดยเฉพาะในเขตเมือง ซึ่งมีปริมาณขยะจำนวนมากและพื้นที่จำกัดในการคัดแยก รวมทั้งขาดระบบจัดเก็บและตลาดรับซื้อขยะรีไซเคิลที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2560) ที่ระบุว่า การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพราะต้องมีระบบรองรับทั้งด้านเทคนิคและเศรษฐกิจ จึงเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการได้ยากที่สุดเมื่อเทียบกับการลดใช้ (Reduce) และการใช้ซ้ำ (Reuse) สอดคล้องกับแนวคิดของ Valentin et al. (2024) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชนได้รับอิทธิพลจาก เจตคติ ความตั้งใจ และการรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของ ทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) โดยงานวิจัยดังกล่าวเสนอว่า หากประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการขยะ เชื่อว่าการกระทำของตนสร้างผลดีต่อสิ่งแวดล้อม และมีความตั้งใจที่ชัดเจน ก็จะมีแนวโน้มปฏิบัติพฤติกรรมด้านนำกลับมาใช้ใหม่มากขึ้น และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชณูมา สัตยดิษฐ์ (2560) ที่พบว่าประชาชนในพื้นที่โครงการจัดการขยะชุมชนมีพฤติกรรมด้านการรีไซเคิลในระดับสูง เนื่องจากการจัดตั้งธนาคารขยะและกิจกรรมรณรงค์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมีระบบสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เข้มแข็ง จะสามารถยกระดับพฤติกรรมการนำกลับมาใช้ใหม่ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาล และการรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนเทศบาลพบว่า ประชาชนมีระดับการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารจาก เสียงตามสายของชุมชน และ คนในครอบครัว ซึ่งมี

ค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีแนวโน้มรับรู้ข้อมูลจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวันมากกว่า ช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการของเทศบาล ในขณะที่ช่องทางเช่น การอบรม/โครงการ และแผ่นพับ/ใบปลิวมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนถึงข้อจำกัดของการสื่อสารแบบทางเดียวที่ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers (2003) ที่อธิบายว่าการรับรู้ข่าวสารเป็นขั้นตอนแรกของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ดีหากข้อมูลถูกสื่อสารผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับบริบทของผู้รับสาร โดยเฉพาะช่องทางที่ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดและไว้วางใจ เช่น ครอบครัว หรือผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ McQuail (2010) ที่ระบุว่าประสิทธิภาพของการสื่อสารขึ้นอยู่กับความสามารถในการตีความของผู้รับสาร หากข้อมูลมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง จะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริง ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัสศรี มัทธวรรณ (2560) ที่พบว่าประชาชนในชุมชนมักได้รับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากแหล่งข่าวที่มีความใกล้ชิดทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะ เช่นเดียวกับ ณัฐธิดา เทียนทอง (2561) ที่ระบุว่า ช่องทางการสื่อสารในระดับชุมชน เช่น เสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน และเวทีประชาคม เป็นช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์หรือการณรงค์เชิงนโยบาย เพราะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นได้ การที่ประชาชนรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะจากเสียงตามสายและคนในครอบครัวมากกว่าช่องทางอย่างเป็นทางการ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมใกล้ชิดที่มีความสัมพันธ์ในการรับรู้และนำไปสู่พฤติกรรมจัดการขยะ

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองท่าโขลงมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในมิติของการดำเนินงาน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลจัดขึ้น เช่น โครงการคัดแยกขยะจากต้นทาง การรณรงค์ลดการใช้โฟมและถุงพลาสติก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถมองเห็นผลลัพธ์ได้จริงในชีวิตประจำวัน แต่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ และการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977) ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมสาธารณะมักเริ่มต้นจากการเข้าร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติ มากกว่าการมีบทบาทในขั้นตอนการวางแผนหรือตัดสินใจ เนื่องจากการมีส่วนร่วมในระดับนโยบายต้องอาศัยความเชื่อมั่นระหว่างภาครัฐและประชาชน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ในบริบทของเทศบาลเมืองท่าโขลง ประชาชนอาจยังขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นโดยตรงต่อโครงการของเทศบาล ทำให้บทบาทของพวกเขาในการกำหนดทิศทางการจัดการขยะยังไม่เด่นชัด นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Pretty (1995) สนับสนุนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในเชิงรับข้อมูล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมเชิงริเริ่มด้วยตนเอง ซึ่งในหลายชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมักหยุดอยู่ในระดับการร่วมกิจกรรม หรือการรับข้อมูลข่าวสาร แต่ยังไม่ก้าวไปถึงระดับการร่วมประเมินผล สาเหตุหลักมาจากการที่โครงการไม่ได้ออกแบบ

ช่องทางการประเมินที่หลากหลายหรือเข้าถึงง่ายพอสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริภัทรา พลมาตร (2562) ระบุว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของประชาชนมักถูกละเลยในกระบวนการบริหารจัดการชุมชน เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมักมองว่าการประเมินเป็นภารกิจภายในขององค์กร ไม่ได้เปิดให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ซึ่งทำให้ประชาชนขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการและขาดแรงจูงใจที่จะร่วมประเมิน

การเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มี อายุ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาที่อยู่อาศัย ต่างก็มีพฤติกรรมการจัดการขยะแตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มประชาชนที่มีอายุช่วงวัยทำงาน มีประสบการณ์การดำรงชีวิตและความรับผิดชอบ ต่อครอบครัวมากกว่า จึงมีพฤติกรรมในการจัดการขยะที่เหมาะสมกว่ากลุ่มวัยรุ่น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิด กุลธิดา ไชยวุฒิ (2561) ได้กล่าวว่าพฤติกรรม คือ การกระทำที่แสดงออกถึงความตระหนัก ความรู้ และเจตคติ ในส่วนของอาชีพ พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันมีรูปแบบการจัดการขยะไม่เหมือนกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการทำงานและวิถีชีวิตที่ต่างกัน เช่น กลุ่มอาชีพราชการหรือพนักงานบริษัทมักได้รับ ข้อมูลณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานมากกว่า ในขณะที่ผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือค้าขายอาจมีข้อจำกัด ด้านเวลาและสถานที่ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ศรีอุดม (2558) ที่กล่าวว่าอาชีพมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติตามหลัก 3R ในการจัดการขยะอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมากมีพฤติกรรมการจัดการขยะแตกต่างจากครอบครัวขนาดเล็ก เนื่องจากปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนมีมากกว่า ทำให้เกิดการตระหนักถึงความจำเป็นในการแยกขยะและลดปริมาณขยะ มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ajzen (1991) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลได้รับมาจากปัจจัยด้าน สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่วนระยะเวลาที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นานกว่ามีแนวโน้มแสดง พฤติกรรมการจัดการขยะได้ดีกว่า เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับระบบจัดเก็บขยะของเทศบาลและมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของชุมชนมากกว่า ซึ่งตรงกับ แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของ ชุมชนเกิดจากความผูกพันและการสื่อสารอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ ขณะที่เพศและระดับการศึกษาไม่พบความ แตกต่างทางสถิติ แสดงว่าเพศหรือระดับการศึกษาไม่ได้เป็นตัวกำหนดในพฤติกรรมการจัดการขยะ แต่ พฤติกรรมดังกล่าวอาจขึ้นอยู่กับให้ความสำคัญส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่า ซึ่งผลนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณูมา สัตยดิษฐ์ (2560) ที่พบว่า เพศและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ชุมชน

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า การรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลและ การรับรู้โครงการส่งเสริมการจัดการขยะของเทศบาล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะของ ประชาชนในเทศบาลเมืองท่าโขลงในระดับปานกลาง ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สะท้อนว่าประชาชน ที่รับรู้ข้อมูลมากกว่าย่อมมีแนวโน้มปฏิบัติตามการลดใช้ การใช้ซ้ำและการนำกลับมาใช้ใหม่ได้ดีกว่า สอดคล้อง กับแนวคิดด้านการรับรู้ข่าวสารของ Rogers (2003) ที่ระบุว่า การรับรู้เป็นจุดตั้งต้นของการยอมรับและ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากประชาชนได้รับข้อมูลที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน จะ

นำไปสู่การทดลองปฏิบัติและการยอมรับนวัตกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Schiffman and Kanuk (2000) ที่อธิบายว่า การรับรู้ไม่ใช่การเห็น หรือได้ยินข้อมูลเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมาย ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจและพฤติกรรม เมื่อเทศบาลสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับวิธีแยกขยะ จุดทิ้งขยะ หรือประโยชน์ของการนำกลับมาใช้ซ้ำผ่านสื่อที่ประชาชนเข้าถึงได้ เช่น เสียงตามสาย ไลน์กลุ่ม หรือป้ายประชาสัมพันธ์ จะทำให้ประชาชนตีความและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติจริงมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของ McQuail (2010) ที่ชี้ว่าความชัดเจนของเนื้อหาและความเหมาะสมของช่องทางการสื่อสารส่งผลต่อระดับการรับรู้โดยตรง หากข้อมูลถูกส่งผ่านช่องทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเสพสื่อของคนในพื้นที่ เช่น ผู้สูงอายุรับรู้ผ่านเสียงตามสายหรือการประชุมชุมชน ขณะที่วัยทำงานรับรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ก็ช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการสื่อสารมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจัดการขยะในระดับปานกลาง แสดงว่าประชาชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและโครงการของเทศบาลมักแสดงพฤติกรรมคัดแยกขยะและลดการใช้พลาสติกมากกว่าผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977) ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ ไปจนถึงการประเมินผล โดยแต่ละขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกันและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบร่วมต่อโครงการ หากประชาชนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอน จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานของ ญัฐธิญา เทียนทอง (2561) ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับผลตอบแทนจากการจัดการขยะ เช่น รายได้จากการขายขยะรีไซเคิลหรือสิทธิประโยชน์จากโครงการสิ่งแวดล้อม ช่วยสร้างแรงจูงใจเชิงบวกให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลตามที ศิริพร ศรีอุดม (2558) กล่าวว่า ยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมจัดการขยะของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนรับรู้ข้อมูลผ่านช่องทางที่เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมใกล้ชิด เช่น เสียงตามสายและคนในครอบครัวมากกว่าช่องทางอย่างเป็นทางการของเทศบาล ดังนั้น เทศบาลควรเพิ่มและพัฒนาช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย ครอบคลุมทั้งสื่อออนไลน์และสื่อออฟไลน์ โดยปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทของประชาชนในพื้นที่ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่เป็นทางการจนเกินไป และนำเสนอในรูปแบบที่สอดคล้องกับพฤติกรรมรับรู้ของประชาชน เช่น คลิปวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก หรือข้อความเสียง นอกจากนี้ ควรเผยแพร่ข้อมูลในพื้นที่ที่ประชาชนพบเห็นเป็นประจำ เช่น ตลาดชุมชน วัด และ

ศูนย์บริการสาธารณสุข รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชน อสม. และกลุ่มแม่บ้านในการเป็นสื่อกลางกระจายข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งควรเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างสื่อดั้งเดิมกับสื่อดิจิทัล เช่น การนำข้อมูลจากเสียงตามสายไปเผยแพร่ซ้ำในเพจเฟซบุ๊กหรือกลุ่มไลน์ของชุมชน เพื่อให้การสื่อสารมีความต่อเนื่องและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งการมีส่วนร่วมมักเกิดขึ้นในขั้นตอนการปฏิบัติมากกว่าการตัดสินใจและการประเมินผล ดังนั้น เทศบาลควรจัดกิจกรรมและโครงการที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะหรือบ้านต้นแบบการคัดแยกขยะ เพื่อสร้างแรงจูงใจและการแข่งขันเชิงบวกในระดับชุมชนควบคู่กับการให้รางวัลหรือสิ่งจูงใจ เช่น ของใช้ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การลดค่าธรรมเนียมขยะ หรือโครงการนำขยะมาแลกแต้มสะสม นอกจากนี้ ควรยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลหรือกลุ่มที่มีพฤติกรรมการจัดการขยะดีเด่น และเผยแพร่ผลสำเร็จผ่านสื่อสาธารณะ เพื่อสร้างแบบอย่างทางสังคม และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนและการประเมินผลโครงการมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความภาคภูมิใจ และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการวางนโยบายหรือพัฒนาโครงการจัดการขยะ
2. ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อออกแบบแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความ

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยชี้ให้เห็นว่าการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่อาจพึ่งพาเพียงนโยบายของภาครัฐ แต่ต้องอาศัยการรับรู้ข่าวสารที่เข้าถึงง่าย ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้โดยมีการรับรู้ นำไปสู่การมีส่วนร่วมได้แก่การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ ไปจนถึงการประเมินผล ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนที่ดีจำเป็นต้องอาศัยทั้งการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการปฏิบัติจริง และรางวัลหรือสิ่งกระตุ้นเพื่อดึงดูดความสนใจ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายหรือโครงการของเทศบาล เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). *แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พุทธศักราช 2559–2564)*.
https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2020/05/pcdnew-2020-05-24_04-53-54_546825.pdf
- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). *รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยแห่งชาติ พุทธศักราช 2566*.
https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2024/05/pcdnew-2024-05-09_07-53-50_682275.pdf
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). *คู่มือชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste)*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. <https://www.bandu.go.th/filesAttach/download/425/1615269901.pdf>
- กุลธิดา ไชยวุฒิ. (2561). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัสศรี มัทธวรรณ. (2560). *จิตวิทยาทั่วไป*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชณูมา สัตยดิษฐ์. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียงตามพระราชดำริ อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐธิญา เทียนทอง. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- ศิริพร ศรีอุดม. (2558). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน*. สถาบันพัฒนาชุมชน.
- ศิริกัธธา พลมาตร. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล ตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม. (2562). *แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs*. สำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานเทศบาลเมืองท่าโขลง. (2566). *สถิติประชากร*. https://thakhlong.go.th/news_document16
- สุนันทา ทองอุไร. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม*. *วารสารวิจัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา*, 13(4), 22–35.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213–235. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(80\)90011-X](https://doi.org/10.1016/0305-750X(80)90011-X)
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory* (6th ed.). Sage Publications.
- Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247–1263. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(95\)00046-F](https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F)

- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Free Press.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer behavior* (9th ed.). Pearson Prentice Hall.
- United Nations Environment Programme. (2011). Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication. <https://www.unep.org/resources/report/towards-green-economy-pathways-sustainable-development-and-poverty-eradication>
- Valentin, A. P. M., Bonifacio, P. B. S. D., Castro, S. I. C. O., Ruiz, J. C. A., Sy, T. I. L., & Trinidad, E. L. O. (2024). Predicting waste management behaviors using an extended theory of reasoned action model. *Cleaner Waste Systems*, 9, 100193. <https://doi.org/10.1016/j.clwas.2024.100193>
- White, S. C. (1996). Depoliticising development: The uses and abuses of participation. *Development in Practice*, 6(1), 6–15. <https://doi.org/10.1080/0961452961000157564>
- Wilson, D. C. (2007). Development drivers for waste management. *Waste Management & Research*, 25(3), 198–207. <https://doi.org/10.1177/0734242X07079149>

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวมใช้และเปิดเผย ข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535

วันที่รับบทความ: 26 ธันวาคม 2568
วันแก้ไขบทความ: 12 กุมภาพันธ์ 2569
วันที่ตอบรับบทความ: 29 มิถุนายน 2569

ชล ประสุวรรณ ¹

ณัฐ สันตาสว่าง ²

บทคัดย่อ

การศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ในธุรกิจประกันวินาศภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความไม่สอดคล้องระหว่างพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 กับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ในประเด็นสำคัญ ได้แก่ หลักการให้ความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การเปิดเผยข้อมูลของผู้เอาประกันภัยให้แก่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็น และการกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร ศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย แนวคำวินิจฉัย หลักวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความสอดคล้องของกฎหมายทั้งสองฉบับ ผลการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เอาประกันภัยต้องอาศัยการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 เป็นหลัก อันก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในการตีความและการปฏิบัติ โดยเฉพาะการอ้างฐานกฎหมายในการเปิดเผยข้อมูลแก่หน่วยงานของรัฐ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกินขอบเขตความจำเป็น และการกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูลแบบตายตัวซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับหลักความจำกัดวัตถุประสงค์และหลักความได้สัดส่วน การศึกษานี้เสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 เพื่อบูรณาการ

คำสำคัญ: หลักการให้ความยินยอม; ข้อมูลส่วนบุคคล; ธุรกิจประกันวินาศภัย; พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535; พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่อยู่ 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

² อาจารย์ ดร.ประจักษ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่อยู่ 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: 6624011225@rumai.ru.ac.th

อีเมล: ² Natantaswang@gmail.com

หลักการให้ความยินยอมและหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 อันจะก่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย และสร้างความสมดุลระหว่างการกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยกับการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เอาประกันภัย

Legal Issues Concerning Consent for the Collection, Use, and Disclosure of Personal Data under the Non-Life Insurance Act B.E. 2535 (1992)

Received: 26 December 2025

Revised: 12 February 2026

Accepted: 29 June 2026

Chon Prasuwan¹

Nat Santaswang²

Abstract

The study entitled “Legal Issues Concerning Consent for the Collection, Use, and Disclosure of Personal Data in Non-Life Insurance Business” aims to analyze the inconsistencies between the Non-Life Insurance Act B.E. 2535 (1992) and the Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019). The study focuses on key issues, including the principle of consent for personal data processing, the disclosure of policyholders’ data to the Office of Insurance Commission, collection of excessive data beyond necessity and determination of the data retention periods. This research employs a qualitative methodology using documentary research. Relevant legal provisions, judicial decisions, academic literature and related legal documents are examined and comparatively analyzed to assess the consistency between the two Acts. The findings reveal that the Non-Life Insurance Act B.E. 2535 does not explicitly provide comprehensive provisions on personal data protection. Consequently, the protection of policyholders’ rights primarily relies on the enforcement of the Personal Data Protection Act B.E. 2562, which may lead to ambiguity in interpretation and practice, particularly regarding the legal basis for disclosure of data to state authorities, excessive data collection and fixed retention periods that may contrary to the principles of purpose limitation and proportionality.

Keywords: Principle of consent; Personal data; Non-life insurance business non-life insurance Act B.E. 2535 (1992); Personal data protection act B.E. 2562 (2019)

Type of Article: Research Article

¹ Master Degree Student, Master of Laws Program (Bangna Campus), Faculty of Law, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang Kapi, Bangkok 10240, Thailand

² Assoc.Prof.Dr, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang Kapi, Bangkok 10240, Thailand

* Corresponding author Email: 6624011225@rumai.ru.ac.th

Email: ² Natsantaswang@gmail.com

The study proposes amendments to the Non-Life Insurance Act B.E. 2535 to integrate consent and personal data protection principles in alignment with the Personal Data Protection Act B.E. 2562 in order to enhance legal clarity and promote a balance between regulatory oversight and the protection of policyholders' privacy rights.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในหลายขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการเสนอขายกรมธรรม์ การรับทำประกันภัย ตลอดจนการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ซึ่งล้วนจำเป็นต้องอาศัยการเก็บรวบรวม ใช้ และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้า ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ข้อมูลดังกล่าวครอบคลุมทั้งข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป เช่น ชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ และเลขประจำตัวประชาชน รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว เช่น ข้อมูลสุขภาพ ประวัติการรักษาพยาบาล หรือข้อมูลทางการเงิน ซึ่งกฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความเสี่ยงสูงต่อการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและการนำข้อมูลไปใช้ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของข้อมูล

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พุทธศักราช 2565 เป็นต้นมา ธุรกิจประกันวินาศภัยจึงต้องปรับแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมายดังกล่าว ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่ใช้กำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัย สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในภาคธุรกิจนี้ และได้ออกประกาศและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในปี พุทธศักราช 2564 เพื่อเป็นกรอบให้บริษัทประกันภัย ตัวแทน นายหน้าประกันภัย และผู้ประเมินวินาศภัย ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ สมาคมประกันวินาศภัยไทยได้จัดทำคู่มือแนวปฏิบัติในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 สำหรับธุรกิจประกันวินาศภัย เพื่อสร้างความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลควบคู่กับกฎหมายเฉพาะด้านประกันภัยได้ก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายหลายประการที่ยังขาดความชัดเจนและอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติ ส่งผลกระทบทั้งต่อสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและต่อประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันภัย

ปัญหาสำคัญที่ปรากฏ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในบริบทของสัญญาประกันภัย การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่หน่วยงานของรัฐตามอำนาจหน้าที่โดยที่เจ้าของข้อมูลไม่ได้ให้ความยินยอม ปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของการรับประกันภัย และปัญหาการกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างและความไม่สอดคล้องระหว่างพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ซึ่งมีได้บัญญัติเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลไว้โดยเฉพาะ กับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปที่ใช้คุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและความ

ไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายหรือแนวทางการกำกับดูแลให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชนกับการดำเนินธุรกิจประกันวินาศภัยอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535
2. เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ในการประกันวินาศภัย
3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยของประเทศไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัย โดยพิจารณาภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 เปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชกฤษฎีกา กฎ ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแล ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย และคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนแนวปฏิบัติ คำวินิจฉัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษากฎหมายต่างประเทศ การวิจัยกำหนดขอบเขตศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันภัยของสหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร และสิงคโปร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535
2. ทำให้ทราบถึงความหมาย ประวัติความเป็นมา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ในการประกันวินาศภัย
3. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยของประเทศไทยและต่างประเทศ
4. ทำให้ทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535
5. ทำให้ทราบถึง แนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาและความหมายของการประกันวินาศภัย

การประกันวินาศภัยหมายถึงการประกันภัยที่มีใช้การประกันชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายที่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ โดยเป็นกลไกในการกระจายและโอนความเสี่ยงจากผู้เอาประกันภัยไปยังบริษัทประกันภัยผ่านการชำระเบี้ยประกันภัย (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2568) ในประเทศไทย การประกันวินาศภัยมีพัฒนาการควบคู่กับการกำกับดูแลของรัฐ ตั้งแต่การประกันภัยทางทะเลไปจนถึงการประกันภัยประเภทต่าง ๆ ในปัจจุบัน โดยพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ควบคุมและกำกับธุรกิจดังกล่าว เพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยและสร้างความเป็นธรรมในการทำสัญญา (ธนะภนต์ แจ่มเพลง, 2568) โดยสัญญาประกันวินาศภัยตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ได้แก่ หลักความสุจริตอย่างยิ่ง หลักส่วนได้เสียโดยชอบ และหลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริง เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา (Thai Reinsurance Public Company Limited, 2568)

ทฤษฎีถ่วงดุลสิทธิและประโยชน์สาธารณะ เป็นแนวคิดสำคัญในกฎหมายมหาชนและกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งตั้งอยู่บนหลักว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด แต่สามารถถูกจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ทั้งนี้ การจำกัดสิทธิต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ มีความจำเป็น และได้สัดส่วน โดยต้องไม่กระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิ ตามหลักที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 ให้การรับรองไว้ในบริบทของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แนวคิดดังกล่าวมีบทบาทอย่างยิ่ง เนื่องจากสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของบุคคล ขณะเดียวกันภาครัฐและภาคธุรกิจมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการบริหารจัดการ การกำกับดูแล และการให้บริการสาธารณะ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 จึงนำหลักการถ่วงดุล

ดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดข้อยกเว้นการขอความยินยอมในบางกรณี โดยกำหนดเงื่อนไขให้มีมาตรการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างเหมาะสม สำหรับธุรกิจประกันวินาศภัย การบังคับใช้กฎหมายประกันวินาศภัยควบคู่กับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจำเป็นต้องอาศัยการถ่วงดุลระหว่างสิทธิของผู้เอาประกันภัยในข้อมูลส่วนบุคคล กับประโยชน์สาธารณะด้านการกำกับดูแลและรักษาเสถียรภาพของระบบประกันภัย การใช้ทฤษฎีถ่วงดุลสิทธิและประโยชน์สาธารณะจึงเป็นกรอบสำคัญในการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมของการจำกัดสิทธิในแต่ละกรณี

ทฤษฎีสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัว มีพื้นฐานมาจากแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ยอมรับว่าบุคคลมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและมีอำนาจควบคุมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยพัฒนามาจากแนวคิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวในทางนิติศาสตร์ตะวันตก ซึ่งต่อมาได้ขยายความหมายให้ครอบคลุมถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน หลักการดังกล่าวสะท้อนถึงอำนาจของเจ้าของข้อมูลในการกำหนดขอบเขตการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลของตนเอง และได้รับการรับรองทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของประเทศไทย โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ซึ่งกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลไว้อย่างเป็นรูปธรรม (วัชรพล ชัยปัญญา, 2561) ในบริบทของธุรกิจประกันวินาศภัย ทฤษฎีสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน การนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ช่วยเน้นย้ำถึงหน้าที่ของบริษัทประกันภัยในการเคารพสิทธิและอำนาจการตัดสินใจของผู้เอาประกันภัย และต้องดำเนินการเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลภายใต้กรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

ทฤษฎีการกำกับดูแลทางกฎหมาย เป็นแนวคิดที่อธิบายบทบาทของรัฐในการใช้อำนาจทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุม กำกับ และกำหนดกรอบพฤติกรรมของภาคเอกชนและบุคคลทั่วไป เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างเป็นระเบียบ โปร่งใส และสอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การปล่อยให้กลไกตลาดหรือการดำเนินกิจกรรมของเอกชนเป็นไปโดยเสรีเพียงลำพัง อาจก่อให้เกิดความเสี่ยง ความไม่เป็นธรรม และการละเมิดสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ในบริบทของสังคมดิจิทัล การกำกับดูแลทางกฎหมายมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เอื้อให้เกิดการรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอย่างกว้างขวาง ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล โดยแนวโน้มการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือการเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายและส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการพัฒนาดิจิทัลของประเทศ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องใช้กลไกการกำกับดูแลทางกฎหมายผ่านการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสำคัญที่สะท้อนแนวคิดของทฤษฎีการกำกับดูแลทางกฎหมายอย่างชัดเจน โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์ และข้อจำกัดในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงกำหนดบทลงโทษสำหรับการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิ

ของเจ้าของข้อมูล เพื่อสร้างกลไกคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและสอดคล้องกับหลักสากล (วิชา อุบล และนนทนา นิยมรุ่งเรืองชัย, 2566)

หลักความสุจริตของคู่สัญญา หลักความสุจริตเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายสัญญา ซึ่งกำหนดให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความซื่อสัตย์และจริงใจ โดยสำหรับสัญญาประกันภัย หลักการดังกล่าวได้รับการยกระดับเป็นหลักความสุจริตอย่างยิ่ง ซึ่งกำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญต่อกันอย่างครบถ้วน เพื่อให้การประเมินความเสี่ยงและการทำสัญญาเป็นไปอย่างเป็นธรรม ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงหรือวัตถุที่เอาประกันภัยตามความเป็นจริง หากมีการปกปิดหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จในสาระสำคัญ กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยในการบอกล้างสัญญาได้ ขณะเดียวกัน ผู้รับประกันภัยก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามหลักความสุจริตอย่างยิ่ง เช่นเดียวกัน โดยต้องชี้แจงเงื่อนไขความคุ้มครองและข้อยกเว้นอย่างชัดเจน และพิจารณาการจ่ายค่าสินไหมทดแทนด้วยความเป็นธรรม เมื่อพิจารณาควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หลักความสุจริตอย่างยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลของผู้เอาประกันภัยเป็นหน้าที่ตามสัญญา ขณะที่บริษัทประกันภัยมีหน้าที่ต้องใช้และรักษาข้อมูลดังกล่าวด้วยความสุจริต ไม่ใช่หรือเปิดเผยข้อมูลเกินกว่าที่จำเป็นหรือขัดต่อวัตถุประสงค์ของสัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562

หลักการให้ความยินยอม เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิของเจ้าของข้อมูล การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลจึงต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล เว้นแต่จะมีฐานกฎหมายอื่นรองรับ โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 กำหนดให้ความยินยอมต้องเป็นการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เข้าใจง่าย ไม่ผูกมัดเกินความจำเป็น และสามารถถอนความยินยอมได้โดยไม่กระทบต่อการประมวลผลข้อมูลที่ได้ดำเนินการไปแล้วโดยชอบก่อนการถอน สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว เช่น ข้อมูลสุขภาพ กฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมอย่างชัดแจ้งเป็นหลัก เว้นแต่จะเข้าเงื่อนไขข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนด ในบริบทของธุรกิจประกันวินาศภัย บริษัทประกันภัยมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อการประเมินความเสี่ยงและการปฏิบัติตามสัญญา จึงต้องดำเนินการภายใต้กรอบความจำเป็นและความได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด หลักการให้ความยินยอมจึงเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เอาประกันภัย และเป็นพื้นฐานในการกำกับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัยให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย โปร่งใส และเคารพสิทธิของเจ้าของข้อมูล (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2568)

หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนเป็นหลักการพื้นฐานในการจำกัดสิทธิของบุคคล โดยกำหนดให้การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและไม่เกินสมควรแก่เหตุเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย หลักการดังกล่าวได้รับการรับรองอย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 โดยเฉพาะมาตรา 22 ซึ่ง

กำหนดให้การเก็บข้อมูลต้องจำกัดอยู่เฉพาะเท่าที่จำเป็น รวมถึงการประมวลผลข้อมูลอ่อนไหวหรือการอาศัยฐานประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องผ่านการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของผู้ควบคุมข้อมูลกับสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูล ในบริบทของธุรกิจประกันวินาศภัย หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนมีบทบาทในการกำกับให้บริษัทประกันภัยเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันภัยเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อการพิจารณารับประกัน การบริหารสัญญา และการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลเกินขอบเขตวัตถุประสงค์เดิมและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เอาประกันภัยควบคู่กับการดำเนินธุรกิจอย่างเหมาะสม (คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, 2565)

หลักการสิทธิของเจ้าของข้อมูลและหน้าที่ของผู้ควบคุม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 รับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้สามารถควบคุมการใช้ข้อมูลของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ สิทธิในการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูล สิทธิในการเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูล สิทธิในการคัดค้านการประมวลผล สิทธิในการลบหรือทำลายข้อมูล และสิทธิในการเพิกถอนความยินยอม สิทธิเหล่านี้สะท้อนแนวคิดที่ว่าข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล มิใช่ทรัพย์สินของผู้ควบคุมข้อมูล ขณะเดียวกัน กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจน เช่น หน้าที่ในการจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การใช้และเปิดเผยข้อมูลภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย และการลบหรือทำลายข้อมูลเมื่อพ้นความจำเป็น สำหรับธุรกิจประกันวินาศภัย การปฏิบัติตามสิทธิของเจ้าของข้อมูลและหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมาก หากไม่ปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว อาจส่งผลให้การประมวลผลข้อมูลไม่ชอบด้วยกฎหมายและกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้เอาประกันภัยในระบบประกันภัยโดยรวม (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565)

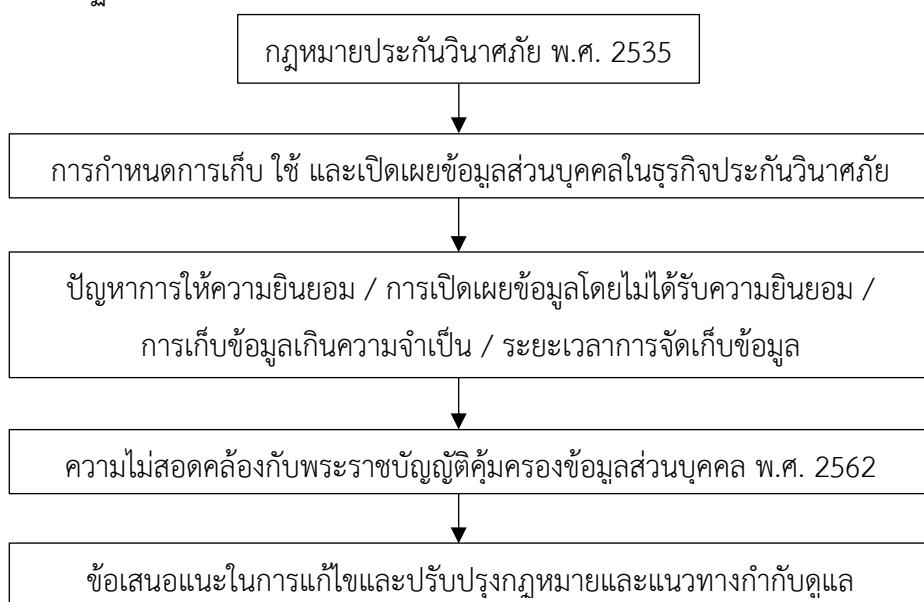
หลักการของสัญญาประกันวินาศภัยและบทบาทของสำนักงาน คปภ. สัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ เป็นสัญญาที่อาศัยเหตุการณ์ไม่แน่นอนในอนาคต ตั้งอยู่บนหลักสุจริตอย่างยิ่ง และเป็นสัญญามาตรฐานที่ผู้เอาประกันภัยมีอำนาจต่อรองจำกัด ลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้เอาประกันภัยต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษจากกฎหมายและการกำกับดูแลของรัฐ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) จึงมีบทบาทสำคัญในการกำกับ ตรวจสอบ และส่งเสริมให้ธุรกิจประกันวินาศภัยดำเนินไปอย่างเป็นธรรม มั่นคง และคุ้มครองผู้บริโภค โดยภายหลังการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล บทบาทของ คปภ. ยังครอบคลุมถึงการกำหนดแนวปฏิบัติด้านการคุ้มครองข้อมูลให้เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจประกันภัย (Thai Reinsurance, 2566)

หลักความมั่นคงปลอดภัยและการรักษาความลับ เป็นหัวใจสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยมุ่งป้องกันการเข้าถึง ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลโดยมิชอบ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมกับความเสี่ยงของข้อมูล สำหรับธุรกิจประกันวินาศภัยซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน การรักษาความมั่นคงปลอดภัย

ของข้อมูลจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เอาประกันภัยและสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบประกันภัยโดยรวม (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2565)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บ รวบรวม ใช้ และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัย ภายใต้พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 โดยเชื่อมโยงกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้อง ความซ้ำซ้อนและช่องว่างทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ยังขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บ รวบรวม ใช้ และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562
2. การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันภัยให้แก่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล ก่อให้เกิดปัญหาการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

3. การกำหนดขอบเขตการเก็บข้อมูลและระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูลตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ยังไม่สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วนตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

4. การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลักและกฎหมายลำดับรอง รวมถึงการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนโดยหน่วยงานกำกับดูแล จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัยได้อย่างเหมาะสม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารเป็นหลัก มุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัย

ขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ประกาศ ระเบียบ แนวปฏิบัติของหน่วยงานกำกับดูแล ตลอดจนคำวินิจฉัย บทความวิชาการ ตำรา และเอกสารทางกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยการสืบค้นเอกสารจากแหล่งข้อมูลทางกฎหมายที่เชื่อถือได้ เช่น ราชกิจจานุเบกษา เว็บไซต์ของหน่วยงานของรัฐ ฐานข้อมูลกฎหมาย และฐานข้อมูลวิชาการ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเปรียบเทียบ เพื่อชี้ให้เห็นปัญหา ช่องว่าง และความไม่สอดคล้องของกฎหมาย อันนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความยินยอม การเปิดเผยข้อมูล การเก็บข้อมูลเกินความจำเป็น และการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัย อันเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 กับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 รวมทั้งได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation: GDPR) สหราชอาณาจักร และสิงคโปร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางเทียบเคียงในการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายไทย

1. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอม (Consent) ผลการวิจัยพบว่า การให้ความยินยอมในการเก็บ รวบรวม ใช้ และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในธุรกิจประกันวินาศภัยยังมีปัญหาทางกฎหมายและทางปฏิบัติหลายประการ

ประการแรก พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ไม่มีบทบัญญัติโดยตรงเกี่ยวกับหลักการให้ความยินยอมของผู้เอาประกันภัย ทำให้บริษัทประกันภัยต้องอาศัย ฐานกฎหมายในการคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 เป็นหลัก ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในการตีความ โดยเฉพาะกรณีการประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณารับประกันภัย

ประการที่สอง ความยินยอมของผู้เอาประกันภัยในทางปฏิบัติ มีข้อจำกัดทางกฎหมายและขาดอำนาจต่อรองในทางกฎหมาย เนื่องจากมักถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขในการทำสัญญา แม้ว่าข้อมูลบางประเภทอาจไม่จำเป็นต่อการรับประกันภัย ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับหลักความสมัครใจโดยแท้จริง

ประการที่สาม สำหรับข้อมูลอ่อนไหว เช่น ข้อมูลสุขภาพ บริษัทประกันภัยต้องพึ่งพาความยินยอมเป็นหลัก หากการขอความยินยอมไม่มีความชัดเจนหรือเกินวัตถุประสงค์ อาจเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนกฎหมาย

จากการศึกษาเปรียบเทียบ พบว่า GDPR กำหนดหลักความจำเป็นตามสัญญา (Necessity for Contract) และจำกัดการใช้ฐานความยินยอมในกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ขณะที่สิงคโปร์กำหนดแนวปฏิบัติแยกความยินยอมออกจากเงื่อนไขสัญญาอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายต่างประเทศให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างอำนาจต่อรองของคู่สัญญา ในกรณีศึกษาในต่างประเทศ เช่น คำวินิจฉัยของหน่วยงานกำกับดูแลข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปในกรณีที่บริษัทใช้ความยินยอมเป็นเงื่อนไขบังคับโดยไม่มีความจำเป็น แสดงให้เห็นแนวทางตีความที่เคร่งครัดต่อหลักเสรีภาพในการให้ความยินยอม

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลต่อสำนักงาน คปภ. ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยให้อำนาจนายทะเบียนเรียกข้อมูลจากบริษัทประกันภัย การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวถือเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็น ฐานกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 24(6) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จึงไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม อย่างไรก็ตาม ปัญหาเกิดขึ้นในกรณีการเปิดเผยข้อมูลต่อหน่วยงานอื่นหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบริษัทประกันภัยเพื่อป้องกันการฉ้อฉล ซึ่งยังขาดบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

จากกรณีข่าวการรั่วไหลของข้อมูลลูกค้าบริษัทประกันภัยในประเทศไทย พุทธศักราช 2564 ที่ปรากฏตามรายงานสื่อมวลชน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการกำหนดขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลและมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างชัดเจน ในสหราชอาณาจักร มีการกำหนด Data Sharing Agreement และกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างองค์กร ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาเทียบเคียงเพื่อพัฒนากฎหมายไทย

3. ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็นในธุรกิจประกันวินาศภัยสะท้อนความไม่สอดคล้องกับหลักการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น และได้สัดส่วน โดยลักษณะข้อมูลที่เกินความจำเป็นที่พบจากการศึกษา ได้แก่ (1) การเก็บข้อมูลสุขภาพเชิงลึกเกินระดับความเสี่ยงที่ต้องประเมิน (2) การขอข้อมูลสมาชิกในครอบครัวโดยไม่มีความจำเป็น (3) การเก็บสำเนาบัตรประชาชนโดยไม่ปัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง (4) การรวมวัตถุประสงค์หลายประการไว้ในคำขอความยินยอมเดียว กรณีศึกษาเกี่ยวกับเหตุข้อมูลลูกค้าบริษัทประกันภัยรั่วไหลในประเทศไทยสะท้อนว่า การเก็บข้อมูลจำนวนมากโดยไม่มีหลักจำกัดที่ชัดเจนเพิ่มความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ เมื่อเปรียบเทียบกับ GDPR ซึ่ง

กำหนดหลัก Data Minimization อย่างเคร่งครัด พบว่ากฎหมายต่างประเทศมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากกว่าไทย

4. ปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในการจัดเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยกำหนดให้เก็บข้อมูลไม่น้อยกว่า 10 ปี แม้สัญญาสิ้นสุดแล้ว ซึ่งถือเป็นฐานความชอบด้วยกฎหมายในการประมวลผลข้อมูล อย่างไรก็ตาม หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกำหนดให้ต้องมีการ กำหนดระยะเวลาสิ้นสุด อย่างเหมาะสม คำว่า “ไม่น้อยกว่า 10 ปี” อาจเปิดช่องให้เก็บข้อมูลเกินความจำเป็น หากไม่มีแนวทางกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดที่ชัดเจน ในสหภาพยุโรปมีแนวปฏิบัติ Retention Policy และกำหนดให้มีการทบทวนระยะเวลาการเก็บข้อมูลเป็นระยะ ซึ่งเป็นแนวทางเทียบเคียงสำคัญ

การอภิปรายผล

1. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอม (Consent) ในธุรกิจประกันวินาศภัย ผลการวิจัยชี้ว่าการให้ความยินยอมในธุรกิจประกันวินาศภัยยังไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 โดยเฉพาะเรื่องความเป็นอิสระของความเห็นชอบและสิทธิในการถอนความยินยอมของเจ้าของข้อมูลในทางปฏิบัติ ผู้เอาประกันภัยมักถูกกำหนดให้ต้องให้ความยินยอมตามแบบฟอร์มหรือเงื่อนไขที่บริษัทกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถเข้าทำสัญญาได้ ส่งผลให้ความยินยอมมีลักษณะเป็นเงื่อนไขบังคับในทางสัญญา และขาดความเป็นอิสระในเชิงข้อเท็จจริง อีกทั้งในบางกรณี การถอนความยินยอมอาจกระทบต่อสิทธิในการรับบริการตามสัญญา หากบริษัทมิได้แจ้งผลกระทบไว้อย่างชัดเจน ย่อมอาจขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ความยินยอมโดยเฉพาะ จึงทำให้ธุรกิจต้องอาศัยกฎหมายทั่วไปเพียงฉบับเดียว ส่งผลให้เกิดช่องว่างในกฎหมายเฉพาะ ดังนั้นจึงควรปรับแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักความสมัครใจโดยแท้จริง และพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีบทบัญญัติรองรับอย่างชัดเจน

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันภัยให้สำนักงาน คปภ. โดยไม่ได้รับความยินยอม ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ให้อำนาจนายทะเบียนและสำนักงาน คปภ. เรียกข้อมูลจากบริษัทประกันวินาศภัยโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลและรักษาเสถียรภาพของระบบประกันภัย เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 การเปิดเผยข้อมูลในกรณีดังกล่าวเข้าข่าย “การปฏิบัติตามหน้าที่ตามกฎหมาย” และ “ภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ” จึงไม่จำเป็นต้องขอความยินยอม อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจดังกล่าวต้องอยู่ภายใน ฐานกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ต้องจำกัดขอบเขตข้อมูลให้เท่าที่จำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของการกำกับดูแล มิใช่เรียกข้อมูลในลักษณะกว้างเกินสมควร และต้องมีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล นอกจากนี้ ควรเพิ่มความโปร่งใสโดยการแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบนโยบายความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลต่อ

หน่วยงานกำกับ เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายทั้งสองฉบับมีความสมดุลและคุ้มครองสิทธิของผู้เอาประกันภัยอย่างเหมาะสม

3. ปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์จำกัดการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลโดยตรง จึงไม่สอดคล้องกับหลัก “การเก็บรวบรวมข้อมูลเท่าที่จำเป็น” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 จากการศึกษาพบตัวอย่างข้อมูลที่น่าจะเกินความจำเป็น ได้แก่ (1) การขอข้อมูลสุขภาพโดยละเอียดในกรณีประกันที่มีได้เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงด้านสุขภาพ (2) การขอสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนโดยไม่ปิดบังข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง เช่น ศาสนา หรือเลขหลังบัตร (3) การขอข้อมูลรายได้หรือข้อมูลการเงินเชิงลึกเกินกว่าที่จำเป็นต่อการพิจารณารับประกันภัย (4) การขอข้อมูลบุคคลในครอบครัวหรือผู้ติดต่อฉุกเฉินโดยไม่มี ความจำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของสัญญา และ (5) การขอความยินยอมแบบเหมารวมหลายวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อการตลาด การวิเคราะห์ข้อมูล และการโอนข้อมูลในครั้งเดียว ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการขาดหลัก Data Minimization ในกฎหมายเฉพาะ และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ดังนั้น ควรปรับปรุงมาตรา 29 ให้กำหนดหลักเกณฑ์ชัดเจนว่า บริษัทต้องเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันภัย

4. ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 กำหนดให้เก็บสมุดทะเบียนและบัญชีไม่น้อยกว่า 10 ปี แม้สัญญาจะสิ้นสุดแล้ว ซึ่งเป็นฐานความชอบด้วยกฎหมายในการประมวลผลข้อมูล อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562 ซึ่งกำหนดหลักการจำกัดระยะเวลาการเก็บข้อมูล พบความไม่สอดคล้อง โดยคำว่า “ไม่น้อยกว่า 10 ปี” อาจเปิดช่องให้เก็บข้อมูลเกินความจำเป็น หากไม่มีการกำหนดกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด ที่ชัดเจน การเก็บข้อมูลระยะยาวยังเพิ่มความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และจำกัดสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการลบหรือทำลายข้อมูล ดังนั้น ควรปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวให้กำหนดระยะเวลาเก็บรักษาเท่าที่จำเป็น และลบข้อมูลเมื่อพ้นวัตถุประสงค์ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อเสนอแนะ

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พุทธศักราช 2535 ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความยินยอม (Consent) ควรกำหนดบทบัญญัติให้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอความยินยอมจากผู้เอาประกันภัย โดยแยกข้อความหรือเอกสารการให้ความยินยอมออกจากเงื่อนไขสัญญาประกันภัยอย่างชัดเจน เพื่อให้ความยินยอมเป็นไปโดยสมัครใจ มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถพิสูจน์ได้ ทั้งนี้ ควรบัญญัติรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการถอนความยินยอมได้โดยสะดวก และต้องไม่กระทบต่อสิทธิหรือประโยชน์พื้นฐานตามสัญญาประกันภัย เว้นแต่การประมวลผลข้อมูลนั้นมีความจำเป็นโดยแท้ต่อการปฏิบัติตามสัญญาหรือหน้าที่ตามกฎหมาย

2. ปรับมาตรา 49 เกี่ยวกับการเรียกและใช้ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (สำนักงาน คปภ.) ควรกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้อำนาจเรียกข้อมูลให้ชัดเจน โดยจำกัดเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความจำเป็นและได้สัดส่วนต่อวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแล ตรวจสอบ และรักษาเสถียรภาพของระบบประกันภัย รวมทั้งควรกำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่สำนักงาน คปภ. ต้องปฏิบัติ เช่น มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การกำหนดระยะเวลาเก็บรักษา และการควบคุมการเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลเป็นไปภายใต้ฐานกฎหมายที่ชัดเจน และไม่กระทบสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกินสมควร

3. แก้ไขมาตรา 29 เพื่อรับรองหลักการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น (Data Minimization) อย่างชัดเจน ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติให้กำหนดว่า การจัดทำและยื่นแบบกรมธรรม์หรือเอกสารประกอบการพิจารณาของนายทะเบียนต้องเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ของการรับประกันภัยเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และลดความเสี่ยงในการเก็บข้อมูลเกินความจำเป็น อันอาจก่อให้เกิดความรับผิดตามกฎหมายและกระทบสิทธิของผู้เอาประกันภัย

4. ปรับมาตรา 45 เกี่ยวกับระยะเวลาการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล ควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรักษาสมุดทะเบียนและเอกสารที่มีข้อมูลส่วนบุคคลให้ชัดเจน โดยให้เก็บรักษาเฉพาะข้อมูลที่จำเป็นตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายและภารกิจในการกำกับดูแล และกำหนดระยะเวลาเก็บรักษาที่เหมาะสมตามหลักความจำเป็นและได้สัดส่วน เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาและพ้นวัตถุประสงค์แล้ว ต้องดำเนินการลบ ทำลาย หรือทำให้ข้อมูลไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอย่างอื่น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. **ความสำคัญของการขอความยินยอมที่ชัดเจน (Consent)** ความยินยอมในธุรกิจประกันภัยไม่ควรถูกผูกเป็นเงื่อนไขบังคับในการเข้าทำสัญญา เว้นแต่เป็นข้อมูลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติตามสัญญาหรือหน้าที่ตามกฎหมาย จึงควรบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายเฉพาะ เสนอเพิ่มมาตรา 29/1 บริษัทประกันภัยต้องจัดให้มีการขอความยินยอมในการเก็บ ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยชัดเจน แยกจากเงื่อนไขสัญญาประกันภัย ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ ขอบเขต ระยะเวลา และสิทธิของเจ้าของข้อมูลอย่างครบถ้วน และให้เจ้าของข้อมูลสามารถถอนความยินยอมได้โดยสะดวก ทั้งนี้ การถอนความยินยอมต้องไม่กระทบสิทธิพื้นฐานตามสัญญา เว้นแต่เป็นข้อมูลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติตามสัญญาหรือมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้

2. **การเปิดเผยข้อมูลแก่สำนักงาน คปภ.** แม้มาตรา 49 จะเป็นฐานกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประเภท “ปฏิบัติตามกฎหมาย” แต่ควรบัญญัติหลักความได้สัดส่วนและมาตรการคุ้มครองข้อมูลให้ชัดเจนในกฎหมายเฉพาะ เสนอแก้ไขมาตรา 49 เพิ่มวรรคท้าย การเรียก การใช้ หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง ต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแล และให้สำนักงานมีหน้าที่จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และจำกัดการใช้ข้อมูลภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็น กฎหมายประกันวินาศภัยยังไม่รับรองหลัก “การเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น” อย่างชัดเจน ทำให้เกิดการออกแบบแบบฟอร์มที่เก็บข้อมูลเกินความจำเป็น เสนอเพิ่มวรรคในมาตรา 29 การกำหนดแบบและข้อความในกรมธรรม์หรือเอกสารประกอบ ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็นและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรับประกันภัย และต้องไม่เก็บข้อมูลเกินกว่าวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

4. ระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลตามมาตรา 45 กำหนดให้เก็บข้อมูลไม่น้อยกว่า 10 ปี แต่ควรเชื่อมโยงกับหลักความจำเป็นและสิทธิในการลบข้อมูล เสนอแก้ไขมาตรา 45 การเก็บรักษาสมุดทะเบียนและข้อมูลส่วนบุคคลต้องเป็นไปตามความจำเป็นและระยะเวลาที่เหมาะสม โดยให้ลบหรือทำลายข้อมูลเมื่อพ้นวัตถุประสงค์ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอย่างอื่นดังนั้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2565). *ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2565*.

ราชกิจจานุเบกษา.

ธนภณท์ แจ่มเพลง. (2568). *กำเนิดประกันภัยในประเทศไทย*. <https://sites.google.com/view/tanapont/e-learning/>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). *นโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล: การใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล*. <https://www.bot.or.th/th/privacy-policy/Data-Subject-Rights.html>

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. 136(69 ก), 52–95.

พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535. (2535). *ราชกิจจานุเบกษา*. 109(42), 33–65.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2565.). *ความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ*. https://ssrudlp.ssru.ac.th/data-file/teacher_work/file/2b0f07e9785729423ee6bd70100c51d0.pdf

วิรัช อุบล, และนนทนา นิยมรุ่งเรืองชัย. (2566). ความจำเป็นในการมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พุทธศักราช 2562. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, 5(1), 41–56. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/RJL/article/view/2397/1726>

วัชรพล ชัยปัญญา. (2561). *การแทรกแซงความเป็นส่วนตัว: ศึกษาความรับผิดชอบทางอาญากรณีเผยแพร่ภาพส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2568). *ความรู้เกี่ยวกับการประกันภัย*. <https://www.insuremallthailand.com/knowledge3>

Thai Reinsurance Public Company Limited. (2568). *Insurance 101: ประกันภัยเรื่องใกล้ตัว ตอนที่ 6 หลักสำคัญของสัญญาประกันภัย*. https://www.thaire.co.th/wp-content/uploads/2023/06/101_6.pdf

Thai Reinsurance. (2566). 6 หลักสำคัญของสัญญาประกันภัย. https://www.thaire.co.th/wp-content/uploads/2023/06/101_6.pdf

นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ

วันที่รับบทความ: 23 มกราคม 2569

วันแก้ไขบทความ: 10 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ: 29 มิถุนายน 2569

พิชญา บวรอิทธิกร¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ กระบวนการออกแบบการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ จากตำนานเล่าขาน ความรักของมะเมียะกับเจ้าน้อยสุขเกษม มาสร้างสรรค์เป็น นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดย การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ดุริยางคศิลป์ไทย คีตศิลป์ไทย และวรรณกรรม รวมทั้งศึกษาจากศิลปินต้นแบบ ดำเนินการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผล เพื่อนำข้อมูลมาสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบคุณภาพของการสร้างสรรค์งาน เรียบเรียงเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์และจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า หัวใจสำคัญของการผลิตผลงานสร้างสรรค์คือ ทักษะการบริหารจัดการ เพื่อควบคุมการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนผ่านกระบวนการทำงานที่ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยวินัย ความอดทน และ ทักษะทางสังคม ในการประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในด้านวิชาชีพนาฏศิลป์ งานวิจัยนี้ได้สร้างระเบียบวิธีสร้างสรรคงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผนความคิดที่ชัดเจน กำหนดรูปแบบการแสดง กำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ การวางโครงร่าง จากนั้นจึงดำเนินการสร้างสรรค์ตามแบบร่างที่กำหนดไว้ รูปแบบเป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่มีการดำเนินเรื่องราวและแบ่งช่วงของการแสดง ระยะเวลาในการแสดง 16 นาที แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 พบรัก ช่วงที่ 2 มรสุมรัก และช่วงที่ 3 จากรัก ผู้แสดงรับบทเป็นมะเมียะ 1 คน เจ้าน้อยสุขเกษม 1 คน และผู้แสดงประกอบ 6 คน เพลงประกอบการแสดงสร้างสรรค์ทำนองเพลงขึ้นใหม่ ผสมผสานเครื่องดนตรีและทำนองระหว่างพม่าและล้านนา บรรเลงร่วมกับใช้ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ประกอบ เนื้อร้องสร้างขึ้นใหม่เป็นภาษาพม่า ทำทางประกอบการแสดงเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรมล้านนาและพม่าเข้าด้วยกัน เครื่องแต่งกาย อ้างอิงจาก

คำสำคัญ: มะเมียะ; นาฏยประดิษฐ์; นาฏศิลป์สร้างสรรค์

ประเภทบทความ : บทความวิจัย

¹ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์, 119/19 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล

จังหวัดนครปฐม 73170

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: fernkz13@gmail.com

ยุคสมัย ในประวัติศาสตร์ ตามชนชาติของตัวละคร ในช่วง พุทธศักราช 2440-2445 (คริสต์ศักราช 1897-1902) ตรงกับช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ทดลองสร้างจนผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ชม เกิดเป็นนวัตกรรมนาฏยประดิษฐ์ชุด มะเมียะ อันเป็นประโยชน์ต่อการสืบสานและต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้ง ยังเป็นเครื่องบันเทิงใจและก่อให้เกิดความตระหนักต่อผู้ชม

The Choreography of “Mamia”

Phichaya Bowornitthikorn¹

Received: 23 January 2026

Revised: 10 March 2026

Accepted: 29 June 2026

Abstract

This research aims to establish a body of knowledge regarding the creative design process in performing arts, inspired by the legendary love story of "Ma Mia and Chao Noi Sukkasem." The study culminates in the development of a creative dance performance titled "Ma Mia". The research methodology involved qualitative data collection through documentary analysis and interviews with experts in Thai classical dance, creative dance, Thai musicology, Thai vocal arts, and literature. Furthermore, the researcher studied master artists to synthesize and analyze the contents, which were then compiled into a descriptive analytical research report. The data were utilized to develop the artistic creation. Subsequently, a focus group discussions was conducted to evaluate the quality of the creative work. The findings were then synthesized into a descriptive analysis and compiled into a formal research publication.

The results of the research show that the core of producing successful creative work lies in management skills to ensure that project meets its objectives within the planned timeframe. Through this complex working process, the researcher identified that discipline, patience, and social skills are essential for coordinating with various stakeholders. In terms of professional classical dance, this research establishes a systematic creative methodology, from conceptualization, performance styling, component definition, and structural outlining. The creation, then implemented as outlined.

The resulting creative performance lasts 16 minutes, divided into three acts: Act 1: Encountering Love, Act 2: Love's Hardships, and Act 3: Departure. The cast includes performers portraying one Ma Mia and one Chao Noi Sukkasem, supported by an ensemble of six supporting dancers. The musical score is a

Key words: Mamia; Choreography; Creative dancing art

Type of Article: Research Article

¹ Lecturer, Position, College of Dramatic Arts, 119/19 Salaya Phuttamonton Nakornprathom 73170

* Corresponding author E-mail: fernkz13@gmail.com

new composition that blends Burmese and Lanna melodies, integrating traditional instruments with electronic music. The lyrics are newly written in Burmese language. The choreography integrates Lanna and Burmese cultural movements, while the costumes are historically referenced from the period of 1897–1902 (the reign of King Rama V). Following experimental trials and evaluation by experts and audiences, the work has been recognized as a "Performing Arts Innovation." This performance, "Ma Mia" serves as a valuable contribution to the preservation and advancement of national cultural heritage, while simultaneously providing aesthetic pleasure and fostering cultural awareness among audiences.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแสดงนาฏศิลป์ไทย นิยมแสดงด้วยวรรณกรรมที่มีมาแต่โบราณซึ่งบรมครูได้ประดิษฐ์ไว้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการสร้างสรรค์การแสดงบนพื้นฐานนาฏศิลป์ไทยขึ้นใหม่ที่หลากหลาย แต่ยังคงนิยมหยิบยกรวณกรรมดั้งเดิมมาสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยจากรวณกรรมหรือตำนานที่ยังไม่ได้รับความนิยมนำมาแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ ซึ่งตำนานรักมะเมียะเป็นตำนานที่ผู้คนให้ความสนใจเล่าต่อกันมา ถูกนำมาถ่ายทอดในรูปแบบของเพลง ละครทีวี และละครเวที แต่พบในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยค่อนข้างน้อย อีกทั้งวรรณกรรมเป็นเรื่องราวที่มีสะเทือนจิตใจด้วยความทุกข์โศกของมะเมียะ ซึ่งสามารถสอดแทรกข้อคิดให้ผู้ชมเกิดความตระหนักได้

มะเมียะหรือมะเมียะเป็นหนึ่งในวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ล้านนาที่ได้รับความสนใจจากชาวไทยถิ่นเหนือ รวมไปถึงชาวไทยทั่วประเทศ ดังจะเห็นได้จาก เรื่องราวของมะเมียะได้ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น งานวรรณกรรมของ ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง บทเพลงของจรัส มโนเพ็ชร ละครโทรทัศน์ทางช่อง 7 (ปี พุทธศักราช 2537) และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมะเมียะ แม้จะเป็นเรื่องราวของสตรีพม่าคนหนึ่งว่า มะเมียะมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของล้านนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มะเมียะเป็นคนรักของเจ้าน้อยสุขเกษม ราชบุตรของเจ้าแก้วนรรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองเมืองเชียงใหม่ (เนตรนิภา เจียมศักดิ์, 2562)

ตำนานรักมะเมียะ โด่งดังขึ้นเมื่อ ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง อดีตนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ชาวเชียงใหม่ ได้นำไปพิมพ์เผยแพร่ใน “เพ็ชรล้านนา” และ “ชีวิตรักเจ้าเชียงใหม่” โดยเรื่องราวตำนานความรักที่เล่าต่อกันมาในคัมภีร์หลวงเจ้าหลวงเชียงใหม่ เจ้าน้อยสุขเกษม ราชโอรสของเจ้าแก้วนรรัฐ ไปเรียนหนังสือที่มะละแหม่ง ในปี พุทธศักราช 2441 ได้พบรักกับสาวพม่า ชื่อมะเมียะ แม่ค้าขายบุหรี ทั้งสองอยู่กินด้วยกันจนถึงปี พุทธศักราช 2446 หลังจากอยู่มะละแหม่งได้ 5 ปี เจ้าน้อยสุขเกษมต้องกลับเชียงใหม่ มะเมียะจึงปลอมเป็นผู้ชายแล้วกลับมาเชียงใหม่พร้อมกับเจ้าน้อยสุขเกษม เมื่อถูกจับได้จึงต้องถูกส่งกลับไปเนื่องจากมะเมียะเป็นคนพม่าอยู่ภายใต้อังกฤษ ล้านนาจะได้รับความเดือดร้อน ทว่ากว่าจะแยกจากกันได้ต่างจำให้รำลือต่อกัน มะเมียะก้มหน้าสยายผมออกเช็ดเท้าเจ้าน้อยด้วยความอาลัยรัก หนังสือ “เพ็ชรล้านนา” (ปี พุทธศักราช 2507) เสนอเรื่องนี้มาจบลงที่ตรงฉากนี้ อีก 16 ปีต่อมา ในพุทธศักราช 2523 คุณปราณี ศิริธร ณ พัทลุง ก็ได้ออกหนังสืออีกเล่มหนึ่งชื่อ “ชีวิตรักเจ้าเชียงใหม่” และได้นำชีวิตรักมะเมียะและเจ้าน้อยสุขเกษมมาเสนออีกครั้งโดยเพิ่มเนื้อหาต่อจาก “เพ็ชรล้านนา” ความว่าเมื่อมะเมียะกลับไปมะละแหม่งแล้ว ไปรอเจ้าน้อยสุขเกษมจนครบ 3 เดือนตามสัญญา เจ้าน้อยสุขเกษมไม่ได้ไปพบ มะเมียะจึงบวชเป็นชี ต่อมาเจ้าน้อยสุขเกษมได้แต่งงานกับเจ้าบัวชุมที่กรุงเทพฯ เมื่อเจ้าน้อยสุขเกษมกลับมาเชียงใหม่ แม่ชีมะเมียะได้มารอพบอยู่ที่หน้าคัมเจ้าน้อยสุขเกษมก็ไม่กล้าออกมาพบ ด้วยเหตุที่ตัวเองเป็นคนผิดสัญญาที่ให้ไว้กับมะเมียะ จึงให้คนนำเงิน 800 บาท พร้อมแหวนทับทิมมามอบให้มะเมียะแทน และหลังจากนั้นทั้งสองก็ไม่ได้พบกันอีกเลย เจ้าน้อยสุขเกษมสิ้นชีวิตเมื่อ พุทธศักราช 2456 อายุได้ 33 ปี ด้วยเหตุที่ตรอมใจส่วนมะเมียะบวชชีตลอดชีวิต มาสิ้นเมื่อ พุทธศักราช 2505 อายุได้ 75 ปี (สมฤทธิ์ ลือชัย, 2565)

การสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ไทย มีการกำหนดรูปแบบหลายแนวทาง แนวทางหนึ่งคือ กำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยารัตน์เดิมโดยนำลักษณะเด่น โครงสร้างท่าทางหรือเทคนิคบางอย่างมาเป็นหลัก แล้วผู้สร้างสรรค์พยายามบุกเบิกแสวงหาท่าทางใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543) การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ เป็นพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถขับเคลื่อนได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของสังคม สามารถก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญต่อเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสิ่งสนับสนุนอันก่อให้เกิดให้เห็นถึงความงดงามในอัตลักษณ์ของชนชาติอย่างเหมาะสม ทั้งยังเป็นเครื่องบ่งบอกถึงสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศอย่างทั่วถึง และในขณะเดียวกันยังเป็นสิ่งช่วยผลักดันให้เอกลักษณ์นั้นคงอยู่ (ปิ่นเกศ วัชรพาน, 2559)

เพื่อสร้างนวัตกรรมขึ้นใหม่สำหรับวงการนาฏศิลป์ ทั้งยังได้องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์การแสดงจากวรรณกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และนำมาต่อยอด ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์การแสดงจากตำนานรักของมะเมียะ ซึ่งเป็นตำนานที่ผู้คนให้ความสนใจเล่าต่อกันมา ถูกนำมาถ่ายทอดในหลากหลายรูปแบบ แต่พบได้น้อยในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงควรนำเรื่องราวของมะเมียะ มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงซึ่งจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการออกแบบประกอบสร้างงานด้านนาฏศิลป์จากตำนานเล่าขานที่เป็นพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสืบสาน ต่อยอด และถ่ายทอดนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่สำคัญและทรงคุณค่า ควรที่จะอนุรักษ์ สร้างสรรค์และสืบทอดองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป อีกทั้งกระบวนการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์ชุด มะเมียะ ยังมุ่งสื่อสารให้ผู้ชมได้สะท้อนจิตใจด้วยความทุกขโศกของมะเมียะจนต้องเข้าหาธรรมะเพื่อดับทุกข์ ตระหนักถึงข้อคิดที่แฝงอยู่ คือ “การยอมรับและเข้าใจความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต” เป็นการชี้นำเพื่อความสงบสุขแก่ชีวิต และการตระหนักถึงหลักธรรมเพื่อการครองตนอย่างมีสติ หากใช้ชีวิตด้วยโมหะอย่างเช่นเจ้าน้อยสุขเกษม ซึ่งมีความหลงใหลปราศจากการไตร่ตรอง สะท้อนให้เห็นได้ว่าหากบุคคลตกอยู่ภายใต้โมหะครอบงำแล้ว ย่อมสามารถผลักดันให้บุคคลผู้นั้นไม่อาจดำรงตนได้อย่างปกติสุขจำต้องเบียดเบียนตนเอง บุคคลรอบข้าง หรือแม้แต่สังคมโดยรวมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้กระบวนการออกแบบการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ จากตำนานเล่าขานความรักของมะเมียะกับเจ้าน้อยสุขเกษม มาสร้างสรรค์เป็น นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา สร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ จากตำนานรักมะเมียะ จากหนังสือ “เพ็ชรลานนา” และ “ชีวิตรักเจ้าเชียงใหม่” โดย ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง
2. ด้านพื้นที่ สถานที่ในการดำเนินการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ศาลายา)

3. ด้านระยะเวลา กำหนดระยะเวลาในการศึกษาข้อมูลและสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ตั้งแต่เดือนมีนาคม พุทธศักราช 2566 ถึง เดือนตุลาคม พุทธศักราช 2567 และกำหนดระยะเวลาในการแสดง อยู่ในระยะเวลา 16 นาที

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ก่อให้เกิดองค์ความรู้และการแสดงชุดใหม่ ของวงการนาฏศิลป์ ที่สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทย รวมถึงงานวิจัย การนำผลงานไปขยายผลการนำไปใช้ประโยชน์
2. องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สามารถเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทยต่อไปและสามารถใช้จัดการแสดงเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทั่วไป
3. สามารถสร้างรายได้จากการเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชน

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ เป็นการสร้างงานด้านนาฏศิลป์โดยผู้สร้างงานจะต้องมีกระบวนการสร้าง โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างงาน มีจินตนาการในการสร้างสรรค์ เพื่อให้งานสร้างสรรค์นั้นเกิดเป็นเอกภาพ ซึ่งนาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ นั้นเป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่มีการดำเนินเรื่องราว ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

ทฤษฎีของอริสโตเติล

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2557) ได้อธิบายถึงทฤษฎีโพลีเทติกของอริสโตเติลว่า เป็นทฤษฎีหลักวิชาการละครที่เก่าแก่และแพร่หลายที่สุดของโลกตะวันตก ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์โครงสร้างบทละครกรีกเพื่อกำหนดองค์ประกอบที่ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

1. การเลียนแบบ (Imitation/Mimesis) อริสโตเติลเชื่อว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณในการลอกเลียนแบบเพื่อการเรียนรู้และสื่อสาร โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ สื่อ (Media) เช่น ภาษา ภาพ และเสียง ตัวต้นแบบ (Objects) คือแบบอย่างในการสร้างตัวละครที่จะสวมบทบาท และ วิธีการนำเสนอ (Manner) ผ่านรูปแบบการเล่าเรื่องหรือการแสดงละคร

2. กวีนิพนธ์และประเภทของการแสดง (Poetry) การพัฒนาระบบการสื่อสารให้มีความงดงามและชัดเจน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

- 2.1. สุขนาฏกรรม (Comedy) มุ่งเน้นความสนุกสนานผ่านการเลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์ที่บกพร่องแต่ไม่รุนแรง

- 2.2. มหาภาพย์ (Epic) การใช้บทพรรณนาร้อยกรองขนาดยาวถ่ายทอดภารกิจที่ยิ่งใหญ่ของตัวละครสูงศักดิ์

2.3 โศกนาฏกรรม (Tragedy) การแสดงที่มุ่งเน้นความจริงจัง สะท้อนผลกระทบของตัวละครเพื่อสร้างความรู้สึกละแวกใจแก่ผู้ชม

3. ปัจจัยสำคัญของโศกนาฏกรรม (Elements of Tragedy) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก เพื่อให้การแสดงมีความสมบูรณ์ ได้แก่

3.1 โครงเรื่อง (Plot) หัวใจสำคัญที่ต้องมีเอกภาพ (Unity) สมเหตุสมผล (Probability) และมีลำดับขั้นที่ชัดเจน (Plot Structure) ตั้งแต่การเปิดเรื่อง (Exposition) สู่จุดวิกฤต (Climax) และการคลี่คลาย (Conclusion) รวมถึงการใช้เทคนิคการพลิกชะตากรรม (Peripeteia) เพื่อสร้างความเห็นใจและความกลัว (Pity and Fear)

3.2 ตัวละคร (Character) ต้องมีความชัดเจนในอุดมการณ์ มีพฤติกรรมที่เป็นเหตุเป็นผลและสม่ำเสมอ

3.3 ความคิด (Thought) สำคัญหรือข้อความที่กวีต้องการสื่อผ่านตัวละคร

3.4 การใช้ภาษา (Diction) การเลือกสรรถ้อยคำที่เหมาะสมกับบริบททางอารมณ์

3.5 คีตลักษณ์ (Song) การใช้ดนตรีและการขับลำนำเพื่อเพิ่มสุนทรียภาพในการชม

3.6 ภาพลักษณ์การแสดง (Spectacle) องค์ประกอบด้านวิจิตรศิลป์ ทั้งฉาก อุปกรณ์และเครื่องแต่งกาย

4. การชำระล้างอารมณ์ (Catharsis/Purgation of Emotion) เป้าหมายเชิงจิตวิทยาของโศกนาฏกรรม คือการทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในชะตากรรมของมนุษย์ และรู้สึกผ่อนคลายหรือ "ได้รับการชำระล้าง" ทางจิตใจหลังจากที่ได้เผชิญกับวิกฤตการณ์จำลองบนเวที

แนวคิดการสร้างสรรค่านาฏศิลป์ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้เสนอถึงขั้นตอนในการออกแบบสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ว่ามีวิธีและขั้นตอนคล้ายคลึงกับศิลปะสาขาอื่น ๆ มีขั้นตอน (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) ดังนี้

1. การคิดให้มีนาฏศิลป์ นาฏศิลป์มีบทบาทในสังคมมนุษย์ การพิจารณาจึงสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายโอกาส

2. การกำหนดความคิดหลัก เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์

3. การประมวลข้อมูล เมื่อได้วัตถุประสงค์แล้วต้องทำการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้หรือปรับเปลี่ยน ข้อมูลมี 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจ

4. การกำหนดขอบเขต หมายถึงการกำหนดเนื้อหาของการแสดงชุดนั้น ๆ การสร้างสรรค์ควรมีการกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน เพื่อให้ตอบสนองกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงการกำหนดการแสดงต้องการให้ครอบคลุมเนื้อหาอะไรบ้าง รูปแบบการแสดงอย่างไร จำนวนผู้แสดง เวลาที่ใช้ ขนาดของพื้นที่ รวมถึงงบประมาณในการจัด หากไม่กำหนดขอบเขตผลงานก็จะไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. การกำหนดรูปแบบ รูปแบบของผู้สร้างสรรค์ มีแนวทางหลักแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ได้แก่ 1) กำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจาริต 2) กำหนดให้ผสมผสานหลายนาฏยจาริต 3) กำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจาริตเดิม 4) กำหนดให้อยู่นอกจาริตเดิม

6. การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ผู้สร้างสรรค์จะต้องกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย ฉาก เพลง แสง เสียง อุปกรณ์ประกอบการแสดง กำหนดให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้ร่วมทำงานเข้าใจและทำการออกแบบให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้สร้างสรรค์งานต้องการ เป็นการลดปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์

7. การออกแบบนาฏยศิลป์ มีลักษณะคล้ายการออกแบบทัศนศิลป์ โดยผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ออกแบบ กำหนดท่าทางการแสดง ทิศทางการเคลื่อนไหว ให้เป็นไปตามแบบที่ต้องการ ผู้สร้างสรรค์สามารถนำทฤษฎีทัศนศิลป์และการเคลื่อนไหว มาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดง เช่น ท่ารำ การแปรแถวการตั้งซุ่ม สีสนเครื่องแต่งกาย แสง สี

ฉันทนา เอี่ยมสกุล ได้อธิบายหลักการออกแบบนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ว่า มีรากฐานจากการบูรณาการนาฏยจาริตดั้งเดิมควบคู่กับประสบการณ์ทางสุนทรียภาพจากธรรมชาติและวัฒนธรรมในภูมิภาค โดยมีกระบวนการนาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ที่ครอบคลุมทั้งการออกแบบท่ารำในลักษณะระบำและการดำเนินเรื่องราว ผ่านการผสมผสานองค์ประกอบด้านจิตศิลป์และเครื่องแต่งกายที่ผู้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของการแสดง (ฉันทนา เอี่ยมสกุล, 2554)

ศิริมงคล นาฏยกุล กล่าวเกี่ยวกับผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายทางนาฏยศิลป์

1. มนุษย์เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้กฎของพลัง อารมณ์ และภาวะทางจิตใจที่ไม่มีการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด

2. การแสดงนาฏยศิลป์ ในแต่ละวัฒนธรรมจะปรากฏลักษณะเด่นและรูปแบบการเคลื่อนไหวร่างกายตามแบบฉบับนาฏยลักษณ์ของตนเอง

3. การเคลื่อนไหวร่างกายทางนาฏยศิลป์ จะมีบริบทของสังคมและพฤติกรรมส่วนอื่น ๆ ของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคลิกภาพส่วนบุคคล การแสดงออกทางอารมณ์ และแง่มุมอื่น ๆ ของนิสัยส่วนตัวของผู้แสดง

4. พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายในทางนาฏยศิลป์ของมนุษย์ จะขึ้นอยู่กับรูปแบบการฝึกฝนกล้ามเนื้อ ความแข็งแรงและความแข็งแกร่งของกล้ามเนื้อผู้แสดงในแต่ละคน

5. พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อการสื่อความหมายในทางนาฏยศิลป์ จะแตกต่างกันออกไปตามการตีความที่ถูกกำหนดขึ้นในแต่ละแ่งวัฒนธรรม (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2549)

เนื่องจากนาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ เป็นการสร้างสรรค์การแสดงทางด้านนาฏศิลป์ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ มาเป็นข้อกำหนดขั้นตอนการสร้างงาน อีกทั้งการดำเนินเรื่องราวมียการแบ่งการแสดงออกเป็นช่วง จึงได้ศึกษาทฤษฎีโพเอติกานำมาโครงสร้างตามทฤษฎีโพเอติก (Poetica) โดยเฉพาะในส่วนของ ปัจจัยของโศกนาฏกรรม (Element of Tragedy) และการเลียนแบบ (Imitation) มาเป็นกรอบในการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ มะเมียะ เพื่อให้ผลงานมีเอกภาพและความสะเทือนใจตามหลักสุนทราภรณ์และโศกนาฏกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง รวมไปถึงแนวคิดในการสร้างสรรค์

การแสดงและการเคลื่อนไหวท่าทางที่นำมาใช้ประกอบการสร้างสรรค์งาน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นขั้นตอนและเหมาะสม

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ
2. ศึกษา สังเกต รวบรวมองค์ความรู้ด้วยการชมการแสดงที่เกี่ยวข้อง ลักษณะการร่ายอย่างล้ำนนาและพม่า เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนท่ารำ และนำมาสร้างสรรค์เป็นท่าทางประกอบการแสดงต่อไป
3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากผู้มีประสบการณ์ด้านการสอนและการแสดงรูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์ รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทตัวละคร
4. ขั้นตอนการสร้างสรรค์งาน ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างแนวคิดของการแสดง 2) กำหนดระยะเวลาของการแสดง 3) ออกแบบภาพร่างในความคิด (Story board) 4) กำหนดและคัดเลือกผู้แสดง 5) ออกแบบเพลงประกอบการแสดง 6) ออกแบบท่าทางประกอบการแสดง 7) ออกแบบเครื่องแต่งกาย
5. จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของการสร้างสรรค์งาน โดยศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สร้างสรรค์
6. เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน
7. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้โดยเรียบเรียงเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา และจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มงานวิจัยพร้อมวีดิทัศน์

ผลการวิจัย

ผลการสร้างสรรค์พบ ว่า นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ มีแนวคิดและแรงบันดาลใจมาจากความเป็นที่นิยมเป็นอย่างมากของตำนานเล่าขาน ความรักของมะเมียะแม่ค้าสาวชาวพม่ากับเจ้าน้อยสุขเกษม ราชบุตรจากเชียงใหม่ หากแต่ยังไม่นิยมนำมาแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ จากแนวคิดข้างต้นสามารถกำหนดเป็นรูปแบบการแสดงดังนี้

กำหนดรูปแบบการแสดง เป็นการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่มีการดำเนินเรื่องราว ระยะเวลาในการแสดง 16 นาที แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 พบรัก (5 นาที) นำเสนอภาพความรักของคน 2 คน ตั้งแต่แรกพบ ระหว่าง มะเมียะหญิงสาวชาวพม่า กับ เจ้าน้อยสุขเกษม เจ้าชายจากเมืองเชียงใหม่ ที่มาเรียนที่เมืองพม่า และสาบานรักกัน

ช่วงที่ 2 มรสุมรัก (6 นาที) เจ้าน้อยมีเหตุให้ต้องกลับเมืองเชียงใหม่ จึงคิดจะนำมะเมียะกลับไปด้วย โดยการให้มะเมียะปลอมตัวเป็นผู้ชาย ร่วมขบวนเดินทางกลับเชียงใหม่ไปด้วยกัน จนกระทั่งถูกจับได้ว่า

เป็นผู้หญิง เมื่อเจ้าน้อยสุขเกษมและมะเมียะถูกจับได้ ด้วยเหตุความไม่เหมาะสมทางด้านสถานะ จึงจำเป็นต้องแยกจากกันทั้งที่ยังรักกัน

ช่วงที่ 3 จากรัก (5 นาที) มะเมียะแสดงถึงความรักอันสูงสุดต่อเจ้าน้อยโดยการสยายผมของตนมาเช็ดเท้าของเจ้าน้อยสุขเกษม และได้ทำการสัญญาว่าจะมาพบกันอีก แต่เมื่อเวลาผ่านไปเจ้าน้อยสุขเกษมไม่ได้มาพบกับมะเมียะตามสัญญา มะเมียะจึงได้ตัดสินใจวชิรตลอดชีวิต

การสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดง

การกำหนดตัวละครและการคัดเลือกผู้แสดง

1. การกำหนดตัวละครและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยกำหนดตัวละครหลักและนักแสดงประกอบเพื่อสะท้อนการผสมผสานทางวัฒนธรรม ดังนี้

ตัวละครเอก ได้แก่ มะเมียะ (สตรีชาวพม่า) และ เจ้าน้อยสุขเกษม (ราชบุตรแห่งนครเชียงใหม่)

ตัวละครประกอบ จำนวน 6 คน โดยเน้นการสื่อถึงอัตลักษณ์ร่วมระหว่างพม่าและเชียงใหม่

2. คุณสมบัติและทักษะของผู้แสดง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการคัดเลือกผู้แสดง ดังนี้

- ด้านทักษะ มีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ดีเยี่ยม มีทักษะการเคลื่อนไหวที่ประณีต และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ผ่านการแสดงได้อย่างลึกซึ้ง

- ด้านบุคลิกภาพ มะเมียะต้องมีรูปลักษณ์อ่อนหวานงดงาม เจ้าน้อยสุขเกษมมีบุคลิกภาพสุ่มสง่างาม และนักแสดงประกอบมีส่วนสูงและสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันเพื่อเอกภาพในการแสดง

3. วิธีการคัดเลือกผู้แสดง ผู้วิจัยใช้วิธี การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยคัดเลือกนักเรียนและนักศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้มีสมรรถนะด้านนาฏศิลป์โดยตรง เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงานและการควบคุมมาตรฐานในการฝึกซ้อม

การออกแบบและสร้างสรรค์ดนตรีประกอบการแสดง

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างสรรค์ทำนองเพลงและบทร้องขึ้นใหม่ โดยบูรณาการอัตลักษณ์ทางดนตรีระหว่างวัฒนธรรมพม่าและล้านนา ผ่านการบรรเลงร่วมกับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เพื่อสร้างบรรยากาศร่วมสมัย บทร้องถูกประพันธ์ขึ้นใหม่ในมุมมองของ "มะเมียะ" และแปลเป็นภาษาพม่าเพื่อสะท้อนภูมิหลังของตัวละคร โดยแบ่งโครงสร้างดนตรีออกเป็น 3 ช่วง ตามลำดับเหตุการณ์ ดังนี้

1. ช่วงพบรัก ดนตรีแห่งความละมุนและไมตรี นำเสนอการพบกันครั้งแรกผ่านทำนองที่นุ่มนวลและบทร้องภาษาพม่า โดยใช้ "พินพม่า" เป็นสัญลักษณ์แทนมะเมียะ และ "ขลุ่ยเพียงออ" เป็นสัญลักษณ์แทนเจ้าน้อยสุขเกษม ดนตรีสื่อสารถึงความรักแรกเห็นและการเกี่ยวพาราสีผ่านบทสนทนาของเครื่องดนตรีทั้งสองชนิด

2. ช่วงมรสุมรัก ดนตรีแห่งความขัดแย้งและการเดินทาง ดนตรีปรับเปลี่ยนจังหวะให้เร็วและเร้าอารมณ์ขึ้นเพื่อสื่อถึงเหตุการณ์อันไม่คาดฝันและการเดินทางสู่เมืองเชียงใหม่ มีการเพิ่มสัดส่วนดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้โดดเด่นขึ้นเพื่อสื่อความหมายถึงสถานที่และบรรยากาศการเดินทาง จนกระทั่งความลับเรื่องการปลอมตัวของมะเมียะถูกเปิดเผย

3. ช่วงจากรัก ดนตรีแห่งความโศกเศร้าและสัจธรรม ดนตรีลดระดับความระทึกใจที่เศร้าสะเทือนใจ เพื่อถ่ายทอดความขัดแย้งระหว่างสถานะทางสังคมและความรักอันมั่นคง สื่อสารอารมณ์ผ่านเครื่องดนตรีพม่าและล้านนาในท่วงทำนองของการจากลา โดยมีจุดเด่นอยู่ที่การใช้เสียงร้องภาษาพม่าในช่วงท้ายให้โดดเด่นเหนือทำนองดนตรี เพื่อยืนยันถึงความรักอันเป็นนิรันดร์ควบคู่ไปกับการสื่อถึงการปล่อยวางตามหลักธรรมะ

การออกแบบกระบวนการทำรำประกอบการแสดง

ผู้วิจัยสร้างสรรค์กระบวนการทำรำในวัฒนธรรมนาฏยประดิษฐ์ชุด "มะเมียะ" โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์พม่าและนาฏศิลป์ล้านนา เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบทเพลง โดยมีรายละเอียดอัตลักษณ์และการจัดโครงสร้างทำรำดังนี้

1. อัตลักษณ์นาฏศิลป์ที่เป็นฐานในการสร้างสรรค์

นาฏศิลป์พม่า เน้นลักษณะลำแขนที่เป็นเหลี่ยม การใช้มือรูปแบบ "ปากนก" (ปลายนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือจรดกัน) ร่วมกับการวางเท้าโดยใช้ส้นเท้าและปลายเท้าหลัง การเตะเท้าด้านข้าง รวมถึงการเคลื่อนไหวลำตัวที่มีลักษณะการกอดตัวและดันสะโพกอย่างชัดเจน

นาฏศิลป์ล้านนา เน้นความอ่อนช้อยในการใช้มือและแขน เช่น ทำบิบบัวบานและการม้วนแขน การใช้เท้าที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การนั่งทับส้นแบบเขาลอยและการไขว้เท้า รวมถึงการเคลื่อนไหวลำตัวที่มีลักษณะการเอี้ยวตัวและการ "แง้น" (การแอ่นลำตัว) ซึ่งอ้างอิงจากฟอนแน้นประกอบการขับซอ

2. โครงสร้างและการจัดแบ่งกระบวนการทำรำ ผู้วิจัยจำแนกการออกแบบกระบวนการทำรำออกเป็น 4 ลักษณะตามบทบาทหน้าที่ ดังนี้

ทำรำตัวละครมะเมียะ ออกแบบโดยยึดอัตลักษณ์นาฏศิลป์พม่าเป็นหลักเพื่อสื่อถึงชาติพันธุ์

ทำรำตัวละครเจ้าน้อยสุขเกษม ออกแบบโดยประยุกต์พื้นฐานนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานร่วมกับนาฏศิลป์ไทยภาคเหนือ (ล้านนา)

ทำรำของตัวแสดงประกอบ สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยการผสมผสาน (Hybridization) ระหว่างนาฏศิลป์พม่าและล้านนาให้เกิดความกลมกลืน

ทำรำการเข้าคู่ (Duet) ออกแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปะการรำของทั้งสองวัฒนธรรม เพื่อสื่อสารความสัมพันธ์และความหมายตามท้องเรื่อง

การออกแบบเครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยมีแรงบันดาลใจจากภาพเครื่องแต่งกายโดยอ้างอิงจากยุคสมัยในประวัติศาสตร์ ตามชนชาติของตัวละคร ในช่วง พุทธศักราช 2440-2445 (คริสต์ศักราช 1897-1902) ตรงกับช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงมีการแต่งกายเลียนแบบการแต่งกายจริงตามท้องเรื่องและตามยุคสมัย ดังนี้

1) การออกแบบเครื่องแต่งกายมะเมียะ

1.1 มะเมียะ (ผู้หญิง) การออกแบบเครื่องแต่งกายของตัวละคร มะเมียะ ผู้วิจัยเลือกสรรชุดตามธรรมเนียมพื้นเมือง โดยสวมเสื้อตามแบบพม่าที่เรียกว่า อินจี (Eingyi) ลักษณะเป็นเสื้อป้ายหน้าติดกระดุม ตกแต่งด้วยลวดลายประณีต จับคู่กับ ผ้าซิ่นยะไข่ และเสริมความสง่างามด้วยเครื่องประดับตามลักษณะทางวัฒนธรรม

ด้านการออกแบบทรงผม ได้กำหนดให้ตัวละครหมั้นหมายผมเพื่อให้สอดคล้องกับความคล่องตัวในการโพกศีรษะขณะอำพรางตนเป็นชาย และมีการประยุกต์ใช้ผมปลอม เพื่อจัดแต่งเป็นทรงผมปล่อยชายด้านข้างเมื่อกลับมาสู่สถานะสตรี เพื่อรองรับฉากสำคัญตามโศกนาฏกรรมทางประวัติศาสตร์ที่มะเมียะใช้เส้นผมเช็ดเท้าส่งเจ้าน้อยสุขเกษม ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ โทนสีชมพูอ่อน (Pastel Pink) เป็นสีหลักของชุดสตรีเพื่อเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงความอ่อนหวาน อ่อนโยนแห่งความเป็นหญิง และห้วงอารมณ์แห่งความรักที่บริสุทธิ์

ภาพ 1 เครื่องแต่งกายมะเมียะ ชุด ผู้หญิง

ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

1.2 มะเมียะ (ผู้ชาย) ในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ตัวละครเลือกสวมเสื้อพม่าประเภทอิงยี (Eingyi) ซึ่งมีลักษณะเป็นเสื้อป้ายข้างติดกระดุม จับคู่กับ ปะโซ (Paso) หรือโสร่งลายตารางอันเป็นอัตลักษณ์ของบุรุษพม่า เหตุผลที่เลือกใช้ปะโซเนื่องจาก เป็นการแต่งกายแบบพม่าสามัญชน สำหรับการโพกศีรษะ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการปล่อยชายผ้าทางด้านขวา ซึ่งเป็นการดำเนินตาม จารีตนิยมในทางนาฏศิลป์ที่ระบุถึงอัตลักษณ์การแต่งกายของตัวละครสัญชาติพม่าไว้อย่างชัดเจน ในด้านการกำหนดสี (Color Scheme) ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่ม สีโทนธรรมชาติ (Natural Tone) โดยสวมเสื้อสีครีมและนุ่งปะโซสีแดง การเลือกชุดดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างความสมดุลทางทัศนศิลป์บนเวที แต่ยังช่วยขับเน้นบุคลิกของตัวละครให้มีความโดดเด่น และสอดคล้องกับสภาพสังคมในบริบทของเรื่องราว

ภาพ 2 เครื่องแต่งกายมะเมียะ ชุด ผู้ชาย

ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

2) การออกแบบเครื่องแต่งกายของตัวละคร เจ้าน้อยสุขเกษม ผู้วิจัยมุ่งเน้นการสะท้อนอัตลักษณ์การแต่งกายของบุรุษผู้สูงศักดิ์แห่งล้านนาในยุคจารีต ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมการแต่งกายแบบราชสำนักสยาม องค์ประกอบของชุดประกอบด้วย เสื้อตัวในทรงคอตั้ง (คอจีน) ที่มีการซ่อนแถบกระดุมไว้

ด้านใน สวมทับด้วย เสื้อคลุมบุรุษ อีกชั้นหนึ่งเพื่อแสดงถึงสถาบรรดาศักดิ์ เพิ่มรายละเอียดด้วยการใช้ผ้าพันเอวจำนวน 2 ผืน และคาดทับด้วยเข็มขัดตามความนิยมในยุคสมัย ในด้านการเลือกใช้สี ผู้วิจัยกำหนดให้อยู่ในกลุ่มสีโทนน้ำตาลและสีเอิร์ทโทน (Earth Tone) เพื่อสะท้อนถึงอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การแต่งกายเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่ความสากลและมีความเรียบง่ายแต่คงความสง่างามตามแบบแผนนิยมในขณะนั้น

ภาพ 3 เครื่องแต่งกายเจ้าน้อยสุขเกษม

ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

3) การออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับ ผู้แสดงสมทบ (Ensemble) จำนวน 6 คน ผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำเสนอเอกลักษณ์แบบ พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ผ่านการผสมผสานจารีตการแต่งกายระหว่างพม่าและล้านนาที่มีความคล้ายคลึงกันทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์องค์ประกอบหลักประกอบด้วยเสื้อลักษณะผ่าหน้า ในส่วนของผ้าถุง ผู้วิจัยได้ประยุกต์โครงสร้างของกางเกง ออกแบบให้มีความคล้ายกับ "กางเกงขาก๊วย" ที่นำมาประยุกต์ เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ (Movement Fluidity) โดยเทคนิคการนุ่งจะใช้วิธีการป่ายทับด้านหน้า เพื่อให้รูปลักษณ์ภายนอกมีความประณีตคล้ายกับการนุ่ง ผ้าซิ่น ตามขนบดั้งเดิม ผู้วิจัยกำหนดให้รวมผมเรียบร้อยและสวมเครื่องประดับแต่น้อยเพื่อความสอดคล้องกับบทบาท โดยเลือกใช้ กลุ่มสีโทนอ่อน (Pastel Tones) เพื่อสร้างเอกภาพให้กับกลุ่มผู้แสดง และเป็นการสร้าง ความเปรียบ (Contrast) ในเชิงทัศนศิลป์ เพื่อขับเน้นให้เครื่องแต่งกายของตัวเอกมีความโดดเด่นและเป็นจุดสนใจ (Focal Point) บนเวที

ภาพ 4 เครื่องแต่งกายผู้แสดงประกอบ

ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

นอกเหนือจากการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อให้การแสดงมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์อุปกรณ์ประกอบการแสดง (Properties) เพื่อสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์ โดยกำหนดให้ใช้ ผ้าขาว เป็น สัญลักษณ์ (Signifier) เพื่อสะท้อนถึงการสละซึ่งทางโลกและการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ของตัวละคร มะเมียะ ภายหลังจากการเผชิญโศกนาฏกรรมทางความรัก นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้มี ห่อสัมภาระเป็นอุปกรณ์ ประกอบในฉากการเดินทาง เพื่อสื่อถึงบริบทของเหตุการณ์และการเคลื่อนย้ายทางกายภาพของตัวละครตาม เส้นเรื่อง ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเติมเต็มองค์ประกอบของเวที แต่ยังช่วยขับเน้นอารมณ์ความรู้สึก และสถานภาพทางจิตใจของตัวละครให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพ 5 ผ้าขาว เป็น สัญลักษณ์ เพื่อสะท้อนถึงการสละซึ่งทางโลกและการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ของตัวละคร
ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

ภาพ 6 ห่อสัมภาระ อุปกรณ์ประกอบในฉากเดินทาง

ที่มา พิชญา บวรอิทธิกร (2567)

การจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของการสร้างสรรคงาน โดยศิลปิน แห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สร้างสรรค์ได้รับข้อเสนอ ซึ่งสรุปได้ว่า นาฏยประดิษฐ์ ชุด มะเมียะ มีการนำเสนอได้อย่างน่าสนใจสร้างความเพลินเพลิน และคล้อยตาม ถึงแม้ว่าจะมีระยะเวลาถึง 16 นาที มีการนำท่าร่ายของพม่า และล้านนา มาใช้ร่วมกันได้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะในท่าเข้าคู่ของตัวเอก ตัวระบำมวลงหมู่ทำให้การแสดงไม่น่าเบื่อ เพลงมีความไพเราะมาก สื่อสาร อารมณ์และเรื่องราวของการแสดงได้ชัดเจน ผู้วิจัยสื่อสารกับคนทำเพลงได้ชัดเจนตรงกับวัตถุประสงค์ การแสดง เครื่องแต่งกายมีการสืบค้นข้อมูลมาเป็นอย่างดี เลือกใช้สีของเสื้อผ้าได้อย่างเหมาะสม ควรปรับภาพ เปิดการแสดง ให้ผู้ชมรู้จักตัวละครก่อน โดยแยกพระเอกกับนางเอกให้ไม่ยืนอยู่คู่กัน เพิ่มเติมข้อมูลการเลือกใช้ สีของเครื่องแต่งกายในงานวิจัย

หลังจากการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลงาน และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ ได้ทดลองเผยแพร่โดยการเผยแพร่ในรูปแบบวีดิทัศน์ และเผยแพร่ในเวทีระดับชาติและระดับอุดมศึกษา ได้แก่ การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ระดับชาติ ครั้งที่ 8 ในวันที่ 13 ธันวาคม 2567

ผลการประเมินความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้ชมหลังการชมการแสดง นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ โดยให้ผู้ชมประเมินความพึงพอใจจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และข้อเสนอแนะปลายเปิด จำนวน 100 คน ผลการประเมินพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของผู้ชม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ชม อาชีพครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป มีข้อเสนอแนะไปในทิศทางที่ดี ในการชื่นชม และชื่นชอบการแสดง มีความเข้าใจถึงสิ่งที่การแสดงสื่อสาร และเข้าใจตระหนักถึงข้อคิดที่มีในการแสดง ในข้อคิดที่ว่า “อนิจจังความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต”

การอภิปรายผล

จากการศึกษาและสร้างสรรค์การแสดงชุด "นาฏยประดิษฐ์ ชุต มะเมียะ" ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบูรณาการนาฏยจารีตพหุวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสรรค์ใหม่ การแสดงชุดนี้เป็นการสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการผสมผสานอัตลักษณ์ระหว่าง นาฏศิลป์พม่า และ นาฏศิลป์ล้านนา โดยมุ่งเน้นการหลอมรวมจารีตทางนาฏศิลป์ที่แตกต่างกันให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะ (New Form) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่ว่าด้วยการประยุกต์นาฏยจารีตเดิม โดยการนำโครงสร้าง เทคนิค และเอกลักษณ์เฉพาะมาปรับปรุงให้เกิดความกลมกลืนเป็นเอกภาพ เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์ใหม่มีความต่อเนื่องกับรากฐานทางวัฒนธรรมในอดีต (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) นอกจากนี้ กระบวนการดำเนินเรื่องยังมุ่งเน้นการสื่อสารผ่านความเคลื่อนไหวทางร่างกายที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกเชิง โศกนาฏกรรม (Tragedy) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ อริสโตเติลตามนัยของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่อธิบายถึงกวีนิพนธ์และการเลียนแบบเพื่อก่อให้เกิดความโศกเศร้า สะเทือนใจ (Catharsis) ผ่านชะตากรรมของตัวละครเอก อันส่งผลต่อความรู้สึกร่วมของผู้ชมอย่างสมบูรณ์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์ 2557) นาฏยลักษณ์และการสื่อความหมายผ่านพฤติกรรมเคลื่อนไหว ในการออกแบบกระบวนการท่ารำ ผู้วิจัยได้ดึงลักษณะเด่นของนาฏศิลป์ทั้งสองวัฒนธรรมมานำเสนอ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับข้อเสนอของ ศิริมงคล นาฏยกุล ที่ระบุว่า การแสดงนาฏศิลป์ในแต่ละวัฒนธรรมจะปรากฏ "นาฏยลักษณ์" และรูปแบบการเคลื่อนไหวที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ (Cultural Basin) นอกจากนี้การเคลื่อนไหวดังกล่าวมิได้เป็นเพียงพฤติกรรมทางกายภาพ แต่เป็นการใช้หลังการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับอารมณ์และสภาวะจิตใจอย่างเป็นระบบ ดังที่ ศิริมงคล นาฏยกุล ได้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้กฎของพลังและอารมณ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด

ส่งผลให้การสื่อความหมายในการแสดงชุดนี้มีความลึกซึ้งและมีพลังในการสื่อสารต่อผู้ชม (ศิริมงคล นาบุญกุล, 2549)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการสร้างสรรค์ กระบวนการนาฏยประดิษฐ์ชุดมะเมียะ สามารถใช้เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานพหุวัฒนธรรม โดยควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการอัตลักษณ์ดั้งเดิมควบคู่ไปกับการทดลองทางศิลปะ เพื่อก้าวข้ามกรอบจารีตเดิมสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมร่วมสมัย

1.2 ด้านการบริหารจัดการ การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ขนาดใหญ่ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนงบประมาณอย่างรัดกุม และการสร้างเอกภาพในทีมงาน (Collaborative Unity) รวมถึงการเผื่อระยะเวลาสำหรับการทดลองและปรับปรุงกระบวนการ (Trial and Error) เพื่อให้ผลงานมีคุณภาพสูงที่สุดก่อนการเผยแพร่

1.3 ด้านคุณค่าทางสังคม การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ควรคำนึงถึงบทบาทในการเป็นสื่อสะท้อนและขับเคลื่อนปัญหาสังคม มากกว่ามุ่งเน้นเพียงสุนทรียภาพเพื่อความบันเทิง เพื่อให้ศิลปะการแสดงเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้และสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงกระบวนการอนุรักษ์ควบคู่กับการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นรากฐานในการต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยต้องมีความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ดั้งเดิมในฐานะทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการคิดค้นนวัตกรรมใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้ที่เกิดต่อวิชาชีพนาฏศิลป์ได้จากกระบวนการสร้างสรรค์การแสดง

เป็นองค์ความรู้เชิงวิชาการและทักษะเฉพาะทางด้านศิลปะการแสดงที่เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลและการลงมือปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การบูรณาการนาฏศิลป์พหุวัฒนธรรม (Multicultural Integration) การสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำใหม่ที่ผสมผสานอัตลักษณ์ระหว่างนาฏศิลป์พม่าและล้านนาอย่างเป็นระบบ ผ่านการวิเคราะห์และเชื่อมโยงสรีระทางการแสดง โดยวิเคราะห์จากการใช้ร่างกาย 4 ส่วน (มือ แขน ขา และลำตัว) เพื่อออกแบบ ท่ารำใหม่ ที่สื่อสารถึงตัวละครและเนื้อหาวรรณกรรมได้อย่างเหมาะสม

1.2 กระบวนการนาฏยประดิษฐ์เชิงโครงสร้าง (Choreographic Process) การเล่าเรื่องในรูปแบบระบำเรื่อง โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีบทละคร (Poetics) ในการวางโครงสร้างการแสดงเป็น 3 ช่วง (พบรัก มรสุมรัก และจากรัก) เพื่อให้เกิดเอกภาพในการดำเนินเรื่องตามวรรณกรรม และสามารถสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกที่สะท้อนใจแบบโศกนาฏกรรมได้อย่างชัดเจนภายในเวลาที่จำกัด

1.3 คีตศิลป์ร่วมสมัยเชิงสัญลักษณ์ (Contemporary Music Design) การประพันธ์ทำนองเพลงใหม่ที่ผสมผสานเครื่องดนตรีดั้งเดิมเข้ากับดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้เครื่องดนตรีเป็นตัวแทนบุคลิกตัวละคร (พัฒนาและขลุ่ย) เพื่อสร้างการรับรู้ใหม่แก่ผู้ชมในยุคปัจจุบัน

1.4 การออกแบบเครื่องแต่งกายเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Costume Research) การตีความข้อมูลภาพถ่ายโบราณปี พุทธศักราช 2440-2445 มาสู่การออกแบบเครื่องแต่งกายที่สะท้อนบริบททางสังคมและสัญชาติ พร้อมการใช้จิตวิทยาเชิงสีเพื่อสื่อสารภาวะทางอารมณ์ของตัวละคร เช่น สีชมพูสื่อถึงความรักที่อ่อนโยนของมะเมียะ และสีโทนธรรมชาติ (Earth Tone) ที่สะท้อนการรับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก

1.5 การถ่ายทอดปรัชญาและคตินิยม (Philosophical Insights) การสอดแทรกแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต (อนิจจัง) และการครองตนอย่างมีสติผ่านสุนทรียภาพทางการแสดง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และคุณค่าทางจริยธรรมให้แก่ผู้ชม

1.6 กระบวนการตรวจสอบคุณภาพงานสร้างสรรค์ การนำผลงานเข้าสู่การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของวัฒนธรรมและองค์ประกอบการแสดงเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาความสมบูรณ์ของงานวิจัยสร้างสรรค์

2. องค์ความรู้ที่ได้ต่อตนเอง (ทักษะส่วนบุคคลและจริยธรรมการทำงาน)

นวัตกรรมการอนุรักษ์และบริหารจัดการ (Innovation & Management) การใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือเพิ่มมูลค่ามรดกทางวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการศิลปะการแสดง (Arts Management) และจริยธรรมในการทำงานร่วมกับพหุสาขาวิชาเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงอย่างยั่งยืน เป็นองค์ความรู้ด้าน Soft Skills และประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการบริหารจัดการงานวิจัย

2.1 ความอดทนและวุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ที่จะอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรค เหตุการณ์ไม่คาดคิด และความทุกข์ยากในการทำงาน เพื่อมุ่งมั่นให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

2.2 ทักษะมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานทุกฝ่าย ทั้งนักแสดง คีตศิลป์ นักร้อง นักออกแบบ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขอความร่วมมือจากบุคคลที่หลากหลาย

2.3 การบริหารจัดการและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถในการปรับเปลี่ยนแผนงานเมื่อเกิดวิกฤต เช่น การจัดการเวลาใหม่เมื่อนักแสดงเกิดอุบัติเหตุ เพื่อให้งานดำเนินไปได้โดยไม่กระทบต่อคุณภาพรวม

2.4 ทักษะการบริหารงานสร้างสรรค์เชิงระบบ การเรียนรู้ว่างานสร้างสรรค์ต้องเริ่มจาก แนวคิดที่ชัดเจน (Concept) และการวางโครงร่าง (Outline) ที่เป็นระบบก่อนจะลงมือทดสอบและปรับปรุงตามความเป็นจริง

2.5 ความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ ความเข้าใจลึกซึ้งถึงบทบาทของศิลปะในฐานะเครื่องมือสื่อสารคุณธรรม (เรื่องความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต) และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

งานวิจัยนี้เป็นนวัตกรรมนาฏศิลป์ที่พิสูจน์ว่า การต่อยอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมด้วยกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์ สามารถยกระดับงานศิลป์ดั้งเดิมให้มีคุณค่าและดำรงอยู่ได้ในบริบทสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). ศิลปะการออกแบบท่ารำ (นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์). คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนตรนิภา เจียมศักดิ์. (2562). หมะเมียะ: อุดมการณ์ทางสตรีเพศผ่านแนวคิด การวิเคราะห์ระบบข้อความเชิงวิพากษ์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 95-114. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal/article/view/258771/172513>
- ปิ่นเกศ วัชรปาน. (2559). การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ศิริมงคล นาฏยกุล. (2549). นาฏยศิลป์ : หลักทฤษฎีและการเคลื่อนไหว. ตักสิลาการพิมพ์.
- สมฤทธิ์ ลือชัย. (2565, 7 พฤศจิกายน). หมะเมียะ : ดำเนินการเรื่องเก่าที่ต้องมองใหม่ เรื่องจริง หรือนิยายอิงประวัติศาสตร์. ศิลปวัฒนธรรม. https://www.silpa-mag.com/history/article_4981.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). นาฏยศิลป์ปริทรรศน์. หสน.ห้องภาพสุวรรณ.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2557). นาฏยทฤษฎี. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ 39(3), 103-136. <https://www.orst.go.th/FILEROOM/CABROYINWEB/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/0000038.FLP/html/114/>

ความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ

ดวงทอง ลาภเจริญทรัพย์¹

วันที่รับบทความ: 28 มีนาคม 2569
วันแก้ไขบทความ: 4 กรกฎาคม 2569
วันตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประชาชนผู้ที่วางแผนจะซื้อรถยนต์ไฟฟ้า หรือผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้า หรือผู้เคยใช้รถยนต์ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ปัจจุบันมีรถยนต์ส่วนตัวใช้ ผลการทดสอบสมมติฐานคือ ตัวแปรด้านความผูกพันทั้ง 5 ปัจจัย ได้แก่ ความผูกพันด้านการสื่อสาร ด้านคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ ด้านบริการหลังการขาย ด้านราคาและค่าใช้จ่าย และด้านความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า EV อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในด้านราคาและค่าใช้จ่ายมีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของอิทธิพลของความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้ามีอิทธิพลทางตรง ตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อม คือ คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ และราคาและค่าใช้จ่าย มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 การสื่อสาร มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และบริการหลังการขาย มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต คือ ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า EV เพื่อวิเคราะห์ข้อบกพร่องและช่องว่างทางการตลาดสำหรับนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคควบคู่กับการศึกษาแนวทางเชิงนโยบายของภาครัฐเพื่อกระตุ้นการใช้งานในวงกว้าง เช่น มาตรการทางภาษี นอกจากนี้ ควรศึกษาโมเดลความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ สถานีชาร์จแบตเตอรี่ และพื้นที่จอดรถ ตลอดจนการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้วยยานยนต์ให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อตราสินค้า; รถยนต์ไฟฟ้า; การตัดสินใจซื้อ; การสื่อสาร; การให้บริการ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tountong708@gmail.com

The Influence of Customer Brand Engagement on Electric Vehicle Purchasing Decisions

Toungtong Lapcharoensap ¹

Received: 28 March 2026

Revised: 4 July 2026

Accepted: 20 July 2026

Abstract

The objective of this study is to examine the problems and obstacles regarding brand engagement toward electric vehicles (EVs), and to investigate the effects of EV brand engagement on purchasing decisions. The sample group consists of 400 individuals who planned to purchase, currently used or had previously used electric vehicles in Bangkok and its vicinity, selected through simple random sampling. A questionnaire was employed as the data collection tool. The research findings revealed that the majority of the respondents were female and currently owned a personal vehicle. The hypothesis testing results indicated that all five engagement factors, namely; communication, product attributes, after-sales service, price and expenses and electric vehicle (EV) engagement significantly influenced EV purchasing decisions, with price and expenses exerting the greatest influence. Furthermore, the analysis of direct and indirect effects of EV brand engagement on purchasing decisions revealed that the variables predicting EV purchasing decisions had a significant direct effect. Regarding indirect effects, product attributes and price and expenses were statistically significant at the 0.001, communication was significant at the 0.01 and after-sales service was significant at the 0.05. Recommendations for future research include conducting in-depth analysis of individual electric vehicle (EV) brands to identify flaws and market gaps, enabling the development of products that better meet consumer needs. This should be accompanied by an examination of government policies to stimulate widespread adoption, such as tax incentives. Furthermore, research should explore public and private partnership (PPP) models for infrastructure development, including battery charging stations and dedicated parking spaces. Yet, study should be made focusing on enhancing vehicle efficiency for real life application.

Keywords: Brand engagement; Electric vehicles; Purchase decision; Communication; Service

Type of Article: Research Article

¹ Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak Subdistrict, Bang Kapi District, Bangkok 10240

* Corresponding author Email: toungtong708@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้ผลิตรถยนต์ได้สร้างสรรค์และพัฒนารถยนต์ทั้งรูปลักษณะและระบบกลไกให้เหมาะสมต่อการใช้งานตามยุคสมัยซึ่งอาศัยซอฟต์แวร์เพื่อให้ทำงานได้อย่างถูกต้อง (Staron, 2021) ปัจจุบันรถยนต์ระบบไฟฟ้า (Electric Vehicle : EV) เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากขึ้นเพราะประหยัดค่าพลังงาน ช่วยลดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (สถาบันวิจัยและพัฒนาพลังงานนครพิงค์, 2564) และแนวโน้มในอนาคตพบว่ายอดจดทะเบียนใหม่ของรถยนต์นั้นมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 125,000 คันต่อปีอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่ยังพบอยู่ได้แก่ ราคาเครื่องยนต์แต่ละรุ่น สถานีชาร์จที่ต้องมีวิศวกรดูแลและมีพนักงานคอยแก้ไขปัญหาค่าได้ทันที (Elghanam et al., 2021) ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษารถยนต์ไฟฟ้า ความคุ้มค่าต่อการใช้งาน (บริษัท อยุธยา แคปิตอล ออโต้ ลีส จำกัด (มหาชน), 2568) ซึ่งปัญหาดังกล่าวมานี้มีผลต่อการตลาดของรถยนต์ไฟฟ้าที่ต้องสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค โดยย้าจุดเด่นด้านความคุ้มค่า เทคโนโลยีอัจฉริยะ การรักษาสีแวตล้อมและการแข่งขันด้านราคา เครือข่ายสถานีชาร์จ และการรับประกันแบตเตอรี่เพื่อเอาชนะความกังวลของผู้ใช้ ดังนั้นผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าควรเข้าใจความรู้สึกของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีในท้องตลาด บริษัทผู้ผลิตรถยนต์จึงควรมีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งจากลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สินค้าและบริการต่าง ๆ จะพัฒนาได้นั้นส่วนหนึ่งต้องมีข้อมูลที่ตอบกลับมาจากพฤติกรรมของลูกค้าเพื่อการตัดสินใจที่จะพัฒนาสินค้าและบริหารขององค์กร (McConnell et al. 2017) ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาความผูกพันของผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้า (Electric Vehicle : EV) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทผู้ผลิตรถยนต์และภาครัฐในการวางแผนพัฒนาสนับสนุนการใช้รถยนต์ไฟฟ้าให้แพร่หลายมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้ที่วางแผนจะซื้อรถไฟฟ้า หรือผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้า หรือผู้เคยใช้รถยนต์ไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 400 คน

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ภาครัฐได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้แนวทางในการกำหนดนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะการกำหนดเงื่อนไขทางภาษีรถยนต์

2. ได้ข้อมูลเพื่อนำมากำหนดแนวทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการทำสถานที่จอดรถสถานีชาร์จแบตเตอรี่
3. ได้แนวทางการพัฒนาและวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพรถยนต์ไฟฟ้าที่เหมาะสมต่อการใช้งานภาคเอกชนได้รับประโยชน์ดังนี้
 1. ได้ข้อมูลวิจัยเชิงลึกเพื่อนำไปสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด
 2. ได้แนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคด้านความผูกพันต่อรถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ
 3. ได้ทราบปัจจัยด้านการสื่อสาร นวัตกรรม คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ บริการหลังการขาย ราคาและค่าใช้จ่าย ที่มีผลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสนใจในรถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้นเนื่องจากความทันสมัยและความประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งแต่ละคนมีทัศนคติต่อรถยนต์ไฟฟ้าแตกต่างกันไป การตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของแต่ละคนจึงแตกต่างกันไปตามข้อมูลที่ได้รับรู้ (CULP, 2022) ปัจจุบันรถยนต์ไฟฟ้าแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) รถยนต์ไฟฟ้าแบบไฮบริด (Hybrid Electric Vehicle: HEV) ใช้พลังงานผสมผสานระหว่างเชื้อเพลิงทั่วไป และพลังงานไฟฟ้าจากการแบตเตอรี่ มีอัตราสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงต่ำกว่าแบบใช้เครื่องยนต์เพียงอย่างเดียว 2) รถยนต์ไฟฟ้าแบบปลั๊ก-อิน ไฮบริด (Plug-in Hybrid Electric Vehicle: PHEV) มีระบบน้ำมันเชื้อเพลิง และระบบไฟฟ้าเช่นเดียวกับรถยนต์ไฮบริด แต่เสียบปลั๊กชาร์จไฟได้จากภายนอก หรือ Plug-in ทำให้เมื่อเสียบชาร์จพลังงานแล้วรถก็สามารถวิ่งไปได้ในระยะทางที่มากกว่าระบบไฮบริดแบบเดิม และแบตเตอรี่ที่ใช้อย่างยังสามารถชาร์จไฟเพิ่มเพื่อกักเก็บประจุได้ตามต้องการ และเมื่อแบตเตอรี่หมดลงรถจะทำงานคล้ายกับระบบแบบไฮบริด (HEV) และ 3) รถยนต์ไฟฟ้าแบบใช้แหล่งพลังงานไฟฟ้าอย่างเดียวในการขับเคลื่อน (Plug-in Electric Vehicles : PEVs) ทำให้มีแบตเตอรี่ขนาดใหญ่ เมื่อแบตเตอรี่หมดจะต้องเสียบปลั๊กเพื่อชาร์จประจุใหม่ รถยนต์ไฟฟ้าแต่ละรุ่นยังมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้ซื้อต้องศึกษาข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้ปัจจัยด้านความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าอาจส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ได้ซึ่งยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ ด้วย เช่น การสื่อสาร นวัตกรรม คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ บริการหลังการขาย ราคาและค่าใช้จ่าย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร องค์กรที่ผลิตรถยนต์ใช้การส่งข้อความถึงผู้บริโภคด้วยการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์และโซเชียลมีเดียมากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรต้องการ นั่นหมายความว่า การสื่อสารที่ดีจะต้องส่งผลต่อความคิด การกระทำของผู้รับสาร แก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ การสื่อสารจึงต้องมีประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารของคุณ่ง่ง ทั้งนี้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางและโอกาสของการสร้างพลังอำนาจให้กับองค์กร (Elearn, 2013) อุปสรรคของการสื่อสารก็มีอยู่เสมอ เช่น คุณภาพของข้อความ เลือกใช้ช่องทางการสื่อสารไม่ครอบคลุม การเลือกใช้รูปภาพ การเลือกผู้นำเสนอขายสินค้า ซึ่งอาจเป็นดาราหรือบุคคลสำคัญในสังคม เป็นต้น การสื่อสารที่ดีต้องเป็นที่จดจำของผู้บริโภค เช่น การสื่อสารเพื่อให้ผู้บริโภคจำสินค้าได้ หรือเพื่อจดจำภาพลักษณ์

ขององค์กรได้ เป็นต้น การวิจัยนี้เน้นการสื่อสารทางการตลาดในอุตสาหกรรมรถยนต์ เช่น การได้ความรู้เกี่ยวกับรถ EV จากผู้ผลิตรถยนต์หลายแบรนด์ การได้รับข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรถ EV จากสื่อต่างๆ หลายช่องทางเพื่อให้ผู้บริโภคมีข้อมูลเพียงพอที่จะจดจำและเกิดความผูกพันต่อตราสินค้า

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม นวัตกรรมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ การสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ ที่แก้ปัญหาให้ลูกค้ามากกว่าที่ลูกค้าคาดหวัง (McKeown, 2014) จึงมีความสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Sorli & Stokic, 2009) ที่กล่าวว่า นวัตกรรมเริ่มจากแนวคิดแล้วนำมาผลิต ประกอบเพื่อให้ได้ผลผลิตใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้จริง ๆ มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น เครื่องยนต์ที่ประหยัดพลังงานน้ำมัน เทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกภายในรถยนต์ ระบบ GPS การจัดการข้อมูลและความรู้ เป็นต้น นวัตกรรมยังเกิดขึ้นได้กับการสนับสนุนงานขายและการตัดสินใจของลูกค้า ได้แก่ การสื่อสารกับลูกค้า เช่น การโฆษณา และประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างแม่นยำและต่อเนื่อง การเจาะตลาดลูกค้าออนไลน์ กิจกรรมส่งเสริมการขายเป็นการทำกิจกรรมการตลาดเชิงรุก เช่น การเลือกใช้บุคคลเพื่อนำเสนอสินค้า การจัดโปรโมชั่นที่เหนือกว่าคู่แข่ง กลยุทธ์ในการสร้างความพึงพอใจที่แตกต่างจากคู่แข่ง (บริษัท เอ็นมาร์ก โซลูชั่น จำกัด, 2561) ทั้งนี้ นวัตกรรมยังรวมถึงการสร้างสถานีชาร์จ ศูนย์ดูแลรถยนต์ไฟฟ้า เป็นต้น การวิจัยนี้มุ่งเน้นนวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้รถยนต์ได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งผู้ใช้รถเกิดความพึงพอใจอย่างต่อเนื่องจนเกิดความผูกพันต่อตราสินค้านี้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ การวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวเฉพาะคุณสมบัติของรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งผู้ที่ตัดสินใจซื้อรถยนต์จะพิจารณาคุณสมบัติของรถยนต์ในเรื่อง ความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ เช่น ตัวถังรถแข็งแรงทนต่อแรงกระแทก ขับขี่ปลอดภัยเครื่องยนต์มีประสิทธิภาพสูง การขับรถมีความสะดวกสบายไม่เมื่อยล้า (Vrkljan & Anaby, 2011) ส่วนเรื่องการออกแบบและประสิทธิภาพจะได้รับการพิจารณา เป็นอันดับท้าย ๆ ในแต่ละกลุ่มอายุและเพศให้ความสำคัญเรื่องความปลอดภัยและประสิทธิภาพของรถยนต์แตกต่างกัน คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น สมรรถนะของรถยนต์ไฟฟ้า ความสะดวกสบายภายในรถยนต์ ความเชื่อถือได้ ความทนทานที่ครอบคลุมระยะเวลา และรูปแบบการใช้งานในสภาพต่าง ๆ แอร์รถยนต์ ระบบความปลอดภัย ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปลักษณ์สวยงาม ความดึงดูดใจ และความน่าใช้งานของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ได้แก่ รูปแบบ สี เป็นต้น คุณสมบัติเหล่านี้ลูกค้าได้จากการรับรู้ด้านคุณภาพและชื่อเสียงด้านคุณภาพของงานบริการ เช่น ความเชื่อถือได้ การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ความสามารถ ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของพนักงาน การเข้าถึงบริการที่สะดวกของลูกค้า การติดต่อสื่อสาร ความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย ความรู้สึกและข้อมูล ความเข้าใจลูกค้า สามารถจับต้อง/รู้สึกได้ของความพร้อมและความใส่ใจในการให้บริการ และความสามารถในการเข้าถึงและใช้บริการภายหลังการขาย (Sivabalan et al., 2018) การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณสมบัติของรถยนต์ EV เช่น ความทนทาน รูปลักษณ์รถยนต์และสมรรถนะการขับ ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้านี้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบริการหลังการขาย ความน่าเชื่อถือขององค์กรมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องจากต้นทุนการบริการนั้นสูงขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความต้องการของลูกค้า ดังนั้นองค์กรต้องวางแผนกลยุทธ์เพื่อให้ลูกค้าไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นในบริการหลังการขายอาจรวมไปถึงความจงรักภักดีต่อตราสินค้าด้วยการบริการที่มีประสิทธิภาพตลอดอายุการใช้สินค้าที่เรียกว่า การบริการหลังการขาย (Anisur & Chattopadhyay, 2015) มีหลายวิธี ได้แก่ การเข้าถึงง่ายและความรวดเร็วในการให้บริการ ให้บริการด้วยความจริงใจ จัดส่งสินค้าให้รวดเร็วและตรงเวลา เปลี่ยนสินค้าได้ทันทีเมื่อสินค้าชำรุดเสียหาย การรับประกันสินค้า การสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน การส่งมอบของขวัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Susilo & Ikhsan, 2020) กล่าวถึง บริการหลังการขายว่าเป็นบริการซ่อมแซมและบำรุงรักษา การตอบกลับข้อร้องเรียนของลูกค้าอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนสินค้าที่เสียหาย หรือการแลกเปลี่ยนเงินหากลูกค้าไม่พอใจกับผลิตภัณฑ์หรือบริการ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญในการบริการหลังการขายคือ การแสดงการให้บริการด้วยความกระตือรือร้นจริงใจ สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับลูกค้า เพิ่มความประทับใจให้กับลูกค้าจนกลับมาซื้อสินค้าซ้ำ บริษัทจึงควรกำหนดมาตรการบริการหลังการขายให้ชัดเจนและฝึกอบรมพนักงานให้มีการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การวิจัยในครั้งนี้เน้นด้านการบำรุงรักษารถของบริษัทที่ให้บริการ การบริการน่าประทับใจ พนักงานให้บริการด้วยความจริงใจ พนักงานมีทักษะและความชำนาญการให้บริการ ซึ่งบริการหลังการขายนั้นมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับราคาและค่าใช้จ่าย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคส่งผลให้รถไฟฟ้ามีราคาสูง (McConnell et al. 2017) เนื่องจากเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้รถยนต์สมัยใหม่มีการพัฒนาเครื่องยนต์ให้ประหยัดเชื้อเพลิงมากขึ้น แต่การซื้อรถยนต์จะมีค่าใช้จ่ายหลัก ๆ ตั้งแต่ค่าเงินดาวน์รถยนต์ ค่าผ่อนรายเดือนแล้วยังมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามมา (ธนาคารทหารไทยธนชาติ จำกัด (มหาชน), 2564) เช่น ค่าน้ำมัน แก๊สที่ต้องใช้ขึ้นอยู่กับระยะทาง และสภาพการจราจร รถยนต์ที่ใช้งานไประยะเวลาหนึ่งก็จะเสื่อมสภาพ มีการเสียหายของอะไหล่รถ จึงต้องมีการดูแลบำรุงรักษา ตรวจเช็คระยะ ค่าใช้จ่ายที่คนส่วนใหญ่กังวลคือ แบตเตอรี่ มอเตอร์ไฟฟ้า และอุปกรณ์แปลงกระแสไฟฟ้า ส่วนการเช็คสภาพรถทั่วไปก็เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามระยะเวลาและสภาพการใช้งาน ต้องมีการเช็คระยะ เปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่อง โดยปกติแล้วจะทำปีละ 2 ครั้ง (ทุก ๆ 6 เดือน) มีค่าใช้จ่ายครั้งละประมาณ 3,000-4,000 บาท แต่ถ้าบริษัทรถยนต์มีบริการบำรุงรักษาฟรีก็จะช่วยประหยัดส่วนนี้ไปได้ เป็นที่แน่นอนว่า รถยนต์ทุกคันต้องเสียค่า พ.ร.บ./ประกันภัย/ภาษีรถยนต์ทุกปี ส่วนประกันภัยรถยนต์นั้น ก็อาจได้ฟรีจากการจัดไฟแนนซ์ ค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ของรถแต่งที่จำเป็นจริง ๆ ได้แก่ ฟิล์มกรองแสง กล้องติดรถยนต์ อุปกรณ์นำทาง ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ค่าปรับกรณีทำผิดกฎจราจร ค่าเรียกรถลากฉุกเฉิน ค่าซ่อมด่วน ค่ายางรถยนต์ เป็นต้น สำหรับรถยนต์ไฟฟ้าคาดว่าจะมีค่าเชื้อเพลิงและค่าบำรุงรักษา น้อยกว่ารถยนต์ที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง (ณัฐ ลิลลามานิตย์, 2563) การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความคุ้มค่าต่อการใช้งาน ค่าบำรุงรักษาแบตเตอรี่ ราคาเครื่องยนต์สมเหตุสมผล บริการประกันรถยนต์ในราคาสมเหตุสมผล ซึ่งราคาและค่าใช้จ่ายอาจมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า

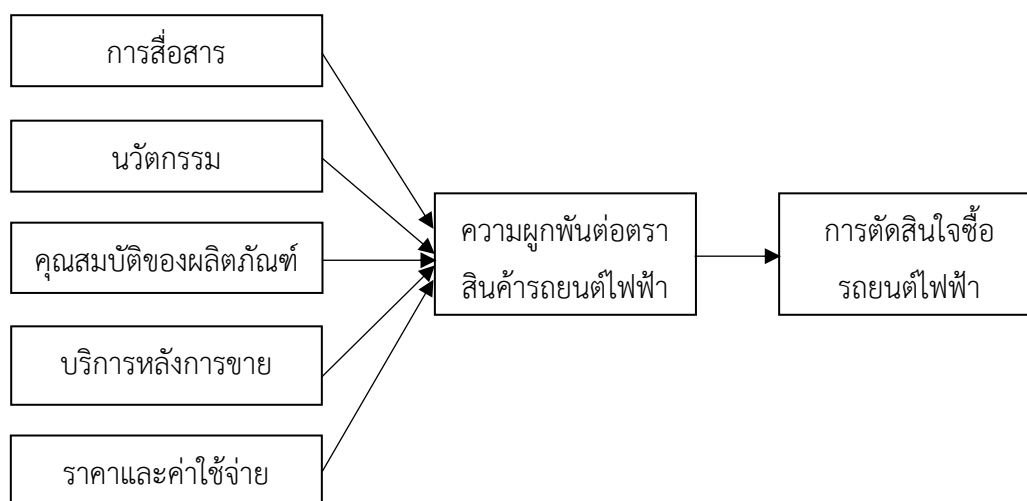
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ความผูกพันในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นความผูกพันที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งมีความหมายว่า เป็นภาวะที่บุคคลมีความรู้สึกยึดมั่น ยอมรับและปรารถนาที่จะซื้อหรือใช้รถยนต์ไฟฟ้า ต่อไป ความรู้สึกผูกพันต่อรถยนต์ไฟฟ้า ของแต่ละบุคคลมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ความผูกพันที่เกิดจากความรู้สึกทางจิตใจ ความผูกพันที่เกิดจากการคิดคำนวณถึงทางเลือกที่มีอยู่และผลตอบแทนที่ได้รับจากองค์กรหรือสินค้า ความผูกพันต่อสินค้านั้นจะเกิดขึ้นเมื่อลูกค้าซื้อสินค้าแล้วหรือมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับสินค้า เช่น การพูดคุยกับพนักงานขาย การได้ฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น ความผูกพันในตราสินค้าของผู้บริโภค อาจมีได้ทั้งทิศทางบวกและลบหรือแรงดึงดูดและแรงผลัก ซึ่ง กรวัณน์ จันทะคุณ (2563) สรุปว่า ความผูกพันในตราสินค้าของผู้บริโภค หมายถึง ระดับความผูกพันโดยเฉพาะทางอารมณ์ และพฤติกรรมที่มีต่อตราสินค้าใดตราสินค้าหนึ่งที่ผู้บริโภคสนใจ และตราสินค้าหรือองค์กร ดังกล่าวมีอิทธิพลทำให้ผู้บริโภครู้สึกมีคุณค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ถ้าบริษัทไม่สร้างความผูกพันในตราสินค้า ลูกค้าอาจเปลี่ยนไปใช้ตราสินค้าอื่นแทนที่หากมีข้อเสนอที่ดีกว่า หากเป็นสินค้าที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน การสร้างความผูกพันในตราสินค้าก็ไม่มีคุณค่า ดังนั้น การสร้างความผูกพันในตราสินค้าจึงต้องทำให้เกิดขึ้นในเชิงลึกในลักษณะที่เรียกว่า ลูกค้าเปลี่ยนตราสินค้าได้ยากแม้ตราสินค้าอื่นมีข้อเสนอที่ดีกว่า ปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยสร้างความผูกพันในเชิงลึก คือ คุณภาพของสินค้าที่ตราสินค้าอื่นตอบสนองให้ไม่ได้คล้ายคลึงกับการคลั่งไคล้ดารานักร้อง รวมทั้งตราสินค้าที่ทำให้ลูกค้าใช้งานแล้วรู้สึกว่าเป็นตัวตนของตนเองอย่างชัดเจน เช่น เสื้อผ้าแฟชั่น เป็นต้น (ณัฐวุฒิ พิมพ์า, 2549) การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความมั่นใจในรถ EV ของตราสินค้าที่ท่านใช้รถอยู่ในปัจจุบันซึ่งอาจส่งผลต่อความผูกพันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ การตัดสินใจซื้อจะต้องผ่านขั้นตอนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Wu & Liu, 2023; บริษัท Marketingoops, 2015) ได้แก่ แรงกระตุ้นจากการโฆษณาหรือการรับรู้ผ่านงานโฆษณา ร้านค้า บุคคลอิทธิพล จนทำให้เกิดความต้องการสินค้าเพื่อแก้ปัญหาของตน โดยการเปรียบเทียบราคา คุณภาพ ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ หรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของสินค้า จนได้ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ส่วนการตัดสินใจซื้อ เป็นการพิจารณาร้านค้าหรือหน่วยงานที่ขายสินค้า เงื่อนไขการขาย การรับประกันและการบริการหลังการขาย ด้านการประเมินผลหลังการใช้สินค้าและบริการ เป็นการเปรียบเทียบผลการใช้สินค้ากับความคาดหวังที่มีต่อสินค้าว่ามีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ การสื่อสารการตลาดมวลชน (Mass Marketing) (Kotler et al., 2023) เพื่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อนั้น บริษัทควรเพิ่มความแข็งแกร่งให้แบรนด์ ผ่านกลยุทธ์ทางการตลาด จัดหาข้อมูลที่ผู้บริโภคเข้าถึงได้เกี่ยวกับสินค้าและบริการ ติดตามและดูแลคำถามของผู้บริโภค ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์และผู้บริโภคให้ดีขึ้น สรุปได้ว่า การตัดสินใจซื้อจะเริ่มจากปัญหาของบุคคลแล้วผ่านขั้นตอนการตัดสินใจซื้อและอิทธิพลของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์จนได้คำตอบสุดท้ายว่าจะซื้อหรือไม่ จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บริษัทรถยนต์ต้องวางกลยุทธ์ที่ชัดเจนเพื่อการดึงดูดลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ให้เกิดความประทับใจและตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า การวิจัยนี้จึงได้ศึกษาเพื่อยืนยันว่าความผูกพันที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการบริหารงานขององค์กร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนดล ชินอรุณมังกร (2563) ศึกษาพบว่า การยอมรับนวัตกรรม มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์นั่งส่วนบุคคลระบบไฟฟ้า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ การเชื่อมโยงสินค้า มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ ปริญา โคตคำ (2565) ศึกษาพบว่า คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านอารมณ์และด้านการแสดงตัวตนด้านแฟชั่นส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อแบรนด์และส่งผลถึงความตั้งใจซื้อโดยคุณค่าที่ส่งผลต่อความผูกพันกับแบรนด์มากที่สุดคือคุณค่าการแสดงตัวตน คุณค่าด้านอารมณ์และด้านประโยชน์ใช้สอยตามลำดับ ชลธิกานต์ ยอดยศ (2566) ศึกษาพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุที่แตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อด้านการประเมินแตกต่างกัน ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการโฆษณาไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการส่งเสริมการขายมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อด้านการรับรู้ปัญหา ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อด้านการรับรู้ปัญหา ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อและด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการขายโดยใช้พนักงานมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อทุกด้าน เพ็ญรุ้ง จำปาทอง และคณะ (2567) ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4P's) และปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ดังนั้นผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้าควรให้ความสำคัญในเรื่องพลังงานสะอาดเน้นจุดเด่นด้านค่าใช้จ่ายที่ประหยัด การรับประกันสินค้าและการบริการหลังการขาย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

- H1 การสื่อสารมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า
- H2 นวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า
- H3 คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า
- H4 บริการหลังการขายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า
- H5 ราคาและค่าใช้จ่ายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า
- H6 ความผูกพันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้วางแผนจะซื้อรถยนต์ไฟฟ้า หรือผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้า หรือผู้เคยใช้รถยนต์ไฟฟ้า ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากประชากรคือประชาชนผู้วางแผนจะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าหรือผู้ใช้หรือผู้เคยใช้ในเขตกรุงเทพฯ เป็นประชากรที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัดและไม่มีบัญชีรายชื่อ (Sampling Frame) ซึ่งคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ (Cochran, 1977) ได้จำนวน 385 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามและเพิ่มความเพียงพอของข้อมูลกับการวิจัย จึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างอีก 15 ตัวอย่าง รวมขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง ใช้วิธีแจกแบบสอบถามออนไลน์ซึ่งเป็นการสุ่มแบบบังเอิญ (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และผลการตรวจสอบความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha อยู่ระหว่าง 0.82 ถึง 0.94 แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมและมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดี

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติวิเคราะห์พหุตัวแปรด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ทั้ง 7 ตัวแปร พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งหมดมีค่าเป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.259 ถึง 0.846 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงว่าทุกตัวแปรสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและทฤษฎีของโมเดลสมการโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า โมเดลไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) โดยมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.271-1.000 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.000-

3.685 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด ($VIF < 10$) แสดงว่าตัวแปรในโมเดลไม่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินไป นอกจากนี้ ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้โดยเฉลี่ย (Average Variance Extracted: AVE) อยู่ระหว่าง 0.501–0.785 และค่าความเชื่อมั่นรวม (Composite Reliability: CR) อยู่ระหว่าง 0.750–0.936 ซึ่งผ่านเกณฑ์การยอมรับ สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลการวัดมีความตรงและความน่าเชื่อถือ สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างในขั้นตอนต่อไปได้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 29-38 ปี กลุ่มตัวอย่างมีรสนิยมส่วนตัวใช้ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.20 ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อต้านนวัตกรรม คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ บริการหลังการขาย ราคาและค่าใช้จ่าย ด้านความผูกพันต่อรถยนต์ไฟฟ้าอยู่ในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างพบว่า ดัชนีชี้วัดบางส่วนสอดคล้องในระดับที่ยอมรับได้ โดยมีค่า SRMR = 0.078 ค่า CFI = 0.954 และค่า NFI = 0.946 รวมถึง TLI = 0.945 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hu and Bentler (1998) ที่ระบุว่าดัชนีเหล่านี้มีความไวสูงในการตรวจสอบความถูกต้องของโมเดล อย่างไรก็ตาม ค่าดัชนี $\chi^2/df = 7.559$ ค่า GFI = 0.739 และค่า RMSEA = 0.128 ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปสะท้อนถึงข้อจำกัดของโมเดลที่อาจมีความซับซ้อนหรือได้รับผลกระทบจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อพึงระวังในงานของ Hu and Bentler (1998) เกี่ยวกับความไวของดัชนีแต่ละประเภทที่มีต่อลักษณะโมเดลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ผลการทดสอบสมมติฐานสามารถอธิบายได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การสื่อสารมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การสื่อสารมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเท่ากับ 0.196 ดังนั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 นวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นวัตกรรมไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเท่ากับ 0.397 ดังนั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 บริการหลังการขายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า บริการหลังการขายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเท่ากับ 0.120 ดังนั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ราคาและค่าใช้จ่ายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ราคาและค่าใช้จ่ายมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเท่ากับ 0.496 ดังนั้นผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 ความผูกพันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าความผูกพันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานเท่ากับ 0.384 ดังนั้นผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความผูกพันต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้ามีอิทธิพลทางตรง ซึ่งก็เป็นค่าเดียวกับผลการทดสอบสมมติฐาน ส่วนตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมคือ คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ และราคาและค่าใช้จ่าย มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 การสื่อสาร มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และบริการหลังการขาย มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ จากผลการวิจัย พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคของความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับปานกลาง ในด้านการสื่อสาร นวัตกรรมคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์และด้านราคาและค่าใช้จ่าย เนื่องจากการสื่อสารที่ดีทำให้ลูกค้ารับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้า สิ่งอำนวยความสะดวกในตราสินค้าที่ใช้อยู่รวมถึงนวัตกรรมของรถไฟฟ้า ซึ่งก็จะมีรูปลักษณ์ ความทนทานและสมรรถนะการขับขี่ที่ดี โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าต่อการใช้งาน ราคาไม่แพงต้องมีคุณภาพของรถยนต์เหมาะสมกับคุณภาพของรถยนต์ แบตเตอรี่และการใช้งาน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Vrkljan & Anaby, 2011) กล่าวว่า คนส่วนใหญ่เมื่อต้องการซื้อรถยนต์จะให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือ ส่วนเรื่องการออกแบบและประสิทธิภาพจะได้รับการพิจารณาเป็นอันดับท้าย ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Wu & Liu, 2023) กล่าวว่า การตระหนักถึงความจำเป็นหรือความต้องการ ซึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นจากการโฆษณาหรือการรับรู้ผ่านช่องทางอื่น ๆ จนทำให้เกิดความต้องการสินค้าหรือมีปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็มักจะมองหาสินค้ามาแก้ปัญหา นั้น ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อตราสินค้ารถยนต์ไฟฟ้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ผลการวิจัย พบว่า การสื่อสาร คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ บริการหลังการขาย ราคาและค่าใช้จ่ายมีอิทธิพลต่อความผูกพันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ชลธิกันต์ ยอดยศ (2566) ศึกษาพบว่า ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการส่งเสริมการขายมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อด้านการรับรู้ปัญหา ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อด้านการรับรู้ปัญหา ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อและด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ปัจจัยการส่งเสริมการขายแบบบูรณาการด้านการขายโดยใช้พนักงานมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อทุกด้าน สอดคล้องกับ

เพ็ญรุ่ง จำปาทอง และคณะ (2567) ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด (4P's) และปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปัจจัยที่ศึกษาสามารถอธิบายกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าได้ร้อยละ 61.15 จากผลการวิจัยนำไปสู่ ข้อเสนอแนะว่าผู้ประกอบการรถยนต์ไฟฟ้าควรสร้างความตระหนักถึงการใช้พลังงานสะอาดและการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม รวมถึงจุดเด่นด้านค่าใช้จ่ายที่ประหยัดมากกว่าการใช้รถยนต์ที่ใช้น้ำมัน นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการรับประกันสินค้าและบริการหลังการขายรวมถึงการมีศูนย์ซ่อมบริการที่เพียงพอ

จากโมเดลเชิงสาเหตุในการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าราคาและค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยนำที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความผูกพันต่อตราสินค้า EV ในบริบทผู้บริโภคไทย เนื่องจาก ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความคุ้มค่าด้านการลงทุนสูงสุด โดยพิจารณาถึงราคาที่จับต้องได้ ความประหยัดจากต้นทุนพลังงาน ไปจนถึงค่าใช้จ่ายแบบแฝงในระยะยาว (Techa-Erawan et al., 2024; สุภัทรา สงครามศรี และธวัชกร กิจอานันท์, 2567; ชีรเดช สนองทวีพร, 2568) ซึ่งผู้บริโภคมักนำราคารถยนต์ไฟฟ้าไปเปรียบเทียบกับรถยนต์สันดาป หากรถยนต์ไฟฟ้ามีราคาเปิดตัวสูงเกินไป จะเกิดกำแพงในการเข้าถึงทันที แต่มาตรการอุดหนุนของภาครัฐ ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าคุณค่าที่จะเปลี่ยนและเกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อแบรนด์ที่ทำราคาได้ดี ส่วนความคุ้มค่าในระยะยาวหมายถึงยังใช้งานมาก ยิ่งคืนทุนเร็ว ปัจจัยนี้ทำให้ผู้บริโภคเกิดความผูกพันกับแบรนด์ที่มอบความประหยัดให้ผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกสำหรับบริษัทรถยนต์ไฟฟ้า แต่ละตราสินค้าเพื่อค้นหาช่องว่างทางการตลาดเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม ภาครัฐควรวิจัยเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างกว้างขวาง เช่น เจือจางทางภาษีรถยนต์ เป็นต้น ควรศึกษาหาแนวทางความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการทำสถานที่จอดรถ สถานีชาร์จแบตเตอรี่ ตลอดจนการพัฒนาและวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพรถยนต์ไฟฟ้าที่เหมาะสมต่อการใช้งาน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ความสำเร็จในการขยายฐานผู้ใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างยั่งยืนเกิดจากการได้รับความร่วมมือหลายฝ่ายอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะกลุ่ม มาตรการจูงใจเชิงนโยบายของภาครัฐ และความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสถานีชาร์จและที่จอดรถควบคู่กับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรวัฒน์ จันทะคุณ. (2563). *บทบาทของสิ่งกระตุ้น ประสบการณ์บนเว็บไซต์ความผูกพันในตราสินค้าและการสนับสนุนตราสินค้าของบริการจองห้องพักรับรองผ่านตัวกลาง ออนไลน์ในประเทศไทย*. ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับนานาชาติและระดับชาติด้านบริหารธุรกิจและการบัญชี (หน้า 217–227). คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
<https://gsbooks.gs.kku.ac.th/63/ingrcba2020/pdf/MKT04.pdf>
- ชลธิกานต์ ยอดยศ. (2566). ปัจจัยทางการตลาดด้านการส่งเสริมการขายที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า BYD ATTO 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(7), 1-11. <https://so07.tcithaijo.org/index.php/PMR/article/view/1749>
- ณรัล ลีลามานิตย์. (2563). *รถไฟฟ้า (Electric Vehicles) กับบริบทของประเทศไทย*. ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา สถาบันบัณฑิตสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (SMC).
<https://www.sasin.edu/wp-content/uploads/2020/06/SMC-Executive-Summary-Electric-Vehicles.pdf>
- ณัฐภูมิ พิมพ์. (2549). *การตลาดแบบตัวจริง!*. Print-At-Me (Thailand).
- ธนดล ชินอรุณมังกร (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์นั่งส่วนบุคคลระบบไฟฟ้า (EV)*. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
<http://ir-thesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/1118>
- ธนาคารทหารไทยธนชาต จำกัด (มหาชน). (2564). *10 วิธีใช้เงินอย่างชาญฉลาดเมื่อซื้อรถ 1 คัน คิดให้ดี...ก่อนถอยคันใหม่*. <https://www.ttbank.com/th/fin/detail/10-lists-usage-buy-car>.
- ธีรเดช สอนทวิพร. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์พลังงานไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตจังหวัดนนทบุรี. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต*, 31(2). 81-97. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>
- บริษัท เอ็นมาร์ก โซลูชั่น จำกัด. (2561). *นวัตกรรมการตลาดสำหรับคนยุคใหม่*. <http://www.Entraining.net/article>.
- บริษัท ออยุธยา แคปิตอล ออโต้ ลีส จำกัด (มหาชน). (2568). *รู้เรื่องรถยนต์ไฟฟ้า ก่อนตัดสินใจซื้อ*. กรุงเทพฯ: ออโต้ โบรคเกอร์. <https://www.krungsriautobroker.com/Content/8-tricks-to-know-before-buy-ev-car>
- บริษัท Marketingoops. (2015). *เผย 5 ขั้นตอนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เพื่อวางกลยุทธ์ทางการตลาด*. <https://www.marketingoops.com/reports/behaviors/5-stages-of-buying-decision-process/>.

- ปริญญา โคตคำ. (2565). การศึกษาความผูกพันกับแบรนด์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ไทยดีไซเนอร์ ที่ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าไทยดีไซเนอร์ในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพ็ญรุ้ง จำปาทอง, มนต์รี สังข์ทอง, ประมินทร์ โฆษิตกุลพรและอริพันธ์ วรรณสุริยะ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 10(1), 1-16. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/view/266378>
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพลังงานนครพิงค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ERDI). (2564). รถไฟฟ้า EV คืออะไร?. <https://erdi.cmu.ac.th/?p=2956>.
- สุภัทรา สงครามศรี และฐกร กิจอานันท์. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของ ประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย. วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ, 5(2). 103-116. <https://doi.org/10.14456/ajmt.2024.17>
- Anisur, R., & Chattopadhyay, G. (2015). *Long Term Warranty and After Sales Service Concept, Policies and Cost Models*. In: Springer-Verlag, London.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Culp, B. (2022). *Electric Cars For Dummies*. John Wiley & Sons.
- Eagle, L., Czarnecka, B., Dahl, S., & Lloyd, J. (2020). *Marketing communications (2nd Edition)*. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003033943>
- Elearn. (2013). *Effective communications*. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9780080492636>
- Elghanam, E.; Hassan, M.;Osman, A.; Ahmed, I. Review of Communication Technologies forElectric Vehicle Charging Management and Coordination. *World Electr. Veh. J.* 12(3), 92. <https://doi.org/10.3390/wevj12030092>
- Hu, L., & Bentler, P. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to under parameterized model misspecification. *Psychological Methods*, 3(4), 424–453.<https://doi.org/10.1037/1082-989X.3.4.424>Lynne
- Kotler, P., Armstrong, G., & Balasubramanian, S. (2023). *Principles of marketing (19th ed., Global ed.)*. Pearson Education.
- McConnell, C. R., Brue, S. L., & Flynn, S. M. (2017). *Economics (20th ed.)*. McGraw-Hill Education.
- Mckeown, M. (2014). *The innovation book: how to manage ideas and execution for outstanding results*. Pearson UK Education.

- Sorli, M., & Stokic, D. (2009). *Innovating in product/process development: Gaining pace in new product development*. London: Springer London. <https://doi.org/10.1007/978-1-84882-545-1>
- Staron, M. (2021). *Automotive software architectures: An introduction*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-65885-4>
- Sivabalan, P., Wakefield, J., Sawyers, R., Jackson, S. & Greg Jenkins, G.. (2018). *ACCT3 Management*. Cengage Learning Australia
- Susilo, A., & Ikhsan, R. (2020). After sales service to increase customer satisfaction: application of importance performance analysis method. *Journal of Business Studies and Mangement Review*, 3(2), 1-7. <https://doi.org/10.22437/jbsmr.v3i2.9698>
- Techa-Erawan, T., Ratisukpimol, W., & Bunditsakulchai, P. (2024). The analysis of consumer preference on EV adoption barriers and policy stimulations in Thailand. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 14(4), 160-168. <https://doi:10.32479/ijeep.15987>.
- Vrkljan, B. H., & Anaby, D. (2011). What vehicle features are considered important when buying an automobile? An examination of driver preferences by age and gender. *Journal of safety research*, 42(1), 61-65. <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2010.11.006>
- Wu, T., & Liu, X. (2023). Large-scale group decision-making with uncertain and behavioral considerations: *Methods and applications*. Springer Nature Singapore. <https://doi.org/10.1007/978-981-19-8167-8>

การบริหารงานโลจิสติกส์: คลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง

วันที่รับบทความ: 28 มีนาคม 2569
วันแก้ไขบทความ: 4 กรกฎาคม 2569
วันตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2569

ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือ แหลมฉบังและเพื่อให้ได้แนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานที่ทำงานคลังสินค้าอันตราย มีอายุ 22 ปี ถึง 55 ปี ในเขตท่าเรือแหลมฉบัง จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือ แหลมฉบัง คือ ยังมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ซึ่งอาจต้องสร้างมาตรการใหม่ ๆ ขึ้นมาป้องกันอุบัติเหตุ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในเรื่อง การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัยและการพัฒนาบุคลากร ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรด้านการออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัยและการพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือ แหลมฉบัง โดยตัวแปรทั้ง 5 ด้านสามารถพยากรณ์ความแปรปรวนของการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย ได้ร้อยละ 66 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย 0.34 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ คือ ภาครัฐควรส่งเสริมการออกแบบคลังให้มีความเหมาะสมต่อการใช้งานและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัยและการพัฒนาบุคลากรอย่างจริงจัง มีการประเมินผลด้านการบริหารงานคลังสินค้าอันตรายรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานประกอบปรับปรุงความสามารถในการจัดเก็บและการจัดการที่ปลอดภัยของคลังสินค้าอันตราย ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน คือ ผู้บริหารคลังและพนักงานทุกคนร่วมกันตรวจประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการจัดเก็บสินค้าอันตราย ผู้บริหารควรวางแผนแนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

คำสำคัญ: การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย; มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง;

มาตรฐานความปลอดภัยในคลังสินค้าอันตราย; โลจิสติกส์และการพัฒนาบุคลากร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่ 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

*ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pijarutirasarn.68@gmail.com

Logistics Management: Hazardous Goods Warehouse in Laem Chabang Port Area

Piyachat Jarutirasarn ¹

Received: 28 March 2026

Revised: 4 July 2026

Accepted: 20 July 2026

Abstract

This study is quantitative research. The objectives are to examine the management problems of hazardous material warehouses in the Laem Chabang Port area, to investigate the factors affecting their management and to establish guidelines for maximizing management efficiency. The data collection tool was a questionnaire. The sample consisted of 400 hazardous warehouse employees aged 22 to 55 years in the Laem Chabang Port area. The findings revealed that the primary management problem in these hazardous warehouses was the recurrence of accidents, suggesting a need for new preventive measures. Furthermore, the respondents expressed a high level of agreement regarding warehouse design, storage standards, transportation standards, safety standards and personnel development. The hypothesis testing results indicated that warehouse design, storage standards, transportation standards, safety standards and personnel development significantly affected warehouse management in the Laem Chabang Port area. These five variables could predict 66% of the variance in hazardous warehouse management, at a statistical significance level of 0.05, with a standard error of estimate of 0.34. The researcher proposes the following recommendations for the public sector. The government should seriously promote functional warehouse design and strictly enforce compliance with storage, transportation, safety standards, and personnel

Keywords: Dangerous goods warehouse management; Storage standards; Transportation standards; Hazardous warehouse safety standards; Logistics and personnel development

Type of Article: Research Article

¹ Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak Subdistrict, Bang Kapi District, Bangkok 10240

* Corresponding author Email: pijarutirasarn.68@gmail.com

development. Continuous management evaluations should be conducted, alongside encouraging enterprise executives to enhance storage capabilities and safe management practices for hazardous warehouses. For the private sector, warehouse managers and all employees should collaboratively perform risk assessments to prevent accident risks in hazardous goods storage. Furthermore, executives should regularly implement management guidelines to achieve maximum operational efficiency.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าอันตรายถูกนำมาใช้ในบ้านเรือนและภาคอุตสาหกรรมซึ่งการดูแลสินค้าอันตรายต้องปฏิบัติให้ถูกวิธีในทุกขั้นตอนตั้งแต่การนำเข้าสินค้าอันตราย การขนย้าย การเก็บรักษา รวมไปถึงการสร้างคลังสินค้าและการกำหนดระบบการปฏิบัติงานที่มีความปลอดภัยต่อสินค้าและทรัพย์สินต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ทั้งนี้ การปฏิบัติต่อสินค้าอันตรายนี้ต้องได้รับการดูแลที่แตกต่างจากสินค้าอื่น เนื่องจากสินค้าอันตรายถ้าเก็บในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมก็จะมีเปลี่ยนแปลงตัวเองหรือมีปฏิกิริยากับไฟ เกิดการก่อกวนได้ สินค้าอันตรายบางประเภทเมื่อเกิดปฏิกิริยาที่รุนแรงจะมีความเป็นพิษที่ร้ายแรงอย่างเฉียบพลันหรือเรื้อรัง ปัจจุบันยังพบอุบัติเหตุเกิดขึ้นซ้ำ ๆ อาจเป็นเพราะขาดแนวทางป้องกันการเกิดปัญหาซ้ำ พนักงานต้องไม่ประมาทผู้ประกอบการหรือผู้บริหารคลังสินค้าอันตรายจึงมีหน้าที่บริหารคลังสินค้าอันตรายและการบริหารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเคร่งครัดตามมาตรการเรื่องความปลอดภัย ซึ่งอยู่ภายใต้แนวทางระเบียบกฎหมายของภาครัฐที่กำหนดโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งระเบียบระหว่างประเทศ โดยมาตรฐานการปฏิบัติงานจะกำหนดแนวทางการสร้างคลังสินค้า การจัดเก็บ การเคลื่อนย้ายขนส่งและบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งการปฏิบัติงานของพนักงานกำหนดไว้แล้ว และข้อกำหนดด้านความปลอดภัย เช่น การจัดให้มีอุปกรณ์จัดการกรณีสารรั่วไหลและแผนปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ แผนการอบรมและการฝึกซ้อมเหตุการณ์ฉุกเฉิน การกำจัดของเสีย เป็นต้น (ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล, 2566) สอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยา ศรีสินทร์ และคณะ (2555) ที่กล่าวว่า การจัดการสินค้าอันตรายและการจัดหาสถานที่เก็บรักษาควรมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันอุบัติเหตุไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามาตรการบางอย่าง เช่น เรื่องการขนส่งวัตถุอันตราย ยังไม่มีกฎหมายกำหนดหรือมีกฎหมายหลายฉบับทำให้หลายหน่วยงานต้องแยกการกำกับดูแลไปตามกฎหมายเฉพาะของแต่ละภาค การขนส่งซึ่งเป็นช่องว่างทำให้การควบคุมขาดความเข้มงวดหรือขาดหน่วยงานรับผิดชอบอย่างจริงจัง จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สินค้าอันตรายซึ่งหมายรวมถึง วัตถุอันตรายต่าง ๆ มีโอกาสสร้างความเสียหายให้กับชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลา ดังนั้น จึงควรปฏิบัติต่อสินค้าอันตรายอย่างระมัดระวัง การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตราย ศึกษาปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตราย เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นการป้องกันการเกิดเหตุอันตราย อีกทั้งยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้องค์กรและสร้างความมั่นใจให้กับพนักงานผู้ปฏิบัติงานด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือ แหลมฉบัง
3. เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากร ได้แก่ พนักงานที่ทำงานคลังสินค้าอันตราย มีอายุ 22 ปี ถึง 55 ปี ในเขตท่าเรือแหลมฉบัง จำนวน 2,500 คน (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567) และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานที่ทำงานคลังสินค้าอันตราย ในเขตท่าเรือแหลมฉบัง โดยที่ท่าเรือแหลมฉบัง ให้สิทธิบริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ในเขตท่าเรือแหลมฉบังเพื่อประกอบธุรกิจ เมื่อคำนวณตามสูตรของ ทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 344 คน เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ตัวแปรต้น ได้แก่ การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัย การพัฒนาบุคลากร และตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย

ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ท่าเรือแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า หาข้อมูลเพื่อจัดทำวิจัยฉบับนี้ โดยระยะเวลาดำเนินการเริ่มต้นเดือนกันยายน ถึง เดือนธันวาคม พุทธศักราช 2567

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง
3. ทำให้ทราบแนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคลังสินค้าอันตราย สินค้าอันตราย (Dangerous Goods) หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุ ที่มีคุณสมบัติทางเคมี หรือ ทางกายภาพโดยตัวของมันเอง หรือเมื่อสัมผัสกับสารอื่น (อากาศหรือน้ำ ฯลฯ) ทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินหรือต่อสภาพแวดล้อม ตามที่ระบุไว้ใน IMDG (International Maritime Dangerous Goods Code) (International Civil Aviation Organization, 2023) หรือสารประกอบที่มีคุณสมบัติเป็นพิษ หรือเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ พืช และ ทำให้ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือเสียหาย วีรวรรณ รุ่งเรือง (2564) จำแนกสินค้าอันตรายออกเป็น 9 ประเภทคือ วัตถุระเบิด ก๊าซ ของเหลวไวไฟ ของแข็งไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์และออร์แกนิกเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษและวัตถุติดเชื้อ วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุกัดกร่อนมีฤทธิ์กัดกร่อนเนื้อเยื่อและวัสดุ และวัตถุอันตรายอื่น ๆ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย คลังสินค้าเป็นสถานที่พักหรือเก็บรักษาสินค้าเพื่อกระจายสินค้าไปยังประชาชนได้อย่างทั่วถึง การจัดตั้งคลังสินค้าจึงมักจะกระจายไปตามพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกเพื่อการกระจายสินค้าไปยังลูกค้าได้อย่างทันเวลา ในคลังสินค้าจะมีพนักงานและเครื่องจักรกลที่กำลังทำงานอยู่ตลอดเวลาจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุได้ จึงต้องมีมาตรการบริหารงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ทุกฝ่าย เช่น จัดระเบียบพื้นที่ให้โล่ง มีแสงสว่างเพียงพอ มีทางเดินสำหรับ

เคลื่อนย้ายสินค้า แยกหมวดหมู่สินค้าเพื่อค้นหาได้สะดวก ทำความสะอาดได้ง่ายและสังเกตเห็นความผิดปกติได้ทันที พนักงานสวมอุปกรณ์นิรภัยตลอดเวลา อุปกรณ์เครื่องจักรต้องพร้อมใช้งานอยู่เสมอ ปฏิบัติตามระเบียบและมาตรฐานสากลเสมอ ไม่ทำกิจกรรมที่เสี่ยง เช่น ประกายไฟ ไม่จัดเรียงสินค้าที่สูงเกินไป จัดทำระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าในคลังให้ครบถ้วน (บริษัท รอส (ประเทศไทย) จำกัด, 2566; Lowe & Pidgeon, 2019) ทั้งนี้พนักงานต้องผ่านการอบรม และมีประสบการณ์ในการจัดการสารเคมีและวัตถุอันตราย โดยกำหนดขอบเขตและความรับผิดชอบไว้ให้ชัดเจน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบคลัง โครงสร้างสถานที่เก็บรักษาสินค้าอันตรายไว้ว่า พื้นอาคารต้องแข็งแรงรับน้ำหนักได้ ทนต่อการกัดกร่อน กรณีเก็บของเหลว-ก๊าซไวไฟ พื้นต้องนำไฟฟ้าได้และป้องกันไฟฟ้าสถิต พื้นต้องไม่ดูดซับของเหลว เรียบ ไม่ลื่น ไม่แตกร้าว ทำความสะอาดง่าย หลังคาทนไฟได้ดี ไม่มีรอยร้าว ระบายความร้อนและควันขณะเพลิงไหม้ วัสดุผนังหลังคาทนไฟได้ 30 นาที โครงสร้างหลัก เช่น เสา คาน ต้องปกป้องด้วยวัสดุไม่ติดไฟ หลังคาภายในอาคารต้องไม่มีฝ้า ประตูและทางออกฉุกเฉินกว้างไม่น้อยกว่า 1.1 เมตร ไม่มีการล็อกประตูด้วยกุญแจ และไม่มีสิ่งของกีดขวาง เป็นต้น (ศิรกาญจน์ เหลืองสกุล, 2566) นอกจากนี้ยังกำหนดลักษณะของผนัง กำแพงทนไฟ ระบบไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้า ระบบป้องกันฟ้าผ่า ระบบระบายอากาศ เส้นทางจราจร ระบบป้องกันอัคคีภัย อุปกรณ์ดับเพลิง ระบบน้ำดับเพลิง อุปกรณ์อาบน้ำฉุกเฉิน และอุปกรณ์ล้างตาฉุกเฉิน อุปกรณ์ปฐมพยาบาล อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เครื่องหมาย ความปลอดภัย อุปกรณ์จัดการกรณีสารรั่วไหล การกำจัดของเสีย การเก็บรักษาภายนอกอาคาร บริษัท เฟรเซอร์ส พร็อพเพอร์ตี้ อินดัสเทรียล (ประเทศไทย) จำกัด (2564) นำเสนอไว้ว่า ในคลังสินค้าควรติดตั้งระบบเตือนภัยตามจุดเสี่ยง ติดตั้งเครื่องตรวจจับควันไฟทั่วทั้งคลังสินค้า ปิรม์ดับเพลิงที่เป็นไปตามมาตรฐาน NFPA20 ซึ่งเพียงพอที่จะป้องกันไฟ มีบันไดหรือช่องทางที่เข้าถึงหลังคาได้ง่าย คลังสินค้าควรได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดอื่น ๆ เช่น ต้องทำ 5ส. ไม่เก็บวัสดุเชื้อเพลิง หรือมีของกันทำให้ไม่สามารถ เข้าถึงได้ ต้องเก็บสายไฟหรือแหล่งกำเนิดไฟไม่ให้สัมผัสหรือพาดผ่านท่อก๊าซ ซึ่งต้องปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายไปยังชุมชนใกล้เคียง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดเก็บ สินค้าที่ส่งถึงคลังสินค้าต้องได้รับการจัดเก็บรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีและพร้อม ที่จะส่งมอบให้กับลูกค้าอย่างทันเวลาและยังช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานด้วย วิธีการจัดเก็บสินค้าอันตรายมีข้อปฏิบัติคือ อาคารคลังสินค้าต้องสร้างตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ มีระบบป้องกันภัยและเหตุฉุกเฉินในกรณีเกิดเหตุรั่วไหลของสารเคมีหรือสินค้าอันตราย เช่น ระบบโฟมอัดแรงดันสูง ผนังกันไฟ ระบบประตูกันไฟอัตโนมัติ มีเครื่องตรวจจับควันหรือเปลวไฟ หรือระบบแจ้งเตือนเมื่ออุณหภูมิภายในห้องเปลี่ยนแปลง มีระบบซอฟต์แวร์สำหรับการทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในคลังสินค้า เริ่มตั้งแต่ระบบจัดเก็บฐานข้อมูลสินค้าอันตราย จัดสรรพื้นที่ในการจัดเก็บสารเคมีแต่ละประเภทออกจากกันให้ชัดเจน เนื่องจากสารเคมีบางชนิดจะทำปฏิกิริยาเคมีต่อกันซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ การระบุตำแหน่งตู้สารเคมีด้วย GPS (Global Positioning System) รวมทั้งการขนส่งสินค้าอันตราย เพื่อปิดโอกาสความผิดพลาดที่อาจเกิดจากคนมีนักเคมีที่เชี่ยวชาญ สามารถให้คำปรึกษา หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บสารเคมีหรือสินค้าอันตราย

ประเภทต่าง ๆ มีทีมฉุกเฉิน 24 ชั่วโมง ที่สามารถเข้าจัดการเหตุฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที ระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอันตรายมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้การป้องกันและระงับเหตุได้อย่างถูกต้อง และผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจมากขึ้น หากไม่มีฐานข้อมูลก็จะไม่ทราบว่ามีสารเคมีที่อาจจะเปิดหรือไม่ (นิตยา ศรีสรินทร์ และคณะ, 2555; กองสุขภาพสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย, 2554)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานการขนส่ง มาตรการขนส่งให้มีความสำคัญเกี่ยวกับเอกสารกำกับสินค้าอันตราย รถขนส่งต้องมีลักษณะตามเกณฑ์ที่ลูกค้าหรือที่กฎหมายกำหนด มีประกันภัยความเสียหายของวัตถุอันตรายในกรณีเกิดอุบัติเหตุ (บริษัท เจดับเบิลยูดี อินโฟโลจิสติกส์ จำกัด (มหาชน), 2567) มีระบบ GPS Tracking ควบคุมเส้นทางการขนส่งทุกคันและพนักงานขับรถต้องมีใบอนุญาตประเภทที่ 4 ผ่านการตรวจสอบประวัติ ได้รับการตรวจสภาพร่างกายเพื่อความพร้อมในการทำงาน ผ่านการฝึกอบรมการขับขี่เพื่อความปลอดภัยและการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการตัดสินใจและดำเนินการให้เกิดความปลอดภัยตลอดเวลา วิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอันตราย ประเมินผลอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การขนส่งด้วยรถยนต์มีความเสี่ยงอยู่เสมอ ดังนั้นประสิทธิภาพของคน รถยนต์ บรรจุภัณฑ์และวิธีการขนส่งต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2568) นำเสนอว่า มาตรฐานคุณภาพบริการขนส่งด้วยรถบรรทุก Q Mark มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการปฏิบัติการขนส่ง ด้านพนักงาน ด้านยานพาหนะรวมทั้งด้านลูกค้าและภายนอก โดยมีสมาคมขนส่งทางบกแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพบริการขนส่งด้วยรถบรรทุก Q Mark

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งในและนอกพื้นที่โรงงาน พนักงานต้องมีความรู้ที่เพียงพอต่อการประเมินความเสี่ยงในที่ทำงาน สามารถจัดการกับอุบัติเหตุฉุกเฉินได้ เช่น การอพยพ การปฐมพยาบาล จัดหาอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) ได้เหมาะสม ตรวจสอบให้แน่ใจว่าสินค้าอันตรายทั้งหมดมีเครื่องหมายติดอยู่อย่างถูกต้อง ภาชนะบรรจุปลอดภัย ถูกจัดเก็บไว้ในภาชนะที่เหมาะสม เก็บสินค้าอันตรายทั้งหมดไว้อย่างถูกต้อง เช่น เก็บในที่แห้ง เย็น มีอากาศถ่ายเท พื้นที่ทำงานสะอาดอยู่เสมอ มีการรายงานข้อกังวลหรือเมื่อมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นเกี่ยวกับภาชนะที่ชำรุด หรืออาจเกิดการรั่วไหล สุทธิศักดิ์ เฟื่องสกุล (2565) และ บริษัท เทอเรสเทรียล จำกัด (2561) และ Noll et al. (2014) ทั้งนี้ กองสุขภาพสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย (2554) กล่าวว่า ต้องศึกษาข้อมูลความปลอดภัยของสารเคมีและวัตถุอันตรายที่จะจัดเก็บโดยบริษัทผู้ผลิตสารเคมีให้ข้อมูลความปลอดภัยมาพร้อมกับสารเคมีและวัตถุอันตราย ผู้ปฏิบัติงานต้องเข้ารับการฝึก อบรมวิธีการปฏิบัติงานกับวัตถุอันตรายอย่างปลอดภัยตามที่หน่วยงานภายนอกจัดขึ้น ทั้งนี้มาตรฐานความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าอันตรายมีระเบียบปฏิบัติครอบคลุมถึงการจำแนกประเภทสินค้า การบรรจุภัณฑ์ การติดฉลาก การฝึกอบรม การขนส่ง และการจัดการเหตุฉุกเฉิน การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ หรือกฎหมายภายในประเทศ เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มั่นใจว่าการขนส่งสินค้าอันตรายเป็นไปอย่างปลอดภัย เช่น พรบ.ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พุทธศักราช 2554 ประกาศกฎกระทรวงแรงงานที่เกี่ยวข้องกับความ

ปลอดภัยและอาชีวอนามัยและรหัสสากลสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางทะเล เป็นต้น (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2568)

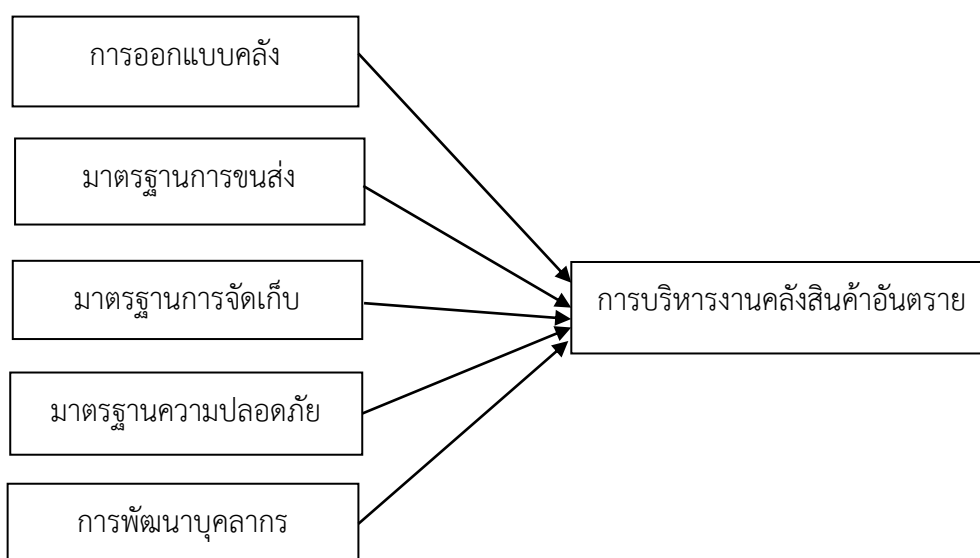
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร พนักงานต้องผ่านการอบรมเรื่องความปลอดภัยจากการปฏิบัติงานและควรได้รับความรู้เกี่ยวกับสินค้าอันตรายจากภาครัฐ ซึ่งมีระเบียบอยู่หลายฉบับ (ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล, 2566) ตั้งแต่มาตรฐานการจัดเก็บที่จำแนกตามประเภท และข้อกำหนดพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษากระสุนและวัตถุระเบิด ของกระทรวงกลาโหม กฎระเบียบของแต่ละหน่วยงานควรได้รับการพัฒนาแบบบูรณาการ เพราะปัจจุบันพบว่า วัตถุอันตรายชนิดเดียวกัน แต่มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุญาตนำเข้าส่งออก เช่น กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมยุทธภัณฑ์ กรมประมง กรมธุรกิจพลังงาน ฯลฯ Raj (2022) กล่าวว่า นายจ้างมีความรับผิดชอบทางกฎหมายและศีลธรรมในการจัดหาสถานที่ทำงานที่ปลอดภัยเพื่อให้ลูกจ้างทำงานได้อย่างสบายใจโดยไม่ต้องกลัวว่าจะได้รับบาดเจ็บหรือประสบอุบัติเหตุ หลังสิ้นสุดการทำงานในแต่ละวันพนักงานทุกคนต้องการกลับบ้านอย่างปลอดภัย ทั้งนายจ้างและพนักงานต้องใช้ความพยายามตามสมควรทั้งหมดเพื่อให้มั่นใจในความปลอดภัยและสุขภาพที่ดีของพนักงานในที่ทำงาน ขณะที่พนักงานต้องตั้งใจทำงาน ไม่ประมาทเลินเล่อในที่ทำงาน ตัวอย่างเช่น พนักงานเคร่งครัดการปฏิบัติตามขั้นตอนมาตรฐานการทำงาน รวมถึงระเบียบปฏิบัติด้านความปลอดภัย พนักงานไม่ดื่มหรือละเลยการสวมสายรัดนิรภัยตามที่กำหนด แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม (Loh & Chin, 2024) ทั้งนี้พนักงานต้องมีความสามารถด้านภาษา เพื่อเข้าใจข้อความ คำเตือนบนบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ ทักษะ ความสามารถรวมถึงความช่างสังเกตจะช่วยลดอุบัติเหตุในคลังสินค้าได้ เช่น การเคลื่อนย้าย การยกคลังสินค้าให้ปลอดภัย การจัดวางสินค้า การสัมผัสกับสารเคมี เป็นต้น ตลอดจนให้ความร่วมมือกับผู้บริหารในการปฏิบัติตามคู่มือการทำงานและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ไม่แทรกแซงหรือใช้สิ่งของใด ๆ ที่จัดไว้เพื่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือสวัสดิภาพของบุคคลในที่ทำงานในทางที่ผิด ไม่ขัดขวางความพยายามในการให้ความช่วยเหลือหรือพยายามป้องกันความเสี่ยงร้ายแรงต่อสุขภาพและความปลอดภัยของบุคคลในที่ทำงาน ไม่ปฏิเสธคำขอที่สมเหตุสมผลเพื่อช่วยเหลือหรือป้องกันความเสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัย เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าคลังสินค้ามีพนักงาน เครื่องจักรและการเคลื่อนย้ายสินค้าตลอดเวลาจึงมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ดังนั้นการบริหารคลังสินค้าที่ดีจึงต้องครอบคลุมด้านสถานที่บุคลากร อุปกรณ์และการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติในแต่ละด้านให้มีความชัดเจนตามแนวปฏิบัติสากล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐิติมา กันรัมย์ และธนภรณ์ ศรพรหม (2564) ศึกษาพบว่า พนักงานขับรถขนส่งวัตถุอันตราย มีชั่วโมงการทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ส่งผลให้มีอาการง่วงนอนขณะขับรถ เหนื่อยล้าสะสมเป็นสาเหตุทำให้หลับใน พนักงานส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุขณะขับรถแต่สามารถป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงานสูง พนักงานขับรถมีความเห็นว่าควรปรับปรุง กระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อให้การขนส่งวัตถุอันตรายมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น คือ การจัดตารางเวลาในการทำงานให้เหมาะสม นวียา อโนริย์ (2564) ศึกษาพบว่า จากเหตุการณ์เพลิงไหม้ในจังหวัดสมุทรปราการ สาเหตุจากถังบรรจุสารสไตรีนในโรงงานระเบิด

ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สะท้อนถึงปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมวัตถุอันตรายที่ใช้และจัดเก็บในโรงงานอุตสาหกรรมยังไม่เหมาะสม ต้องทำประกันภัยความรับผิดชอบในความเสียหายต่อบุคคลภายนอก Zhao and Zhang (2019) ศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานและรัฐบาลเป็นผู้มีอิทธิพลหลักในการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ ทั้งนี้ต้องจัดสรรทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยของทั้งระบบ Su et al. (2021) ศึกษาพบว่าอุบัติเหตุในการจัดเก็บสินค้าอันตรายในประเทศจีนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในระยะขาเข้าของสินค้าอันตรายและระยะการจัดเก็บคลังสินค้าอันตราย ผลการวิเคราะห์ลำดับขั้นพบว่าความเป็นมืออาชีพของผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บสินค้าอันตราย การปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน และความตระหนักในความปลอดภัยในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด Tseng and Pilcher (2023) ศึกษาในประเทศไต้หวันพบว่ามีการประเมินความปลอดภัยในการจัดการสินค้าอันตรายในการปฏิบัติการท่าเรือ ได้แก่ ความสามารถในการตรวจจับ ความสามารถในการกักกัน ความสามารถในการฟื้นตัว และความสามารถในการต้านทาน และเสนอแนะว่า หน่วยงานท่าเรือควรตรวจสอบผู้ส่งสินค้าที่มีความเสี่ยงสูงอย่างมีประสิทธิภาพโดยเพิ่มบทลงโทษสำหรับพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัย (เช่น การเก็บสินค้าหรือข้อผิดพลาดในการแยกส่วน) และต้องกำหนดมาตรการป้องกันที่เป็นไปได้เพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุและลดอันตรายใด ๆ ต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมตามแบบจำลองการประเมินที่ได้ ในส่วนของผู้ประกอบการเดินเรือ ผู้ดำเนินการท่าเรือ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องซึ่งรับผิดชอบสินค้าอันตราย (เช่น บริษัทนำเข้าและส่งออก) พนักงานควรได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีและมีใบรับรองที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอันตราย เพื่อให้มั่นใจว่าแต่ละคนมีความสามารถรับผิดชอบงานสินค้าอันตราย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานงานวิจัย เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สนใจ มีดังนี้

1. การออกแบบคลังมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย
2. มาตรฐานการจัดเก็บมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย
3. มาตรฐานการขนส่งมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย
4. มาตรฐานความปลอดภัยมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย
5. การพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ได้แก่ พนักงาน ที่ทำงานคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง จำนวน 2,500 คน (การทำเรือแห่งประเทศไทย, 2567) ซึ่งเป็นบริษัทที่รับฝาก บริหารและขนส่งสินค้าอันตรายแบบครบวงจร มุ่งศึกษาบริษัทขนาดกลางและขนาดใหญ่ คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) คำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม คำถามใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale มีค่า IOC มากกว่า 0.5 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.81 วิธีการเก็บข้อมูลใช้การประชุมออนไลน์ผ่านวิดีโอด้วยโปรแกรม Zoom Meeting เพื่อปฐมนิเทศผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูลซึ่งเป็นการอธิบายให้พนักงานที่ช่วยงานแจกแบบสอบถามเข้าใจวัตถุประสงค์ในแต่ละคำถามและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการแจกแบบสอบถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกรอกข้อมูลได้สมบูรณ์ครบถ้วน โดยพนักงานแต่ละคนต้องคัดกรองว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงาน ที่ทำงานคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง ก่อนแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างกรอกข้อมูลเสร็จจึงเก็บแบบสอบถามกลับคืนมาให้ได้ครบ 400 ชุด เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยใช้สถิติ ได้แก่ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation; SD) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรตามและกลุ่มตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามโดยใช้สมการในรูปคะแนนดิบ และสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีลักษณะการแจกแจงแบบปกติ ผลการตรวจสอบภาวะพหุร่วมเชิงเส้น (Multicollinearity) อธิบายได้ว่า ข้อมูลระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว ขึ้นไปมีความสัมพันธ์เชิงเส้นที่ดี กล่าวคือ ตัวแปรอิสระสามารถทำนายตัวแปรตามได้อย่างชัดเจน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในครั้งนี้มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้วิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณต่อไป ในภาพรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง มีอายุ 22-29 ปี ส่วนใหญ่มีตำแหน่ง ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่โลจิสติกส์ และมีอายุงานมากกว่า 11 ปี

การออกแบบคลังในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีการวางแผน และควบคุมความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด มาตรฐานการจัดเก็บ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีอาคาร คลังสินค้าได้มาตรฐานตามกรมโรงงานอุตสาหกรรม มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัย การพัฒนา บุคลากร การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยวิธีนำตัวแปรเข้าพร้อมกัน (Enter Multiple Regression) ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย

ปัจจัย	B	SE	Beta	t-value	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	1.081	.141		7.665	.000
การออกแบบคลัง	.147	.037	.157	3.947	.000*
มาตรฐานการจัดเก็บ	.218	.033	.348	6.582	.000*
มาตรฐานการขนส่ง	.259	.039	.299	6.688	.000*
มาตรฐานความปลอดภัย	.020	.033	.028	.595	.552
การพัฒนาบุคลากร	.110	.036	.122	3.012	.003*

$R = .815$, $R \text{ Square} = .664$, $\text{Adjusted } R \text{ Square} = .659$, $\text{SEE} = .34185$

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัยและการพัฒนาบุคลากร ผลการวิเคราะห์พบว่า การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่งและการพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า $R \text{ Square} = 0.664$ ส่วนมาตรฐานความปลอดภัยไม่มีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ตัวแปรทั้ง 5 ด้านสามารถพยากรณ์ความแปรปรวนของการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย ได้ร้อยละ 66 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย 0.34 จากการวิเคราะห์สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย = $1.081 + .147(\text{การออกแบบคลัง}) + .218(\text{มาตรฐานการจัดเก็บ}) + .259(\text{มาตรฐานการขนส่ง}) + .110(\text{การพัฒนาบุคลากร})$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

การบริหารงานคลังสินค้าอันตราย = .157(การออกแบบคลัง) + .348(มาตรฐานการจัดเก็บ) + .299 (มาตรฐานการขนส่ง) + .122 (การพัฒนาบุคลากร)

การอภิปรายผล

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือแหลมฉบัง พบว่า ยังมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นซ้ำๆ ซึ่งอาจต้องสร้างมาตรการใหม่ๆ ขึ้นมาป้องกันอุบัติเหตุ อาจเป็นเพราะพนักงานอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำงานได้จึงต้องมีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุไว้ล่วงหน้า (Noll et al., 2014) และพนักงานต้องปฏิบัติตามมาตรฐานตามระเบียบหรือกฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด (กองสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย, 2554) ทั้งนี้การปฏิบัติงานด้วยความเคยชิน เช่น ไม่สวมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายซึ่งอาจมีส่วนให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายเขตท่าเรือ แหลมฉบัง ตามสมมติฐานทั้ง 5 ข้อ

สมมติฐานข้อที่ 1 ผลการศึกษาที่พบว่า การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง และการพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย สอดคล้องกับ Tseng and Pilcher (2023) เนื่องจากการกำหนดมาตรการป้องกันจะช่วยหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุได้ พนักงานควรได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีและมีใบรับรองที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอันตราย เพื่อให้มั่นใจว่าแต่ละคนมีความสามารถรับผิดชอบงานสินค้าอันตราย

สมมติฐานข้อที่ 2 ผลการศึกษาที่พบว่า มาตรฐานการจัดเก็บมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย เนื่องจากการมีระบบป้องกันภัย การวางแผนและการควบคุมความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดและมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สอดคล้องกับ Su et al. (2021)

สมมติฐานข้อที่ 3 ผลการศึกษาที่พบว่า มาตรฐานการขนส่งมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย เนื่องจากความพร้อมในการทำงานของพนักงาน จัดตารางเวลาในการทำงานให้เหมาะสม พนักงานปฏิบัติตามมาตรการขนส่งช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุได้ สอดคล้องกับ ฐิติมา กันรัมย์ และธนภรณ์ ศรพรหม (2564)

สมมติฐานข้อที่ 4 จากผลการศึกษาที่พบว่า มาตรฐานความปลอดภัยไม่มีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย เนื่องจากพนักงานเคยชินกับมาตรฐานความปลอดภัยที่มีอยู่แล้ว และอุบัติเหตุก็เกิดขึ้นไม่บ่อยนักทำให้พนักงานละเลยไม่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัย อีกทั้งความสำคัญอยู่ที่ความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้ป้องกันอันตรายต้องมีจำนวนที่เพียงพอและมีคุณภาพสูง พนักงานต้องสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายหรือกล่าวได้ว่าพนักงานต้องปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดจึงจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยของทั้งระบบได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Zhao and Zhang (2019)

สมมติฐานข้อที่ 5 พบว่า การพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตรายเนื่องจากการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะและความรู้ที่เพียงพอที่จะช่วยให้การดำเนินงานในคลังสินค้าอันตรายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดจากคนและเครื่องจักร การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจทำให้พนักงานมีความพึงพอใจและกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Raj (2022) และ ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล (2566)

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง การพัฒนาบุคลากรมีผลต่อการบริหารงานคลังสินค้าอันตราย ดังนั้นผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญและปรับปรุงคลังสินค้าให้เหมาะสมต่อการใช้งานเสมอ มีการฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ทันต่อกฎระเบียบใหม่ๆ เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล (2566) ดังนั้นบริษัทควรมีความเคร่งครัดต่อการปฏิบัติตาม มาตรฐานการขนส่งให้สูงขึ้น ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการปฏิบัติการขนส่ง ด้านพนักงาน ด้านยานพาหนะรวมทั้งด้านลูกค้าและภายนอก เช่น การใช้เส้นทางที่ปลอดภัยหลีกเลี่ยงพื้นที่ชุมชนหนาแน่น อบรมพนักงานให้มีทักษะการขับขี่ การใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล (PPE) และขั้นตอนการระงับเหตุฉุกเฉิน ตรวจสอบสภาพรถบรรทุกสารเคมี ติดตั้งระบบ GPS Tracking และป้ายสัญลักษณ์เตือนวัตถุอันตรายตามกฎหมาย ด้านลูกค้าภายนอกต้องเตรียมความพร้อมในการรับสินค้าปลายทางและการสื่อสารข้อมูลความปลอดภัย (MSDS) แก่ลูกค้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับภาครัฐและภาคเอกชนได้แก่

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาครัฐควรมีการประเมินผลเป็นประจำเพื่อให้องค์กรเอกชนมีการบริหารงานคลังสินค้าอันตรายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมให้ผู้บริหารคลังสินค้าอันตรายเกิดความตระหนักในการบริหารคลังสินค้าอันตราย เช่น การให้ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงความสามารถในการทำงานและหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดกฎหมายให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ลดการซ้ำซ้อนของแนวปฏิบัติ และตรวจสอบให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดตลอดจนการประสานงานระหว่างหน่วยงานควรมีความรวดเร็วและฉับไว

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน ผู้บริหารคลังและพนักงานทุกคนร่วมกันตรวจประเมินความเสี่ยงด้านการออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ มาตรฐานการขนส่ง มาตรฐานความปลอดภัยและการพัฒนาบุคลากรเป็นประจำเพื่อหาปัญหาของการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายแล้วหาทางป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการจัดเก็บสินค้าอันตราย ผู้บริหารควรปรับปรุงและวางแผนแนวทางการบริหารงานในคลังสินค้าอันตรายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน เช่น สร้างระบบปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการจัดเก็บสินค้าอันตราย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาการเกิดอุบัติเหตุที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในลักษณะที่คล้ายกันและควรทำการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมและควรทำการศึกษาในเรื่องกฎระเบียบทางด้านสินค้าอันตรายให้เป็นไปทิศทางเดียวกันหรือมีการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การบริหารความเสี่ยงคลังสินค้าอันตรายเชิงบูรณาการ ประสิทธิภาพการบริหารคลังสินค้าอันตรายเกิดจากการบูรณาการปัจจัยด้านการออกแบบคลัง มาตรฐานการจัดเก็บ การขนส่ง ความปลอดภัย และบุคลากรเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบมากกว่าการมุ่งแก้ไขปัญหเป็นรายประเด็น

2. ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสินค้าอันตรายขับเคลื่อนด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้าง 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ความสอดคล้องเชิงนโยบาย (Policy Alignment) ที่ตั้งอยู่บนฐานกฎหมายมาตรฐานเดียวกันและการประสานงานที่คล่องตัวของภาครัฐ และ 2) ความพร้อมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของภาคเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2568). *กรมแรงงาน. พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พุทธศักราช 2554.*
- กองสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย. (2554). *คู่มือการบริหารและการจัดการสารเคมีอันตรายในสถานประกอบการ.* เอช อาร์ ฟรินซ์ แอนด์ เทรนนิง.
- การทำเรือแห่งประเทศไทย. (2567). *ผู้ประกอบการท่าเรือ.* <https://lcp.port.co.th>
- ฐิติมา กันรัมย์และ ธนภรณ์ ศรีพรหม. (2564). *การเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการขนส่งวัตถุอันตรายทางถนน บริษัท อีเกิลส์ แอร์ แอนด์ซี (ประเทศไทย) จำกัด.* <https://buulog.com/wp-content/2021/08/ฐิติมา-กันรัมย์.pdf>
- นวิยา โอโนริย์. (2564). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมในโรงงานอุตสาหกรรมที่ครอบครองและใช้สารเคมีหรือวัตถุอันตราย.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา ศรีสินทร์, นงคราญ สุจริตกิตติกุล, และปานทอง ศรีพัฒน์พรหม. (2555). *คู่มือการเก็บรักษาสารเคมีและวัตถุอันตราย (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- บริษัท เจดับเบิ้ลยูดี อินโพลีซิสติกส์ จำกัด (มหาชน) (2567). *ข้อควรรู้ของบริการขนส่งสินค้าอันตราย ที่ต้องมี! เบื้องหลัง สินค้าเคมีภัณฑ์ หรือสินค้าอันตราย ส่วนประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ สำหรับอุตสาหกรรมของไทย.* https://jwd-group.com/th/knowledge_bases/.

บริษัท เทอเรสเทรียล จำกัด. (2561). 8 อันตรายที่ควรระวังในคลังสินค้า และการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น.

<https://goterrestrial.com/2018/11/07/8-dangers-in-warehouses/>.

บริษัท เฟรเซอร์ส พร็อพเพอร์ตี้ อินดัสเทรียล (ประเทศไทย) จำกัด. (2564). สร้างแนวปฏิบัติในการจัดเก็บ
สินค้าอันตรายอย่างไร ให้เกิดความปลอดภัยภายในคลังสินค้าอย่างสูงสุด.

<https://industrial.frasersproperty.co.th/th/updates/blog/53/>

บริษัท รอส (ประเทศไทย) จำกัด. (2566). How to เพิ่มความปลอดภัยในคลังสินค้าในทุกอุตสาหกรรม.

<https://www.ros-thailand.com/th/how-to-improve-warehouse-safety/>

วีรวรรณ รุ่งเรือง. (2564). ประเภทของวัตถุอันตรายและสารเคมี. https://www.v-serve.logistics.com/media/vserve2017/file_pdf/20Weerawan.pdf.

ศิรกาญจน์ เหลืองสกุล. (2566). การจัดเก็บวัตถุอันตราย. กองบริหารจัดการวัตถุอันตราย กรมโรงงาน
อุตสาหกรรม.

สุทธิศักดิ์ เพ็ญสกุล. (2565). สัมมนาออนไลน์เรื่อง กฎหมายรถขนส่งวัตถุอันตราย สำหรับนักอาชีวอนามัยและ
ความปลอดภัย. เอ็นพีซี เซฟตี้ แอนด์ เอ็นไวรอนเมนทอล เซอร์วิส.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2568). การตรวจมาตรฐานคุณภาพบริการขนส่งด้วย
รถบรรทุก Q Mark. <https://bds.sme.go.th/Service/Detail/422>.

International Civil Aviation Organization. (2023). *Technical instructions for the safe transport
of dangerous goods by air (Doc 9284)*. Montreal, Canada: ICAO.

Loh, O. H., & Chin, J. S. P. (2024). *Human Resource Management in Singapore: The Complete
Guide*. <https://ideas.repec.org/b/wsi/wsbook/13530.html>

Lowe, D., & Pidgeon, C. (2019). *Lowe's Transport Manager's and Operator's Handbook 2019*.
Kogan Page Publishers.

Noll, G. G., Hildebrand, M. S., Schnepf, R., & Rudner, G. D. (2014). *Hazardous materials:
Managing the incident*. Jones & Bartlett Learning.

Raj, A. (2022). *A guide to aviation management*. Independently published

Su, M., Liu, Y., Siwen, D., & Park, K.-s. (2021). Dangerous goods warehouse storage accident
and safety management: Evidence from Chinese data analysis. *Korea Trade Review*,
46(4), 149–166. <https://doi.org/10.22659/KTRA.2021.46.4.149>.

Tseng, P.-H., & Pilcher, N. (2023). A Safety Assessment Model for Handling Dangerous Goods
in Port Operations: The Key Role of Detection Capability. *Journal of Marine Science
and Engineering*, 11(9), 1704. <https://doi.org/10.3390/jmse11091704>.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed). Harper and Row.

Zhao, H., & Zhang, N. (2019). Who is the main influencer on safety performance of dangerous goods air transportation in China?. *Journal of Air Transport Management*, 75, 198–203. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2018.11.001>.

การสร้างสรรค์ละครผานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

วันที่รับบทความ: 28 มีนาคม 2569
วันแก้ไขบทความ: 26 มิถุนายน 2569
วันที่ตอบรับบทความ: 11 กรกฎาคม 2569

หวัง เจอจุน¹

สุรัตน์ จงดา²

ณรงค์ฤทธิ์ เชาว์กรรม³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องละครผานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ละครผานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่และสร้างสรรค์การแสดงละครผานวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการสร้างสรรค์ละครผานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา มาจากนิทานพื้นบ้านจีน เรื่อง “เงินเจียหมี่ตัน” มีต้นกำเนิดในรัชสมัยของราชวงศ์ซ่งของจีน เป็นเรื่องราวความรักระหว่าง 3 ตัวละคร คือ บัณฑิตหนุ่ม บุตรสาวของอัศวินหาเสนาบดีและนางมารปลาคราฟ 2) รูปแบบการแสดงเป็นการผานวัฒนธรรมไทยจีนในด้านศิลปะการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ฉาก คือ ฉากที่ 1 รักแรกพบ ฉากที่ 2 กลอุบาย ฉากที่ 3 สมปรารถนา 3) องค์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย (1) บทละครเวทีแบบผสมผสานการแสดงนาฏศิลป์ (2) บรรเลงเพลงด้วยดนตรีจีน ผสมเสียงสังเคราะห์ของดนตรีไทย (3) นักแสดง 9 คน แบ่งเป็นผู้หญิง 6 คน ผู้ชาย 3 คน ที่มีทักษะการแสดงละครและทักษะการเต้น (4) ลีลา ท่าทาง จากลักษณะนาฏศิลป์จีน ลีลาธรรมชาติและนาฏศิลป์ไทย (5) แต่งกายรูปแบบจีนโบราณร่วมสมัยและรูปแบบไทยร่วมสมัย (6) ฉากอุปกรณ์ประกอบการแสดงก็งเหมือนจริง จากการสร้างสรรค์พบว่า องค์ประกอบด้าน ดนตรี ทำร้ายและเครื่องแต่งกายมีการผานวัฒนธรรมไทย-จีน ได้อย่างมีเอกภาพและกลมกลืนมากที่สุด

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์, ละครผานวัฒนธรรมไทย-จีน, เสน่ห์นางมัจฉา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กทม. 10200

^{2,3} อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรศิลปดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กทม. 10200

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: narongrit.chao@gmail.com

อีเมล: ¹ 48726621@qq.com, ² suratjongda2515@gmail.com

Creative Development of a Thai–Chinese Intercultural Performance: “Sanae Nang MatCha”

Received: 28 March 2026

Revised: 26 June 2026

Accepted: 11 July 2026

Wang Zejun ¹

Surat Jongda ²

Narongrit Chaokam ³

Abstract

This research article is part of a thesis entitled “Thai–Chinese Intercultural Performance: “Sanae Nang MatCha”. The objective of this study is to examine the creative process of a Thai–Chinese intercultural performance titled ““Sanae Nang MatCha.” The research employs a qualitative methodology, collecting data through documentary research, interviews, and observation. The data were then categorized and synthesized to create an intercultural theatrical performance. The findings reveal that: 1) The conceptual framework of the Thai–Chinese intercultural performance: “Sanae Nang MatCha” is derived from the Chinese folktale “Zhen Jia Mu Dan,” which originated during the Song Dynasty. The story portrays a love triangle among three characters: a young scholar, the daughter of a high-ranking minister, and a carp demon. 2) The performance format integrates Thai and Chinese cultural elements in performing arts, divided into three scenes: Scene 1 Love at First Sight, Scene 2 The Stratagem, and Scene 3 Fulfillment. The components of the performance include: (1) a theatrical script integrating dramatic performance with dance; (2) musical accompaniment combining Chinese instruments with synthesized sounds of Thai music; (3) a cast of nine performers (six females and three males) with acting and dancing skills; (4) movement styles incorporating Chinese dance, naturalistic gestures, and Thai classical dance; (5) costumes

Keywords: Creation, Thai–Chinese Intercultural Theatre, Sanea Nang Matcha

Type of Article: Research Article

¹ Doctoral Student of Fine Arts (Performing Arts) Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, 2 Rachini Road, Phra Borom Maha Ratchawang Subdistrict, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand.

^{2,3} Advisor, Doctor of Fine Arts (Performing Arts) Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, 2 Rachini Road, Phra Borom Maha Ratchawang Subdistrict, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand.

* Corresponding author Email: narongrit.chao@gmail.com

Email: ¹ 48726621@qq.com, ² suratjongda2515@gmail.com

blending contemporary interpretations of traditional Chinese and Thai attire; and (6) semi-realistic stage settings and props. The creation process revealed that the musical elements, dance movements, and costumes blended Thai and Chinese cultures in the most unified and harmonious way.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่โลกมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น การแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะศิลปะการแสดงซึ่งเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราว แนวคิด และอัตลักษณ์ของสังคม การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงในลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเปิดพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ และการตีความทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งสร้างรูปแบบการแสดงใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านประเพณี ความเชื่อ ภาษา และศิลปะการแสดง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การนำองค์ประกอบทางศิลปะของทั้งสองวัฒนธรรมมาผสมผสานในการสร้างสรรค์การแสดงจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศิลปะการแสดงร่วมสมัยให้มีความหลากหลายและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมในมิติใหม่ ซึ่งการแสดงที่นำนิทานพื้นบ้านจีนมาสร้างสรรค์ผสมผสานการแสดงนาฏศิลป์ไทย ถือว่าการสร้างสรรค์สื่อสารการแสดงทางวัฒนธรรมอีกหนึ่งประเภทที่มีความน่าสนใจจากการนำกรอบความคิดทางการละครสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ และสื่อสารกับผู้ชม โดยอาศัยภาษา และวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการสื่อสาร ก่อให้เกิดวัฏกรรมสื่อสารการแสดงจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม (ธนัช ถิ่นวัฒนากุล, 2548) ผู้สร้างสรรค์จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดนี้ในแวดวงศิลปะไปใช้ต่อยอดเพื่อเป็นการสร้างพื้นที่ในการสานสัมพันธ์ของสองประเทศและเปิดพื้นที่ในการผสมผสานศาสตร์ด้านศิลปะที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา ได้รับแรงบันดาลใจจากนิทานพื้นบ้านจีนเรื่อง “เงินเจียหมู่ตัน” ซึ่งมีต้นกำเนิดในสมัยราชวงศ์ซ่งของจีน เป็นเรื่องราวความรักระหว่างบัณฑิตหนุ่ม บุตรสาวของอัครมหาเสนาบดี และนางมารปลาคราฟ เรื่องราวดังกล่าวมีลักษณะเป็นตำนาน ความเชื่อ และจินตนาการที่มีความเหมาะสมและสามารถนำมาประยุกต์สร้างสรรค์เป็นศิลปะการแสดงร่วมสมัยได้อย่างน่าสนใจ ตำนานความรักระหว่างคนกับสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีความเหมือนของสองวัฒนธรรมทั้งไทยและจีน เช่น ตำนานความเชื่อเรื่อง นาคี วรรณคดีเรื่องพระสุธนมโนห์รา เป็นต้น โดยการผสมผสานองค์ประกอบทางศิลปะการแสดงของไทยและจีน ทั้งในด้านบทละคร ดนตรี ลีลาท่าทาง เครื่องแต่งกาย และการออกแบบฉาก เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงที่สะท้อนเอกลักษณ์ของทั้งสองวัฒนธรรม

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบการแสดงที่มีความชัดเจนทั้งในเชิงแนวคิดและองค์ประกอบทางศิลปะการแสดง อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงผสมผสานวัฒนธรรม และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์และละครเวทีในบริบทสังคมร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉามีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การกำหนดเนื้อเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้านจีนเรื่อง “เงินเจียวหมู่ตัน” ซึ่งมีต้นกำเนิดในสมัยราชวงศ์ซ่งของจีน เป็นเรื่องราวความรักระหว่างบัณฑิตหนุ่ม บุตรสาวของอำมาตยาเสนาบดี และนางมารปลาคราฟ มาสร้างสรรค์เป็นบทละครประกอบการแสดง

2. ดำเนินการสร้างละครและจัดแสดง ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยกำหนดระยะเวลาในการแสดง 45-60 นาที ทั้งนี้ ระยะเวลาในการดำเนินการสร้างสรรค์ละครคือ 1 ปี (พุทธศักราช 2568- 2569)

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางในการสร้างสรรค์ละครรูปแบบใหม่ ในการผสมผสานองค์ประกอบทางศิลปะไทยจีน เช่น ฉาก เครื่องแต่งกาย ดนตรี และการขับร้อง ลีลาการแสดง อันเป็นการพัฒนารูปแบบการแสดงสู่การสร้างละครผสมผสานวัฒนธรรมของไทยจีนกับวัฒนธรรมชาติอื่น ๆ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในศาสตร์ศิลปะการแสดง

2. ได้รูปแบบการนำวรรณกรรมจีนสู่การสร้างสรรค์ที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมการแสดงของไทย เป็นแนวทางให้นักวิชาการ ผู้สนใจได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ตัวละคร และบริบททางวัฒนธรรมสู่การค้นพบแง่มุมองค์ความรู้ใหม่ของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมและศิลปะการแสดง

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

กรณีศึกษา พานิชเกษม (2561, หน้า 18) กล่าวอธิบายเกี่ยวกับ ความหมายของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมไว้ว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืน และ เป็นหลักประกันความต่อเนื่องของวัฒนธรรม เมื่อเกิดวัฒนธรรมขึ้นต้องผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม ถ้าวัฒนธรรมที่กำลังเกิดขึ้นมาใหม่ไม่ได้รับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมนั้นก็จะมอดสูญสิ้น ๆ แล้ว ก็สูญหายไป

เย็นจิตร ถิ่นขาม และ มณีชัย ทองอยู่ (2552) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมไว้ว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม คือการถ่ายทอดคุณค่า ประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และหมายความรวมถึงกระบวนการของความต่อเนื่องของประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่แม้เวลาจะล่วงเลยไป การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมักเป็นผลลัพธ์ของการผลิตซ้ำทางสังคม หรือเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดมุมมองหรือหลักเกณฑ์ทางสังคมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับ Bourdieu

(1989 อ้างถึงใน รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2550) ที่ได้ให้ความคิดเห็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและยุทธศาสตร์ของการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมคือ ยุทธศาสตร์ซึ่งเกิดมาจากการที่แต่ละบุคคลรับรู้ถึงกฎกติกาในกลุ่มสังคมและนำไปปฏิบัติตามสถานการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรักษา หรือเพิ่มพูนทรัพย์สินทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม รูปแบบยุทธศาสตร์การผลิตซ้ำมี 2 รูปแบบ คือ 1) ยุทธศาสตร์การผลิตซ้ำ (Reproduction Strategy) เป็นกระบวนการดำรงและพัฒนาสถานะ และ 2) ยุทธศาสตร์การแปลงซ้ำ (Reconversion Strategy) เป็นกระบวนการป้องกันรักษาและปรับปรุง ตำแหน่งของแต่ละคนในโครงสร้างสังคม

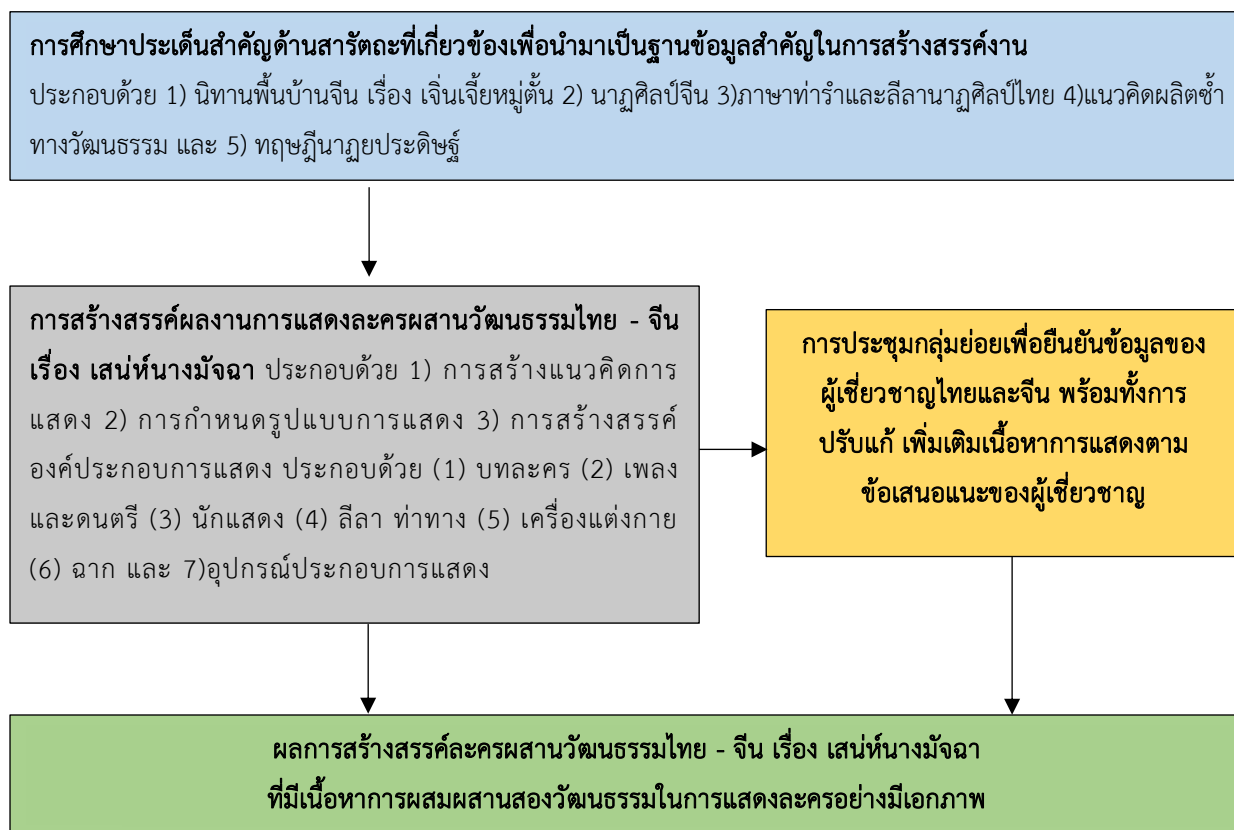
จากคำกล่าวของนักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมคือ กระบวนการการถ่ายทอดคุณค่าของประเพณี หรือวัฒนธรรม เกิดขึ้นจากการรับรู้กฎกติกาในกลุ่มสังคม และนำไปปฏิบัติตามเพื่อรักษา ร่องรับความยั่งยืน และเป็นหลักประกันความต่อเนื่องของวัฒนธรรมที่จะไม่สูญหายไป การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมักเป็นผลลัพธ์ของการผลิตซ้ำทางสังคม หรือเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดมุมมองหรือหลักเกณฑ์ทางสังคมจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งซึ่งกระบวนการผลิตซ้ำ ทางวัฒนธรรมนั้นประกอบไปด้วย 1) การผลิต 2) การเผยแพร่ 3) การบริโภค และ 4) การผลิตซ้ำ

ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ (Choreography)

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ให้ความหมาย นาฏยประดิษฐ์ ไว้ว่า หลักการและวิธีการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อการฟ้อนรำ การหาข้อมูล แรงบันดาลใจ นวัตกรรมการออกแบบและประกอบสร้าง การกำหนดแนวคิดของเนื้อหา และรูปแบบ การพัฒนาการออกแบบท่าทาง การเคลื่อนไหว แนวทางและการวิเคราะห์ดนตรี ความสัมพันธ์ของการแสดงกับฉาก เครื่องแต่งกาย แสงสีเสียง อุปกรณ์การแสดง การคัดเลือกนักแสดง การฝึกซ้อม ซึ่งนาฏยประดิษฐ์มีการทำงานเป็นขั้นตอนดังนี้ 1) การคิดให้มือนาฏยประดิษฐ์ 2) การกำหนดความคิดหลัก 3) การประมวลข้อมูล 4) การกำหนดขอบเขต 5) การกำหนดรูปแบบ 6) การกำหนดแนวคิดหรือรูปแบบขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่ใช้ในการแสดง 7) การออกแบบนาฏยศิลป์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, หน้า 225-234) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์เป็นแนวทางหลักในการออกแบบการแสดงละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

จากการศึกษาแนวคิดผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ สามารถสรุปได้ว่า การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา เป็นการสร้างงานจากแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยการนำนิทานพื้นบ้านจีนที่มาความเป็นมายาวนานมาสร้างสรรค์เป็นละครผ้านวัฒนธรรมไทย-จีน โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ตามทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ คือ 1) การสร้างแนวคิดการแสดง 2) การกำหนดรูปแบบการแสดง 3) การสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย (1) บทละคร (2) เพลงและดนตรี (3) นักแสดง (4) ลีลา ท่าทาง (5) เครื่องแต่งกาย (6) ฉาก และอุปกรณ์ประกอบการแสดง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นสำคัญด้านสารัตถะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลสำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การสร้างละครสถานวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามรูปแบบของบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่และสร้างสรรค์การแสดงละครสถานวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสารทางวิชาการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านจีน เรื่อง เงินเจี้ยหมู้ตัน ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงอุปรากรจีน รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภาษาท่ารำและลีลานาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดผลิตซ้ำและทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ เพื่อกำหนดแนวทางในการประยุกต์สู่การสร้างละครสถานวัฒนธรรม ประกอบด้วย การสร้างแนวคิด การกำหนดรูปแบบการแสดง และการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงละครสถานวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ จากกลุ่มบุคคลในการให้ข้อมูล (Key Informants) ดังนี้

1.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 2 คน เกี่ยวกับความหมาย รูปแบบองค์ประกอบการแสดง ภาษาท่านาฏศิลป์และนาฏยศัพท์ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู อาจารย์ นักวิชาการหรือศิลปินที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 20 ปี

1.2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านอุปรากรจีน จำนวน 3 คน เกี่ยวกับความหมาย รูปแบบองค์ประกอบการแสดง มีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู อาจารย์ นักวิชาการหรือศิลปินที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 20 ปี

2) การสังเกตการณ์ โดยแบ่งออกดังนี้

2.1) สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เรียนรู้ทักษะการแสดงนาฏศิลป์ไทยเบื้องต้นในรายวิชาการด้านนาฏศิลป์ระดับดุขุภินัดิต โดยมีเนื้อหาด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาสร้างสรรค์ลีลา ท่าทางในการแสดงละครพสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

2.2) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการรับชมการแสดงศิลปะการสแสดงไทย ประเภทนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย ประกอบด้วย การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ณ ศาลาเฉลิมกรุง และละครชาตรีเมืองเพชรบุรี และการสังเกตการณ์การเรียนการสอนคณะนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปะยูนาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลีลา ท่าทางและดนตรี ในการแสดงละครพสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ด้วยการจำแนกหมวดหมู่ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ข้อมูลด้านนาฏศิลป์ไทย ข้อมูลด้านอุปรากรจีน และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างสรรค์การแสดงละครพสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา ประกอบด้วย

1) การสร้างแนวคิดการแสดง 2) การกำหนดรูปแบบการแสดง 3) การสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดง ประกอบด้วย (1) บทละคร (2) เพลงและดนตรี (3) นักแสดง (4) ลีลา ท่าทาง (5) เครื่องแต่งกาย (6) ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ขั้นตอนที่ 4 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อยืนยันข้อมูลในการสร้างสรรค์ละครพสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา มีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู อาจารย์ นักวิชาการหรือศิลปินที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งไทยและจีน จากนั้นสรุปผลการประชุมจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

การสร้างสรรค์ละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา สามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการแสดง

การสร้างแนวคิดในการสร้างสรรค์ละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา มาจากนิทานพื้นบ้านจีนเรื่อง “เจิ่นเจียหมู่ตัน” (真假牡丹) มีต้นกำเนิดในรัชสมัยของราชวงศ์ซ่งของจีน เป็นเรื่องราวความรักระหว่าง 3 ตัวละคร คือ บัณฑิตหนุ่ม บุตรสาวของอัครมหาเสนาบดี และนางมารปลาคราฟ โดยกำหนดเลือกแก่นเรื่อง (Theme) ที่ต้องการสื่อสารมุ่งนำเสนอเรื่องราวความรักและความเข้มแข็งของสตรี 3 ประเด็น คือ 1) การอุทิศตนเพื่อความรัก 2) การมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง 3) การเป็นตัวของตัวเองและเชื่อมั่นในตัวเอง ผ่านการผสมผสานความงามระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีน พร้อมทั้งการวางโครงเรื่องโดยคงเอกลักษณ์นิทานพื้นบ้านจีน แต่ปรับให้มีองค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย ด้านท่ารำไทยผสมผสานลีลาการแสดงแบบอุปรากรจีน

2. รูปแบบการแสดง

ละครผ้านวัฒนธรรมไทย - จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา เป็นการสร้างขึ้นเพื่อมุ่งนำเสนอเป็นละครเวทีรูปแบบใหม่แบบผสมผสานศิลปะการแสดงไทยและจีน ใช้เวลาแสดง 45-60 นาที โดยดัดแปลงเนื้อหาของละครดั้งเดิมให้เป็นผลงานเชิงสร้างสรรค์ข้ามวัฒนธรรมไทย-จีน เหมาะสำหรับผู้ชมในยุคปัจจุบัน แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ฉาก คือ ฉากที่ 1 รักแรกพบ ฉากที่ 2 กลอุบาย ฉากที่ 3 สมปรารถนา

3. องค์ประกอบการแสดง

3.1 บทละคร

ผู้วิจัยประพันธ์บทละครขึ้นใหม่ด้วยการใช้ภาษาจีน โดยได้ดัดแปลงจากนิทานพื้นบ้านจีน เรื่องเจิ่นเจียหมู่ตัน โดยนำเสนอในรูปแบบบทละครเวทีที่ผสมผสานการแสดงนาฏศิลป์ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านโครงสร้างการแสดง 3 ฉาก ดังนี้

ฉากที่ 1 รักแรกพบ กล่าวถึง จางเซิง บัณฑิตหนุ่ม ได้รัยบทกวีริมสระน้ำเพื่อถ่ายทอดความรักที่มีต่อมู่ตัน ธิดาของอัครมหาเสนาบดี ปี่หลิน อสุรปลาคราฟที่บำเพ็ญตบะอยู่ใต้น้ำ ได้ยินบทกวีและจำแลงกายเป็นหญิงสาวขึ้นมาบนโลกมนุษย์ จางเซิงเข้าใจผิดว่านางคือเทพธิดาล้วนจึงมอบเหรียญทองแดงเป็นสัญลักษณ์แห่งรักนิรันดร์ ปี่หลินหลงเชื่อในความรัก ยอมสละการบำเพ็ญเพียรเพื่อเป็นมนุษย์ และช่วยรักษาอาการป่วยของจางเซิง จนทั้งสองสาบานรักต่อกัน

ฉากที่ 2 กลอุบาย กล่าวถึง จางเซิงได้รับตำแหน่งในราชสำนักความทะเยอทะยานที่แท้จริงของเขาถูกเปิดเผย ปี่หลินพบว่าเขามีแผนหมั้นหมายกับมู่ตัน และใช้ตนเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อก้าวสู่อำนาจ อีกทั้งยังต้องการเกลี้ยปดป้องกันหัวใจของนางเพื่อเป็นบรรณาการแก่ผู้มีอำนาจ

ความจริงทำให้ปีหลินเจ็บปวด ขณะเดียวกันสภาแห่งสายน้ำตัดสินลงโทษนางฐานละเมิดกฎสวรรค์ แต่นางปฏิเสธที่จะฆ่าเจียงและยอมรับโทษทัณฑ์ด้วยการสละเกล็ดของตน

ฉากที่ 3 สมปรารถนา กล่าวถึง เวลาผ่านไปห้าสิบปี เจียงเจียงในวัยชราตระหนักถึงความผิดของตนเมื่อได้พบภาพลวงตาของปีหลิน เขายอมรับว่าความโลภและความทะเยอทะยานของตนคือความเป็น “ปีศาจ” ที่แท้จริง ขณะที่ปีหลินได้ผ่านพ้นบททดสอบและบรรลุเป็นมังกรทิ้งไว้เพียงประกายเกล็ดที่ส่องแสงอยู่ในสายน้ำตลอดกาล

3.2 เพลงและดนตรี

บรรเลงเพลงหลักด้วยดนตรีจีน โดยกำหนดทำนองเพลงจีนผสมดนตรีเครื่องสายไทย เช่น จะเข้ ซอด้วง เข้ากับดนตรีจีน เช่น กู่เจิง เอ้อหู และกำหนดจังหวะทำนองให้สอดคล้องกับอารมณ์แต่ละฉาก ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เสียงสังเคราะห์ของเครื่องดนตรีไทย เสียงสังเคราะห์พิเศษเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับเหตุการณ์ในละคร เช่น เสียงน้ำ เสียงการแปลงกาย เป็นต้น

3.3 นักแสดง

กำหนดคุณสมบัติของนักแสดง ดังนี้

- 1) นักแสดงชายและหญิง เป็นผู้ที่มีความรู้ทักษะการแสดงละครเวที และมีทักษะพื้นฐานในการแสดงนาฏศิลป์จีน และสามารถเรียนรู้ทักษะการปฏิบัตินาฏศิลป์ไทยได้
- 2) มีทักษะการจำบทละคร ทำนองเพลงและมีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
- 3) มีทักษะในการพูด และสื่อสารได้เป็นอย่างดี

3.4 ลีลา ท่าทาง

กำหนดการออกแบบลีลาท่าทางในการแสดงละคร จำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

(1) ลีลาท่าทางนาฏศิลป์จีน โดยใช้ลีลาท่าทางที่มีแบบแผนและโครงสร้างการเคลื่อนไหวเฉพาะของนาฏศิลป์จีน ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะการละคร การรำ และศิลปะการต่อสู้ โดยเน้นการใช้ท่าทางเชิงสัญลักษณ์นาฏศิลป์สกุลเดียวกันเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ บนเวที การเคลื่อนไหวของนักแสดงมีลักษณะเป็นจังหวะที่สอดคล้องกับดนตรี มีการควบคุมร่างกายอย่างประณีต เช่น การวางท่าทางของลำตัว การเคลื่อนไหวของแขนและมือ การก้าวเท้า รวมถึงการใช้สายตาและสีหน้าเพื่อเสริมการสื่อความหมายในการแสดง

(2) ลีลาท่าทางนาฏศิลป์ไทย คัดเลือกการใช้ลีลาท่าทาง 2 ลักษณะคือ ลีลาท่าทางจากภาษาท่านาฏศิลป์ เช่น ท่ารัก ท่าเศร้า เป็นต้น และลีลาท่าทางจากนาฏยศัพท์ เช่น ท่าจีบ ท่าตั้งวง เป็นต้น

(3) ท่าทางธรรมชาติ เป็นการแสดงลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกายที่เลียนแบบพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน เช่น การเดิน การนั่ง การหันมอง การยกมือ หรือการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีการปรุงแต่งท่าทางให้เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์มากนัก การเคลื่อนไหวลักษณะนี้มุ่งเน้นความเป็นธรรมชาติของร่างกายและความสมจริงของการกระทำ เพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจความหมายและอารมณ์ของตัวละครได้อย่างชัดเจน

3.5 เครื่องแต่งกาย

การออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงนาฏศิลป์เป็นการผสมผสานรูปแบบจีนโบราณร่วมสมัยและรูปแบบไทยร่วมสมัย เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่นำองค์ประกอบทางวัฒนธรรมดั้งเดิมมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทศิลปะการแสดงในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงทั้งความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเหมาะสมต่อการเคลื่อนไหวของผู้แสดงบนเวที

3.5.1 การออกแบบเครื่องแต่งกายรูปแบบจีนโบราณร่วมสมัย

การออกแบบเครื่องแต่งกายของพระเอกรูปแบบจีนโบราณร่วมสมัย โดยมีพื้นฐานจากเครื่องแต่งกายของการแสดงจิวหรือเครื่องแต่งกายราชสำนักจีนโบราณ ซึ่งมีลักษณะเด่น เช่น โครงสร้างเสื้อผ้าที่มีแขนยาว ทรงเสื้อคลุมยาว การใช้ลวดลายมงคล เช่น มังกร หงส์ เมฆ และดอกไม้ รวมถึงการใช้สีที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น สีแดงแทนความเป็นสิริมงคล สีทองแทนความรุ่งเรือง

ทั้งนี้ การออกแบบได้ปรับให้กระชับและเหมาะสมกับการเคลื่อนไหว ลดทอนรายละเอียดบางส่วน และเลือกใช้วัสดุหรือเทคนิคการตกแต่งที่ทันสมัย เพื่อให้เครื่องแต่งกายยังคงกลิ่นอายของวัฒนธรรมจีนโบราณ แต่มีความเหมาะสมกับเวทีการแสดงในยุคปัจจุบัน

ภาพ 2 เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงของพระเอก นางเอก และละครตัวประกอบ

ที่มา หวัง เจอจุน (2569)

3.5.2 การออกแบบเครื่องแต่งกายรูปแบบไทยร่วมสมัย

การออกแบบเครื่องแต่งกายของนางเอกรูปแบบไทยร่วมสมัย โดยมีพื้นฐานจากเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ไทยแบบดั้งเดิม เช่น เครื่องแต่งกายละครรำ โขน หรือละครใน

ซึ่งมีลักษณะเด่น ได้แก่ การใช้ผ้าไทย การตกแต่งด้วยลวดลายไทย และการใช้สีที่สะท้อนความงามแบบไทย การออกแบบครั้งนี้มีการปรับปรุงทรงของเครื่องแต่งกายให้คล่องตัว ลดทอนองค์ประกอบที่ซับซ้อน และผสมผสานวัสดุหรือเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงร่วมสมัย โดยยังคงเอกลักษณ์และสุนทรียภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย

นอกจากนี้ตัวละครประกอบ ได้ออกแบบและผสมผสานการแต่งกายรูปแบบจีนโบราณกับไทย การออกแบบเครื่องแต่งกายมุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยนำลักษณะเด่นของทั้งสองวัฒนธรรมมาประยุกต์ร่วมกัน โดยการใช้โครงสร้างเสื้อผ้าแบบจีนผสมกับลวดลายไทย การเลือกใช้โทนสีที่สะท้อนความหมายทางวัฒนธรรมและการออกแบบเครื่องประดับที่มีรูปแบบร่วมสมัย

3.6 ฉากอุปกรณ์ประกอบการแสดงกึ่งเสมือนจริง

การออกแบบฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงกึ่งเสมือนจริง เป็นแนวคิดการสร้างสภาพแวดล้อมบนเวทีที่ผสมผสานระหว่างความสมจริงกับการตีความเชิงศิลปะ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ชมสามารถเข้าใจบริบทของเรื่องราว สถานที่ และบรรยากาศของการแสดงได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความและจินตนาการตามลักษณะเฉพาะของศิลปะการแสดง ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของการออกแบบฉากกึ่งเสมือนจริง คือ การเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบที่สะท้อนลักษณะของสถานที่หรือเหตุการณ์จริง แต่ไม่ได้จำลองรายละเอียดทั้งหมดเหมือนสภาพแวดล้อมจริง เช่น การใช้โครงสร้างฉากบางส่วน สี แสง หรือสัญลักษณ์ทางศิลปะ เพื่อสื่อถึงสถานที่หรือบรรยากาศของเรื่องราว ทั้งนี้ยังคำนึงถึงความเหมาะสมกับการเคลื่อนไหวของผู้แสดง และการมองเห็นของผู้ชมบนเวที

ในส่วนของอุปกรณ์ประกอบการแสดง (Props) มักออกแบบให้มีบทบาททั้งด้านการใช้งานและการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้อุปกรณ์ที่มีรูปทรงหรือสีสัญลักษณ์ เพื่อสื่อถึงสถานะของตัวละคร เหตุการณ์ หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง อุปกรณ์เหล่านี้ควรมีขนาด น้ำหนัก และรูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้งานของผู้แสดง เพื่อไม่ให้成为อุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวในระหว่างการแสดง

การอภิปรายผล

การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา เป็นการสร้างสรรค์การแสดงละครภายใต้แนวคิดผสมผสานวัฒนธรรมของไทยและจีน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นในทุกองค์ประกอบการแสดงละคร เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ชมเกิดสุนทรียะภาพของสองวัฒนธรรมอย่างมีเอกภาพ

ผลการวิจัย การสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา มีแนวคิดการสร้างสรรค์ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน โดยนำเรื่องราวมาจากนิทานพื้นบ้านจีนเรื่อง “เงินเจียหมู่ตัน” มีต้นกำเนิดในรัชสมัยของราชวงศ์ซ่งของจีน เป็นเรื่องราวความรักระหว่าง 3 ตัวละคร คือ บัณฑิตหนุ่ม บุตรสาวของอัศวินหาเสนาบดีและนางมารปลาคราฟ ซึ่งนิทานพื้นบ้านเรื่องนี้มีการเผยแพร่ในรูปแบบเรื่องเล่าและหนังสือไว้สำหรับอ่าน ซึ่งในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนออีก

ครั้งโดยการผลิตซ้ำในรูปแบบการแสดงเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมไทยจีนในด้านศิลปะการแสดง แบ่งออกเป็น 3 คือ ฉากที่ 1 รักแรกพบ ฉากที่ 2 กลอุบาย ฉากที่ 3 สมปรารถนา สอดคล้องกับ เย็นจิตร ถิ่นขาม และ มณีชัย ทองอยู่ (2552) ได้กล่าวเกี่ยวกับ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม คือการถ่ายทอดคุณค่า ประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และหมายความรวมถึงกระบวนการของความต่อเนื่องของประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่แม้เวลาจะล่วงเลยไป การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมักเป็นผลลัพธ์ของการผลิตซ้ำทางสังคม หรือเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดมุมมองหรือหลักเกณฑ์ทางสังคมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และสอดคล้องกับ ภัชกรชา แก้วพลอย (2565) กล่าวว่า การแสดงชุด ลาแพร มิติ เดิง โพน เป็นการแสดงนาฏศิลป์ฉบับใหม่ภายใต้แนวคิดข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Performance) การแสดงนั้นได้รับการพัฒนาปรับปรุงผ่านกระบวนการตีความบูรณาการความรู้ในหลายศาสตร์เข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และรสนิยมของงานศิลปะแบบสมัยใหม่ รวมทั้งการก้าวข้ามวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง

ผลการวิจัยด้านองค์ประกอบการแสดง ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา ประกอบด้วย (1) บทละครเวทีแบบผสมผสานการแสดงนาฏศิลป์ (2) บรรเลงเพลงด้วยดนตรีจีนผสมเสียงสังเคราะห์ของดนตรีไทย (3) นักแสดง 9 คน แบ่งเป็น ผู้หญิง 6 คน ผู้ชาย 3 คน ที่มีทักษะการแสดงละครและทักษะการเต้น (4) ลีลา ท่าทาง จากลักษณะนาฏศิลป์จีน ลีลาธรรมชาติและนาฏศิลป์ไทย (5) แต่งกายรูปแบบจีนโบราณร่วมสมัยและรูปแบบไทยร่วมสมัย (6) ฉากอุปกรณ์ประกอบการแสดงกึ่งเสมือนจริง สอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) กล่าวว่า นอกจาก รูปแบบของนาฏศิลป์ชุดใหม่แล้ว นักนาฏยประดิษฐ์ต้องกำหนดแนวคิดหรือรูปแบบขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะใช้ในการแสดง เช่น ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย ฉาก เพลง แสง เสียง เป็นต้น การกำหนดสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญในเบื้องต้นเพราะนักนาฏยประดิษฐ์ต้องทำงานกับคนอื่น ๆ ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง นักนาฏยประดิษฐ์ต้องเข้าใจคนเหล่านั้นแนวคิดและรูปแบบนาฏศิลป์ชุดที่ตนคิดขึ้นให้ชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ด้านแนวคิดและรูปแบบการแสดง ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉาได้แนวทางการสร้างสรรค์ละครที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน โดยอิงจากนิทานพื้นบ้านจีนโบราณ “เงินเจียหมี่ตัน” ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการสร้างสรรค์ร่วมสมัย แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมพื้นบ้านสามารถปรับใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ละครไทย-จีน ได้อย่างมีระบบ

ด้านการกำหนดเค้าโครงการแสดง ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉาแบ่งออกเป็น 3 ฉาก (รักแรกพบ, กลอุบาย, สมปรารถนา) สะท้อนโครงสร้างเรื่องราวแบบดั้งเดิมและสามารถปรับใช้กับการแสดงร่วมสมัย ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างของการจัดลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นระบบในละครผสมผสานวัฒนธรรม

ด้านการผสมผสานศิลปะการแสดงและองค์ประกอบละคร การผสมผสานการแสดงนาฏศิลป์ไทยและจีน แสดงให้เห็นถึงการปรับใช้ลีลาและท่าทางจากสองวัฒนธรรมสามารถรวมเป็นการแสดงเดี่ยวได้ ซึ่งประกอบด้วย

- การใช้ดนตรีจีนผสมเสียงสังเคราะห์ไทย แสดงถึงแนวคิดการผสมผสานดนตรีระหว่างวัฒนธรรม

- การออกแบบนักแสดงและทักษะ ต้องคำนึงถึงความสามารถทั้งด้านละครและนาฏศิลป์

- การแต่งกายและฉากถูกออกแบบเป็นรูปแบบร่วมสมัยของทั้งสองวัฒนธรรม และใช้เทคนิคกึ่งเสมือนจริงในอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ด้านกระบวนการวิจัย ละครผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน เรื่อง เสน่ห์นางมัจฉา ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ แสดงให้เห็นถึงการสร้างองค์ความรู้เชิงปฏิบัติจากข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการบูรณาการระหว่างแนวคิดและหลักการ ในงานนาฏศิลป์ไทย-จีน ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

สามารถนำไปจัดแสดงละครเพื่อสาธารณะและการศึกษา โดยใช้ละครผสมผสานวัฒนธรรมนี้เป็นสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อสอนทั้งเรื่องวัฒนธรรมไทย-จีนและทักษะนาฏศิลป์ หรือจัดแสดงในเทศกาลวัฒนธรรมหรืองานประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและความสนใจต่อวัฒนธรรมทั้งสอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการศึกษานิทานพื้นบ้านของจีนหรือไทยเพิ่มเติม เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานการแสดงในรูปแบบละครผสมผสานวัฒนธรรม จะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้สองวัฒนธรรมได้ และสามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ผ่านมิติศิลปะการแสดงละครได้

เอกสารอ้างอิง

กรณีสา พานิชเกษม. (2561). *การสืบทอดวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ*

นิรมล: กรณีศึกษาวัดพระฤทัยแห่งพระเยซูเจ้า อำเภอลำลูก จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ธันซ์ ถิ่นวัฒนากุล. (2548). *กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงงิ้วไทยจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม*

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัชกรชา แก้วพลอย. (2565). *การสร้างสรรค์นาฏศิลป์แบบข้ามวัฒนธรรม ชุต ลาแพร มิติ เติง โฟน*. *วารสาร*

ศิลปกรรมบูรพา, 25(1), 133-148. [https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buraphaJ/](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buraphaJ/article/view/271786)

[article/view/271786](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buraphaJ/article/view/271786)

เย็นจิตร ถิ่นขาม และมนิชัย ทองอยู่. (2552). การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างหญิงไทยกับชายญี่ปุ่น. *วารสารวิจัย มข. (บศ)*, 9(4), 90-101.

<https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/gskku/article/view/24284>

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2550). *ชนชั้นนำในการเมืองไทยปัจจุบัน : การศึกษากระบวนการผลิตซ้ำทุนวัฒนธรรมตามแนวปีแอร์ บูร์ ดิออ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พลวัตเชิงโครงสร้างและความไม่สมมาตรทางเพศในตลาดแรงงานไทย: หลักฐานจากการแยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share

วันที่รับบทความ: 4 พฤษภาคม 2569
วันแก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2569
วันตอบรับบทความ: 8 กรกฎาคม 2569

ขวัญ เพชรสว่าง¹
วัลลภ คุ่มประดิษฐ์²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานในตลาดแรงงานไทย ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนผ่านทางประชากรศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างงาน โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางซ้ำจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ครอบคลุม 68 ไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 พุทธศักราช 2550 ถึงไตรมาสที่ 4 พุทธศักราช 2566 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยแรงงานอายุ 18–65 ปีที่มีรายได้จากการจ้างงานตามขอบเขตของการศึกษา อาชีพถูกจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มลักษณะงาน ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ งานทำซ้ำเป็นระบบ และงานใช้แรงงาน โดยประยุกต์ใช้การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share เพื่อจำแนกการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน และผลร่วมระหว่างสององค์ประกอบ ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานในหลายกลุ่มแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานระดับการศึกษาปานกลาง มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานมากกว่าการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานเพียงอย่างเดียว เมื่อจำแนกผลตามเพศและระดับการศึกษา พบรูปแบบความไม่สมมาตรทางเพศอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ในกลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ แรงงานหญิงมีผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานเป็นลบในทุกกลุ่มลักษณะงาน ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของช่องทางรองรับการปรับตัวผ่านการเคลื่อนย้ายระหว่างลักษณะงาน ในทางตรงกันข้าม แรงงานชายระดับการศึกษาเดียวกันมีผลเป็นลบบนงาน

คำสำคัญ: โครงสร้างตลาดแรงงาน; การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน; การแยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share; อุปสงค์แรงงาน; ความไม่สมมาตรทางเพศ; โครงสร้างลักษณะงาน, ผลกระทบจากโครงสร้างประชากร, ผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานของฝั่งอุปสงค์แรงงาน.

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย

² อาจารย์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 ประเทศไทย

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kwan.p@ru.ac.th

อีเมล: ² wonlope.kh@ru.ac.th

เชิงคิดวิเคราะห์และงานทำซ้ำเป็นระบบ แต่มีผลเป็นบวกในงานใช้แรงงาน ซึ่งชี้ให้เห็นว่างานใช้แรงงานอาจทำหน้าที่เป็นช่องทางรองรับการปรับตัวบางส่วนสำหรับแรงงานชาย ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการจ้างงานมิได้เป็นกลางทางเพศ นโยบายตลาดแรงงานจึงไม่ควรพึ่งพาการยกระดับทักษะแรงงานในภาพรวมเพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดงานคุณภาพ การสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านทางอาชีพให้เหมาะสมกับแรงงานแต่ละกลุ่ม และการออกแบบมาตรการคุ้มครองทางสังคมที่คำนึงถึงข้อจำกัดในการปรับตัวที่แตกต่างกันตามเพศด้วยเช่นกัน

Structural Dynamics and Gender Asymmetry in the Thai Labour Market: Evidence from a Shift-Share Decomposition

Received: 4 May 2026

Revised: 6 June 2026

Accepted: 8 July 2026

Kwan Phetsawang¹

Wonlope Khumpradith²

Abstract

This study examines structural change in Thailand's labour market in the context of demographic transition and changes in the structure of employment. It draws on repeated cross-sectional data from Thailand's Labour Force Survey, covering 68 quarters from the first quarter of 2007 to the fourth quarter of 2023. The analytical sample comprises employed wage earners aged 18–65 within the scope of the study. Occupations are classified into three task categories: abstract, routine, and manual. A shift-share decomposition is applied to separate changes in employment shares into three components: changes in workforce composition, within-group changes in employment propensities, and the interaction between the two components. The results indicate that, for several worker groups, particularly those with intermediate levels of education, changes in the employment structure are more closely associated with within-group shifts in employment propensities than changes in workforce composition alone. Gender and education specific estimates reveal a marked pattern of gender asymmetry. Among workers with primary to upper secondary or vocational education, employment propensity effects are negative for women across all three task categories. This reflects limited scope for adjustment through reallocation across task categories. For men with the same levels of education, the effects are negative in abstract and routine tasks but

Keywords: Labour market structure; Employment restructuring; Shift-Share decomposition; Labour demand; Gender asymmetry; Task structure; Composition effect; Propensity effect.

Type of Article: Research Article

¹ Assistant Professor, Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang Kapi, Bangkok 10240, Thailand

² Lecturer, Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bang Kapi, Bangkok 10240, Thailand.

* Corresponding author Email: kwan.p@rumail.ru.ac.th

Email: ² wonlope.kh@rumail.ru.ac.th

positive in manual tasks, indicating that manual task employment may provide a partial adjustment margin for male workers. These findings suggest that structural change in employment is not gender-neutral. Labour-market policies should not therefore merely rely on broad-based supply-side upskilling. Greater emphasis should be placed on expanding access to quality jobs, supporting occupational transitions tailored to the circumstances of different worker groups, and strengthening social protection measures that address gender-specific constraints on labour market adjustment.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ตลาดแรงงานไทยกำลังเผชิญแรงกดดันจากทั้งการเปลี่ยนผ่านทางประชากรศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ในด้านหนึ่ง การเข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้กำลังแรงงานมีแนวโน้มหดตัว และองค์ประกอบของแรงงานเปลี่ยนไปตามอายุ การศึกษา และเพศ (World Bank, 2021) ในอีกด้านหนึ่ง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบอัตโนมัติส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความต้องการแรงงาน โดยเฉพาะความต้องการแรงงานในงานที่ทำซ้ำเป็นระบบ (Autor et al., 2003; Acemoglu & Autor, 2011) อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลต่อแรงงานหญิงและชายที่แตกต่างกัน เนื่องจากแรงงานแต่ละเพศเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงงานและการเคลื่อนย้ายระหว่างลักษณะงานที่แตกต่างกัน (ILO, 2017) ดังนั้น การทำความเข้าใจตลาดแรงงานไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งกลไกการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและความไม่สมมาตรทางเพศที่อาจซ่อนอยู่ภายใน

ในเชิงทฤษฎี ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อโครงสร้างการจ้างงานมักได้รับการอธิบายผ่านกรอบแนวคิด Routine-Biased Technological Change (RBTC) ของ Autor et al. (2003) ซึ่งเสนอว่า เทคโนโลยีและระบบอัตโนมัติมีแนวโน้มทดแทนงานที่มีลักษณะทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) ได้มากกว่างานที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ตลาดแรงงานสองขั้ว (Job Polarisation) ในหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากบริบทของประเทศอุตสาหกรรมเป็นหลัก ขณะที่ตลาดแรงงานไทยยังมีแรงงานภาคเกษตรกรรมและแรงงานนอกระบบอยู่ในสัดส่วนสูง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงานไทยจึงอาจเกิดจากทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคเศรษฐกิจ ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปกับประเทศพัฒนาแล้ว สำหรับกรณีประเทศไทย งานศึกษาของ ขวัญ เพชรสว่าง และวัลลภ คุ่มประดิษฐ์ (2569) ได้แสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า ตลาดแรงงานไทยมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงบางส่วนที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า สัดส่วนงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) เพิ่มขึ้น ขณะที่งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) ลดลงในแรงงานบางกลุ่ม ควบคู่กับแนวโน้มผลตอบแทนทางการศึกษาที่ลดลงในแรงงานรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาที่มีอยู่สามารถตอบคำถามได้ว่า โครงสร้างการจ้างงานของไทยเปลี่ยนแปลงไป “อย่างไร” แต่ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างเพียงพอว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจาก “กลไกใด” และส่งผลต่อแรงงานหญิงและชายแตกต่างกันเพียงใด

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานที่สังเกตได้อาจเกิดจากหลายกลไก ตัวอย่างเช่น หากพบว่าสัดส่วนแรงงานหญิงในงานทำซ้ำเป็นระบบลดลง ผลดังกล่าวอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานหญิง เช่น อายุหรือระดับการศึกษา หรืออาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความนิยมเชิงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานหญิงที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงเดิม หากพิจารณาเพียงข้อมูลภาพรวมอาจไม่สามารถแยกกลไกทั้งสองได้ และอาจนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ไม่ตรงกับสาเหตุของปัญหา ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share (Shift-Share Decomposition) จึงมีความสำคัญ เพราะสามารถช่วยจำแนกการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงานออกเป็นผลจาก

องค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) และผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect) ได้อย่างเป็นระบบ หากการเปลี่ยนแปลงเกิดจากองค์ประกอบของกำลังแรงงาน นโยบายควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ การปรับระบบการศึกษา และการเตรียมความพร้อมของกำลังแรงงาน แต่หากเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในแต่ละกลุ่ม ผลดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุปสงค์แรงงาน ข้อจำกัดในการเข้าถึงงาน หรือเงื่อนไขของตลาดแรงงาน ซึ่งควรพิจารณามาตรการด้านการสร้างงานคุณภาพและการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานเพิ่มเติม ทั้งนี้การแยกกลไกดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาความแตกต่างกันทางเพศ เนื่องจากแรงงานหญิงและชาย แม้อยู่ในระดับการศึกษาเดียวกัน อาจมีโอกาสเข้าถึงงาน การเคลื่อนย้ายระหว่างลักษณะงาน (Task Mobility) และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์แรงงานแตกต่างกัน อันเป็นผลจากโครงสร้างตลาดแรงงาน การแบ่งแยกอาชีพตามเพศ (Occupational Segregation) และบรรทัดฐานทางสังคม (ILO, 2017) ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวอาจส่งผลต่อโอกาสในการมีงานทำ ความมั่นคงของรายได้ และการเข้าถึงงานที่มีคุณภาพของแรงงานแต่ละกลุ่ม

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานของไทยผ่านกรอบ Shift-Share โดยจำแนกตามเพศและระดับการศึกษา เพื่อระบุว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสัมพันธ์กับผลจากองค์ประกอบของกำลังแรงงาน หรือผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานเป็นหลัก ตลอดจนตรวจสอบว่ากลไกดังกล่าวสะท้อนความไม่สมมาตรทางเพศในตลาดแรงงานไทยหรือไม่ และในลักษณะใด อีกทั้งการศึกษานี้เลือกวิเคราะห์ผ่านมุมมองของลักษณะงาน (Task-Based Approach) มากกว่าการพิจารณาเฉพาะอุตสาหกรรม เนื่องจากภายในอุตสาหกรรมเดียวกันอาจประกอบด้วยงานหลายลักษณะ ซึ่งได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีแตกต่างกัน การพิจารณาตามลักษณะงานจึงช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้ละเอียดกว่าการพิจารณาเฉพาะระดับอุตสาหกรรม ทำให้ผลการศึกษามีความตรงจุดมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะ การสร้างงานคุณภาพ และการสนับสนุนให้แรงงานแต่ละกลุ่มสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อแยกองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานตามลักษณะงานออกเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect)

2. เพื่อวิเคราะห์ความไม่สมมาตรทางเพศที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน ซึ่งอาจสะท้อนการปรับตัวของโครงสร้างอุปสงค์แรงงาน โดยเปรียบเทียบผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect) ระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชาย จำแนกตามระดับการศึกษาและลักษณะงาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ระดับจุลภาคจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (Labour Force Survey: LFS) ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยใช้ชุดข้อมูลลักษณะภาคตัดขวางแบบซ้ำ รายไตรมาส ครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พุทธศักราช 2550 ถึงไตรมาสที่ 4 ปี พุทธศักราช 2566 รวมทั้งสิ้น 68 ไตรมาส

ขอบเขตด้านเนื้อหา

มิติการจัดกลุ่มงาน: จำแนกอาชีพตามมาตรฐานสากล ISCO-88 ออกเป็นกลุ่มลักษณะงาน 3 กลุ่ม คือ งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) และงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) ตามงานศึกษาของ Dabla-Norris et al. (2023)

มิติการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง: วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานตามลักษณะงาน โดยแยกออกเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect)

มิติความไม่สมมาตรทางเพศ (Gender Asymmetry): ศึกษาความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานระหว่างแรงงานหญิงและชาย เพื่อพิจารณาว่าแรงงานแต่ละเพศได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานและความโน้มเอียงในการจ้างงานแตกต่างกันหรือไม่และในลักษณะใด

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. เพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานของกลุ่มแรงงานที่อยู่ในขอบเขตการศึกษา โดยแยกให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานในแต่ละลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) หรือผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect) เป็นหลัก

2. ขยายองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์แรงงานโดยนำมิติทางเพศเข้ามาประกอบการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงาน ทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าแรงงานหญิงและแรงงานชายเผชิญรูปแบบการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์แรงงานแตกต่างกันหรือไม่ และความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนความไม่สมมาตรทางเพศในตลาดแรงงานไทยเพียงใด

3. แสดงข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการพิจารณาออกแบบนโยบายด้านแรงงานสำหรับกลุ่มแรงงานที่อยู่ในขอบเขตการศึกษา ทั้งด้านการยกระดับทักษะแรงงาน (Reskilling/Upskilling) การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายระหว่างลักษณะงาน และมาตรการคุ้มครองทางสังคม โดยช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณานโยบายได้สอดคล้องกับกลไกการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงาน ความโน้มเอียงในการจ้างงานซึ่งอาจสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอุปสงค์แรงงาน และความแตกต่างระหว่างกลุ่มแรงงานมากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้บูรณาการทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แรงงานและประชากรศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงาน โดยอาศัยกรอบทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

ทฤษฎี Routine-Biased Technological Change และการแบ่งขั้วตลาดแรงงาน

กรอบทฤษฎีสำคัญที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานภายใต้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กล่าวคือ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีความลำเอียงต่องานที่ทำซ้ำเป็นระบบ (Routine-Biased Technological Change: RBTC) ของ Autor et al. (2003) ซึ่งเสนอว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอัตโนมัติสามารถทดแทนงานที่มีขั้นตอนชัดเจน ทำซ้ำได้ และเขียนเป็นกฎหรือคำสั่งได้ง่าย (Routine Tasks) ได้มากกว่างานที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน ผลที่ตามมาคือ ความต้องการแรงงานในงานทักษะระดับกลาง (Middle-skill Occupations) มีแนวโน้มหดตัวลง ขณะที่งานเชิงคิดวิเคราะห์ทักษะสูง (High-skill Abstract Tasks) และงานบริการหรือภาคปฏิบัติการบางประเภท (Manual Tasks) มีแนวโน้มขยายตัว กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่ปรากฏการณ์ “การแบ่งขั้วของตลาดแรงงาน (Job Polarisation)” ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างลักษณะงานทั้ง 3 กลุ่มได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตาราง 1 สรุปลักษณะสำคัญและตัวอย่างอาชีพโดยสังเขป

ตาราง 1

ลักษณะสำคัญและตัวอย่างอาชีพของกลุ่มลักษณะงาน 3 ประเภท

กลุ่มลักษณะงาน	ลักษณะสำคัญ	ตัวอย่างอาชีพโดยสังเขป
งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks)	งานที่ต้องใช้การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และความรู้เฉพาะด้าน	ผู้บริหาร ผู้ประกอบวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานด้านเทคนิคบางประเภท
งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks)	งานที่มีขั้นตอนชัดเจน ทำซ้ำได้ และสามารถกำหนดเป็นกฎหรือคำสั่งได้	งานธุรการ งานบันทึกข้อมูล งานบัญชีขั้นพื้นฐาน งานควบคุมเครื่องจักร และงานผลิตบางประเภท
งานใช้แรงงาน (Manual Tasks)	งานที่อาศัยการปฏิบัติงานทางร่างกาย การให้บริการ หรือการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และอาจทำให้เป็นระบบอัตโนมัติได้ยากกว่า	งานบริการ งานขาย งานดูแลบุคคล งานก่อสร้าง และงานขนส่งบางประเภท

หมายเหตุ ตัวอย่างอาชีพในตารางเป็นตัวอย่างโดยสังเขป การจำแนกกลุ่มลักษณะงานในการศึกษานี้อาศัยรหัสอาชีพตามมาตรฐาน ISCO-88

หลักฐานเชิงประจักษ์จากประเทศพัฒนาแล้วสนับสนุนกรอบแนวคิดดังกล่าวอย่างกว้างขวาง Autor et al. (2006) พบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานในสหรัฐอเมริกาที่สอดคล้องกับรูปแบบการแบ่งขั้วของตลาดแรงงานตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ขณะที่ Goos and Manning (2007) รายงานปรากฏการณ์ลักษณะเดียวกันในสหราชอาณาจักร และ Dustmann et al. (2009) แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างงานในเยอรมนีมีความเชื่อมโยงกับความไม่เท่าเทียมของค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Goos et al. (2014) พบหลักฐานการแบ่งขั้วของตลาดแรงงานในหลายประเทศยุโรปตะวันตก และชี้ว่าการย้ายฐานการผลิต (Offshoring) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุปสงค์แรงงานร่วมกับเทคโนโลยี

สำหรับบริบทไทย งานศึกษาของ Paweenawat and Liao (2024) ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาทักษะและโครงสร้างงานในตลาดแรงงานไทยมีความเชื่อมโยงกับกรอบการวิเคราะห์แบบ task-based approach ขณะที่การศึกษาของ ขวัญ เพชรสว่าง และวัลลภ คุ่มประดิษฐ์ (2569) พบหลักฐานว่าโครงสร้างการจ้างงานไทยมีลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงลักษณะงาน โดยสัดส่วนงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) เพิ่มขึ้น ขณะที่ผลตอบแทนจากการศึกษา (Education Premium) มีแนวโน้มลดลงในกลุ่มแรงงานรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่มีอยู่ยังมุ่งอธิบายว่าโครงสร้างการจ้างงานเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด มากกว่าจะอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากกลไกใด

นอกจากนี้ งานศึกษาระยะหลังเริ่มให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างกลุ่มแรงงานมากขึ้น โดย Dabla-Norris et al. (2023) ใช้กรอบอายุ ช่วงเวลา และรุ่นเกิด (Age-Period-Cohort Framework) วิเคราะห์แรงงานหญิงที่ไม่ได้จบมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร และพบว่าแรงงานหญิงรุ่นใหม่มีแนวโน้มเข้าสู่งานใช้แรงงานที่ให้ค่าจ้างต่ำมากกว่างานเชิงคิดวิเคราะห์ที่ให้ค่าจ้างสูงเมื่อเทียบกับแรงงานหญิงรุ่นก่อนหน้าเดียวกัน ค่าจ้างภายในแต่ละกลุ่มอาชีพของแรงงานหญิงรุ่นใหม่ก็มีแนวโน้มลดลง ซึ่งสะท้อนว่า ความเปราะบางของแรงงานอาจเกิดขึ้นได้ทั้งผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพและผ่านการเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนภายในอาชีพ หลักฐานดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการศึกษาตลาดแรงงานไทย เพราะชี้ให้เห็นว่าการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างไม่อาจหยุดอยู่ที่ภาพรวมของสัดส่วนอาชีพ แต่ควรพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากรควบคู่กันไป ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยวิเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานสัมพันธ์กับผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) หรือผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect) เป็นหลัก ตลอดจนตรวจสอบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏแตกต่างกันระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชายหรือไม่และในลักษณะใด

การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน

การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share (Shift-Share Decomposition) มีพื้นฐานจากเศรษฐศาสตร์ภูมิภาค โดย Dunn (1960) พัฒนาเครื่องมือนี้เพื่อจำแนกแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ ก่อนที่จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในเศรษฐศาสตร์แรงงานเพื่อวิเคราะห์ว่า การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงานเกิดจากการเปลี่ยนองค์ประกอบของแรงงาน หรือจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานภายในกลุ่มแรงงาน งานคลาสสิกของ Katz and Murphy (1992) ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงค่าจ้างสัมพันธ์และความต้องการแรงงานทักษะสูงในสหรัฐอเมริกาสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์แรงงานภายในอุตสาหกรรมมากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระหว่างอุตสาหกรรม ขณะที่ Autor et al. (2003) และ Acemoglu and Autor (2011) ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์เชิงลักษณะงาน (Task-based Framework) ซึ่งช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์แรงงานในงานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) และงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จุดแข็งของการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share คือ การจำแนกการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานออกเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในแต่ละกลุ่มแรงงาน (Propensity Effect) ซึ่งองค์ประกอบแรกสะท้อนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกำลังแรงงาน เช่น อายุ การศึกษา หรือเพศ ขณะที่องค์ประกอบหลังสะท้อนว่า ภายในกลุ่มแรงงานที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน โอกาสในการได้รับการจ้างงานในแต่ละลักษณะงานเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทั้งนี้ การแยกสองกลไกนี้จึงมีความสำคัญต่อการตีความเชิงนโยบาย เพราะหากไม่สามารถจำแนกแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน อาจนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ไม่ตรงกับสาเหตุของปัญหา นอกจากนี้ งานศึกษาระยะหลัง เช่น Dabla-Norris et al. (2023) ยังชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานควรถูกวิเคราะห์โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากร โดยเฉพาะอายุ รุ่นเกิด การศึกษา และเพศ เนื่องจากแรงงานแต่ละกลุ่มอาจเผชิญทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโอกาสการจ้างงานและค่าจ้างที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทย ยังมีงานศึกษาค่อนข้างจำกัดที่ใช้กรอบการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share เพื่อแยกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานเกิดจากผลจากองค์ประกอบของกำลังแรงงาน หรือจากผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานของฝั่งอุปสงค์แรงงาน โดยเฉพาะเมื่อจำแนกตามเพศและระดับการศึกษา งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยประยุกต์ใช้การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ร่วมกับกรอบลักษณะงานเพื่อศึกษาพลวัตโครงสร้างตลาดแรงงานไทย และตรวจสอบว่ากลไกของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อแรงงานหญิงและแรงงานชายแตกต่างกันหรือไม่

ความไม่สมมาตรทางเพศในการจ้างงาน

งานศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์แรงงานชี้ให้เห็นว่า แม้ระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้หญิงจะเพิ่มขึ้นในหลายประเทศ แต่ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในตลาดแรงงานยังคงอยู่ในรูปของการแบ่งแยกอาชีพตามเพศ ช่องว่างในการเข้าถึงโอกาสการจ้างงาน และข้อจำกัดด้านการเคลื่อนย้ายระหว่างอาชีพ รายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, 2017) ชี้ว่าแรงงานหญิงยังเผชิญช่องว่างในตลาดแรงงานหลายมิติ ทั้งด้านการมีส่วนร่วม การจ้างงาน และการกระจุกตัวในบางกลุ่มอาชีพ ซึ่งสะท้อนว่าโครงสร้างตลาดแรงงานไม่ได้เป็นกลางทางเพศอย่างสมบูรณ์ ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโครงสร้างลักษณะงาน ข้อจำกัดดังกล่าวอาจทำให้แรงงานหญิงและแรงงานชายมีความสามารถในการปรับตัวต่อการลดลงของงานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) และการเคลื่อนย้ายไปสู่งานลักษณะอื่นแตกต่างกัน

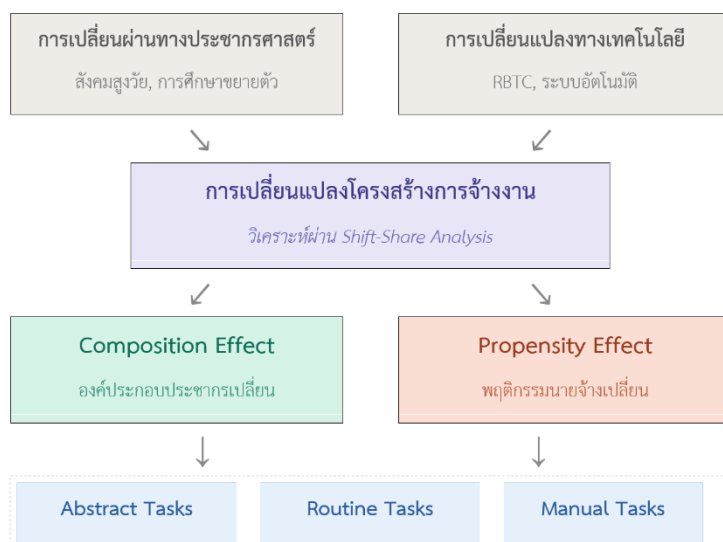
การเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานอาจสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอุปสงค์แรงงานผ่านหลายช่องทาง เช่น การนำเทคโนโลยีและระบบอัตโนมัติมาใช้ การขยายตัวหรือหดตัวของอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต และความต้องการทักษะที่เปลี่ยนแปลงไป ผลที่เกิดขึ้นอาจแตกต่างกันระหว่างแรงงานหญิงและชาย เนื่องจากแรงงานแต่ละเพศอาจกระจุกตัวอยู่ในอาชีพย่อยและอุตสาหกรรมที่ต่างกัน หรือมีข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายระหว่างอาชีพไม่เท่ากัน และเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะแตกต่างกัน ทั้งนี้ การศึกษานี้มิได้ประมาณผลเชิงสาเหตุของปัจจัยด้านอุปสงค์แรงงานแต่ละด้าน

โดยตรง แต่ใช้ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานเป็นข้อมูลประกอบการอธิบายถึงเงื่อนไขของตลาดแรงงานที่อาจเกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างเพศ ตัวอย่างเช่น การนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหาร งานบันทึกข้อมูล และงานบัญชีขั้นพื้นฐาน อาจลดความต้องการแรงงานในกลุ่มงานทำซ้ำเป็นระบบที่มีแรงงานหญิงกระจุกตัวอยู่ ขณะที่การใช้เครื่องจักรและระบบอัตโนมัติในภาคการผลิตอาจส่งผลต่อแรงงานชายในงานควบคุมเครื่องจักรหรืองานผลิตบางประเภท ในทางกลับกัน การขยายตัวของภาคบริการอาจเพิ่มความต้องการแรงงานในงานขาย งานบริการ และงานดูแลบุคคล ส่วนการเพิ่มขึ้นของความต้องการทักษะด้านการวิเคราะห์และการใช้เทคโนโลยีอาจสร้างโอกาสในงานเชิงคิดวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม แรงงานหญิงและชายอาจเข้าถึงโอกาสดังกล่าวไม่เท่ากัน เนื่องจากกระจุกตัวอยู่ในอาชีพย่อยแตกต่างกัน และมีข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายระหว่างงานไม่เหมือนกัน ดังนั้น แนวทางการสนับสนุนแรงงานจึงควรพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะงาน ตั้งแต่การพัฒนาทักษะเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่าน การยกระดับคุณภาพงาน ไปจนถึงการลดข้อจำกัดในการเข้าถึงงานที่มีผลิตภาพสูงขึ้น

นอกจากนี้ งานศึกษาระยะหลังยังชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงานไม่ได้กระจายอย่างสม่าเสมอระหว่างกลุ่มประชากร Escalonilla et al. (2022) พบว่า ความไม่เท่าเทียมของรายได้แรงงานระหว่างรุ่น มีความเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจและช่วงเวลาที่แรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงาน ขณะที่งานศึกษาในบริบทไทย เช่น เสาวณี จันทะพงษ์ และกานต์ชนิต เลิศเพียรธรรม (2561) และจิรัฐ เจนพิงพร และคณะ (2567) สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงานไทยในมิติของความไม่สอดคล้องทางทักษะ การทำงานต่ำกว่าระดับการศึกษา และพลวัตค่าจ้าง อย่างไรก็ตาม ยังมีงานศึกษาค่อนข้างจำกัดที่วิเคราะห์ความไม่สมมาตรทางเพศควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างลักษณะงานอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการตรวจสอบว่าแรงงานหญิงและแรงงานชายในระดับการศึกษาเดียวกันเผชิญผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์แรงงานแตกต่างกันหรือไม่ และมีช่องทางการเคลื่อนย้ายระหว่างงานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) และงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) แตกต่างกันเพียงใด ช่องว่างดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่งานวิจัยนี้นำมิติทางเพศเข้ามาประกอบการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดแรงงานไทยอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

คำถามการวิจัย (Research Questions)

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานตามลักษณะงานในตลาดแรงงานไทยประกอบด้วยผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Propensity Effect) และผลร่วมระหว่างสององค์ประกอบ (Interaction Effect) ในสัดส่วนเพียงใด

2. ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานแตกต่างกันระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชายหรือไม่ และความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนความไม่สมมาตรทางเพศในลักษณะใดเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาและกลุ่มลักษณะงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

ข้อมูลและการจัดกลุ่มลักษณะงาน

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลระดับรายบุคคลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่วาระชาอาณาจักร (Labour Force Survey: LFS) จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ครอบคลุมช่วงไตรมาสที่ 1 พุทธศักราช 2550 ถึงไตรมาสที่ 4 พุทธศักราช 2566 รวมทั้งสิ้น 68 ไตรมาส การศึกษาจำกััดกลุ่มตัวอย่างเฉพาะแรงงานอายุ 18–65 ปีที่มีรายได้จากการจ้างงาน โดยไม่รวมแรงงานอิสระ แรงงานช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง และแรงงานเกษตรกรรมนอกระบบ ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย สถานะการมีงานทำ รายได้จากการจ้างงาน อาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และช่วงเวลาสำรวจ โดยใช้สถานะการมีงานทำและรายได้จากการจ้างงานในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้ข้อมูลอาชีพในการจำแนกลักษณะงาน และใช้ข้อมูลเพศ

อายุ ระดับการศึกษา และช่วงเวลาที่สำคัญในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานและแยกองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงระหว่างกลุ่มแรงงาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยจำแนกระดับการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มไม่ได้รับการศึกษา 2) กลุ่มการศึกษาระดับปานกลาง ครอบคลุมระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. และ 3) กลุ่มการศึกษาระดับสูง ครอบคลุมระดับปริญญาตรีขึ้นไป การจัดกลุ่มดังกล่าวอ้างอิงลำดับขั้นของระดับการศึกษาตามแนวทาง ISCED 2011 และปรับรวมระดับการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มแรงงานและการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบ

อาชีพถูกจัดกลุ่มโดยใช้การจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากล ISCO-88 เป็นกรอบอ้างอิงร่วมเพื่อให้การจำแนกอาชีพมีความสอดคล้องและสามารถเปรียบเทียบได้ตลอดช่วงเวลาการศึกษา พุทธศักราช 2550–2566 การเลือกใช้กรอบอ้างอิงดังกล่าวมีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะยาว เนื่องจากช่วยลดปัญหาความไม่ต่อเนื่องที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบรหัสอาชีพระหว่างช่วงเวลา และเอื้อต่อการเชื่อมโยงกับกรอบการวิเคราะห์เชิงลักษณะงาน (task-based approach) ที่ใช้ในวรรณกรรมเศรษฐศาสตร์แรงงาน การจัดกลุ่มอาชีพในงานวิจัยนี้ดัดแปลงจากกรอบลักษณะงานของ Acemoglu and Autor (2011) ซึ่งแบ่งงานออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ งานเชิงปัญญาที่ไม่เป็นกิจวัตร (Non-routine Cognitive) งานเชิงปัญญาที่เป็นกิจวัตร (Routine Cognitive) งานใช้แรงงานที่เป็นกิจวัตร (Routine Manual) และงานใช้แรงงานที่ไม่เป็นกิจวัตร (Non-routine Manual) ให้เป็นระบบ 3 หมวด เพื่อให้เหมาะสมกับการตีความผลการแยกองค์ประกอบ ได้แก่ 1) งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) ครอบคลุม ISCO หมวด 1–3 2) งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) ครอบคลุม ISCO หมวด 4 และ 8 ซึ่งรวมงานเสมียน (Clerks) และงานควบคุมเครื่องจักร (Plant and Machine Operators) และ 3) งานใช้แรงงาน (Manual Tasks) ครอบคลุม ISCO หมวด 5–7 และ 9 ได้แก่ งานบริการ งานฝีมือ งานภาคปฏิบัติการ และอาชีพพื้นฐาน การจัดกลุ่มงานบริการ (Service Workers) ไว้ในงานใช้แรงงานสอดคล้องกับแนวทางของ Autor and Dorn (2013) และ Cortes et al. (2014) ที่จัดกลุ่มอาชีพบริการจำนวนมากเป็นงานใช้แรงงานที่ไม่เป็นกิจวัตร

กรอบการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share เพื่อจำแนกแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการจ้างงานในแต่ละลักษณะงาน ระหว่างปีฐาน พุทธศักราช 2550 (t_0) และปีปลาย พุทธศักราช 2566 (t_1) โดยกำหนดให้ i แทนกลุ่มประชากรจำแนกตามเพศและระดับการศึกษา และ k แทนกลุ่มลักษณะงาน ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) และงานใช้แรงงาน (Manual Tasks) สามารถแยกได้ดังสมการ

$$\Delta\pi^k = \underbrace{\sum_i \Delta s^i \pi_{t_0}^{ik}}_{\text{Composition}} + \underbrace{\sum_i s_{t_0}^i \Delta\pi^{ik}}_{\text{Propensity}} + \underbrace{\sum_i \Delta s^i \Delta\pi^{ik}}_{\text{Interaction}}$$

โดย i คือ กลุ่มประชากรจำแนกตามเพศและระดับการศึกษา (6 กลุ่มย่อย)

s^i คือ สัดส่วนของกลุ่ม i ต่อแรงงานทั้งหมด

π^{ik} คือ สัดส่วนการจ้างงานในลักษณะงาน k ภายในกลุ่ม i

สมการข้างต้นแยกออกเป็น 3 องค์ประกอบที่มีความหมายทางเศรษฐกิจ ดังนี้

Composition Effect ($\sum_i \Delta s^i \pi_{t_0}^{ik}$): วัดการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานในลักษณะงาน k ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของประชากรแรงงาน เช่น เพศและระดับการศึกษา ภายใต้สมมติว่ารูปแบบการจ้างงานภายในแต่ละกลุ่มยังคงอยู่ในระดับปีฐาน

Propensity Effect ($\sum_i s_{t_0}^i \Delta \pi^{ik}$): วัดการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงานในลักษณะงาน k ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในแต่ละกลุ่มแรงงาน ภายใต้โครงสร้างประชากรแรงงานคงเดิม องค์ประกอบนี้สามารถตีความได้ว่าเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์แรงงานหรือพฤติกรรมการจ้างงานของฝั่งนายจ้าง

Interaction Effect ($\sum_i \Delta s^i \Delta \pi^{ik}$): วัดผลร่วมระหว่างการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของประชากรแรงงานและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน

หากผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Employment Propensity Effect) มีขนาดสัมบูรณ์มากกว่าผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) ย่อมสะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการจ้างงานสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานมากกว่า ในทางกลับกัน หาก Composition Effect มีขนาดสัมบูรณ์มากกว่า ย่อมสะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานมีบทบาทมากกว่า รวมถึงการพิจารณา Interaction Effect ประกอบด้วย

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share

การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ใช้เพื่อจำแนกแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการจ้างงานในตลาดแรงงานไทยระหว่างปี พุทธศักราช 2550 ถึง พุทธศักราช 2566 โดยแยกการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผลจากการเปลี่ยนองค์ประกอบของประชากรแรงงาน (Composition Effect) 2) ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Propensity Effect) และ 3) ผลร่วมระหว่างสององค์ประกอบ (Interaction Effect) การรายงานผลจำแนกตามกลุ่มแรงงานซึ่งแบ่งตามเพศและระดับการศึกษา เพื่อให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงานในแต่ละลักษณะงานมีที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของแรงงาน หรือจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นหลัก ผลการวิเคราะห์นำเสนอแยกตาม 3 กลุ่มลักษณะงาน ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks) งานใช้แรงงาน (Manual Tasks) และงานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในงานเชิงจิตวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์งานเชิงจิตวิเคราะห์พบว่า กลุ่มแรงงานระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีสัดส่วนการจ้างงานเพิ่มขึ้นทั้งในแรงงานหญิงและแรงงานชาย โดยแรงงานหญิงมีการเพิ่มขึ้นเด่นชัดกว่าแรงงานชาย ทั้งในด้านผลรวมสุทธิ (Total = 2.7374) และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Employment Propensity Effect = 1.6216) ขณะที่แรงงานชายในระดับการศึกษาเดียวกันมีค่าผลรวมสุทธิเท่ากับ 1.0232 และ Employment Propensity Effect เท่ากับ 0.4699 ในทางตรงกันข้าม กลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีสัดส่วนการจ้างงานในงานเชิงจิตวิเคราะห์ลดลงอย่างชัดเจนทั้งสองเพศ โดยแรงงานชายมีค่าลดลงมากกว่าแรงงานหญิง (Total = -6.0484; Employment Propensity Effect = -6.0291) ขณะที่แรงงานหญิงมีค่าผลรวมสุทธิเท่ากับ -2.8029 และ Employment Propensity Effect เท่ากับ -2.5722 การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มแรงงานระดับการศึกษานกลางจึงสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานมากกว่าการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานเพียงอย่างเดียว สะท้อนให้เห็นว่าโอกาสในการเข้าสู่งานเชิงจิตวิเคราะห์ของแรงงานกลุ่มนี้มีแนวโน้มลดลงภายใต้โครงสร้างการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการศึกษา พบว่ามีขนาดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเล็กในทั้งสองเพศ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทที่จำกัดของแรงงานกลุ่มนี้ในงานเชิงจิตวิเคราะห์ เมื่อพิจารณาผลรวมระหว่างสององค์ประกอบ (Interaction Effect) พบว่า มีค่าเป็นบวกในทุกกลุ่มแรงงาน แต่มีขนาดค่อนข้างเล็กเมื่อเทียบกับ Employment Propensity Effect ในกลุ่มแรงงานระดับการศึกษานกลาง Interaction Effect ช่วยหักล้างการลดลงบางส่วน แต่ไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนทิศทางของผลรวมสุทธิ ขณะที่ในกลุ่มแรงงานระดับปริญญาตรีและสูงกว่า Interaction Effect ช่วยเสริมการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการจ้างงาน โดยแรงงานหญิงมีค่าสูงที่สุดเท่ากับ 0.4015 ดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ระหว่าง พุทธศักราช 2550–2566: กรณีงานเชิงจิตวิเคราะห์

กลุ่มแรงงาน		งานเชิงจิตวิเคราะห์ (Abstract)			
เพศ	การศึกษา	Total	Composition	Propensity	Interaction
หญิง	ไม่ได้รับการศึกษา	- 0.0125	- 0.0054	- 0.0121	0.0049
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	- 2.8029	- 0.4324	- 2.5722	0.2017
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	2.7374	0.7143	1.6216	0.4015
ชาย	ไม่ได้รับการศึกษา	- 0.0064	- 0.0013	- 0.0062	0.0011
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	- 6.0484	- 0.0390	- 6.0291	0.0197
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	1.0232	0.4517	0.4699	0.1016

หมายเหตุ: ค่า Total, Composition, Propensity และ Interaction แสดงการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงาน หน่วยเป็นจุดร้อยละ

1.2 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการจ้างงานในงานใช้แรงงาน

ผลการวิเคราะห์งานใช้แรงงานพบว่า กลุ่มแรงงานระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีสัดส่วนการจ้างงานเพิ่มขึ้นทั้งในแรงงานหญิงและแรงงานชาย โดยการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสัมพันธ์กับผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Employment Propensity Effect) มากกว่าผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน (Composition Effect) และมีขนาดใกล้เคียงกันระหว่างแรงงานหญิง (Total = 0.3779; Employment Propensity Effect = 0.2418) และแรงงานชาย (Total = 0.3573; Employment Propensity Effect = 0.2474) สะท้อนให้เห็นว่า ความโน้มเอียงในการจ้างงานของแรงงานระดับการศึกษาสูงในงานใช้แรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นภายใต้โครงสร้างการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเพศปรากฏชัดในกลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. โดยแรงงานชายมีสัดส่วนการจ้างงานในงานใช้แรงงานเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (Total = 0.4026; Employment Propensity Effect = 0.4649) ขณะที่แรงงานหญิงในระดับการศึกษาเดียวกันมีสัดส่วนการจ้างงานลดลงอย่างชัดเจน (Total = -2.9064; Employment Propensity Effect = -1.7707) ผลดังกล่าวอาจชี้ให้เห็นว่า งานใช้แรงงานอาจทำหน้าที่เป็นช่องทางรองรับการปรับตัวด้านการจ้างงานบางส่วนสำหรับแรงงานชายระดับการศึกษาปานกลาง แต่ไม่พบบทบาทดังกล่าวในลักษณะเดียวกันสำหรับแรงงานหญิง ส่วนกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการศึกษามีสัดส่วนการจ้างงานลดลงในทั้งสองเพศ โดยมีขนาดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเล็กเมื่อเทียบกับกลุ่มการศึกษาอื่น เมื่อพิจารณาผลร่วมระหว่างสององค์ประกอบ (Interaction Effect) พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเป็นบวกและมีขนาดค่อนข้างเล็ก แรงงานหญิงระดับการศึกษาปานกลางมีค่าสูงที่สุดเท่ากับ 0.1389 แต่ไม่เพียงพอที่จะหักล้าง Composition Effect และ Employment Propensity Effect ที่มีค่าเป็นลบ ส่งผลให้ผลรวมสุทธิยังคงเป็นลบ ขณะที่แรงงานชายระดับการศึกษาปานกลางมี Interaction Effect เป็นลบเล็กน้อยเพียง -0.0015 จึงไม่เปลี่ยนแปลงข้อสรุปหลักของผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 3

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ระหว่าง พุทธศักราช 2550–2566: กรณีงานใช้แรงงาน

กลุ่มแรงงาน		งานใช้แรงงาน (Manual)			
เพศ	การศึกษา	Total	Composition	Propensity	Interaction
หญิง	ไม่ได้รับการศึกษา	- 0.0450	- 0.0271	- 0.0302	0.0123
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	- 2.9064	- 1.2746	- 1.7707	0.1389
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	0.3779	0.0763	0.2418	0.0598
ชาย	ไม่ได้รับการศึกษา	- 0.0099	- 0.0048	- 0.0063	0.0011
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	0.4026	- 0.0607	0.4649	-0.0015
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	0.3573	0.0565	0.2474	0.0534

หมายเหตุ: ค่า Total, Composition, Propensity และ Interaction แสดงการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงาน หน่วยเป็นจุดร้อยละ

1.3 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการจ้างงานในงานทำซ้ำเป็นระบบ

ผลการวิเคราะห์งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks) พบว่า กลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. มีสัดส่วนการจ้างงานลดลงอย่างชัดเจนทั้งในแรงงานหญิงและแรงงานชาย โดยแรงงานหญิงมีค่าผลรวมสุทธิเท่ากับ -2.5783 และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Employment Propensity Effect) เท่ากับ -1.9595 ขณะที่แรงงานชายมีค่าผลรวมสุทธิเท่ากับ -1.3756 และ Employment Propensity Effect เท่ากับ -1.3135 การลดลงดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานมากกว่าการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานเพียงอย่างเดียว สะท้อนให้เห็นว่า ความโน้มเอียงในการจ้างงานของแรงงานระดับการศึกษาปานกลางในงานทำซ้ำเป็นระบบมีแนวโน้มลดลงภายใต้โครงสร้างการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป ในทางตรงกันข้าม กลุ่มแรงงานระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีสัดส่วนการจ้างงานในงานทำซ้ำเป็นระบบเพิ่มขึ้นทั้งสองเพศ โดยแรงงานหญิงมีการเพิ่มขึ้นมากกว่าแรงงานชาย (Total = 0.9434; Employment Propensity Effect = 0.4533) เมื่อเทียบกับแรงงานชาย (Total = 0.4873; Employment Propensity Effect = 0.2842) ส่วนกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการศึกษามีขนาดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเล็กในทั้งสองเพศ เมื่อพิจารณาผลร่วมระหว่างสององค์ประกอบ (Interaction Effect) พบว่า มีขนาดค่อนข้างเล็กในทุกกลุ่มแรงงาน โดยแรงงานหญิงระดับการศึกษาปานกลางมีค่าสูงที่สุดเท่ากับ 0.1537 ซึ่งช่วยหักล้างการลดลงบางส่วน แต่ไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนทิศทางของผลรวมสุทธียังคงเป็นลบ สำหรับกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการศึกษา Interaction Effect มีขนาดเล็กเฉียดศูนย์ และไม่เปลี่ยนแปลงข้อสรุปหลักของผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 4

ตาราง 4

ผลการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ระหว่าง พุทธศักราช 2550–2566: กรณีงานทำซ้ำเป็นระบบ

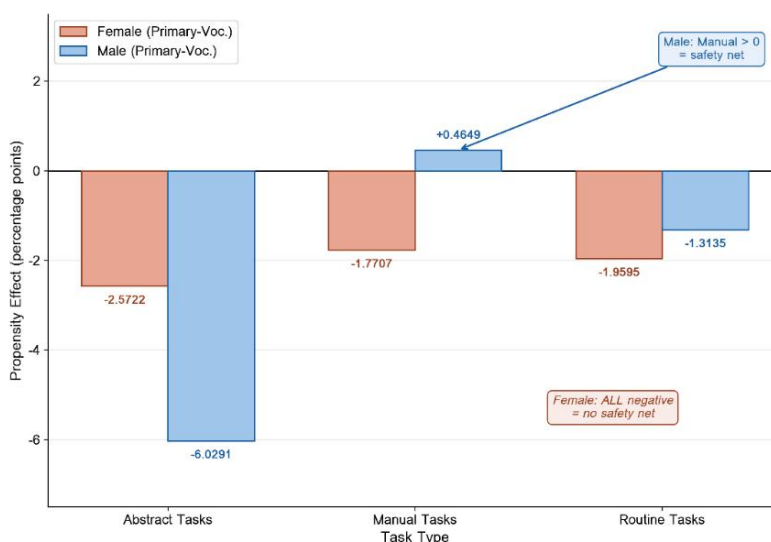
กลุ่มแรงงาน		งานทำซ้ำๆ เป็นระบบ (Routine)			
เพศ	การศึกษา	Total	Composition	Propensity	Interaction
หญิง	ไม่ได้รับการศึกษา	- 0.0002	- 0.0023	0.0034	- 0.0014
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	- 2.5783	- 0.7726	- 1.9595	0.1537
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	0.9434	0.3779	0.4533	0.1122
ชาย	ไม่ได้รับการศึกษา	0.0006	- 0.0016	0.0028	- 0.0005
	ประถมถึง ม.ปลาย/ปวช.	- 1.3756	- 0.0664	- 1.3135	0.0043
	ปริญญาตรีและสูงกว่า	0.4873	0.1417	0.2842	0.0614

หมายเหตุ: ค่า Total, Composition, Propensity และ Interaction แสดงการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงาน หน่วยเป็นจุดร้อยละ

2. ความไม่สมมาตรทางเพศจำแนกตามระดับการศึกษา: กรณีแรงงานระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ทั้ง 3 กลุ่มการศึกษา พบว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามระดับการศึกษา กลุ่มแรงงานที่ไม่ได้รับการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงสุทธิใกล้เคียงศูนย์ในงานทั้ง 3 ลักษณะ สำหรับทั้งแรงงานหญิงและแรงงานชาย ขณะที่กลุ่มแรงงานระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีการเปลี่ยนแปลงสุทธิเป็นบวกในงานทั้ง 3 ลักษณะสำหรับทั้งสองเพศ โดยแรงงานหญิงมีการเพิ่มขึ้นในงานเชิงคิดวิเคราะห์เด่นชัดกว่าแรงงานชาย

สำหรับกลุ่มแรงงานระดับการศึกษานานกลาง ซึ่งครอบคลุมระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. พบรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันระหว่างเพศอย่างชัดเจน ภาพที่ 2 จึงนำเสนอผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน (Employment Propensity Effect) โดยเปรียบเทียบระหว่างงานเชิงคิดวิเคราะห์ งานใช้แรงงาน และงานทำซ้ำเป็นระบบ

ภาพ 2 การเปรียบเทียบผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน จำแนกตามเพศและลักษณะงานในกลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. พุทธศักราช 2550–2566

หมายเหตุ: ค่า Total, Composition, Propensity และ Interaction แสดงการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการจ้างงาน หน่วยเป็นจุดร้อยละ

ภาวะขาดพื้นที่รองรับการจ้างงานของแรงงานหญิง: กราฟแท่งของแรงงานหญิงแสดงผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นลบในทุกลักษณะงานพร้อมกัน ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ (-2.5722) งานใช้แรงงาน (-1.7707) และงานทำซ้ำเป็นระบบ (-1.9595) รูปแบบที่เป็นลบทั้งหมดนี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนว่า เมื่อความโน้มเอียงในการจ้างงานของแรงงานหญิงระดับการศึกษานานกลางลดลงในงานทำซ้ำเป็นระบบแล้ว ไม่ปรากฏลักษณะงานอื่นที่ทำหน้าที่เป็นช่องทางรองรับการเคลื่อนย้ายงานได้อย่างชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่ง แรงงานหญิงกลุ่มนี้ไม่ได้เพียงเผชิญการลดลงในงานทำซ้ำเป็นระบบเท่านั้น แต่ยังมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานลดลงพร้อม

กันทั้งในงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานใช้แรงงาน ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดในการปรับตัวต่อโครงสร้างการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป

พื้นที่รองรับการจ้างงานของแรงงานชาย: ในทางตรงกันข้าม แรงงานชายระดับการศึกษาเดียวกัน แม้มีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานลดลงอย่างชัดเจนในงานเชิงคิดวิเคราะห์ (-6.0291) และงานทำซ้ำเป็นระบบ (-1.3135) แต่ยังคงมีค่าเป็นบวกในงานใช้แรงงาน (+0.4649) แท่งกราฟที่เป็นบวกเพียงกรณีเดียวนี้สะท้อนว่า งานใช้แรงงานอาจทำหน้าที่เป็นพื้นที่รองรับการจ้างงานบางส่วนสำหรับแรงงานชายระดับการศึกษาปานกลาง หรือเป็นกันชนการจ้างงานที่ช่วยให้แรงงานชายยังมีช่องทางปรับตัวเมื่อโครงสร้างงานบางประเภทหดตัวลง ในเชิงการตีความ ผลดังกล่าวอาจสอดคล้องกับลักษณะของบางภาคกิจกรรม เช่น ภาคการผลิต ก่อสร้างและโลจิสติกส์ ซึ่งมักมีความต้องการแรงงานภาคปฏิบัติการ อย่างไรก็ตาม การตีความในระดับอุตสาหกรรมควรถือเป็นข้อสังเกตประกอบ เนื่องจากผลในภาพนี้จำแนกตามลักษณะงาน ไม่ได้จำแนกรายอุตสาหกรรมโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ความไม่สมมาตรทางเพศในการศึกษานี้มิได้หมายความว่าแรงงานหญิงจะเสียเปรียบกว่าแรงงานชายในทุกลักษณะงาน ในกรณีงานเชิงคิดวิเคราะห์ แรงงานชายระดับปานกลางมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นลบ -6.0291 ซึ่งมีขนาดมากกว่าแรงงานหญิงที่มีค่า -2.5722 ผลดังกล่าวสะท้อนว่า แรงงานชายระดับปานกลางเผชิญการลดลงของโอกาสการจ้างงานในงานเชิงคิดวิเคราะห์มากกว่าแรงงานหญิง ข้อค้นพบนี้มีได้ขัดแย้งกับข้อสรุปเรื่องความไม่สมมาตรทางเพศ แต่ช่วยให้ข้อสรุปมีความละเอียดมากขึ้น กล่าวคือ ความไม่สมมาตรทางเพศหมายถึงแรงงานหญิงและแรงงานชายมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามลักษณะงาน มิได้หมายความว่าความเสียเปรียบจะเกิดขึ้นกับเพศใดเพศหนึ่งในทิศทางเดียวกันทุกกรณี ในขณะที่แรงงานชายระดับปานกลางเผชิญการลดลงมากกว่าในงานเชิงคิดวิเคราะห์ แรงงานหญิงระดับปานกลางกลับเผชิญผลเป็นลบในงานทั้ง 3 ลักษณะ และไม่ปรากฏช่องทางรองรับในงานใช้แรงงานเช่นเดียวกับแรงงานชาย

โดยสรุป ผลการเปรียบเทียบในภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า แรงงานหญิงและแรงงานชายระดับการศึกษานานกลางมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานแตกต่างกัน สำหรับแรงงานหญิง ผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบในงานทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ งานใช้แรงงาน และงานทำซ้ำเป็นระบบ ขณะที่แรงงานชายมีค่าเป็นลบในงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานทำซ้ำเป็นระบบ แต่มีค่าเป็นบวกในงานใช้แรงงาน รูปแบบดังกล่าวสะท้อนความไม่สมมาตรทางเพศในเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ งานใช้แรงงานอาจทำหน้าที่เป็นช่องทางรองรับการจ้างงานบางส่วนสำหรับแรงงานชายระดับปานกลาง แต่ไม่ปรากฏบทบาทดังกล่าวในแรงงานหญิง อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบนี้ควรตีความควบคู่กับผลที่แรงงานชายมีค่าเป็นลบในงานเชิงคิดวิเคราะห์มากกว่าแรงงานหญิง ความไม่สมมาตรทางเพศจึงไม่ได้หมายถึงความเสียเปรียบของแรงงานหญิงในทุกกรณี แต่หมายถึงรูปแบบและช่องทางการปรับตัวที่แตกต่างกันระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชายตามลักษณะงาน

การอภิปรายผล

ความสำคัญของการแยกองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงาน

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานของไทยไม่สามารถอธิบายได้จากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในแต่ละกลุ่มแรงงาน โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ซึ่งมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานที่เด่นชัดในหลายลักษณะงาน ข้อค้นพบนี้มีนัยสำคัญในเชิงทฤษฎี เพราะชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงานไทยไม่ได้เป็นเพียงผลจากการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของแรงงานตามเพศหรือระดับการศึกษา แต่ยังสะท้อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดสรรการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเดิมด้วย

ในเชิงเปรียบเทียบ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Dabla-Norris et al. (2023) ในแง่ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานควรถูกวิเคราะห์โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากร ไม่ว่าจะเป็นอายุ รุ่นเกิด การศึกษา หรือเพศ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้แตกต่างออกไปโดยมุ่งแยกแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงออกเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงาน และผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน ภายใต้กรอบการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ผลที่พบจึงช่วยเติมเต็มความเข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการจ้างงานไทยเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานในระดับใด ทั้งนี้ การตีความผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานควรอยู่ภายใต้กรอบการแยกองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง มิใช่การพิสูจน์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยตรง

ในเชิงนโยบาย ผลการศึกษาชี้ว่า มาตรการพัฒนาทักษะฝั่งอุปทาน (Supply-side Upskilling) เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากการเปลี่ยนแปลงสำคัญสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงาน การออกแบบนโยบายจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างตำแหน่งงานคุณภาพ การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างลักษณะงาน และการออกแบบมาตรการเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะสำหรับแรงงานที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานลดลงอย่างต่อเนื่องในหลายลักษณะงาน

ความไม่สมมาตรทางเพศ: ช่องว่างที่มองไม่เห็นในการวิเคราะห์แบบรวมเพศ

ข้อค้นพบที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของงานวิจัยนี้คือ ความแตกต่างระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชายระดับการศึกษาปานกลาง ในขณะที่แรงงานหญิงกลุ่มนี้มีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นลบในทุกลักษณะงาน ได้แก่ งานเชิงคิดวิเคราะห์ งานทำซ้ำเป็นระบบ และงานใช้แรงงาน แรงงานชายในระดับการศึกษาเดียวกันยังมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นบวกในงานใช้แรงงาน ผลดังกล่าวสะท้อนว่า งานใช้แรงงานอาจทำหน้าที่เป็นช่องทางรองรับการจ้างงานบางส่วนสำหรับแรงงานชาย แต่ไม่ปรากฏบทบาทดังกล่าวในแรงงานหญิง

รูปแบบนี้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานมิได้เป็นกลางทางเพศ การวิเคราะห์แบบรวมเพศอาจมองข้ามความเปราะบางของแรงงานหญิงระดับการศึกษาปานกลาง ซึ่งไม่ได้เผชิญเพียงการลดลงของงานทำซ้ำเป็นระบบ แต่ยังมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานเป็นลบพร้อมกันในงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานใช้แรงงานด้วย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกตลาดแรงงานตามเพศ (Labour Market Segmentation) และการกระจุกตัวของอาชีพตามเพศ (Occupational Segregation) ซึ่งอาจจำกัดความสามารถของแรงงานหญิงในการเคลื่อนย้ายไปสู่ลักษณะงานที่ยังมีพื้นที่รองรับ

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า แรงงานหญิงระดับปริญญาตรีและสูงกว่ามีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นบวกในงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานใช้แรงงาน อย่างไรก็ตาม การตีความผลดังกล่าวควรทำอย่างระมัดระวัง เพราะผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานที่เป็นบวกในงานใช้แรงงานอาจสะท้อนหลายกลไก เช่น การขยายตัวของงานบริการที่ใช้ทักษะเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงการจัดกลุ่มอาชีพ หรือการเคลื่อนย้ายของแรงงานทักษะสูงเข้าสู่งานที่มีลักษณะภาคปฏิบัติบางประเภท ประเด็นนี้จึงควรถูกพิจารณาเป็นข้อสังเกตเชิงตีความมากกว่าข้อสรุปเชิงสาเหตุ และเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้าในอนาคต

การเปรียบเทียบกับหลักฐานนานาชาติและบริบทเฉพาะของไทย

เมื่อเปรียบเทียบกับหลักฐานจากประเทศพัฒนาแล้ว งานศึกษาจำนวนมากพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมักสัมพันธ์กับการลดลงของงานทำซ้ำเป็นระบบ และการขยายตัวของงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานใช้แรงงานบางประเภท อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ชี้ว่า รูปแบบดังกล่าวอาจไม่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในทุกกลุ่มแรงงานของไทย โดยเฉพาะแรงงานหญิงระดับการศึกษาปานกลางที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานภายในกลุ่มแรงงานเป็นลบพร้อมกันในทุกลักษณะงาน รูปแบบนี้สะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในตลาดแรงงานไทยอาจมีความซับซ้อนมากกว่ากรอบการแบ่งขั้วตลาดแรงงานแบบมาตรฐาน

ลักษณะเฉพาะของบริบทไทยอาจเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย เช่น โครงสร้างอุตสาหกรรม ระดับความเป็นทางการของการจ้างงาน ความยืดหยุ่นของตลาดแรงงาน และบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดบทบาททางเพศ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังไม่สามารถแยกอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ได้โดยตรง เนื่องจากกรอบการวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ที่ใช้เป็นการแยกองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงตามเพศระดับการศึกษา และลักษณะงาน ดังนั้น การเปรียบเทียบเชิงลึกกับประเทศอื่น หรือการขยายการวิเคราะห์ไปสู่มิติอุตสาหกรรม ค่าจ้าง และแรงงานนอกระบบ จึงเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการวิจัยในอนาคต

ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดสำคัญสามประการ ประการแรก ข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรมีลักษณะเป็นข้อมูลภาคตัดขวางซ้ำ มิใช่ข้อมูลรายบุคคลคนเดียวกันในหลายปี จึงไม่สามารถติดตามเส้นทางการเคลื่อนย้ายงานของแรงงานแต่ละคนข้ามเวลาได้โดยตรง ประการที่สอง ขอบเขตของการศึกษาเน้นแรงงาน

ที่มีรายได้จากการจ้างงาน จึงอาจไม่ครอบคลุมแรงงานนอกระบบหรือแรงงานที่ออกจากตลาดแรงงาน ซึ่งอาจเป็นปลายทางสำคัญของแรงงานบางกลุ่ม โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่มีค่าผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานของฝั่งอุปสงค์แรงงานลดลงในทุกลักษณะงาน ประการที่สาม การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share เป็นกรอบการแยกองค์ประกอบเชิงบัญชี มิใช่การระบุผลเชิงสาเหตุ ดังนั้น การตีความผลจากความโน้มเอียงในการจ้างงานของฝั่งอุปสงค์แรงงานว่าเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์แรงงานหรือพฤติกรรมการทำงานของนายจ้างจึงควรถือเป็นการตีความเชิงโครงสร้าง มิใช่หลักฐานเชิงสาเหตุโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษานำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ 2 ประการ ประการแรก การวิเคราะห์แยกองค์ประกอบแบบ Shift-Share ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจ้างงานของกลุ่มแรงงานที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาไม่ได้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของกำลังแรงงานเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงาน (Propensity Effect) ภายในแต่ละกลุ่มแรงงานด้วย ประการที่สอง การจำแนกผลตามเพศและระดับการศึกษาแสดงให้เห็นว่า แรงงานหญิงและแรงงานชายมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามลักษณะงาน โดยเฉพาะในกลุ่มการศึกษาระดับปานกลาง ทั้งนี้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานไม่ควรถูกตีความว่าเป็นผลจากอุปสงค์แรงงานหรือพฤติกรรมของนายจ้างเพียงด้านเดียว เนื่องจากอาจสัมพันธ์กับทั้งการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอุปสงค์แรงงาน การเลือกเข้าสู่งานของแรงงาน ข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายระหว่างอาชีพ และเงื่อนไขอื่นในตลาดแรงงาน ข้อเสนอเชิงนโยบายจึงเป็นพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่มแรงงานและลักษณะงานอย่างรอบด้าน โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้

นโยบายที่ 1 การสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านระหว่างลักษณะงานสำหรับแรงงานระดับการศึกษาปานกลาง: แรงงานระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. เป็นกลุ่มที่ปรากฏการเปลี่ยนแปลงเด่นชัด โดยแรงงานหญิงมีผลจากการเปลี่ยนแปลงความโน้มเอียงในการจ้างงานติดลบในงานทั้ง 3 ลักษณะ ขณะที่แรงงานชายมีผลติดลบในงานเชิงคิดวิเคราะห์และงานทำซ้ำเป็นระบบ แต่ยังมีผลเป็นบวกในงานใช้แรงงาน ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนการพัฒนาทักษะและการจับคู่ตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับข้อจำกัดของแรงงานแต่ละกลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับทักษะที่สามารถนำไปใช้กับตำแหน่งงานจริง การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ และการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายไปสู่งานที่มีโอกาสรองรับมากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบการสนับสนุนควรออกแบบให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชาย มิใช่ใช้มาตรการแบบเดียวกันกับแรงงานทุกกลุ่ม

นโยบายที่ 2 การพัฒนาทักษะให้เหมาะสมกับลักษณะงาน: การออกแบบมาตรการ Reskilling และ Upskilling ควรจำแนกตามลักษณะงาน สำหรับงานเชิงคิดวิเคราะห์ ควรส่งเสริมทักษะด้านการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีร่วมกับการทำงาน สำหรับงานทำซ้ำเป็นระบบ ควรเตรียมความพร้อมให้แรงงานสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่งานที่มีความเสี่ยงต่อการทดแทนน้อยกว่า ส่วนงานใช้แรงงาน ควรสนับสนุน

ทักษะที่ช่วยเพิ่มผลิตภาพ ยกระดับคุณภาพงาน และเพิ่มโอกาสในการเคลื่อนย้ายอาชีพ ดังนั้น มาตรการพัฒนาทักษะควรเชื่อมโยงกับตำแหน่งงานจริง และอาจดำเนินการร่วมกับสถานประกอบการ เพื่อให้การฝึกอบรมตอบสนองต่อเงื่อนไขของตลาดแรงงานได้มากกว่าการจัดหลักสูตรทั่วไป

นโยบายที่ 3 การยกระดับคุณภาพงานและระบบติดตามความเปลี่ยนแปลงของการจ้างงาน: ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนการจ้างงานในบางลักษณะงานไม่จำเป็นต้องหมายถึงการเพิ่มขึ้นของคุณภาพงาน ภาครัฐจึงควรติดตามทั้งจำนวนตำแหน่งงาน รายได้ ความมั่นคงในการจ้างงาน และการเข้าถึงความคุ้มครองทางสังคมควบคู่กัน โดยเฉพาะในกลุ่มงานใช้แรงงานซึ่งอาจทำหน้าที่รองรับแรงงานบางกลุ่มเมื่อโครงสร้างการจ้างงานเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบติดตามการเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และลักษณะงาน เพื่อให้สามารถระบุกลุ่มแรงงานที่มีความเปราะบางและออกแบบมาตรการช่วยเหลือได้ตรงจุดยิ่งขึ้น ดังตาราง 5

ตาราง 5

แนวทางการดำเนินการสำหรับองค์กร ผู้จ้างงาน และแรงงาน จำแนกตามลักษณะงาน

กลุ่มลักษณะงาน	แนวทางสำหรับองค์กรและผู้จ้างงาน	แนวทางสำหรับแรงงาน
งานเชิงคิดวิเคราะห์ (Abstract Tasks)	ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีร่วมกับการทำงาน รวมถึงเปิดโอกาสให้แรงงานเข้าถึงเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ	พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ทักษะดิจิทัล และการเรียนรู้ต่อเนื่อง
งานทำซ้ำเป็นระบบ (Routine Tasks)	ประเมินงานที่อาจได้รับผลจากการปรับกระบวนการทำงาน หรือระบบอัตโนมัติ และจัดเตรียมการ Reskilling หรือการโยกย้ายงานภายในองค์กรก่อนการเปลี่ยนผ่าน	เตรียมทักษะที่ช่วยให้สามารถใช้เทคโนโลยีร่วมกับการทำงาน และเพิ่มโอกาสเคลื่อนย้ายไปสู่งานที่มีความเสี่ยงต่อการทดแทนน้อยกว่า
งานใช้แรงงาน (Manual Tasks)	ยกระดับคุณภาพงาน ความปลอดภัย ความมั่นคงในการจ้างงาน และการเข้าถึงความคุ้มครองทางสังคม พร้อมจัดเส้นทางการพัฒนาทักษะ	พัฒนาทักษะที่ช่วยเพิ่มผลิตภาพ ทักษะบริการ ทักษะดิจิทัลพื้นฐาน และความสามารถในการเคลื่อนย้ายระหว่างอาชีพ

ทั้งนี้ การกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับอุตสาหกรรมหรืออาชีพย่อยแต่ละประเภทจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในระดับรายละเอียดเพิ่มเติม เนื่องจากการศึกษานี้วิเคราะห์ในระดับกลุ่มลักษณะงาน 3 ประเภท และมิได้จำแนกผลในระดับอุตสาหกรรมหรืออาชีพย่อยโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญ เพชรสว่าง และวัลลภ คุ่มประดิษฐ์. (2569). การศึกษาตลาดแรงงานสองชั่วและผลกระทบของเจเนอเรชันต่อตลาดแรงงานไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์และกลยุทธ์การจัดการ*, 13(1), 94–113.
<https://doi.org/10.56825/jaems.2026.1316537>
- จิรัฐ เชนพิงพร, รณชาติ ผาติหัตถกร, ณัฐพร อุดมเกียรติกุล และณัชพล พิภทอง. (2567). ส่องกล้องตลาดแรงงานในช่วงโควิด-19 และพลวัตค่าจ้างของไทย. *Discussion Paper dp202406-01*, ธนาคารแห่งประเทศไทย.

- <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/discussion-paper-and-policy-paper/dp202406-01-MpfrLabor.pdf>
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550-2566). *การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ทัวราชอาณาจักร (รายไตรมาส)*. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- เสาวณี จันทะพงษ์ และกานต์ชนิต เลิศเพียรธรรม. (2561). *กับดัก Skills Mismatch และความท้าทายสู่ Education 4.0*. MPG Economic Review, สายนโยบายการเงิน, ธนาคารแห่งประเทศไทย.
https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_24Jul201.html
- Acemoglu, D., & Autor, D. (2011). Skills, tasks and technologies: Implications for employment and earnings. In *Handbook of Labor Economics* (Vol. 4, pp. 1043–1171). Elsevier.
[https://doi.org/10.1016/S0169-7218\(11\)02410-5](https://doi.org/10.1016/S0169-7218(11)02410-5)
- Autor, D. H., & Dorn, D. (2013). The growth of low-skill service jobs and the polarization of the U.S. labor market. *American Economic Review*, 103(5), 1553–1597.
<https://doi.org/10.1257/aer.103.5.1553>
- Autor, D. H., Katz, L. F., & Kearney, M. S. (2006). The polarization of the US labor market. *American Economic Review*, 96(2), 189–194.
<https://doi.org/10.1257/000282806777212620>
- Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The skill content of recent technological change: An empirical exploration. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279–1333.
<https://doi.org/10.1162/003355303322552801>
- Cortes, G. M., Jaimovich, N., Nekarda, C. J., & Siu, H. E. (2014). *The micro and macro of disappearing routine jobs: A flows approach* (NBER Working Paper No. 20307). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w20307>
- Dabla-Norris, E., Pizzinelli, C., & Rappaport, J. (2023). Job polarization and the declining wages of young female workers in the United Kingdom. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 85(6), 1185–1210. <https://doi.org/10.1111/obes.12557>
- Dunn, E. S. (1960). A statistical and analytical technique for regional analysis. *Papers of the Regional Science Association*, 6(1), 97–112. <https://doi.org/10.1111/j.1435-5597.1960.tb01705.x>
- Dustmann, C., Ludsteck, J., & Schönberg, U. (2009). Revisiting the German wage structure. *Quarterly Journal of Economics*, 124(2), 843–881.
<https://doi.org/10.1162/qjec.2009.124.2.843>

- Escalonilla, M., Cueto, B., & Pérez-Villadóniga, M. J. (2022). Is the Millennial Generation left behind? Inter-cohort labour income inequality in a context of economic shock. *Social Indicators Research*, 164(1), 285–321. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02958-x>
- Goos, M., & Manning, A. (2007). Lousy and lovely jobs: The rising polarization of work in Britain. *Review of Economics and Statistics*, 89(1), 118–133. <https://doi.org/10.1162/rest.89.1.118>
- Goos, M., Manning, A., & Salomons, A. (2014). Explaining job polarization: Routine-biased technological change and offshoring. *American Economic Review*, 104(8), 2509–2526. <https://doi.org/10.1257/aer.104.8.2509>
- International Labour Organization (ILO). (2017). *World employment and social outlook: Trends for women 2017*. ILO. <https://www.ilo.org/publications/world-employment-and-social-outlook-trends-women-2017>
- Katz, L. F., & Murphy, K. M. (1992). Changes in relative wages, 1963–1987: Supply and demand factors. *Quarterly Journal of Economics*, 107(1), 35–78. <https://doi.org/10.2307/2118323>
- Paweenawat, S. W., & Liao, L. (2024). Brain over brawn: Job polarisation, structural change, and skill prices. *Economic and Labour Relations Review*, 35(1), 163–194. <https://doi.org/10.1017/elr.2024.1>
- World Bank. (2021). *Aging and the Labor Market in Thailand*. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/aging-and-the-labor-market-in-thailand>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเพชรบุรี

วันที่รับบทความ: 4 พฤษภาคม 2569
วันแก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2569
วันตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2569

ธนพล ชีวะประไพ¹นวรรตน์ ประทุมตา²อภิชาติ เลื่อนนนท์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับคุณภาพของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ 2) ระดับคุณภาพการบริการ และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากร และผู้ปกครอง จำนวนทั้งสิ้น 138 คน ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความตรงระหว่าง 0.50 – 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคลากรผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ตามลำดับ 2) ระดับคุณภาพการบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการ รองลงมาคือด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ และด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ ตามลำดับ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ (X3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (X1) และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ (X4) ซึ่งปัจจัยทั้งสามด้านนี้สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการบริการได้ร้อยละ 84.0 โดยสามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ $Z_{tot} = 0.513(Z_3) + 0.363(Z_1) + 0.158(Z_4)$

คำสำคัญ: ปัจจัยการบริการ; คุณภาพการบริการ; ศูนย์การศึกษาพิเศษ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 38 ถนนหาดเจ้าสำราญ

ตำบลนาไร่ อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบุรี 76000

²⁻³ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tclylexonly@gmail.com

อีเมล: ² nawarat.pra@mail.pbru.ac.th, ³ apichart.len@mail.pbru.ac.th

Factors Affecting the Service Quality of Service Units, Phetchaburi Special Education Center

Tanapon Cheewaprapai¹

Nawarat Pratoomta²

Apichat Lenanan³

Received: 4 May 2026

Revised: 30 June 2026

Accepted: 20 July 2026

Abstract

This research aimed to study 1) the quality level of factors affecting service quality 2) the level of service quality and 3) the factors affecting the service quality of Service Units at the Phetchaburi Special Education Center. The research sample consisted of 138 participants, including school board members, personnel, and parents. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table, followed by proportional stratified random sampling. Data were collected using a questionnaire with a validity index ranging from 0.50 to 1.00. The statistical tools utilized for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The findings revealed that 1) The overall quality level of factors affecting service quality was at a high level. When considered individually, service personnel had the highest average, followed by service process/procedure, buildings and locations and materials and equipment respectively. 2) The overall level of service quality was also at a high level. The aspect with the highest average was understanding and serving clients' needs, followed by responsiveness and assurance and physical quality and reliability, respectively. 3) There were three factors that significantly affected service quality at the .05 level: service personnel (X3), materials and equipment (X1), and service process/procedure (X4). These three factors could jointly explain 84.0 percent of the variance in service quality. The predictive equation in standard score format is formulated as follows: $Z_{\text{tot}} = 0.513(Z_3) + 0.363(Z_1) + 0.158(Z_4)$

Keywords: Service factors; Service quality; Special education center

Type of Article: Research Article

¹ Master's Degree Student, of Education Program in Educational Administration Phetchaburi Rajabhat University

²⁻³ Advisor, of Education Program in Educational Administration Phetchaburi Rajabhat University

* Corresponding author email: tclylexonly@gmail.com

Email: ² nawarat.pra@mail.pbru.ac.th, ³ apichart.len@mail.pbru.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รากฐานและความสำคัญของการศึกษาพิเศษ ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อให้เขาสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดรายบุคคลและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี การจัดการศึกษาประเภทนี้ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาตัวบุคคล แต่ยังเป็นการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมในสังคม โดยอาศัยการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความพิการแต่ละประเภท

กรอบกฎหมายและนโยบายที่เกื้อหนุนความสำคัญของการศึกษาพิเศษได้รับการรับรองและคุ้มครองผ่านกฎหมายสำคัญหลายฉบับ ดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (มาตรา 54) กำหนดให้รัฐต้องจัดให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นเวลา 12 ปี โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (มาตรา 37) กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการในรูปแบบ “เขตพื้นที่การศึกษา” และให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ รวมถึงการจัดการศึกษาทางไกลและการศึกษานอกระบบ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545, 2545) พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 (มาตรา 5) ระบุว่าคนพิการมีสิทธิทางการศึกษาตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการ โดยมีสิทธิได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และสื่อการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษภายใต้ระบบประกันคุณภาพ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551, 2551) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เน้นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ โดยมุ่งให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและประชาชนในพื้นที่ห่างไกลได้รับบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

บทบาทของศูนย์การศึกษาพิเศษสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักในการจัดส่งเสริมการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมี ศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นหน่วยงานหลักในระดับจังหวัด ทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียนปกติหรือโรงเรียนเฉพาะความพิการ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประสานงานระบบเปลี่ยนผ่าน และดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2560) บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ให้บริการแก่ผู้เรียนในลักษณะไป-กลับ โดยมีห้องเรียนเฉพาะทาง เช่น ห้องเรียนสติปัญญา ออทิสติก และห้องสหวิชาชีพ (กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด จิตวิทยา) นอกจากการให้บริการ ณ ศูนย์กลางแล้ว ยังได้ขยายบริการไปยัง “หน่วยบริการประจำอำเภอ” ทั้ง 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านลาด อำเภอบ้านแหลม อำเภอท่ายาง อำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอชะอำ และอำเภอแก่งกระจาน

การจัดตั้งหน่วยบริการประจำอำเภอมีสาเหตุหลักมาจาก อุปสรรคด้านภูมิศาสตร์พื้นที่อยู่อาศัยของผู้เรียนอยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัด ปัญหาด้านเศรษฐกิจครอบครัวยุคใหม่มีฐานะยากจนและมีภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง เด็กพิการจำนวนมากมีความยากลำบากในการเดินทางและมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัย การมีหน่วยบริการในพื้นที่จึงช่วยขยายโอกาสให้เด็กพิการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาได้อย่างสะดวก ทัวถึง และลดภาระของครอบครัว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเด็กพิการอย่างเป็นระบบ

แม้ว่าจะมีการจัดตั้งหน่วยบริการประจำอำเภอเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อท้าทายสำคัญ เนื่องจากบุคลากรจากศูนย์จังหวัดที่ไปปฏิบัติงานประจำแต่ละหน่วยบริการมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน ขณะที่ผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลมักมีสภาพความพิการที่ค่อนข้างรุนแรงและซับซ้อน ประกอบกับรายงานข้อมูลสารสนเทศของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จำนวนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่เข้ารับบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยในปีการศึกษา 2566 มีจำนวนผู้รับบริการ 195 คน ปีการศึกษา 2567 มีจำนวน 200 คน และในปีการศึกษา 2568 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 209 คน (ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี, 2568) แนวโน้มปริมาณผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อตรงต่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งในด้านความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ การจัดสรรพื้นที่อาคารสถานที่ และภาระงานของบุคลากรที่ต้องดูแลผู้เรียนให้ทั่วถึง ทำให้การให้บริการในบางพื้นที่อาจยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา สะท้อนให้เห็นว่าการรักษาและยกระดับมาตรฐานการให้บริการของหน่วยบริการระดับอำเภอ เป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา "ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี" โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการบริการจัดการหน่วยบริการให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในจังหวัดเพชรบุรีอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับของคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ 1) ขอบเขตของเนื้อหา เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย ปัจจัยด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย ด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ และด้านการเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการ 2) ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี 3) ขอบเขตประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 9 คน บุคลากรที่ปฏิบัติงานการสอนที่หน่วยบริการจำนวน 67 คน ผู้ปกครองที่พานักเรียนที่มารับบริการที่หน่วยบริการจำนวน 140 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 216 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา บุคลากร และผู้ปกครอง จากการเปิดตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครชี และมอร์แกน จำนวนทั้งสิ้น 138 คน 4) ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม 2568 เป็นต้นไป และระยะเวลาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเดือนพฤศจิกายน 2568 ถึงเดือนเมษายน 2569

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะผู้บริหารศูนย์การศึกษาและหน่วยบริการที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป ดังนี้

1. ทำให้ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษมองเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงและข้อจำกัดของหน่วยบริการในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. บุคลากรและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้รับแนวทางในการพัฒนาทักษะเฉพาะทางและสร้างจิตสำนึกในการบริการ (Service Mind) ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ
3. ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์สูงสุด เนื่องจากผลการวิจัยจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการบริการ การบำบัดฟื้นฟู และการจัดการศึกษาที่เข้าถึงง่ายและมีมาตรฐานมากขึ้นในระดับอำเภอ
4. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนยุทธศาสตร์และกำหนดนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสำหรับคนพิการในพื้นที่ห่างไกล

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาพิเศษ

การศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ตลอดจนผู้ที่มีความสามารถพิเศษหรือมีความสามารถสูงเป็นกรณีพิเศษ สามารถดำเนินการได้ทั้งในสถานศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และภายในสถานศึกษาปกติในลักษณะการจัดการเรียนรวม ครอบคลุมตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพร่างกาย จิตใจ และศักยภาพเฉพาะบุคคลอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความถนัดและศักยภาพพิเศษของตนได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) การศึกษาพิเศษ เป็นรูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มทักษะพื้นฐานด้านสังคม การสื่อสาร และทักษะทางความคิด ซึ่งทำให้เกิดผลดีในระยะยาว โดยเนื้อหาหลักสูตรจะเน้นการเตรียมความพร้อม เพื่อให้เด็กสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควบคู่ไปกับทักษะทางวิชาการ (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2562)

การศึกษาพิเศษจึงเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผ่านการปรับรูปแบบหลักสูตร วิธีการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ตลอดจนการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ทั้งการให้บริการ ณ ศูนย์กลางและผ่านหน่วยบริการประจำอำเภอ เพื่อลดอุปสรรคในการเดินทางและขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กพิการในพื้นที่อย่างเท่าเทียม

คุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการ หมายถึง ภาวะที่ผู้รับบริการตระหนักรับรู้ว่าการให้บริการที่ได้รับอยู่ในระดับเทียบเท่าหรือสูงกว่าความคาดหวัง ตามมาตรฐานและคุณภาพที่ตนคาดหวังไว้ที่เหมาะสม ซึ่งแสดงออกผ่านการประเมินและการแสดงทัศนคติต่อระดับความเป็นเลิศของการให้บริการในภาพรวม โดยคำนึงถึงลักษณะการให้บริการที่ปราศจากความบกพร่อง สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันทางธุรกิจ และนำไปสู่ความประทับใจของผู้รับบริการ (วรสิสฐิยา ศุภธนโชติพงศ์, 2562) องค์ประกอบของคุณภาพการบริการถูกจำแนกออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ด้านการตอบสนอง ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านความเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานการบริการระดับสูง (ประภาพร สิงห์ทอง และทัศนาพร ศรีสุข, 2564) คุณภาพการบริการในบริบทของการศึกษาพิเศษ คือความสามารถในการจัดการและส่งมอบบริการที่ตอบสนองความคาดหวังและความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและครอบครัวจนเกิดความพึงพอใจ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการ ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติงานด้วยความถูกต้อง แม่นยำ และมีมาตรฐานสม่ำเสมอ 2) ด้านการตอบสนองต่อความต้องการ คือความกระตือรือร้น เต็มใจ และความรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลือโดยไม่

ปฏิเสธผู้รับบริการ และ 3) ด้านการเข้าใจความต้องการและรู้จักผู้รับบริการ คือความเอาใจใส่ในการศึกษาความแตกต่างรายบุคคล และมีความยืดหยุ่นในการปรับรูปแบบการบริการให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของเด็กพิการแต่ละราย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ

แนวความคิดของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (1985) เกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการจากการศึกษาของ Parasuraman และคณะ พบว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกค้าประเมินคุณภาพของการบริการที่เขาได้รับ เรียกว่า “คุณภาพของการบริการที่ลูกค้ารับรู้” (Perceived Service Quality) กับ “บริการที่รับรู้” (Perceived Service) ซึ่งก็คือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจาก ที่เขาได้รับบริการแล้ว SERVQUAL เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดบริการมีคุณภาพสูงและได้รับความนิยมในการนำมาใช้เพื่อศึกษาในงานบริการอย่างกว้างขวาง ซึ่งองค์กรต้องทำความเข้าใจต่อการรับรู้ของกลุ่มผู้มารับบริการเป้าหมายตามความต้องการในการบริการตามที่ต้องการและเป็นผู้มารับบริการต้องการและเป็นเทคนิคที่ให้วิธีการวัดคุณภาพในการให้บริการขององค์กร นอกจากนี้ ยังสามารถประยุกต์ใช้ SERVQUAL สำหรับการทำความเข้าใจกับการรับรู้ของบุคลากรต่อคุณภาพในการให้บริการ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้การพัฒนาการให้บริการประสบผลสำเร็จ (มนัสชญาน์ โรมินทร์, 2561) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการสามารถวัดได้จากความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอันเกิดจากปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านบริการสารสนเทศ (น้ำลิน เทียมแก้ว, 2561) คุณภาพการบริการขึ้นอยู่กับองค์ประกอบตัวแปรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ และด้านระบบบริหารจัดการ (สุราทิพย์ ชินวุฒิ, 2562) และปัจจัยที่ส่งผลความความพึงพอใจต่อการให้บริการของงานทะเบียนคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ รองลงมา คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก และด้านบุคลากร อยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง (เนตรนภา แสงเชื้อพ้อ และคณะ, 2564)

ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ได้แก่ 1) ด้านวัสดุอุปกรณ์ 2) ด้านอาคารสถานที่ 3) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ และ 4) ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ

บริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาและให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในพื้นที่ จัดการเรียนการสอนในลักษณะไป-กลับ ครอบคลุมห้องเรียนเฉพาะบุคคล ได้แก่ ห้องเรียนบุคคลออทิสติกและบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และห้องให้บริการทางสหวิชาชีพ เช่น จิตวิทยา กายภาพบำบัด และกิจกรรมบำบัด การดำเนินงานยึดตามหลักสูตรการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ พุทธศักราช 2558 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และทักษะจำเป็นเฉพาะความพิการ ทั้งนี้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการอันเนื่องมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของครอบครัว ศูนย์ฯ จึงได้จัดตั้ง “หน่วยบริการประจำอำเภอ” ครอบคลุมพื้นที่ทั่วจังหวัด ซึ่งกลไกดังกล่าวช่วย

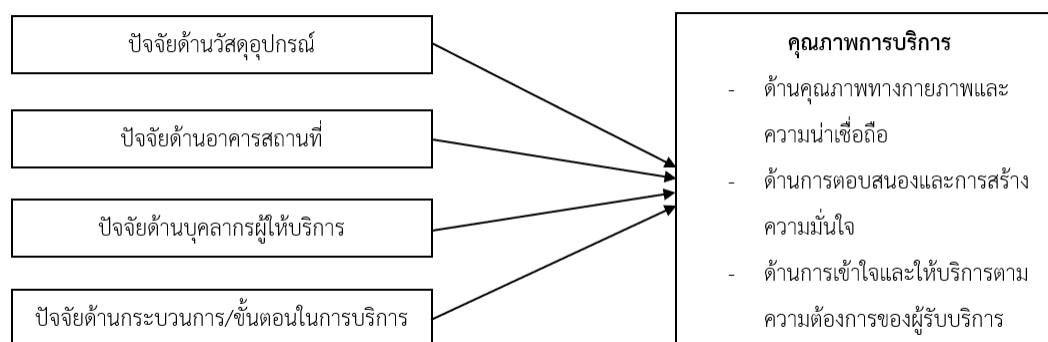
ขยายโอกาสให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างทั่วถึง สะดวก และมีมาตรฐาน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ

ตาราง 1

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
คณะกรรมการสถานศึกษา	9	6
บุคลากรที่ปฏิบัติงานการสอนที่หน่วยบริการ	67	43
ผู้ปกครองที่พานักเรียนที่มารับบริการที่หน่วยบริการ	140	89
รวม	216	138

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ บุคลากร และกระบวนการ/ขั้นตอน ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการรับบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ปี พุทธศักราช 2565 ประกอบไปด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน บุคลากรที่ปฏิบัติงานการสอนที่หน่วยบริการ จำนวน 67 คน และผู้ปกครองที่พานักเรียนที่มารับบริการที่หน่วยบริการ จำนวน 140 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 216 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จำนวนทั้งสิ้น 138 คน โดยผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีผลการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ผลการทดสอบพบว่ามีความ IOC มากกว่า 0.5 แสดงได้ว่า ข้อคำถามทุกข้อสามารถใช้ได้ และมีความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient's Cronbach) จากแบบสอบถามก่อนนำไปใช้ (Try-out) จำนวน 30 ชุด ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าความเชื่อมั่น ของแต่ละตัวแปรผ่านเกณฑ์ เท่ากับค่าความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient's Cronbach) เท่ากับ 0.96 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 ถือว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีคุณภาพ สอดคล้องและเหมาะสมนำไปใช้ได้ (Cronbach, 1970) โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพการบริการของหน่วยบริการ (3 ด้าน) และส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ (4 ด้าน)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ 2) ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ 3) ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ 4) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ 2) ด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ 3) ด้านการเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของลูกค้า

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่าสถิติพื้นฐานในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Mean) ดังนี้: 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด, 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับมาก, 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง, 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับน้อย, และ 1.00-1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด สำหรับเกณฑ์การแปลผลค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) หากมีค่าน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีความสอดคล้องกันหรือเกาะกลุ่มกัน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20 อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี มากที่สุด จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 44.20 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80 สถานภาพส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครอง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 และมีประสบการณ์ในการทำงานหรือรับบริการในช่วง 11-15 ปี มากที่สุด จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 68.10

2. ปัจจัยและคุณภาพการบริการ (ที่ส่งผล) ด้านการบริการที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายของข้อมูล และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วย บริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี	M	SD	ความหมาย	ลำดับ
1. ด้านวัสดุอุปกรณ์	3.42	0.80	ปานกลาง	4
2. ด้านอาคารสถานที่	3.86	0.69	มาก	3
3. ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ	4.30	0.74	มาก	1
4. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ	4.18	0.76	มาก	2
เฉลี่ย	3.94	0.75	มาก	-

จากตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามด้าน พบว่าในภาพรวมทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ $M = 3.94$ (อยู่ในระดับมาก) และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ $SD = 0.75$ ซึ่งแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.30$) อยู่ในระดับมาก โดยความคิดเห็นมีความสอดคล้องกัน ($SD = 0.74$) รองลงมาคือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ($M = 4.18$, $SD = 0.76$) อยู่ในระดับมาก และด้านอาคารสถานที่ ($M = 3.86$, $SD = 0.69$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($M = 3.42$, $SD = 0.80$) แต่อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยทุกด้านมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกปัจจัย

1. ผลการศึกษาระดับคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ตาราง 3

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลความหมายของข้อมูล และระดับของคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี

ด้าน	M	SD	ความหมาย	ลำดับ
1. ด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ	4.15	0.66	มาก	3
2. ด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ	4.25	0.56	มาก	2
3. ด้านความเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการ	4.27	0.55	มาก	1
รวม	4.22	0.59	มาก	-

จากตาราง 3 พบว่า คุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย $M = 4.22$ (อยู่ในระดับมาก) และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $SD = 0.59$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านความเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.27$) อยู่ในระดับมาก โดยความคิดเห็นมีความสอดคล้องกัน ($SD = 0.55$) รองลงมา คือ ด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ อยู่ในระดับมาก ($M = 4.25$, $SD = 0.56$) และด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($M = 4.15$, $SD = 0.66$) โดยทุกด้านมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตาราง 4

ผลการศึกษาค่าน้ำหนักของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม

ตัวแปร	B	SE	β	t	p-value
บุคลากรผู้ให้บริการ (X_3)	0.375	0.043	0.513	8.766	0.000
วัสดุอุปกรณ์ (X_1)	0.244	0.030	0.363	8.147	0.000
กระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ (X_4)	0.112	0.039	0.158	2.892	0.004
ค่าคงที่				1.311	
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R)				0.917	
ประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2)				0.840	
ประสิทธิภาพในการทำนายที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square)				0.836	
ความคลาดเคลื่อนในการทำนาย (Standard Error)				0.220	
ค่า F				234.985	

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ (X_3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (X_1) และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ (X_4) โดยโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ ($F=234.985$) สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการได้ร้อยละ 84.0 ($R^2=0.840$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) 0.917 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (Standard Error) เท่ากับ 0.22 นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Beta) แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ (X_3) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (X_1) และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ (X_4) ตามลำดับ ทั้งนี้สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

$$Y_{\text{tot}} = 1.311 + 0.375(X_3) + 0.244(X_1) + 0.112(X_4)$$

สมการถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_{\text{tot}} = 0.513(Z_3) + 0.363(Z_1) + 0.158(Z_4)$$

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับปัจจัยด้านการบริการที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านบุคลากรผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ด้านอาคารสถานที่ และด้านวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้รับบริการให้ความสำคัญกับ “คน” และ “กระบวนการให้บริการ” มากกว่าปัจจัยด้านกายภาพอื่น ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ ญัฎฐพันธ์ เจริญนนท์ (2546) “พฤติกรรมองค์กร” ที่มีแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มองว่าบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์กร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสรรหา พัฒนา สร้างแรงจูงใจ และธำรงรักษาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความผูกพันต่อองค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาของกับ น้ำลีน เทียมแก้ว (2561) “การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม” ที่สรุปว่า คุณภาพการบริการสามารถวัดได้จากความพึงพอใจของผู้ใช้บริการซึ่งส่งผลมาจากบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านบริการสารสนเทศ โดยเฉพาะบุคลากรผู้ให้บริการที่มีบทบาทโดยตรงต่อประสบการณ์ของผู้รับบริการ ในส่วนของด้านวัสดุอุปกรณ์ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แม้จะอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่สะท้อนให้เห็นว่า ระบบการควบคุม บำรุงรักษา และการเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ชำรุดหรือหมดอายุยังไม่คล่องตัวเท่าที่ควร สอดคล้องกับบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรีที่มีภารกิจให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดการเรียนรวมให้แก่เด็กพิการและครอบครัว จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรสหวิชาชีพที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน ตลอดจนมีจิตบริการและความเอาใจใส่เป็นรายบุคคลผลการศึกษาของ

2. ระดับคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการของหน่วยบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านความเข้าใจและให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการตอบสนองและการสร้างความมั่นใจ และด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือ ซึ่งแม้จะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่ก็ยังอยู่ในระดับมากผลดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิด SERVQUAL ที่เสนอโดย Parasuraman et al. (1985) ซึ่งระบุว่า “การเอาใจใส่ผู้รับบริการเป็นรายบุคคล (Empathy)” และ “การตอบสนองต่อผู้รับบริการ (Responsiveness)” เป็นมิติสำคัญของคุณภาพการบริการ โดยเฉพาะในบริบทบริการที่ต้องดูแลผู้ใช้อย่างใกล้ชิด เช่น บริการด้านการศึกษาและสวัสดิการสังคม สำหรับศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีการจัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนรายบุคคล (IIP) การที่ผู้รับบริการรับรู้ว่าคุณภาพการบริการมีความเข้าใจในความต้องการจำเป็นเฉพาะของเด็กพิการแต่ละคน และสามารถให้บริการที่ต่อเนื่อง จึงทำให้มิติด้านความเข้าใจและการตอบสนองได้รับการประเมินอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สยาม ชูกรและมัทนา วัฒนอมคักดิ์

(2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านแพ้ว พบว่า คุณภาพการให้บริการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านแพ้ว โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความไว้วางใจ ด้านการเข้าถึงจิตใจ ด้านความน่าเชื่อถือของบริการ ด้านการตอบสนอง ความต้องการของผู้รับบริการ และด้านลักษณะทางกายภาพตามลำดับ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านแพ้ว 1) ด้านกายภาพ ควรจัดหาเก้าอี้ที่นุ่มรอให้มีจำนวนมากพอ มีหนังสือวารสารไว้ให้อ่าน ปรับภูมิทัศน์ให้มีบรรยากาศร่มรื่น 2) ด้านความน่าเชื่อถือ: พัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด และแจ้งลำดับขั้นตอนการทำงานให้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือติดประชาสัมพันธ์ให้ผู้รับบริการได้รับทราบ 3) ด้านการสนองตอบความต้องการของ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภาพร สิงห์ทอง และพัทธพร ศรีสุข (2564) ที่ศึกษา “ปัจจัยการให้บริการเพื่อพัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ด้านการรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ และด้านการตอบสนองผู้รับบริการส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับข้อค้นพบดังกล่าว โดยยืนยันว่าการให้บริการของบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษที่เอื้ออาทร เอาใจใส่ และตอบสนองต่อความต้องการของเด็กพิการและผู้ปกครองอย่างเหมาะสม เป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพการบริการ ส่วนมิติด้านคุณภาพทางกายภาพและความน่าเชื่อถือที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากแต่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่า ผู้รับบริการยังต้องการเห็นการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และระบบบริการให้มีความพร้อม ทันสมัย และสม่ำเสมอมากยิ่งขึ้น

3. การอภิปรายผลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริการที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิเคราะห์หัตถถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนพบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรีโดยภาพรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.917 มีค่าความแปรปรวนที่อธิบายได้ (R^2) ร้อยละ 84.0 และค่าความแปรปรวนที่อธิบายได้เมื่อปรับแล้ว (Adjusted R^2) ร้อยละ 83.60 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้งสามด้านส่งผลต่อคุณภาพการบริการในระดับสูง ในจำนวนนี้ ปัจจัยด้านบุคลากรผู้ให้บริการมีค่าน้ำหนักถอยมามาตรฐานสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคลากรมีความรู้ ทักษะ จิตสำนึกบริการ ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีแรงจูงใจในการทำงาน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยงาน และมีความผูกพันต่อองค์กร จะส่งผลให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงคุณภาพการบริการที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Spechler อ้างถึงใน สมิต สัจฉกร (2549) ที่ศึกษา “การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ” ที่ระบุว่า ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการบริการคือการบริหารจัดการบุคลากรและกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพในองค์กร สอดคล้องผลการศึกษาของ จีระพรรณ โพนพุส และคณะ (2560) ได้ศึกษา “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษภาคตะวันออก” ที่พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารและทรัพยากรการเรียนการสอน โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีม

และการมีส่วนร่วมของบุคลากร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเป็นตัวแปรลำดับที่สอง สะท้อนให้เห็นว่า วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ ทันสมัย และมีระบบการบริหารจัดการที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญในการสนับสนุนให้บุคลากรสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง สอดคล้องผลการศึกษาของ น้ำลีน เทียมแก้ว (2561) ที่ศึกษา “การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม” ที่ระบุว่า ด้านทรัพยากรสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษและหน่วยงานบริการสารสนเทศ สำหรับปัจจัยด้านกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการ ซึ่งเป็นตัวแปรลำดับที่สาม แสดงให้เห็นว่า การมีขั้นตอน การให้บริการที่ชัดเจน เข้าใจง่าย สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ มีช่องทางบริการที่หลากหลาย และมีการใช้เทคโนโลยีช่วยลดความซับซ้อนและประหยัดเวลา ส่งผลให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงคุณภาพการบริการในเชิงระบบอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดบริการที่เน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเสนอให้การบริการต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้เกิดความพึงพอใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ และเหมาะสมกับสถานการณ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรสิริญา ศุภธนโชติพงศ์ (2562) ที่ศึกษา “คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะใช้บริการซ้ำของลูกค้าธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) กรณีศึกษาพื้นที่ส่วนกลางกรุงเทพมหานคร ภาค 203” โดยพบว่า ด้านกระบวนการให้บริการและช่องทางการให้บริการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและความตั้งใจใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ถดถอยพบว่า ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ไม่ได้ถูกคัดเลือกเข้าสมการ แม้ว่าจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจตีความได้ว่า ในบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ปัจจัยด้านอาคารสถานที่มีความสำคัญในฐานะ “เงื่อนไขพื้นฐาน” ที่ต้องมีอยู่ในระดับหนึ่ง แต่คุณภาพการบริการที่ผู้รับบริการรับรู้กลับขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของบุคลากร การจัดการวัสดุอุปกรณ์ และการออกแบบกระบวนการให้บริการมากกว่า ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman et al. (1985) ที่ระบุว่า ด้านสิ่งที่จับต้องได้ (Tangibles) เป็นเพียงหนึ่งในห้ามิติของคุณภาพการบริการ และมักส่งผลกระทบต่อมิติด้านการตอบสนอง ความเชื่อถือได้ การให้ความมั่นใจ และการเอาใจใส่ผู้รับบริการ โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าการยกระดับคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรีจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ควบคู่กับการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และการออกแบบกระบวนการ/ขั้นตอนในการบริการให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นอย่างเฉพาะของเด็กพิการและผู้ปกครอง เพื่อให้การจัดการศึกษาพิเศษและการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ (ปัจจัยที่ส่งผลสูงสุด) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการลงทุนพัฒนา คน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะความรู้เฉพาะทาง จิตสำนึกการบริการ และสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้การส่งมอบบริการและการดูแลผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

1.2 ด้านวัสดุอุปกรณ์ (ปัจจัยที่ต้องเร่งพัฒนา) เนื่องจากเป็นด้านที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด (ระดับปานกลาง) แต่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการสูงเป็นลำดับที่ 2 หน่วยงานจึงควรเร่งปฏิรูประบบพัสดุ โดยวางระบบการบำรุงรักษาและการซ่อมแซมให้มีความรวดเร็ว คล่องตัว ตลอดจนจัดหาเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการ

1.3 ด้านกระบวนการและขั้นตอนในการบริการ ควรมีการกระชับและปรับปรุงกระบวนการให้บริการให้มีความชัดเจนและรวดเร็วขึ้น โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนและลดขั้นตอนด้านเอกสาร ซึ่งจะช่วยให้ครูและบุคลากรมีเวลาในการดูแลและจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนได้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม ควรมีการศึกษาวิจัยโดยเพิ่มตัวแปรต้นอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อคุณภาพการบริการของหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง

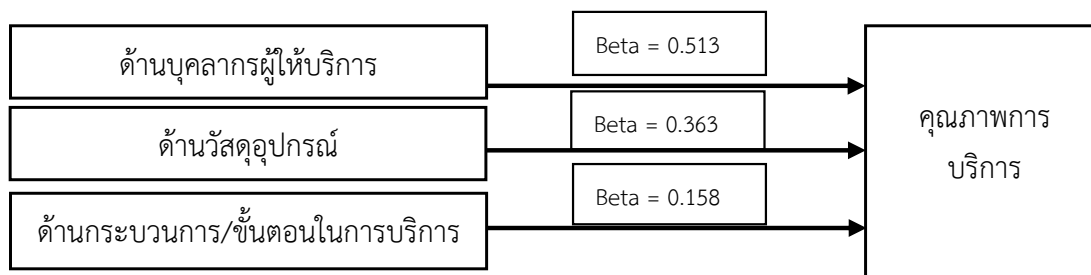
2.2 การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีการต่อยอดด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค โดยเฉพาะในประเด็นด้านวัสดุอุปกรณ์ที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด

2.3 การศึกษาเปรียบเทียบบริบทพื้นที่ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการบริการและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ระหว่างหน่วยบริการระดับอำเภอในแต่ละพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์หาจุดเด่น ข้อจำกัด และแนวทางปฏิบัติที่ดี ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละอำเภอ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ค้นพบโมเดลการบริหารจัดการคุณภาพการบริการสำหรับหน่วยบริการระดับพื้นที่ที่เรียกว่า P-E-P Service Excellence Model ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลักเชิงบูรณาการ ได้แก่ 1) Personnel (บุคลากรผู้ให้บริการ) 2) Equipment (วัสดุอุปกรณ์) และ 3) Process (กระบวนการให้บริการ) องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า ในบริบทของการศึกษาพิเศษระดับอำเภอที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านบุคลากร (X_3) คือ กลไกขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อคุณภาพสูงสุด ($Beta = 0.513$) สะท้อนว่าความเชี่ยวชาญและความเอาใจใส่ของ

ครูการศึกษาพิเศษและนักกายภาพบำบัดสามารถช่วยเหลือข้อจำกัดด้านกายภาพและยกระดับคุณภาพการบริการในภาพรวมให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ภาพ 2 โมเดลความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ (P-E-P service Excellence Model)

เอกสารอ้างอิง

จิระพรรณ โพนพุด, ภาวดี อนันต์นาวี และชารี มณีศรี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์

การศึกษาพิเศษภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2546). พฤติกรรมองค์กร. ซีเอ็ดเคชั่น.

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2562). การศึกษาพิเศษ. <http://www.happyhomeclinic.com/specialeducation.htm>

เนตรนภา แสงเชื้อพ้อ, พชรภรณ์ ไชยวงศ์ และนาวิ อุดร. (2564). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการให้บริการของงานทะเบียนคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม. *Journal of Engineering Technology Access*, 1(2), 48-57. <https://doi.org/10.14456/jeta.2021.7>

น้ำลิน เทียมแก้ว. (2561). การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประภาพร สิงห์ทอง และพัชกร ศรีสุข. (2564). การศึกษาปัจจัยการให้บริการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้ความเป็นเลิศ กรณีศึกษา สำนักงานแรงงานจังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเนชั่น.

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551. (2551, 5 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก. หน้า 3.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. (2545, 19 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 18.

มนัสชญาน์ โรมินทร์. (2561). คุณภาพบริการตามความคาดหวังและการรับรู้ของผู้มารับบริการที่แผนกส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลกระบี่นครินทร์ อินเตอร์เนชั่นแนล. วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, วิชาเอกบริหารโรงพยาบาล, สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอน ที่ 40 ก. หน้า 14.
- วรสิริญา ศุภธนโชติพงศ์. (2562). *คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะใช้บริการซ้ำของลูกค้าธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) กรณีศึกษาพื้นที่ส่วนกลางกรุงเทพมหานคร ภาค 203*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมิต สัมฤทธิ์. (2549). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สายธาร.
- สยาม ชูกรและมัทนา วังธนอมศักดิ์. (2560). คุณภาพการให้บริการของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบ้านแพ้ว. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 8(1), 187-194. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/113822/88433>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2535) *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พุทธศักราช 2560-2564*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2560). *คู่มือการปฏิบัติงานหน่วยบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษ สำหรับบริหารงานการศึกษาพิเศษ (ปรับปรุงครั้งที่ 1) ปีพุทธศักราช 2560*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุธาทิพย์ ชินวุฒิ. (2562). *การศึกษาคุณภาพการให้บริการของตำรวจในจังหวัดชลบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี. (2568). *รายงานข้อมูลสารสนเทศและจำนวนผู้รับบริการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2566-2568*. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. Harper and Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications. *Journal of Marketing*, 49(4), 41-50. <https://doi.org/10.2307/1251430>

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้น โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วีรวัฒน์ จันทร์ตนะ¹

วันที่รับบทความ: 15 มีนาคม 2569

วันแก้ไขบทความ: 7 กรกฎาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ: 21 กรกฎาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครู โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 2) ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 และ 3) ประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 27 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 จำนวน 1 ชุด (9 เล่ม/หน่วย) 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 จำนวน 1 ฉบับ และ 3) แบบประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 1 ฉบับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่าความยาก-ง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนด สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณค่าดัชนีประสิทธิผล และการวิเคราะห์ค่าที่

คำสำคัญ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ทักษะการวิจัยเบื้องต้น; ชุดการสอน; การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้; นักศึกษาครู; มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 38 หมู่ 8 ถนนหาดเจ้าสำราญ ตำบลนาุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: ssu26003@hotmail.com

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 เท่ากับ 0.7929 (คิดเป็นร้อยละ 79.29) และ 3) ทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษา ครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อยู่ในระดับดีเยี่ยม

**The Development of Learning Achievement and Basic Research Skills by Using
Instructional Package on Research for Development of Learning Innovation
(Code 1043407-62) for 3rd year Student Teachers
of Phetchaburi Rajabhat University**

Received: 15 March 2026

Revised: 7 July 2026

Accepted: 21 July 2026

Weerawat Chantarattana¹

Abstract

This study aimed to investigate the development of learning achievement and basic research skills among pre-service teachers through the use of an instructional package for the course Research for Learning Innovation Development (Course Code 1043407-62). The objectives of the study were to: (1) compare pre-service teachers' learning achievement before and after learning through the instructional package, (2) determine the Effectiveness Index (E.I.) of the instructional package, and (3) assess the basic research skills of pre-service teachers after learning through the instructional package.

The sample consisted of 27 third-year pre-service teachers majoring in Mathematics at Phetchaburi Rajabhat University, selected through purposive sampling. The research instruments included: (1) an instructional package for the course, comprising nine instructional units, (2) a learning achievement test for the course, and (3) a basic research skills assessment form. All research instruments were examined for content validity using the Index of Item–Objective Congruence (IOC), item difficulty, discrimination power, and reliability, and all met the established quality criteria. Data were analyzed using the mean (*M*), standard deviation (*SD*), the Effectiveness Index (E.I.), and a paired-samples t-test.

Key words: Learning achievement; Basic research skills; Instructional package; Research for learning innovation development; Student teachers; Rajabhat university

Type of Article: Research Article

¹ Graduate Diploma Program in Teaching Profession, Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, 38 Moo 8, Hat Chao Samran Road, Na Wung Subdistrict, Mueang District, Phetchaburi Province 76000

* Corresponding author Email: ssu26003@hotmail.com

The findings revealed that: 1) The pre-service teachers' posttest learning achievement was significantly higher than their pretest achievement at the .01 level of statistical significance. 2) The Effectiveness Index (E.I.) of the instructional package was 0.7929 (79.29%), indicating a high level of learning effectiveness and 3) The basic research skills of the pre-service teachers after learning through the instructional package were at an excellent level.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 เป็นวิชาเฉพาะด้านที่นักศึกษาครูทุกคนต้องเรียน โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาชีพครู โดยศึกษาเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ทักษะในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยสามารถออกแบบและเขียนโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งการวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดประเด็นวิจัย/ปัญหาวิจัย การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสู่การออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และสามารถออกแบบการวิจัยทั้งการออกแบบเกี่ยวกับตัวอย่างวิจัย การออกแบบการรวบรวมข้อมูล และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล พัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย สะท้อนผลการวิจัยทั้งโดยตนเอง และร่วมสะท้อนกับเพื่อนหรือผู้อื่น เขียนรายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้ตามหลักการ เพื่อให้ผู้เรียนดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ในรายวิชา/กลุ่มสาระที่รับผิดชอบสอน) อย่างมีจรรยาบรรณของครุณักวิจัย มีความคิดความเชื่อที่ถูกต้องเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน (ในรายวิชา/กลุ่มสาระที่รับผิดชอบสอน) โดยการสอนในปัจจุบันเป็นการสอนแบบบรรยาย ซึ่งบุญชม ศรีสะอาด (2541, หน้า 50-53) กล่าวว่า การสอนแบบบรรยาย (Lecture) เป็นวิธีสอนที่เก่าแก่ที่สุดมีลักษณะดังนี้ 1) ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนในรูปของการบอกเล่า หรืออธิบาย 2) ผู้เรียนเป็นฝ่ายฟังอาจจดบันทึกสาระสำคัญ ถ้าเป็นการสอนแบบบรรยายล้วน ในระหว่างการบรรยายผู้เรียนจะไม่มีโอกาสถามคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ 3) มุ่งถ่ายทอดความรู้ (Didactic or Instructional) หรือมุ่งให้เข้าใจ (Inspirational) โดยการสอนแบบบรรยายมีข้อดี คือ 1) ประหยัด เพราะสามารถใช้สอนกับผู้เรียนจำนวนมาก ๆ ได้ 2) ผู้สอนสามารถนำเอาจุดเด่นจากตำราหลาย ๆ เล่มมาประมวล บูรณาการหรือย่อไว้ในบทบรรยาย 3) ในเนื้อหาที่ยืดยาว การอธิบายจะทำให้เข้าใจได้เร็วขึ้น ขณะที่การค้นคว้าด้วยตนเอง อาจยืดยาวใช้เวลานาน หรืออาจไม่เข้าใจก็ได้ 4) ผู้เรียนได้มีโอกาสฟังความคิดเห็นและเกิดแรงจูงใจจากการฟังผู้รู้ในสาขาวิชานั้น ๆ สำหรับข้อจำกัดหรือจุดด้อย พบว่า การสอนแบบบรรยายจะขาดประสิทธิภาพได้ง่าย เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้ 1) ใช้การบรรยายบ่อยเกินไป โดยไม่ได้พิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาสำหรับผู้เรียน 2) ผู้สอนไม่ได้วางแผนและเตรียมการบรรยายอย่างดี 3) บรรยายนานเกินไปในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ฟังขาดสมาธิและเบื่อ 4) ไม่ได้ใช้สื่อ เช่น สไลด์ทัศนูปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ช่วยและไม่ได้ใช้เทคนิคหรือกิจกรรมอื่น ๆ สลับกับการบรรยาย 5) ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ในระดับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งเป็นความสามารถขั้นสูง 6) ไม่ค่อยจะเกิดการพัฒนาด้านเจตคติและทักษะพิสัย และในปัจจุบันนักศึกษาทุกคนใช้โทรศัพท์มือถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ตลอดจนในเวลาเรียนและไม่มีจิตใจจดจ่อต่อเนื้อหาที่อาจารย์กำลังบรรยาย ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากเนื้อหาในรายวิชามีรายละเอียดมาก ผู้สอนจึงหาวิธีการให้นักศึกษาได้ใช้เวลาในระหว่างเรียนกับการเรียน โดยศึกษาด้วยตนเองดีกว่านั่งฟังเฉย ๆ แต่เล่นโทรศัพท์ และการให้นักศึกษาเก็บโทรศัพท์หรือไม่ให้ใช้โทรศัพท์ระหว่างเรียน เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ทำให้นักศึกษาเกิดภาพลบกับ

อาจารย์ผู้สอนและเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาวิจัย ซึ่งไม่เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการสอนเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า ชุดการสอน (Instructional Package) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีการจัดระบบการใช้สื่ออย่างหลากหลาย และบูรณาการให้เหมาะสมและความสนใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ชุดการสอนจะจัดไว้เป็นชุดหรือกล่องหรือซองภายในจะมีคู่มือในการใช้สื่อ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดคำแนะนำต่าง ๆ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับการประกอบกิจกรรมปัจจุบัน ชุดการสอนเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากผู้ที่ได้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับรุ่งนภา โยณตัน (2564) ที่ได้สรุปความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของชุดการสอนจากแนวคิดของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2539) ลัดดา ศุขปริติ (2524) วิชัย วงศ์ใหญ่ (2525) ไว้ว่า ชุดการสอนคือโปรแกรมทางการสอนใช้ในการเรียนการสอน มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างครบถ้วน ชุดการสอนนี้ครูเป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนแต่ละคนต้องศึกษาด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำเท่านั้นจากคำนิยามของชุดการสอนที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า ชุดการสอน คือ กระบวนนำสื่อต่าง ๆ หลากหลายที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ได้จัดวางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดีมีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ เป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มภายในชุดการสอนประกอบด้วยคู่มือครูคู่มือนักเรียน เนื้อหากิจกรรม สื่อประสมและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดสื่อประสมสำเร็จรูป ที่ได้รวบรวมสื่อการสอนไว้อย่างสมบูรณ์ตามแบบแผนที่วางไว้เพื่อให้ความสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน อำนวยความสะดวกให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออย่างอื่นให้ยุ่งวาย ซึ่งภายในชุดการสอนนั้น จะมีสื่อและข้อแนะนำในการดำเนินการสอนอยู่แล้วโดยจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุอยู่ในซองกล่อง พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้โดยทันทีไม่ต้องเตรียมอะไรยุ่งยาก ซึ่งเป็นผลดีและรวดเร็วสำหรับครูได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการสอนวิชาดังกล่าว พบว่า นักศึกษายังมีความเข้าใจบกพร่องเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยในสังคมศาสตร์ในหลายส่วนและยังขาดทักษะในการทำวิจัย จึงจำเป็นต้องพัฒนามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาเข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยใช้ชุดการสอนซึ่งสอดคล้องกับกิตติชัย เขวงภักดีเวช (2561) ที่กล่าวถึงสื่อการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เป็นสื่อการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ และสามารถให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรม เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองช่วยให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน ซึ่งในชุดการสอนนั้นจะประกอบด้วย คำชี้แจง จุดมุ่งหมาย การประเมินผลและการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ โดยใช้ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย โดยยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาจัดสภาพการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ โดยจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง และมีผลย้อนกลับทันทีว่าตอบถูกหรือตอบผิด มีการเสริมแรงทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ

จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งจะทำให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้นส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย รวมทั้งสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ เสาะแสวงหาความรู้และยังทำให้นักศึกษามีโอกาสได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีประสบการณ์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มทักษะการวิจัย ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอย่างมีศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62
3. เพื่อประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 14 สาขาวิชา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 27 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยรับผิดชอบจัดการเรียนการสอน

ตัวแปรการวิจัย

ตัวแปรต้น

- ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 จำนวน 9 เล่ม

ตัวแปรตาม

- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของ นักศึกษาครูชั้นปีที่ 3

- ทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3

ระยะเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 (ธันวาคม 2566-เมษายน 2567) จำนวน 15 สัปดาห์ ๑ ละ 4

ชั่วโมง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยของนักศึกษาครู ผลการวิจัยช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครู ทำให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ได้ชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาความรู้และทักษะการวิจัยของนักศึกษาครู และสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือพัฒนาต่อยอดในการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาได้
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูที่มีสมรรถนะด้านการวิจัย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาครูให้มีสมรรถนะด้านการวิจัย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้และนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

เยาวทิพา นามคุณ (2564) กล่าวถึง การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ว่าเป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยครูผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาและ/หรือพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ ด้วยนวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือกิจกรรมการพัฒนา หรือเทคนิคการสอน ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ได้ทันที โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การค้นคว้าแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและการพัฒนาวิชาชีพ แบบแผนในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ เมื่อจำแนกตามนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน จำแนกได้ 2 แบบ ได้แก่ 1) นวัตกรรมกิจกรรมการพัฒนาหรือเทคนิคการสอนมีแบบแผนในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมกิจกรรมการพัฒนาหรือเทคนิคการสอนที่สำคัญ คือ แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research : PAOR) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ที่ดำเนินการเป็นวงจรต่อเนื่อง ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) หรือเรียกโดยย่อว่า PAOR โดยผลจากการสะท้อนในแต่ละวงจรจะถูกนำไปใช้ปรับปรุงและวางแผนในวงจรต่อไป เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Kemmis & McTaggart, 1988) 2) นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ มีแบบแผนในการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and development design) ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ/การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ประเมินผลการเรียนรู้ (ขั้นตอนนี้หากพบปัญหาผู้วิจัยต้องดำเนินการแก้ไขด้วยวงจร PAOR ย่อย ๆ หลายรอบจนกว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้หรือนวัตกรรมมีคุณภาพ

ตามเกณฑ์) 5) การรายงานผลการเรียนรู้และรายงานผลการวิจัย ซึ่งคุณค่าของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนมีประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ทั้งในระดับบุคคลจนถึงระดับองค์กรระดับประเทศ แต่สิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่สำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คือความสามารถในการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนเพราะเป็นการวิจัยภายใต้สภาพแวดล้อมจริงในห้องเรียนและข้อจำกัดในการสรุปอ้างอิงผลการวิจัย

คุณค่าของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ก่อเกิดประโยชน์กับผู้เรียน ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมาก โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอไว้ อาทิ สุวิมล ว่องวานิช (2544), กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545), และวรรณดี สุทธิสาร (2563) และประสบการณ์ของผู้เขียน โดยผู้เขียนได้สรุปคุณค่าของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ก่อเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำผลการวิจัยไปใช้จำแนกตามบทบาท (เยาวทิศา นามคุณ, 2564) ดังนี้

ต่อผู้เรียน

1. ส่งเสริมหรือพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละคน
2. ให้โอกาสผู้เรียนในการมีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับผู้สอน
3. ผู้เรียนได้อยู่ในกระบวนการและบรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตย
4. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางวิชาการและทักษะชีวิตในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีทางเลือกในการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง

ต่อผู้สอน

1. ให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการทำวิจัย การประยุกต์ใช้ การตระหนักถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้ดีขึ้น
2. สนับสนุนให้ครูได้พัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ แก้ปัญหาการเรียนการสอนโดยตรง และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอน
3. เป็นการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาคุณภาพการสอนด้วยการวิจัย
4. เป็นการเผยแพร่ความรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการอ้างอิง ค้นคว้า และเพื่อให้เกิดแนวทางในการศึกษาค้นหาความรู้ใหม่ที่สร้างและมีประโยชน์ต่อไป
5. เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงหรือสะท้อนผลการทำงาน
6. เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติโดยตรงเนื่องจากช่วยพัฒนาเอกลักษณ์วิชาชีพเพราะผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นผลงานที่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
7. เป็นการส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าด้านการวิจัยทางการศึกษาและสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นผลงานทางวิชาการเพื่อขอกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นได้
8. ช่วยตรวจสอบวิธีการทำงานของครูที่มีประสิทธิผล
9. ทำให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ต่อผู้บริหาร

1. นำไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่

1.1 ใช้ในการวางแผน/กำหนดนโยบายการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร

1.2 ใช้ปรับปรุง/พัฒนาผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างเป็นระบบ เช่น การดำเนินโครงการต่าง ๆ ด้านวิชาการ การติดตามผลการวิจัย

2. กระตุ้นให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นพื้นฐาน

3. ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น การศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสนทนากับผู้รู้ ฯลฯ

ต่อสถาบันการศึกษาและวงการการศึกษา

1. ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและเกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการวิจัยในที่ทำงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กรเนื่องจากนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติและการแก้ปัญหา

2. เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในการวิจัย ทำให้กระบวนการวิจัยมีความเป็นประชาธิปไตย

3. เป็นการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น และยังเป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าทางวิชาชีพครู
สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นการวิจัยที่ครูผู้สอนดำเนินการในชั้นเรียนของตนเอง เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้นวัตกรรมด้านกิจกรรม เทคนิคการสอน หรือสื่อการเรียนการสอนในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที รูปแบบการวิจัยแบ่งได้เป็นการใช้นวัตกรรมด้านกิจกรรมหรือเทคนิคการสอน ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการใช้นวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา โดยมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และการรายงานผลการวิจัย ผลการวิจัยดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร และสถาบันการศึกษา โดยช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู และสนับสนุนการบริหารจัดการทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ชุดการสอน (Instructional Package)

ชุดการสอน บางครั้งก็เรียกว่า ชุดการเรียนรู้ (Learning package) จัดเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นสื่อประสม (multimedia) ที่ประกอบด้วยสื่อตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปใช้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย สื่อดังกล่าวนี้จะจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุอยู่ในซองหรือในกระเป๋า ชุดการสอนเป็นสื่อที่จัดทำขึ้นสำหรับให้ครูใช้ประกอบการสอน และให้ผู้เรียนใช้ประกอบการเรียนเป็นรายบุคคลได้อีกด้วย (รัตนะ บัวสนธ์, 2567)

ประเภทของชุดการสอน

ชุดการสอนแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท ตามลักษณะการใช้งาน ได้แก่ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2542)

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการสอนที่ผู้สอนใช้สำหรับประกอบคำบรรยายให้กับผู้เรียนที่มีจำนวนมากหรือเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ ทั้งนี้ผู้สอนใช้ชุดการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเหล่านี้เกิดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจร่วมกันในเนื้อหาสาระที่บรรยาย โดยชุดการสอนจะช่วยขยายอธิบายเนื้อหาที่บรรยายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยให้ผู้สอนใช้เวลาในการบรรยายให้กระชับลดน้อยลง โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ที่จัดไว้เป็นชุด ๆ ช่วยทำหน้าที่อธิบายขยายความเนื้อหาสาระแทนผู้สอน ซึ่งสื่อที่วางนี้อาจเป็นได้ทั้ง บัตรภาพ บัตรคำ หนังสืออ่านประกอบ วิดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง และภาพยนตร์ เป็นต้น

2. ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นชุดการสอนที่จัดไว้เป็นชุด เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มกลุ่มละประมาณ 5-7 คน โดยอาศัยสื่อชนิดต่าง ๆ ที่จัดไว้ในแต่ละชุดเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะหมุนเวียนกันเข้ามาใช้ชุดการสอนนี้จนครบทุกกลุ่มหรือครบทุกชุดการสอนที่จัดไว้ในแต่ละศูนย์การเรียนนั่นเอง

3. ชุดการสอน (หรือชุดการเรียนรู้) รายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดไว้ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใช้เป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนเลือกใช้ตามความสนใจ และตามพื้นฐานความสามารถของแต่ละคน

ชุดการสอนลักษณะนี้จะกำหนดตามเนื้อหาย่อย ๆ แต่ละหน่วยหรือบทเรียนแล้วก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทเรียนแบบโมดูลนั่นเอง ชุดการสอนโดยทั่วไปแล้วจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. คู่มือครู (หรือคู่มือผู้เรียน) เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครู (กรณีเป็นชุดการสอนประกอบคำบรรยาย) หรือนักเรียน (กรณีเป็นชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ หรือชุดการเรียนรู้รายบุคคล) ใช้ คู่มือนี้จะประกอบไปด้วยคำชี้แจงการใช้ชุดการสอน และบทบาทของครูหรือนักเรียนที่จะต้องปฏิบัติ

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ บัตรนี้จะใช้สำหรับนักเรียน เพื่อบอกให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ บัตรคำสั่งนิยมใช้กระดาษแข็งตัดตามขนาด 6×4 นิ้ว และบรรจุไว้ในซองหรือกระเป๋า ชุดการสอน (หรือชุดการเรียนรู้) รายบุคคล และชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

3. เนื้อหาสาระและสื่อ เนื้อหาสาระต่าง ๆ จะบรรจุหรือจัดพิมพ์ไว้ในสื่อแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป เช่น หนังสืออ่านประกอบ เทปบันทึกเสียง สไลด์ ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ เป็นต้น ผู้เรียนจะต้องศึกษาเนื้อหาสาระในสื่อแต่ละประเภทตามบัตรคำสั่งที่ระบุไว้

4. แบบวัดผลการเรียน แบบวัดผลการเรียนอาจมีหลายประเภท เช่น แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ (เช่น แบบเลือกตอบ จับคู่ เติมคำ) แบบฝึกหัด แบบสังเกตการณ์ปฏิบัติ และแบบรายงานตนเอง ทั้งนี้แบบวัดผลอาจมีทั้งที่ใช้ทดสอบก่อนเรียนและทดสอบหลังเรียน

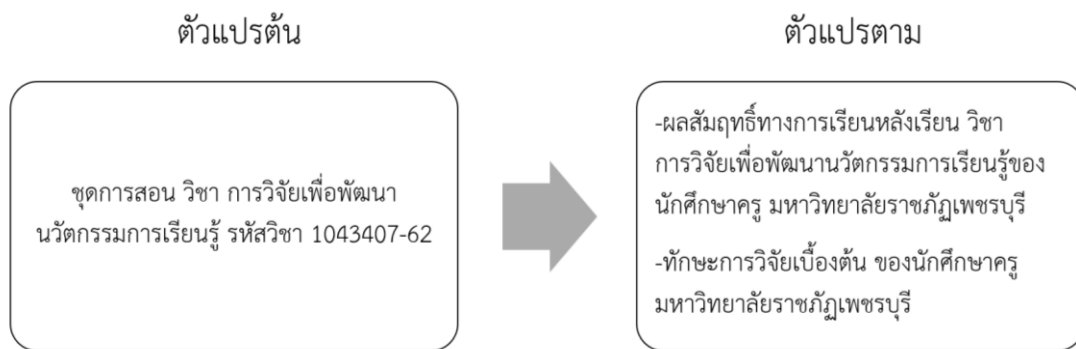
สรุปได้ว่า ชุดการสอน (Instructional Package) เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีลักษณะเป็นสื่อประสมซึ่งประกอบด้วยสื่อหลายประเภทนำมาใช้ร่วมกันเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยมักจัดรวบรวมสื่อไว้เป็นชุดเพื่อให้ครูใช้ประกอบการสอน และให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ชุดการสอนสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และชุดการสอนรายบุคคล ซึ่งแต่ละประเภทมีลักษณะการใช้ที่แตกต่างกันตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบสำคัญของชุดการสอนโดยทั่วไปประกอบด้วย คู่มือครูหรือคู่มือผู้เรียน บัตร

คำสั่งหรือคำแนะนำ เนื้อหาสาระและสื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือ สไลด์ เทปบันทึกเสียง ภาพยนตร์ หรือ วิดีทัศน์ รวมทั้งแบบวัดผลการเรียนรู้ ทั้งแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อใช้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวความคิดการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้น โดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One-group Pretest–Posttest Design) เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 9 หน่วยการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ฉบับ ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครู จำนวน 1 ฉบับ เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.86-1.00 ความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.78 อำนาจจำแนกแยะระหว่าง 0.43 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) จากนั้นจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้น และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน จึงดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) พร้อมทั้งประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การวิเคราะห์ค่าที่ (Paired Sample t -test) และการคำนวณค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.)

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ตาราง 1

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การทดสอบ	n	คะแนน เต็ม	คะแนน รวม	M	ร้อยละ	SD	t	p-value
ก่อนเรียน	27	40	288	10.67	26.67	2.89	30.03	<.001**
หลังเรียน	27	40	916	33.93	84.81	2.77		

p < .01

จากตาราง 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่เรียนรายวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (รหัสวิชา 1043407-62) โดยใช้ชุดการสอน มีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย (M) เท่ากับ 10.67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.89 หลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน พบว่า นักศึกษามีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย (M) เท่ากับ 33.93 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.81 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.77 คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 30.03$, $df = 26$, $p < .001$)

2. ดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62

ตาราง 2

แสดงการคำนวณคะแนนดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62

รายการ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม ก่อนเรียน	คะแนนรวม หลังเรียน	ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อ พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้	27	40	288	916	0.7929

จากตาราง 2 พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน รายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ (รหัสวิชา 1043407-62) มีค่าเท่ากับ 0.79 โดยคิดเป็นความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ร้อยละ 79.29

3. ทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ตาราง 3

ผลการประเมินทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

รายการประเมิน	<i>n</i>	คะแนนเต็ม	<i>M</i>	<i>SD</i>	ร้อยละ	ระดับ
ทักษะการวิจัยของ นักศึกษาครู	27	135	116	7.06	85.87	ดีเยี่ยม

จากตาราง 3 พบว่า ผลการประเมินทักษะการวิจัยของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จากแบบประเมินจำนวน 45 รายการ คะแนนเต็ม 135 คะแนน ค่าเฉลี่ย (*M*) เท่ากับ 116.00 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) เท่ากับ 7.06 คิดเป็นร้อยละ 85.87 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม

การอภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เนื่องจาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ใช้ชุดการสอนโดยมุ่งเน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ทำให้นักศึกษาได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ได้ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสื่อสารและการมีส่วนร่วม และการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา ในระหว่างการเรียนรู้วิธีการของการวิจัยนั้น นักศึกษาจะได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ประกอบด้วย ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการเก็บข้อมูล ทักษะการเลือก ทักษะการคิดวิเคราะห์ การตีความข้อมูล และการสรุปประเด็น รวมถึงการวิเคราะห์ทักษะเพื่อเสนอประเด็นจากข้อค้นพบอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2557) ที่กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (research-based learning) ถือเป็นหัวใจหลักของการเรียนรู้ในระดับสูงโดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งในระยะหลังได้นำมาประยุกต์ใช้มากขึ้นในระดับอื่น ๆ ผู้สอนจึงควรมีบทบาทในการวางแผนและเตรียมการเพื่อใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ให้หลากหลายสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาที่เรียน ทั้งนี้ ผู้สอนยังควรเป็นผู้ทำการวิจัยด้วยตนเองเพื่อจะได้มีพื้นฐานแนวคิดและมีทักษะการวิจัยอย่างดีพอที่จะสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และเต็มที่ พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นและข้อวิจารณ์ของผู้เรียน ขณะเดียวกันผู้เรียนเองจะต้องฝึกและพัฒนาตัวเองให้รู้จักตั้งข้อสงสัยในสภาพแวดล้อมและปัญหาของ

สังคมอยู่เสมอ เพราะการสงสัยจะเป็นเบื้องต้นของการวิจัย นอกจากนี้ผู้เรียนยังต้องมีความละเอียดถี่ถ้วนกับข้อมูลที่ตนเองได้ศึกษามาและวิเคราะห์ตีความตามข้อมูลที่ได้มาเป็นหลัก

2. ดัชนีประสิทธิผลของชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 เท่ากับ 0.7929 (คิดเป็นร้อยละ 79.29) เนื่องจาก ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น เป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎีและมีรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของรัตนะ บัวสนธ์ (2567) ที่กล่าวถึง ชุดการสอน (หรือชุดการเรียนรู้) รายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดไว้ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใช้เป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนเลือกใช้ตามความสนใจ และตามพื้นฐานความสามารถของแต่ละคน โดยอาศัยสื่อชนิดต่าง ๆ ที่จัดไว้ในแต่ละชุดเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะหมุนเวียนกันเข้ามาใช้ชุดการสอนนี้จนครบทุกกลุ่มหรือครบทุกชุดการสอนที่จัดไว้ในแต่ละศูนย์การเรียนนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติกาล สุทะและชนิษฐา หินอ่อน (2568) ที่ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนกำลังไฟฟ้าและการปรับปรุงเพาเวอร์แฟกเตอร์ด้วย MATLAB GUI สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคนิคแพร่ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสสลับหลักสูตรไฟฟ้ากำลัง ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา พุทธศักราช 2566 จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ $78.00/77.33$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ $75/75$ และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 ดังนั้นการพัฒนาชุดการสอนกำลังไฟฟ้าและการปรับปรุงเพาเวอร์แฟกเตอร์ด้วย MATLAB GUI สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสิ้นเนตรนาโควงศ์ (2565) ศึกษาการพัฒนาชุดสอนนาฏศิลป์ เรื่อง การประดิษฐ์ท่ารำโดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ $90.51/81.82$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ $80/80$ ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับร้อยละ 64.88 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50

3. ทักษะการวิจัยเบื้องต้น หลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ รหัสวิชา 1043407-62 ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อยู่ในระดับดีเยี่ยม เนื่องจาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ใช้ชุดการสอนโดยมุ่งเน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน การทำวิจัยในชั้นเรียนแบบเต็มรูปแบบ ทำให้นักศึกษาครูได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานการผลิตครูที่คุรุสภากำหนด เพื่อเป็นองค์ความรู้เมื่อไปประกอบวิชาชีพครู สอดคล้องกับแนวคิดของจตุภูมิ เขตจัตุรัส (2562) ที่กล่าวว่า การวิจัยชั้นเรียน (Classroom Research) เป็นวิจัยทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีคุณค่าตอบ คำอธิบาย แนวทางการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และการลงมือปฏิบัติของครูเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ คุณลักษณะ พฤติกรรม และทักษะ กระบวนการ มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเชื่อถือได้ พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการวิจัยที่ได้สร้างสรรค์เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning

Community) ครูที่ทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น "ครูนักวิจัย" ซึ่งการพัฒนาทักษะการวิจัยมีความสำคัญจำป็นต่อวิชาชีพครู ตามนโยบาย กฎหมายและระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 กำหนดให้ครูต้องทำวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน (มาตราที่ 30) และให้ครูใช้การวิจัยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและครู (มาตราที่ 24 (5)) มาตรฐานวิชาชีพครู ครุสกากำหนดให้ผู้ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพครูต้องมีมาตรฐานความรู้ด้านการวิจัยทางการศึกษา เป็นหนึ่งในมาตรฐานความรู้ของครู (มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา) สาระความรู้และในมาตรฐานความรู้ การวิจัยทางการศึกษา นี้ครอบคลุม การวิจัยในชั้นเรียน การฝึกปฏิบัติการวิจัยและการใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหาด้วย และครูต้องมีสมรรถนะ สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วมีทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี มีคุณสมบัติตามข้อบังคับครุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ว่าด้วยมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ โดยมีมาตรฐาน ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ข้อ 4 การวัด ประเมินผลการเรียนรู้และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนและผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ข้อ 5 วิจัย สร้างนวัตกรรมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำชุดการสอนวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครู เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมทักษะการวิจัยเบื้องต้นให้กับนักศึกษาอย่างเป็นระบบ
2. อาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการทำวิจัยจริงในชั้นเรียนควบคู่กับการใช้ชุดการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการวิจัยของนักศึกษาให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น
3. สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครูสามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางการศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของนักศึกษาครู

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการใช้ชุดการสอนกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลและยืนยันประสิทธิผลของชุดการสอน
2. ควรศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนกับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้นหรือในสาขาวิชาอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลและยืนยันประสิทธิผลของชุดการสอนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาการพัฒนาทักษะการวิจัยของนักศึกษาครูในระยะยาว รวมถึงการนำความรู้ด้านการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา

4. ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือสื่อการสอนรูปแบบอื่น ๆ ที่ส่งเสริมทักษะการวิจัยและการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาครู เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตครูในระดับอุดมศึกษาต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการวิจัยเบื้องต้น โดยใช้ชุดการสอนวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้สำคัญได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาชุดการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวิจัยของนักศึกษาครู งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการออกแบบชุดการสอนที่มีโครงสร้างเนื้อหาเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ความรู้พื้นฐานด้านการวิจัย การออกแบบงานวิจัย ไปจนถึงการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สามารถช่วยพัฒนาความเข้าใจ และทักษะการวิจัยของนักศึกษาครูได้อย่างเป็นระบบ

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการวิจัยผ่านการปฏิบัติจริง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติการทำวิจัยควบคู่กับการเรียนรู้เชิงทฤษฎี ช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านการวิจัยในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของครูในศตวรรษที่ 21

3. หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประสิทธิผลของชุดการสอนในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะการวิจัย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้ชุดการสอนสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาทักษะการวิจัยเบื้องต้นของนักศึกษาครูได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าดัชนีประสิทธิผลในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านการวิจัยในหลักสูตรการผลิตครู รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวิจัยของนักศึกษาครูในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองวิจัยทางการศึกษา. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2562). *การวิจัยชั้นเรียน (Classroom Research): กระบวนการสร้างความรู้เพื่อใช้พัฒนาการเรียนการสอน*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2539). ชุดสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วย 8-15 ชุดการสอนระดับประถมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 16). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2542). *นวัตกรรมการศึกษา*. เอส.อาร์. พรินติ้ง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *การพัฒนาการสอน*. ชมรมเด็ก.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). บริษัท วี.พรีน (1991) จำกัด.
- เยาวทิศา นามคุณ. (2564). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Research for Learning Development)*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- รัตติกาล สุทะและชนิษฐา หินอ่อน. (2568). การพัฒนาชุดการสอนกำลังไฟฟ้าและการปรับปรุงเพาเวอร์แฟคเตอร์ด้วย MATLAB GUI สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิศวกรรมศึกษา*. 16(1), 43–57. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/FTEJournal/article/view/1325/884>
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2567). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา โยนต์ัน. (2564). *การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอยู่ร่วมกันในสังคมตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยใช้รูปแบบ CAI เชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัดดา ศุขปรีดี. (2524). *เทคโนโลยีทางการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ:ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- วรรณดี สุทธิธนากร. (2563). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน “เพื่อสร้างความหมายใหม่ในการเรียนรู้” เชื่อมโลกและห้องเรียนไว้ด้วยกัน (Real world & Classroom)*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). *พัฒนาหลักสูตรและการสอน มติใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โอเดียนสโตร
- สินีเนตร นาโควงศ์. (2565). *การพัฒนาชุดการสอนนาฏศิลป์ เรื่อง การประดิษฐ์ท่ารำ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner (3rd ed.)*. Deakin University Press.

ปัญหาการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561

วันที่รับบทความ: 27 ตุลาคม 2568

วันแก้ไขบทความ: 8 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 24 พฤษภาคม 2569

ณัฐมณีน ดาสาลี¹

สุขสมัย สุทธิบัติ²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 พบว่ามีปัญหาข้อกฎหมายหลายประการ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ค้นคว้าไว้ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้ดียิ่งขึ้น เมื่อได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการทางวินัยก็จะนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทยให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

กรอบในการวิเคราะห์ประกอบด้วย ปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 กรณีการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัย โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ และเปรียบเทียบกฎหมายการดำเนินการทางวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น มาเพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมตามหลักสากลในการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อไป

ผลในการวิเคราะห์ พบว่าต้องพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใน 4 ประเด็น คือ 1) ปัญหาการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัยควรบัญญัติหน้าที่และอำนาจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการชี้มูลทางวินัยไว้ในมาตรา 30 วรรคสอง ในบทบัญญัติเรื่องอำนาจและหน้าที่ของ

คำสำคัญ: การดำเนินการทางวินัย; เจ้าหน้าที่ของรัฐ; คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ กลุ่มงานป้องกันการทุจริตในภาครัฐ สำนักงาน ปปท.เขต 7, 445/2 ถนนเทศบาล อำเภอมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม รหัสไปรษณีย์ 73000

² รองอธิการบดีฝ่ายนิติการ ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 282 ถนนรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240.

* ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: natthamondasalee@gmail.com

อีเมล: ² vp-legalAffairs@rumail.ru.ac.th

คณะกรรมการ ป.ป.ช. 2) ปัญหาความเสมอภาคทางกฎหมายในการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัย
สมควรแก้ไขบทมาตรา 98 เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางกฎหมาย 3) ปัญหาการจำกัดสิทธิของคณะกรรมการ
พิทักษ์ระบบคุณธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ สมควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 101 และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับการ
ขอทบทวนมติซึ่งมูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สมควรแก้ไขในมาตรา 99

Disciplinary action issues against government officials under the 2018 Constitutional Act on Prevention and Suppression of Corruption

Received: 27 October 2025

Revised: 8 December 2025

Accepted: 24 May 2026

Natthamon Dasalee ¹

Suksamai Suthipadee ²

Abstract

This academic article aims to study the background, concepts, and theories regarding disciplinary actions against government officials, as determined by the National Anti-Corruption Commission (NACC) in its decision to indict government officials under the 2018 Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption. Numerous legal issues have been identified, and these issues will be analyzed and researched for the improvement of the processes. Successful international concepts and theories in disciplinary actions will be adapted for Thailand, ensuring the compliance with the rule of law.

The framework for this analysis includes legal issues under the 2018 Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption regarding disciplinary action against government officials, as determined by the NACC in its decision to indict government officials. Various concepts and theories are used, and a comparison of the disciplinary action laws against government officials in France, the Federal Republic of Germany, the United States, and Japan is performed to develop and to amend these laws. This will lead to the development of appropriate and internationally recognized disciplinary action against government officials.

The analysis found that several legal issues need to be developed, improved, and amended: 1. Problems related to the powers and duties of the NACC in investigating and making

Keywords: Disciplinary action; Government officials; National anti-corruption commission

Type of Article: Academic Article

¹ Justice Specialist, Public Sector Anti-Corruption Group, Office of the Public Sector Anti-Corruption Commission Region 7, 445/2 Thesa Road, Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province, Postal Code 73000

² Vice President for Legal Affairs, Department of Law, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand

* Corresponding author Email: natthamondasalee@gmail.com.

Email: ² vp-legalAffairs@ru.ac.th

disciplinary findings. The duties and powers regarding disciplinary findings should be clearly stipulated in the provisions concerning the powers and duties of the NACC. 2. Problems of legal equality in disciplinary proceedings and disciplinary punishment. Amendments should be made to ensure legal equality. 3. Problems of restricting the rights of the Civil Service Protection System Commission (CSPCC) in considering and deciding the appeals. Amendments should be made to grant full rights to the CSPCC in its consideration to ensure fairness for those who are punished. 4. Problems related to the request for a review of the NACC's disciplinary findings. The timeframe for the request for a review of the NACC's findings should be appropriately amended to further facilitate justice to the accused person.

บทนำ

ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เกิดขึ้นในหน่วยงานของรัฐในประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อเสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ประเทศไทยจึงได้คำนึงถึงปัญหาดังกล่าวโดยพยายามหาทางแนวทางการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบที่จะเกิดขึ้นในวงราชการมาโดยตลอด จึงมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พุทธศักราช 2518 ขึ้นใช้บังคับ โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้จัดตั้งองค์กรหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (คณะกรรมการ ป.ป.ป.) โดยมีฐานะทางกฎหมายเป็นองค์กรภายในของฝ่ายบริหารแต่ไม่อาจดำเนินการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงและนักการเมืองได้จริง แต่เมื่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลและเป็นวาระแห่งชาติเพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเห็นผลเป็นรูปธรรมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้มีองค์กรอิสระที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตรง เรียกว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ให้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ โดยมาตรา 301 ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดผิดคดี กระทำผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม จึงเป็นการจุดเริ่มต้นในการยกระดับขององค์กรป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมาก ทั้งยังเป็นองค์กรอิสระมิใช่ส่วนราชการในสังกัดของฝ่ายบริหาร ทำให้รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการตามนโยบายป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐมนตรีในขณะนั้นจึงมีมติจัดตั้งองค์กรในฝ่ายบริหารเพื่อทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐขึ้น (คณะกรรมการ ป.ป.ท.) และเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ไต่สวนและวินิจฉัยการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไป รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการระดับที่ต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร ส่งผลให้การกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงและข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกองไม่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีการตราพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2551 ขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (คณะกรรมการ ป.ป.ท.) เป็นกลไกของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงและชี้มูลเกี่ยวกับการกระทำทุจริตในภาครัฐของเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็นส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นส่วนราชการในฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบในการดำเนินการดำเนินนโยบายดังกล่าว อีกทั้งเป็นศูนย์กลางประสานงานกับหน่วยงานของ

รัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมทั้งกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตของฝ่ายบริหารสามารถดำเนินในลักษณะบูรณาการและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ต่อมาได้มีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบการทุจริตครอบคลุมถึงเจ้าหน้าที่ทุกระดับ จึงส่งผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนข้อเท็จจริง การชี้มูลความผิดและการปฏิบัติงานปราบปรามการทุจริตในภาครัฐของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ทำให้ คณะกรรมการ ป.ป.ท. ไม่มีหน้าที่และอำนาจไต่สวนและชี้มูลความผิดกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตต่อหน้าที่ได้เองอีกต่อไป เว้นแต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มีใช่เป็นความผิดร้ายแรงหรือที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับ และคณะกรรมการ ป.ป.ท. มีอำนาจที่จะมอบหมายหน่วยงานอื่นให้ดำเนินการแทนได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด เพื่อให้การตรวจสอบการทุจริตให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมอบหมายให้หน่วยงานอื่นดำเนินการแทนดังกล่าวขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำให้การดำเนินการกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการทุจริตมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับดำเนินการของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย และทำให้การดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องถูกกล่าวหาว่าทุจริตมีความแตกต่างกัน หลายมาตรฐานและอาจนำไปสู่ปัญหาการเลือกปฏิบัติ และเมื่อเปรียบเทียบกับดำเนินการทางวินัยของข้าราชการพลเรือนปกติจะเห็นได้ว่ามีหลักประกันความเป็นธรรมต่ำกว่า กล่าวคือกฎหมายในการดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรงข้าราชการพลเรือนจะต้องสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้นก่อนหากเห็นว่ามีมูล จึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและแจ้งสิทธิคัดค้านกรรมการสอบสวนทางวินัย ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาและให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ ความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนฯ หากเห็นว่าเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งลงโทษพิจารณาแล้วจะต้องนำเข้าคณะอนุกรรมการสามัญ หรือคณะอนุกรรมการวิสามัญ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่แทนหรือพิจารณาภารกิจต่าง ๆ แทนคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (อ.ก.พ.) ซึ่งเป็นองค์กรบริหารทรัพยากรบุคคลประจำส่วนราชการนั้นพิจารณา ซึ่ง อ.ก.พ. มีอำนาจพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยได้อย่างอิสระไม่ผูกพันกับความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชา แต่การดำเนินการทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการรวบรวมกระบวนการในการสอบสวนวินัยข้าราชการและการไต่สวนคดีอาญารวมเป็นกระบวนการเดียวกัน บางกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เคยมีมติชี้มูลความผิดทางอาญาด้านอื่น เช่น ฐานสนับสนุนการกระทำความผิดฐานทุจริตหรือความผิดอาญาด้านอื่น เหมารวมไปกับผู้กระทำทุจริต หรือกรณีที่ข้าราชการถูกร้องเรียนจากการปฏิบัติหน้าที่แต่เป็นเพียงไม่ได้ปฏิบัติไปตามระเบียบและขั้นตอนอาจเนื่องมาจากขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ดำเนินการโดยที่ไม่มีเจตนาทุจริต แต่จะต้องถูกลงโทษทางวินัยทันทีตามมติชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือในกรณีที่การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างชัดเจน เป็นต้น และจากรายงานของสำนักงานศาลปกครองในการสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ คดีปกครองเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภาครัฐ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2567 พบว่าจากประเภทคดีวินัยของศาลปกครอง เหตุที่ทำให้คำสั่งลงโทษทางวินัยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เกิดจาก 1)

ขั้นตอนการสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ร้อยละ 55 โดยเกิดจาก ป.ป.ช. และ ป.ป.ท. ร้อยละ 98 เกิดจากผู้บังคับบัญชา ร้อยละ 2 และ 2) พฤติการณ์ไม่เป็นการกระทำผิดวินัย ร้อยละ 42 โดยเกิดจาก ป.ป.ช. และ ป.ป.ท. ร้อยละ 59 เกิดจากผู้บังคับบัญชา ร้อยละ 41 จากข้อบกพร่องของกระบวนการสอบสวนไต่สวนและการลงโทษทางวินัย ประกอบกับมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในวงวิชาการนักนิติศาสตร์และในสังคมอยู่เสมอในการใช้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ส่งผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรมในระบบราชการ ผู้ถูกลงโทษต้องได้รับความเสียหายในชีวิตราชการ ความเสื่อมเสียในชื่อเสียง ผลกระทบจากสังคม และผลกระทบต่อการดำรงชีพของคนในครอบครัว ซึ่งกว่าศาลจะมีคำพิพากษาพิสูจน์ความบริสุทธิ์อาจต้องใช้เวลาหลายปี และมีผู้ถูกลงโทษส่วนหนึ่งที่ไม่มีความรู้หรือไม่มีค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีอาจต้องจบชีวิตราชการลงโดยไม่ได้รับความเป็นธรรมทั้งที่ไม่ได้กระทำทุจริต

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อที่จะได้หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้ถูกต้องและเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและเพื่อเป็นแนวทางเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงแก้ไขในอนาคตในประเด็นกฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหาการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัย
2. ปัญหาความเสมอภาคทางกฎหมายในการลงโทษทางวินัย
3. ปัญหาการจำกัดสิทธิของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์
4. ปัญหาเกี่ยวกับการขอทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัย นั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัย และการลงโทษทางวินัย ดังต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ตามแนวคิดสัญญาประชาคม (Social Contract) เกิดจากการสละอำนาจอส่วนตัวของมนุษย์หรือปัจเจกบุคคลที่มารวมกันเป็นสังคม มีการพัฒนาปรัชญาความคิดเรื่ององค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนปวงชน จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของบุคคลหรือองค์กรซึ่งเป็นผู้แทนในการใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจอรัฐ มิให้ใช้อำนาจผิดวัตถุประสงค์ และเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ การใช้อำนาจตามอำเภอใจ แนวคิดการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐนี้มีขึ้นก็เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิดหรือได้รับความกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจอรัฐมากเกินไปจนกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น ๆ แนวคิดการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐจึงมีความสัมพันธ์กับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ในบางประเทศยังกำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐขึ้นเป็นพิเศษ นอกเหนือจากหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันเอง (check and balance) ในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เช่น มีศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลพิเศษ ซึ่งนอกจากศาลรัฐธรรมนูญจะมีภาระหน้าที่หลักในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญยังอาจมีบทบาทสำคัญในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรต่าง ๆ ด้วย เป็นต้น (ยุทธพร อิศราย, 2566)

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ การใช้อำนาจตามอำเภอใจ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ให้ถูกละเมิดหรือได้รับความกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจรัฐมากเกินไปจนกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัย

การดำเนินการทางวินัยใช้กับพฤติกรรมหนึ่งพฤติกรรมใดที่เกิดขึ้นเลยไปจากการลงโทษ การฝ่าฝืน กฎเกณฑ์ หรือการกระทำผิด การดำเนินการกับตัวบุคคลมิใช่เป็นการดำเนินการกับการกระทำ (คำวินิจฉัยของ ศาลปกครองสูงสุด ลงวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2000 ในคดี Tran) ทั้งนี้ เป็นเพราะการดำเนินการทางวินัยนั้นมุ่งหมายที่จะทำให้การดำเนินการของสถาบันเป็นไปด้วยดี โทษทางวินัยจึงอาจคำนึงถึงความประพฤติโดยทั่วไปของเจ้าหน้าที่ได้ แต่การคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวอาจส่งผลในทางที่เป็นคุณแก่เจ้าหน้าที่ที่ถูกลงโทษก็ได้ ฝ่ายปกครองต้องคำนึงถึงอดีตและวิธีการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ อำนาจในการลงโทษทางวินัยอาจกระตุ้นให้ผู้บังคับบัญชาคำนึงถึงภาพรวมของสถานการณ์ของกรณีที่มีการกระทำผิดโดยไม่ละเลยมิติของความเป็นมนุษย์ การดำเนินการทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ของทางราชการนั้นจึงมีลักษณะจำเพาะดังที่ เรมี เกิลเลอร์ (Remi Keller) ตุลาการผู้แถลงคดีได้แถลงไว้ในคดี Dahan ว่า เรายอมรับกันว่าข้าราชการต้องอยู่ภายใต้บังคับของวินัยของข้าราชการและมีความสัมพันธ์พิเศษกับฝ่ายปกครองซึ่งได้รับมอบหมายให้สอดส่องดูแลการเคารพกฎเกณฑ์ทางวินัย นั่นคือ พื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางวินัยในระบบข้าราชการ โทษทางวินัยเป็นการลงโทษการที่ข้าราชการได้ละเมิดกฎเกณฑ์ทางวินัย (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2564) ในการดำเนินการทางวินัยขององค์กรหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องมีระเบียบกฎหมายหรือข้อบังคับสำหรับใช้ในการควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่อยู่ภายในหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งแต่ละองค์กรจะมีระเบียบหรือข้อบังคับที่นำมาใช้ควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าว เรียกว่า “วินัย” เพื่อวัตถุประสงค์ให้เจ้าพนักงานของรัฐมีวินัยที่อยู่ในกรอบของกฎหมาย ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีวินัยดียอมทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนมีความศรัทธาต่อตัวเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐในทางตรงกันข้าม ถ้าเจ้าพนักงานของรัฐไม่มีวินัยหรือทำผิดวินัย การดำเนินงานของรัฐย่อมเกิดปัญหาอุปสรรคและขาดประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือศรัทธาในตัวหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน อันเป็นผลทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือกับภาครัฐในการบริหารประเทศ และยังส่งผลต่อตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ

หลักความชอบด้วยกฎหมายกับการกระทำทางนิติบัญญัติ

การกระทำทางนิติบัญญัติ (legislative act) หมายถึง การตรากฎหมายของฝ่ายละกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ คือ พระราชบัญญัติ การตรากฎหมายดังกล่าวต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ตั้ง การ

ที่จะบัญญัติกฎหมายให้เป็นที่ยอมรับต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้นั้น โดยหลักจะกระทำมิได้จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้และจะกระทำได้ในขอบเขตจำกัดเท่านั้น (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2565)

หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

เป็นหลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองที่ทำให้องค์กร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องผูกพันตนต่อกฎเกณฑ์ที่ฝ่ายนิติบัญญัติและกฎเกณฑ์ที่ตนเองตราขึ้น หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองจะมีผลในทางปฏิบัติด้วยระบบกฎหมายกำหนดให้มีการควบคุมตรวจสอบการกระทำดังกล่าวได้ระบบกฎหมายไทยกำหนดให้ศาลปกครองเป็นองค์กรหลักในการควบคุมและตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2565)

หลักความเสมอภาค

เป็นหลักหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 27 “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน(บรรเจิด สิงคะเนติ, 2564) คือ การใช้กฎหมายให้มีผลบังคับแก่ประชาชนทุกคนอย่างเสมอหน้าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าในทางวิธีสบัญญัติ หรือในทางสารบัญญัติ ซึ่งเป็นรูปแบบองค์กรพื้นฐานที่สำคัญของความยุติธรรม ด้วย (ปรีชา สุวรรณทัตและคณะ, 2565)

หลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยอำเภอใจ

หลักการนี้มีพื้นฐานมาจากความเสมอภาค หลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยอำเภอใจมีลักษณะเป็นสิทธิในความเสมอภาค ซึ่งหมายถึงเป็นสิทธิเรียกร้องที่บุคคลมีต่อรัฐไม่ให้เลือกปฏิบัติ หลักการนี้ใช้บังคับในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนไม่ว่าเอกชนนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565)

หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ตามแนวคิดของรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) จะให้ความสำคัญแก่สิทธิ เสรีภาพของปัจเจกชนแต่ละคนที่มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของมนุษย์แต่ละคน การมีอยู่ซึ่งรัฐก็เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนเท่านั้น หลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพจะต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง หลักการจำกัด สิทธิเสรีภาพนั้นให้ระบุในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมาย ซึ่งจำกัดสิทธิและหลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมิได้ หลัก “สิทธิและเสรีภาพ” นับว่าเป็นหลักการพื้นฐานของหลักนิติรัฐที่มีความมุ่งหมายโดยตรงในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนจากการใช้อำนาจเหนือของฝ่ายรัฐ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2563) ประชาธิปไตยและเป็นสิ่งที่ควบคู่มากับการกำเนิดของรัฐธรรมนูญสำหรับประเทศทั้งหลาย ที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลก เพราะการมีรัฐธรรมนูญนั้นก็ด้วยมีเจตนารมณ์ เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนความเสมอภาคของบุคคล ดังจะเห็นได้จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ปี คริสต์ศักราช 1789 ข้อ 16 ที่กำหนดว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกัน

ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือ ไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยจะถือว่ามิรัฐธรรมนูญไม่ได้”และหลักการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ยอมรับกันทั่วไป

หลักสิทธิป้องกันตนเองหรือหลักการฟังความสองฝ่าย

หลักสิทธิป้องกันตนเอง (right of self-defense) และหลักการฟังความสองฝ่าย (right to be heard, or Audi alterum partem) เป็นหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญในกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งทั้งสองหลักการมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (ชัยยุทธนา วงศ์วานิช, 2541)

หลักนิติธรรม

นักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาหลักนิติธรรมก็คือ อัลเบิร์ต เวนน ไดชีย์ เห็นว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับควมมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และหลักนิติธรรมนั้นย่อมมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลายจะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565)

ทฤษฎีการตีความกฎหมาย

ทฤษฎีของกฎหมายมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของนักกฎหมาย นโยบายของรัฐ และสภาพสังคมยุคนั้น ซึ่งมีหลักเกณฑ์ทั่วไปในการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลักเกณฑ์ที่โดยหลักแล้วไม่ได้รับการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย แต่เป็นเรื่องที่ฝ่ายตำราและศาลค่อย ๆ ประมวลและพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละระบบกฎหมาย เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การตีความกฎหมายจะพบว่ามีความคล้ายคลึงกันอยู่ประการหนึ่งคือ การพยายามที่จะค้นหาความหมายของบทกฎหมายโดยอาศัยเครื่องมือในทางนิติวิธี ซึ่งโดยปกติแล้วย่อมได้แก่ ถ้อยคำในกฎหมายความเป็นมา ระบบกฎหมายทั้งระบบ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของบทกฎหมายนั้น (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565)

กระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการดำเนินคดีทางวินัยและการดำเนินคดีอาญาต่อศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ

ขั้นตอนการไต่สวนคดีอาญาและวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช.และการชี้มูลความผิด

กระบวนการไต่สวนคดีอาญาและวินัยของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 โดยมีขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นตอนการไต่สวนของ ป.ป.ช.

1. การรับเรื่องและตรวจสอบเบื้องต้น หลังจากได้รับเรื่องร้องเรียนหรือข้อมูลการทุจริต ป.ป.ช. จะดำเนินการตรวจสอบเบื้องต้นเพื่อพิจารณาว่ามีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนหรือไม่ หากเห็นว่ามีมูลก็จะเริ่มกระบวนการไต่สวนต่อไป

2. การแต่งตั้งคณะไต่สวน คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้กรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะไต่สวนเบื้องต้นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

3. การแจ้งข้อกล่าวหา หากการรวบรวมพยานหลักฐานพบว่ามีความผิดเพียงพอ คณะไต่สวนจะแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นลายลักษณ์อักษร และแจ้งสิทธิในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

4. การเปิดโอกาสให้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยตนเอง หรือแต่งตั้งทนายความหรือบุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจ โดยมีกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำชี้แจง ซึ่งสามารถขอขยายเวลาได้หากมีเหตุผลอันสมควร

5. การสรุปสำนวนและเสนอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อดำเนินการไต่สวนและรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงรับฟังคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาแล้วเสร็จ คณะไต่สวนจะสรุปสำนวนการไต่สวนพร้อมความเห็นเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อพิจารณา

การชี้มูลความผิด

ขั้นตอนสุดท้ายคือการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งอาจมีมติอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้:

- 1. มีมติให้ข้อกล่าวหาตกไป** หากพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความผิดเพียงพอ
- 2. ชี้มูลความผิด** หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าการกระทำมีความผิดจริง โดยจะมีการชี้มูลเป็นความผิดทางอาญา ทางวินัย หรือร่ำรวยผิดปกติ แล้วแต่กรณี

ผลหลังการชี้มูล

1. ความผิดทางอาญา ป.ป.ช. จะส่งสำนวนไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต่อไป

2. ความผิดทางวินัย ป.ป.ช. จะส่งรายงานสำนวนการไต่สวนและคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อดำเนินการทางวินัยต่อไปตามขั้นตอนของหน่วยงานนั้น ๆ

ตาราง 1

เปรียบเทียบการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าพนักงานของรัฐ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน อเมริกา ญี่ปุ่น ไทย

หัวข้อ เปรียบเทียบ	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมนี	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศไทย
ระบบ กฎหมาย พื้นฐาน	Civil Law (ระบบศาล คู่: ศาลปกครองและ ศาลยุติธรรม)	Civil Law (ระบบ ศาลคู่: ศาลปกครอง และศาลยุติธรรม)	Common Law (ศาล เดี่ยว, แต่มีระบบ คณะกรรมการพิทักษ์ ระบบคุณธรรม)	Civil Law (รับ อิทธิพลจากเยอรมนี และฝรั่งเศส)	Civil Law (รับ อิทธิพลจากฝรั่งเศส และเยอรมนี)
หน่วยงาน หลักที่ รับผิดชอบ	ผู้บังคับบัญชาและ คณะกรรมการวินัย (มี กระบวนการทาง ปกครองที่ชัดเจน)	ผู้บังคับบัญชา โดยมี ศาลปกครอง ตรวจสอบการใช้ ดุลพินิจ	หน่วยงานต้นสังกัด (Agency) โดยมี Merit Systems Protection Board (MSPB) ตรวจสอบ	ผู้บังคับบัญชาและมี หน่วยงานอิสระ เช่น National Personnel Authority (NPA) กำกับดูแล	ผู้บังคับบัญชา และคณะกรรมการ สอบสวนทางวินัย (ก.พ., ก.อบต. เป็น ต้น)
หลักการ สำคัญ	เน้นหลักความชอบด้วย กฎหมายของการ กระทำทางปกครอง และหลักความได้ สัดส่วน สิทธิในการรับ ฟังและการแก้ต่าง	เน้นหลักนิติรัฐและ การคุ้มครองสิทธิของ ข้าราชการผ่านศาล ปกครอง หลัก ความชอบด้วย กฎหมาย หลักการฟัง ความสองฝ่าย หลัก ความได้สัดส่วน หลัก ความเป็นกลาง	เน้นหลักคุณธรรม (Merit System) และ กระบวนการที่เหมาะสม (Due Process) การ ป้องกันการเลือกปฏิบัติ	เน้นหลักนิติรัฐ ความ เป็นธรรมและสัดส่วน ของโทษ	เน้นหลักนิติธรรม หลักมนธรรม และ ความเป็นธรรมใน การดำเนินการ
กระบวนการ	มีขั้นตอนทางปกครอง ที่ชัดเจน มีสิทธิในการ รับฟังและอุทธรณ์ต่อ ศาลปกครอง	ผู้ถูกกล่าวหาสามารถ ร้องทุกข์และฟ้องต่อ ศาลปกครองเพื่อขอ ความคุ้มครอง ชั่วคราวหรือให้เพิก ถอนคำสั่งได้	ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิใน การได้รับแจ้งข้อ กล่าวหา การไต่สวนที่ เป็นธรรม และสิทธิ อุทธรณ์ต่อ MSPB และ ศาล	มีการสอบสวนโดย คำนึงถึงความเป็น กลางและมีสิทธิ อุทธรณ์	มีการตั้ง คณะกรรมการ สอบสวนเพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมและ ป้องกันการใช้อำนาจ โดยมิชอบ
ประเภทของ โทษ	มีหลากหลาย เช่น โทษ ทางปกครอง (ตัดสิทธิ บำนาญ) และโทษทาง วินัย	มีการแบ่งช่วงโทษ เป็นระดับต่าง ๆ อย่างยืดหยุ่น	ขึ้นอยู่กับระเบียบของ แต่ละหน่วยงานและ ระดับความผิด	มีระบบโทษที่ชัดเจน และอาจมีการลดสิทธิ ประโยชน์เมื่อออก จากราชการหากมี ความผิดร้ายแรง	มี 5 สถาน ได้แก่ ภาคทัณฑ์ ตัด เงินเดือน ลด เงินเดือน ปลดออก และไล่ออก

หัวข้อ เปรียบเทียบ	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมนี	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศไทย
การ ตรวจสอบโดย ศาล	ศาลปกครองมีบทบาท สำคัญในการตรวจสอบ ความชอบด้วย กฎหมายและความได้ สัดส่วนของโทษทาง วินัย	ศาลปกครองมีเขต อำนาจในการ พิจารณาพิพากษาคดี ปกครองที่เกี่ยวข้อง กับวินัยข้าราชการ	ศาลยุติธรรมตรวจสอบ ผ่านการอุทธรณ์คำ วินิจฉัยของ MSPB	มีการตรวจสอบโดย ศาลปกครอง	ศาลปกครองมี อำนาจในการ ตรวจสอบคำสั่ง ลงโทษทางวินัย

โดยสรุปแล้ว แม้ว่าประเทศเหล่านี้จะมีพื้นฐานทางกฎหมายที่แตกต่างกัน แต่ทุกประเทศให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐานในการดำเนินการทางวินัย เช่น **หลักการรับฟังความทั้งสองฝ่าย** **ความเป็นกลาง** และ**สิทธิในการอุทธรณ์หรือขอความคุ้มครองทางศาล** เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นธรรมแก่เจ้าพนักงานของรัฐ

ระบบการอุทธรณ์โทษทางวินัยของข้าราชการในแต่ละประเทศมีกระบวนการและองค์กรที่แตกต่างกัน โดยมีตารางเปรียบเทียบเบื้องต้น ดังตาราง 2

ตาราง 2

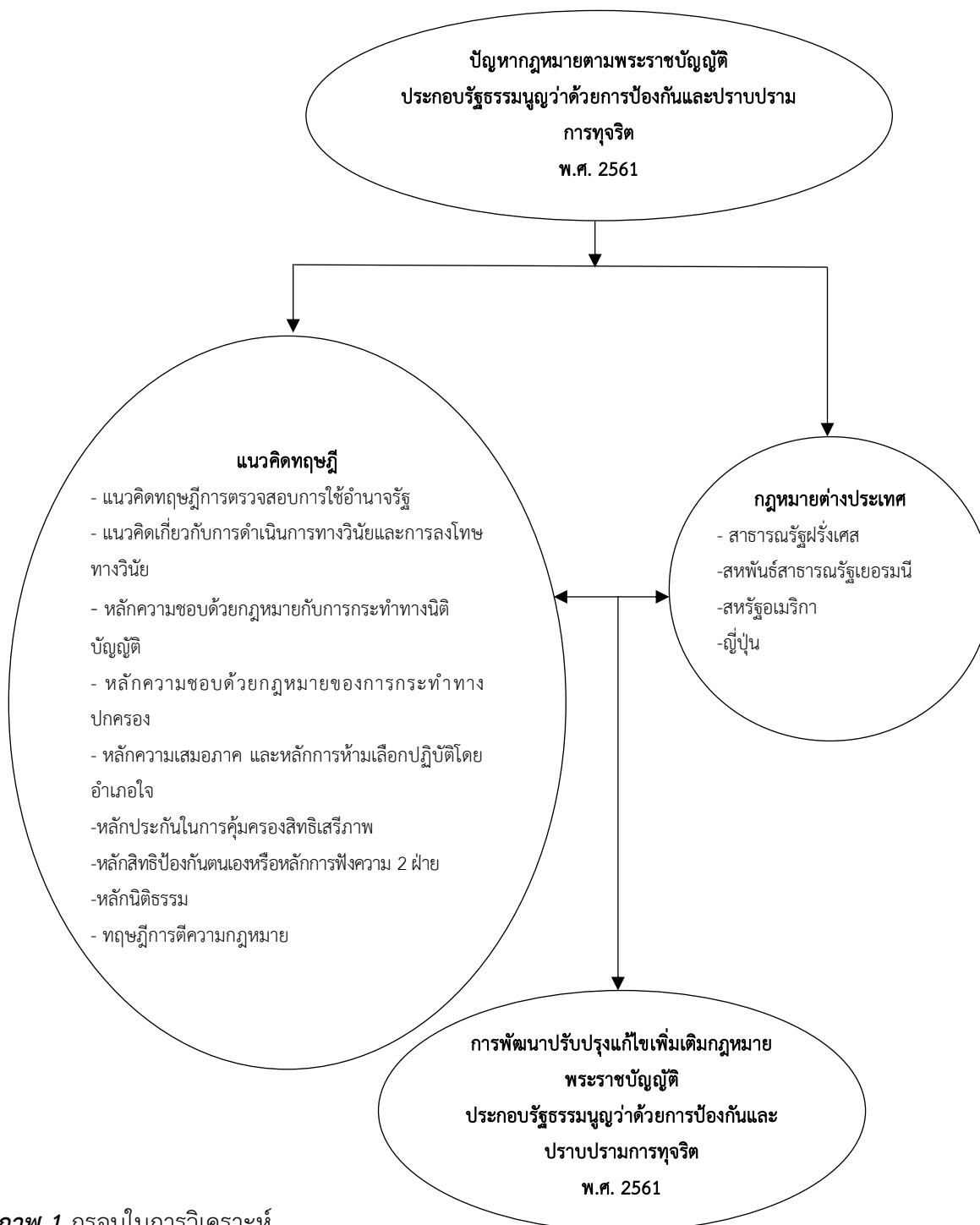
เปรียบเทียบเบื้องต้นระบบการอุทธรณ์โทษทางวินัยของข้าราชการในแต่ละประเทศ

ประเทศ	องค์กรพิจารณา เบื้องต้น	องค์กร/ช่องทางการอุทธรณ์	ลักษณะสำคัญของกระบวนการ
ฝรั่งเศส	ผู้บังคับบัญชาต้น สังกัด	ศาลปกครอง (Administrative Courts)	การดำเนินการทางวินัยเป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาเป็นหลัก และสามารถโต้แย้งคำสั่งต่อศาลปกครองเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายได้ มีระบบศาลคู่ (ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง) ที่ชัดเจน
เยอรมนี	ผู้บังคับบัญชา โดยตรง	1. ร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปตามลำดับ หรือ "คณะกรรมการบุคคลากร" (Personal rat) 2. ฟ้องร้องต่อศาลปกครอง (Administrative Courts)	การอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเป็นไปตามหลักการทั่วไปของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาลปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาล 5 ระบบ
สหรัฐอเมริกา	หน่วยงานต้น สังกัด/ ผู้บังคับบัญชา	องค์กรพิจารณาที่เป็นอิสระ เช่น Merit Systems Protection Board (MSPB) หรือผ่านกระบวนการทางศาล (Federal Courts)	มีระบบการคุ้มครองข้าราชการพลเรือนจากคำสั่งที่ไม่เป็นธรรม โดยมีคณะกรรมการอิสระทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ในหลายกรณี

ญี่ปุ่น	หน่วยงานต้น สังกัด/ ผู้บังคับบัญชา	คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนแห่งชาติ (National Personnel Authority - NPA) หรือคณะกรรมการระดับท้องถิ่น, และสามารถฟ้องต่อศาลได้	มีกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองที่กำหนด ระยะเวลาและขั้นตอนการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองที่ ชัดเจน ก่อนจะสามารถฟ้องต่อศาลได้
---------	--	--	--

กรอบในการวิเคราะห์

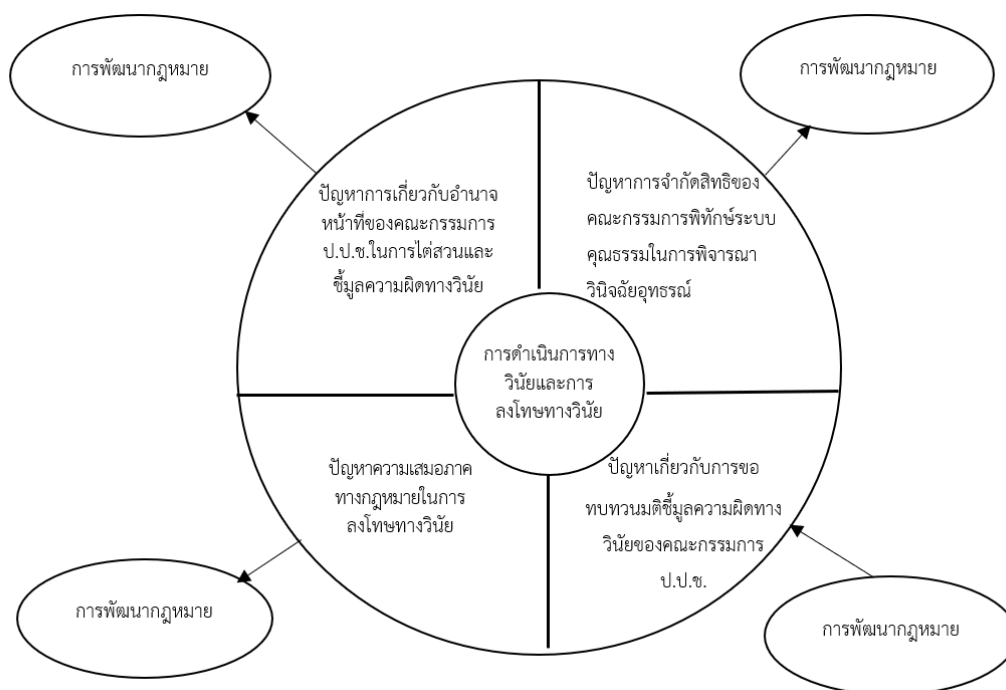

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ได้ทำการวิเคราะห์ประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ วินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิด ประเด็นที่ต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการทางวินัย ประเด็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้เป็นหลักสากลทั่วโลกที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป โดยทำความเข้าใจเชื่อมโยงกันกับปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่จะทำการศึกษามาสู่การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 โดยการพัฒนากฎหมายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย และการชี้มูลความผิดทางวินัยกับเจ้าพนักงานของรัฐ ของกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับหลักการ แนวคิดทฤษฎี การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัยให้เกิดความเป็นธรรมตามหลักสากล

ผลการวิเคราะห์

จากการศึกษาแนวคิด หลักการการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ค้นหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย จากการวิเคราะห์ตามกรอบการวิเคราะห์พบว่า มีความเกี่ยวเนื่อง เชื่อมโยงกันที่สำคัญ พบปัญหากฎหมายในการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 คือ การพัฒนาแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนากฎหมาย

กฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ในเรื่องการดำเนินการทางวินัยและการชี้มูลความผิดทางวินัยกับเจ้าพนักงานของรัฐ ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่น การบัญญัติกฎหมายที่ไม่ชัดเจน ไม่เสมอภาค และขัดต่อการรับฟังความสองฝ่าย จึงต้องมีการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัย

คณะกรรมการ ป.ป.ช. เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดยเริ่มตั้งแต่พุทธศักราช 2540 จนถึงปัจจุบันโดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนสำคัญทำให้เกิดการทุจริต พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จึงมีบทบัญญัติในส่วนของการดำเนินการทางวินัยไว้โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายของ ป.ป.ช. ไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้อย่างอย่างชัดแจ้งเป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อยมา นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2542 จนมาถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 คือประเด็นที่ว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจชี้มูลความผิดทางวินัยจากความผิดอื่นนอกจากความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือไม่ มาตรา 91 การบัญญัติคำว่า “ความผิดที่เกี่ยวข้องกัน” เพื่อให้เกิดอำนาจหน้าที่ในการชี้มูลความผิดทางวินัยและความผิดที่เกี่ยวข้องกัน เมื่อพิจารณา มาตรา 91 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกลไกการส่งลงโทษทางวินัยตามการชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นขั้นตอนทางธุรการที่รองรับการดำเนินงานของหน่วยงานเพื่อให้เป็นไปตามการชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น ซึ่งมีใช้บทบัญญัติว่าด้วยการมอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งต้องกำหนดไว้ในบทนิยามและในส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจชี้มูลความผิดอื่นนอกจากความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เข้าใจว่ามีอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และใช้อำนาจนั้นชี้มูลความผิดทางวินัยจากความผิดอื่นกับผู้ถูกกล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาถูกลงโทษไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ ทำให้เกิดความเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือในบางครั้งก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติได้ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นกฎหมายก็จะกลายเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและ ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นจึงขัดต่อหลักทฤษฎีการตีความกฎหมายและขัดต่อหลักนิติธรรม

2. ปัญหาความเสมอภาคทางกฎหมายในการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 มาตรา 98 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติไว้แตกต่างกัน โดยบัญญัติให้ดำเนินการทางวินัยและลงโทษทางวินัยที่แตกต่างไม่ใช้หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเหมือนกัน แต่เลือกใช้หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัดกับกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐบางกลุ่ม แต่สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มไม่ถูกใช้หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัดซึ่งเป็นกฎหมายเดียวกัน โดยบทบัญญัติของกฎหมายคำนึงถึงอาชีพของผู้ถูกกล่าวหาแม้จะเป็นพฤติการณ์การ

กระทำความผิดที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน จึงเห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ขัดต่อหลักความเสมอภาค และขัดต่อหลักนิติธรรม

3. ปัญหาการจำกัดสิทธิของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.) ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์

การคุ้มครองระบบคุณธรรมของคณะกรรมการคุ้มครองระบบคุณธรรม เป็นหน่วยงานรัฐบาลอิสระที่ดำเนินงานเสมือนศาล (Section 1200.0 Board members and duties, 2024) อยู่บนพื้นฐานที่ว่า การดำเนินการต้องเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของทางราชการและให้ความคุ้มครองรักษาความเป็นธรรมแก่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยต้องยึดหลักความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจทำให้สามารถวินิจฉัยคดีได้อย่างเป็นธรรม และใช้หลักรับฟังความทั้งสองฝ่าย คือเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้โต้แย้งคัดค้านการนำเสนอหรือกล่าวอ้างของอีกฝ่ายหนึ่งเสมอเพื่อความเป็นธรรมตามหลัก Both sides must be heard รวมทั้งหลักการประกันความเป็นธรรมให้แก่คู่กรณี การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ถูกลงโทษทางวินัย อุทธรณ์ได้เพียงแต่ดุลพินิจในการกำหนดโทษ โดยไปจำกัดอำนาจของ ก.พ.ค. ให้พิจารณาได้เพียงการกำหนดโทษเท่านั้น ซึ่งต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่คณะกรรมการคุ้มครองระบบคุณธรรมมีอำนาจในการพิจารณาได้โดยอิสระทุกกรณีไม่ถูกจำกัดอำนาจในการใช้ดุลพินิจเหมือนกับประเทศไทย ในกรณีที่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยจากผู้บังคับบัญชาตามมติชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช.จะอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม จึงขัดต่อหลักสิทธิป้องกันตนเองหรือหลักการฟังความ 2 ฝ่าย ขัดต่อหลักความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจ และขัดต่อหลักนิติธรรม

4. ปัญหาเกี่ยวกับการขอทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางวินัยเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหา นั้น จะต้องพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าสำนวน การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้น หากการพิจารณาลงโทษทางวินัยตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนมีพยานหลักฐานใหม่อันแสดงได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดได้ มีการกระทำความผิดตามที่กล่าวหาหรือกระทำความผิดในฐานความผิดที่แตกต่างจากที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน มีหนังสือพร้อมเอกสารและพยานหลักฐานถึงคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อขอให้พิจารณาทบทวนมตินั้นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งในความเป็นจริงผู้บังคับบัญชาไม่อาจทราบข้อเท็จจริงหรือหากทราบก็ไม่อาจหาพยานหลักฐานใหม่มาเพื่อขอทบทวนมตินั้นได้ทันเพราะกฎหมายให้ระยะเวลาทบทวนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเห็นว่าให้ระยะเวลาในการทบทวนน้อยไปเมื่อเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ให้เวลาภายในสามเดือนโดยระยะเวลาจะเริ่มนับนับจากวันที่

ผู้ยื่นคำร้องทราบถึงเหตุผลในการเปิดการพิจารณาใหม่ (Bundesdisziplinargesetz (BDG), 2024) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ไม่ได้ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาขอทบทวนมติได้เองจึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติและไม่สามารถดำเนินการตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข ตามบทบัญญัติของกฎหมายได้จริง ซึ่งแตกต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาและผู้บังคับบัญชาในการขอทบทวนกระบวนการพิจารณาใหม่ (U.S. Merit Systems Protection Board, 2024) ดังนั้นจึงเห็นว่าบทบัญญัติในลักษณะนี้ย่อมขัดต่อ “หลักการฟังความ 2 ฝ่าย” ซึ่งหลักรับฟังความสองฝ่ายในกระบวนการออกคำสั่งทางปกครองนั้น คู่กรณีจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอเพื่อการใช้สิทธิในการชี้แจงแสดงเหตุผล แม้ผู้บังคับบัญชาจะผูกพันตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่กฎหมายดังกล่าวก็ไม่อาจลบล้างหลักการฟังความสองฝ่ายซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปและเป็นหลักพื้นฐานอันสำคัญในกระบวนการออกคำสั่งทางปกครองได้

ดังนั้น จึงต้องทำการศึกษาเรื่องจึงต้องมีการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

บทสรุป

การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษทางวินัยตามมติชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประเด็นปัญหาหลายประการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างดำเนินการทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายต้นแบบที่ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางวินัยมีสิทธิขึ้นพื้นฐานตามหลักการฟังความสองฝ่ายมาแล้ว แต่กฎหมาย ป.ป.ช. ถูกบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามการชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นอกจากผู้ถูกกล่าวหาจะถูกตัดสิทธิที่มีอยู่เดิมตามหลักการฟังความสองฝ่ายแล้วยังถูกตัดสิทธิตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พุทธศักราช 2539 ไปอีกหลายประการ เช่น สิทธิโต้แย้งแสดงเหตุผลโดยครบถ้วนตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พุทธศักราช 2539 สิทธิในการอุทธรณ์ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และการใช้ดุลยพินิจ สิทธิในการขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครอง รวมทั้งสิทธิในการขอให้พิจารณาใหม่ เป็นต้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น พบว่าไม่มีประเทศใดที่บัญญัติกฎหมายจำกัดอำนาจขององค์กรพิทักษ์ระบบคุณธรรมให้พิจารณาได้ในขอบเขตจำกัดหรือให้อำนาจกับองค์กรที่มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในการดำเนินการทางวินัย จึงยังไม่พบปัญหาในการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษวินัยเหมือนกับไทย ยกตัวอย่างสาธารณรัฐฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นต้นแบบในการสร้างหลักประกันและความเป็นธรรมในสิทธิและเสรีภาพให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการทางวินัยที่สำคัญ เพราะขั้นตอนและรูปแบบการดำเนินการทางวินัยในประเทศฝรั่งเศสหลายประการมีกฎหมายที่รับรองให้กระบวนการพิจารณา สอบสวนทางวินัยมีหลักประกันที่มีความใกล้เคียงกับ

กระบวนการพิจารณาของศาลโดยเฉพาะหลักการให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถใช้สิทธิโต้แย้งเพื่อปกป้องตนเองจากข้อกล่าวหาต่างๆ ได้เป็นต้น

ปัญหาด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้ จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมไปสู่ความชัดเจน และแก้ไขอย่างเป็นระบบด้วยองค์ความรู้ที่มีอยู่ เพื่อให้มีความชัดเจนในด้านกฎหมาย ส่วนที่ยังขาดอยู่ให้นำแนวคิดและทฤษฎี ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสม ซึ่งจะได้มาในรูปแบบที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

ข้อเสนอแนะ

องค์กรผู้รับผิดชอบการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 โดยให้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมาตรา 30 เรื่องหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัยให้ชัดเจน แก้ไขมาตรา 98 เรื่องความเสมอภาคทางกฎหมายในการลงโทษทางวินัย แก้ไขมาตรา 101 ไม่ให้มีการจำกัดสิทธิของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ และแก้ไขมาตรา 99 เกี่ยวกับการขอทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน โดยนำแนวคิดทฤษฎีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ หลักความเสมอภาค หลักการฟังความสองฝ่ายมาบังคับใช้ในกระบวนการก่อนที่จะผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาจะออกคำสั่งลงโทษทางวินัยตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พุทธศักราช 2561 ยังคงมีปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทางวินัย จึงต้องแก้ไขมาตรา 30 วรรคสอง “คดีที่มีการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกัน” ทำให้เกิดการตีความและเกิดข้อโต้แย้งและเห็นต่างกันในความผิดที่เกี่ยวข้องกัน จึงเห็นควรต้องแก้ไขมาตรา 30 วรรคสองให้ชัดเจน มาตรา 98 กฎหมายบัญญัติไว้ใน การดำเนินการทางวินัยไม่เสมอภาค และเลือกปฏิบัติอย่างเห็นได้ชัด จึงต้องแก้ไขให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ปัญหาการจำกัดสิทธิของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรมในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ (ก.พ.ค.) กฎหมายบัญญัติจำกัดอำนาจของ ก.พ.ค. ไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือประกันความเป็นธรรมให้กับผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามมติชี้มูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงควรต้องเพิ่มเรื่องอำนาจในการพิจารณาไว้ในมาตรา 101 วรรค 2 ปัญหาเกี่ยวกับการขอทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการจำกัดดุลยพินิจในการออกคำสั่งทางปกครองของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งลงโทษ นอกจากนี้ยังเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาทบทวนมติชี้มูลความผิดทางวินัยใหม่ได้อีก ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการรับฟังผู้ถูกระทบสิทธิ และ

ไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง จึงควรแก้ไขมาตรา 99 โดยแก้ไขเพิ่มในมาตรา 99 วรรคสอง

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2565). *หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. วิญญูชน.
- กระทรวงการต่างประเทศ ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (2567). *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต*. <https://acc.mfa.go.th/th/content/92645/>
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). *กฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการประเภทต่าง*. วิญญูชน.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2565). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2563). *หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง*. วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2564). *หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะ "เกณฑ์" จำกัดอำนาจ*. วิญญูชน.
- ปรีชา สุวรรณทัต, เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, สิทธิกร ศักดิ์แสง, ฤชรัตน์ ศรีสว่าง, ชัยวัฒน์ เพือกคง และตรีเนตร สารพงษ์. (2565). *กฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง*. สามดีออลล์.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2565). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. ภาพพิมพ์.
- พัฒนพงศ์ อมรวัฒน์. (2568). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยข้าราชการส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1905>
- ยุทธพร อิศราย. (2566). *การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ*. <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title/2025/01>
- ชัยยุทธนา วงศ์วานิช. (2541). *รับฟังคู่มือทุกฝ่ายในกฎหมายอังกฤษและกฎหมายไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักมาตรฐานวินัย สำนักงาน ก.พ. (2553). *คู่มือการดำเนินการทางวินัย*. สำนักเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ..
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. *วินัยและการรักษาวินัย*. <https://www.ocsc.go.th/civil-servant-disciplines/>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2565). *ข้อมูลองค์กร ด้านหน้าที่และอำนาจ*. <https://www.nacc.go.th/categorydetail/20180831184640387/2019111721012387?>
- อติเทพ อวยยะพัฒน์ (2565). *หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail
- อนุชา ชุนสวัสดิกุล. (2566, 7 มีนาคม). *ปัญหาและข้อสังเกตคดีปกครองเกี่ยวกับวินัยข้าราชการ*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ภายใต้งานสัปดาห์วิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 22 ปี ศาลปกครอง. สำนักงานศาลปกครอง, กรุงเทพมหานคร.

- Bundesdisziplinargesetz (BDG). (2024). *Gesetz über die Disziplinarmaßnahmen gegen die Bundesbeamten (Bundesdisziplinargesetz – BDG). § 77 (Kostentragung und erstattungsfähige Kosten)*. <https://www.gesetze-im-internet.de/bdg/>
- Section 1200.0 Board members and duties. (2024). *Civil Service Reform Act of 1978*. <https://www.ecfr.gov/current/title-5/chapter-II/subchapter-A/part-1200/subpart-A/section-1200.2>
- U.S. Merit Systems Protection Board. (2024). *About MSPB*. <https://www.mspb.gov/about/about.htm>

จริยธรรมการเขียนบทความตีพิมพ์ วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาทหน้าที่ของผู้พิมพ์ (Duties of Authors)

1. ผู้พิมพ์ต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ และไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งเผยแพร่อื่นใด
2. ผู้พิมพ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้พิมพ์ต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาของบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้พิมพ์ต้องรายงานข้อมูลการวิจัยที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล และไม่ให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
5. ผู้พิมพ์ที่มีรายชื่อปรากฏในบทความ ต้องมีส่วนในการทำ การวิจัยจริง
6. ผู้พิมพ์ที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน
7. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้พิมพ์ ผู้พิมพ์และคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
8. ผู้พิมพ์ต้องแก้ไขความถูกต้องของบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ประเมินเบื้องต้นในการตรวจสอบรูปแบบและหลักการอ้างอิงตามที่วารสารกำหนด และแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่พิจารณาคุณภาพของบทความ
9. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปี โดยแจ้งผู้พิมพ์และหน่วยงานสังกัดของผู้พิมพ์
10. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สุด
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในมนุษย์ ควรมีหนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ถ้ามี)

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ควบคุมดูแลการบริหารงานวารสารเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามหลักเกณฑ์ที่วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์กำหนด
2. ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ และพัฒนาคุณภาพของวารสารอย่างต่อเนื่อง และให้เป็นไปตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. ปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้พิมพ์และผู้ประเมินบทความ เพื่อให้กระบวนการประเมินบทความนั้นมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและเป็นไปตามเกณฑ์ของวารสาร

4. บรรณาธิการไม่ใช้อำนาจหรือหน้าที่ครอบงำ ผู้ประเมินบทความให้ประเมินบทความตามที่ตนเองต้องการ
5. บรรณาธิการต้องเลือกผู้ประเมินบทความที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญตรงกับบทความนั้นๆ
6. บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมินบทความหากเกิดการคัดลอกผลงานผู้อื่น และต้องแจ้งให้ผู้พิมพ์ทราบทันที หากเจ้าของบทความไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ บรรณาธิการสามารถปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้นๆ
7. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี
8. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง
9. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้เช่น โปรแกรม CopyCat เว็บไซต์ ThaiJO ในระดับไม่เกิน 10% เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น เกินตามที่กำหนดไว้ จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ
10. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน และผู้ประเมิน โดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด
11. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง
12. บทความที่ตรวจพบว่า มีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอดถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิมพ์ถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
13. บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล การเก็บค่า Page Charge หรือ Processing Fee คือ ต้องมีการดำเนินการอย่างโปร่งใส เช่น กำหนดให้มีการประกาศกระบวนการเรียกเก็บอย่างชัดเจน หรือ ระบุราคา หรือเงื่อนไขของการเรียกเก็บค่า Page Charge ตามที่ได้ประกาศไว้อย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องมีความรู้ ความเข้าใจและเชี่ยวชาญในเนื้อหาของบทความที่ประเมิน หากบทความไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ ผู้ประเมินสามารถปฏิเสธที่จะประเมินบทความเรื่องนั้นๆ ให้ผู้ประสานงานของกองบรรณาธิการทราบ
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์
3. ผู้ประเมินบทความต้องประเมินบทความตามแบบประเมิน และหากมีข้อเสนอแนะนอกเหนือประเด็นตามแบบประเมินก็สามารถเสนอเพิ่มเติมเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน

4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน ซึ่งหากบรรณาธิการทราบในภายหลังจะขอยกเลิกผลการประเมินนั้น และทางวารสารจะสงวนสิทธิ์ไม่ส่งบทความให้ประเมินในครั้งต่อไป
5. ผู้ประเมินบทความต้องประเมินบทความตามกรอบระยะเวลาที่วารสารกำหนด
6. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ประเมินไปเป็นผลงานของตนเอง
7. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
8. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
9. ผู้ประเมินบทความที่ตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

หลักเกณฑ์การเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ

วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีกำหนดการจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบของบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือและเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือแนวความคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ และเสนอความรู้หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. **การตั้งค่าหน้ากระดาษ** ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. **ชื่อผู้เขียน (Author)** ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. **เนื้อหา (Text)** ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 **บทคัดย่อ (Abstract)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 **คำสำคัญ (Keywords)** จำนวน 3-5 คำ

4.3 **บทนำ (Introduction)** อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอธิบายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 องค์ความรู้ที่ได้จากบทความ (Body of Knowledge) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้จากการเขียนบทความ

4.10 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ "APA 7th Edition Style" ดังนี้

4.10.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.10.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.10.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.10.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่ง และชื่อหนังสือ

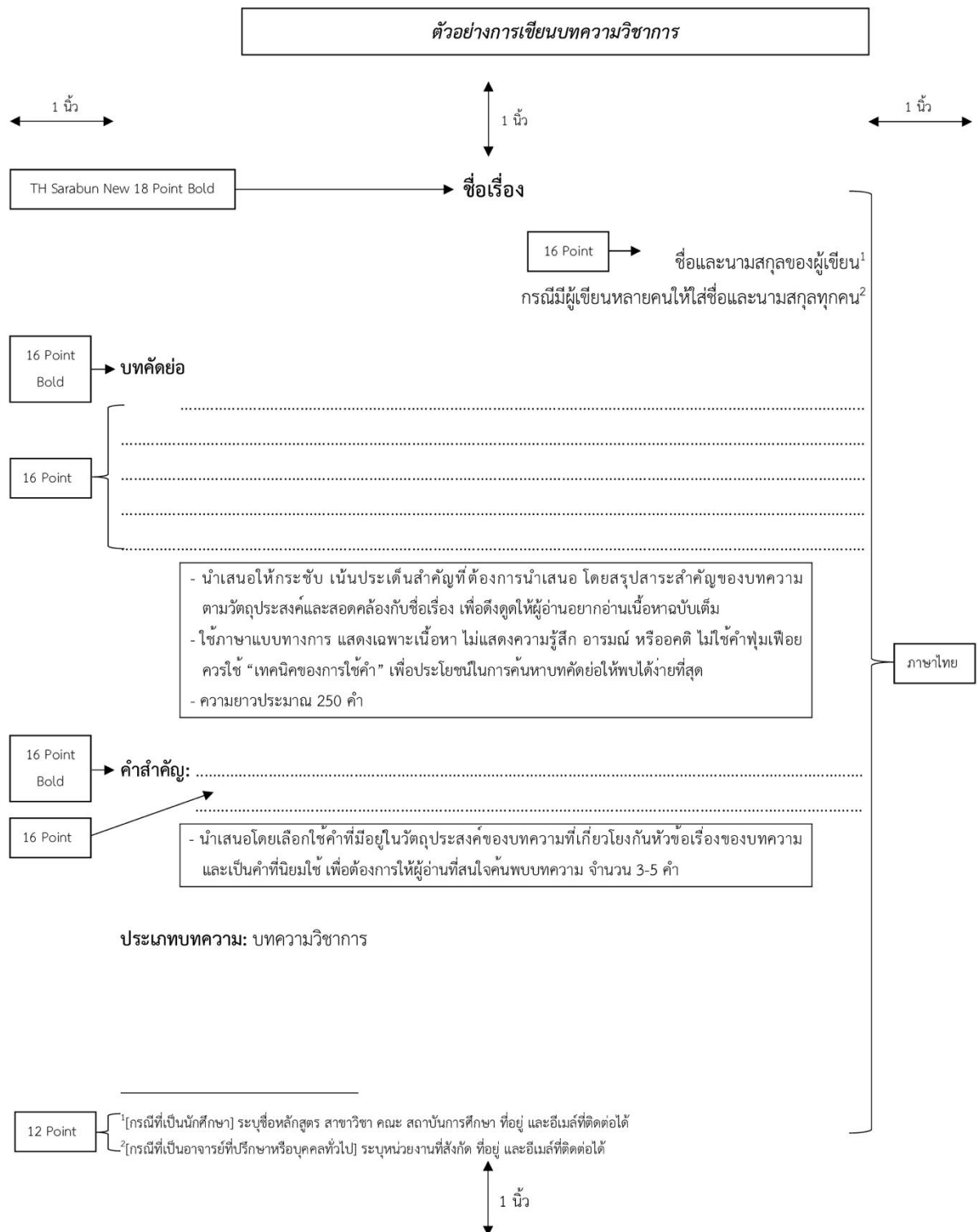
4.10.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความ ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

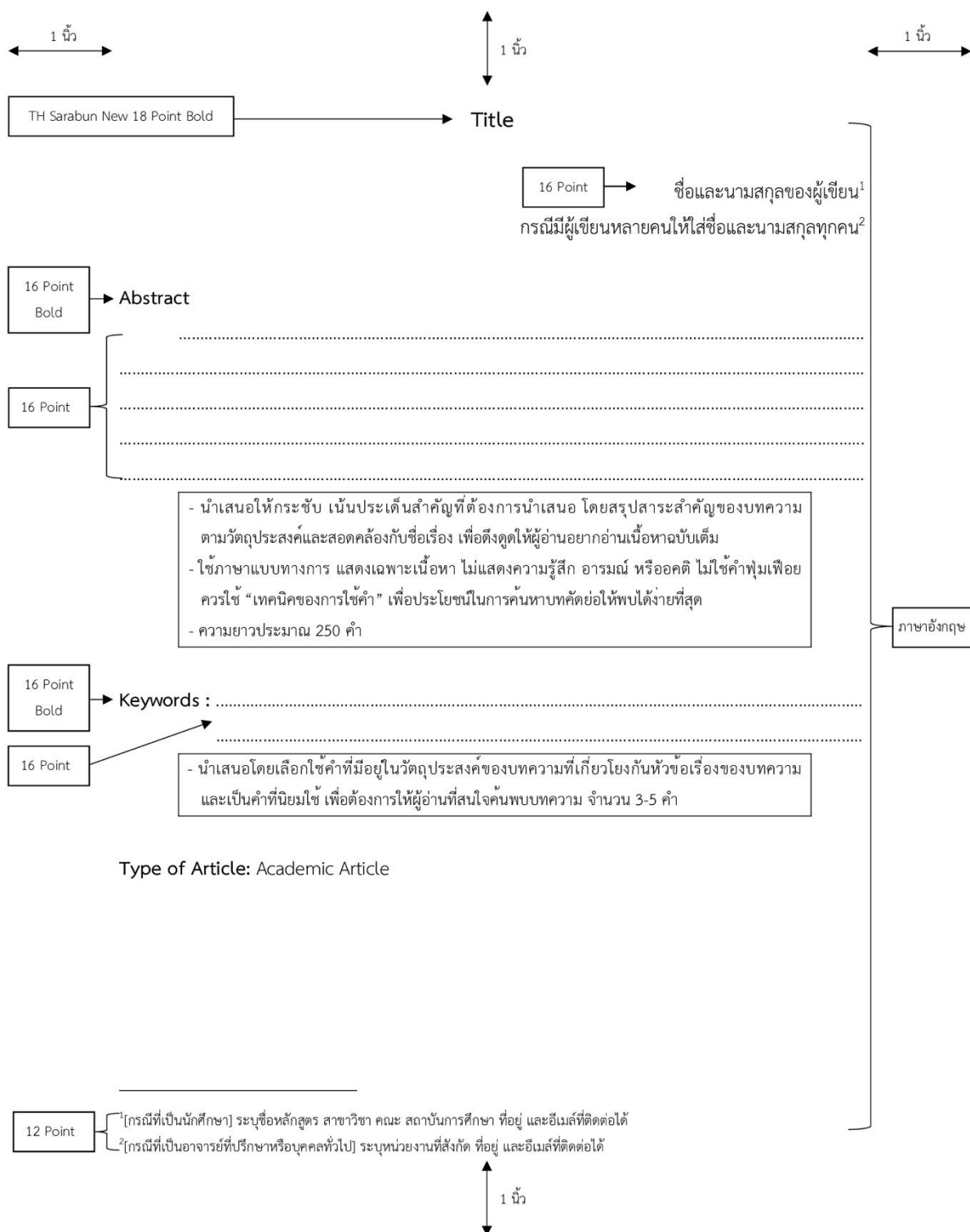
4.10.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) และ (ไฟล์ PDF) ไปที่ <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dpssj>

6. อัตราค่าธรรมเนียมการลงตีพิมพ์บทความ กรณีที่บทความได้รับการกลั่นกรองให้ตีพิมพ์ ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี ม.ร.เงินวารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตฯ เลขที่บัญชี 020-4646-4325-1 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

16 Point Bold	→ บทนำ	
16 Point	{	
นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้ความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำเสนอเนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน		
16 Point Bold	→ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
16 Point	{	
นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้		
16 Point Bold	→ กรอบในการวิเคราะห์	
16 Point	{	
นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความ อันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล		
16 Point Bold	→ ผลการวิเคราะห์	
16 Point	{	
นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล		

16 Point Bold	→ บทสรุป	
16 Point		
นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไรสามารถนำไปทำอะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป		
16 Point Bold	→ ข้อเสนอแนะ	
16 Point		
นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้		
16 Point Bold	→ องค์ความรู้ที่ได้จากบทความ	
16 Point		
นำเสนอข้อเสนอองค์ความรู้ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้จากการเขียนบทความ สำหรับให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้		
16 Point Bold	→ References	
เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้ - การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z - การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. - การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ และใส่ลิงก์ของบทความที่นำมาอ้างอิง (เช่น ลิงก์ http://doi.org/ และ DOI (ถ้ามี) หรือลิงก์จาก Thaijo) - การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย		

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย

วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบของบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือและเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและค่านิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมติฐานของการวิจัย (Research Hypotheses (if any)) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง (ถ้ามี)

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้จากการวิจัย

4.15 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ "APA 7th Edition Style" ดังนี้

4.15.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.15.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.15.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.15.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อในหนังสือให้ระบุ “ใน” หรือ “in” ตามด้วยผู้แต่ง และชื่อหนังสือ

4.15.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความ ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.15.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

4.16 การดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และจริยธรรมในการวิจัย

5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) และ (ไฟล์ PDF) ไปที่ <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dpssj>

6. อัตราค่าธรรมเนียมการลงตีพิมพ์บทความ กรณีที่บทความได้รับการกลั่นกรองให้ตีพิมพ์ ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี ม.ร.เงินวารสารปรัชญาดุสิตทางสังคมศาสตร์ เลขที่บัญชี 020-4646-4325-1 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัย

1 นิ้ว

←

1 นิ้ว

↑

1 นิ้ว

→

TH Sarabun New 18 Point Bold

ชื่อเรื่อง

16 Point

→

16 Point Bold

→

บทคัดย่อ

16 Point

→

16 Point Bold

→

คำสำคัญ:

16 Point

→

12 Point

→

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

1 นิ้ว

↑

16 Point

→

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน¹
 กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน²

ภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่อง เพื่อดึงดูดให้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม

- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์ หรือคติ ไม่ใช่คำพึมพำเพื่อยั่วกริย “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาคำย่อให้พบได้ง่ายที่สุด

- ความยาวประมาณ 250 คำ

.....

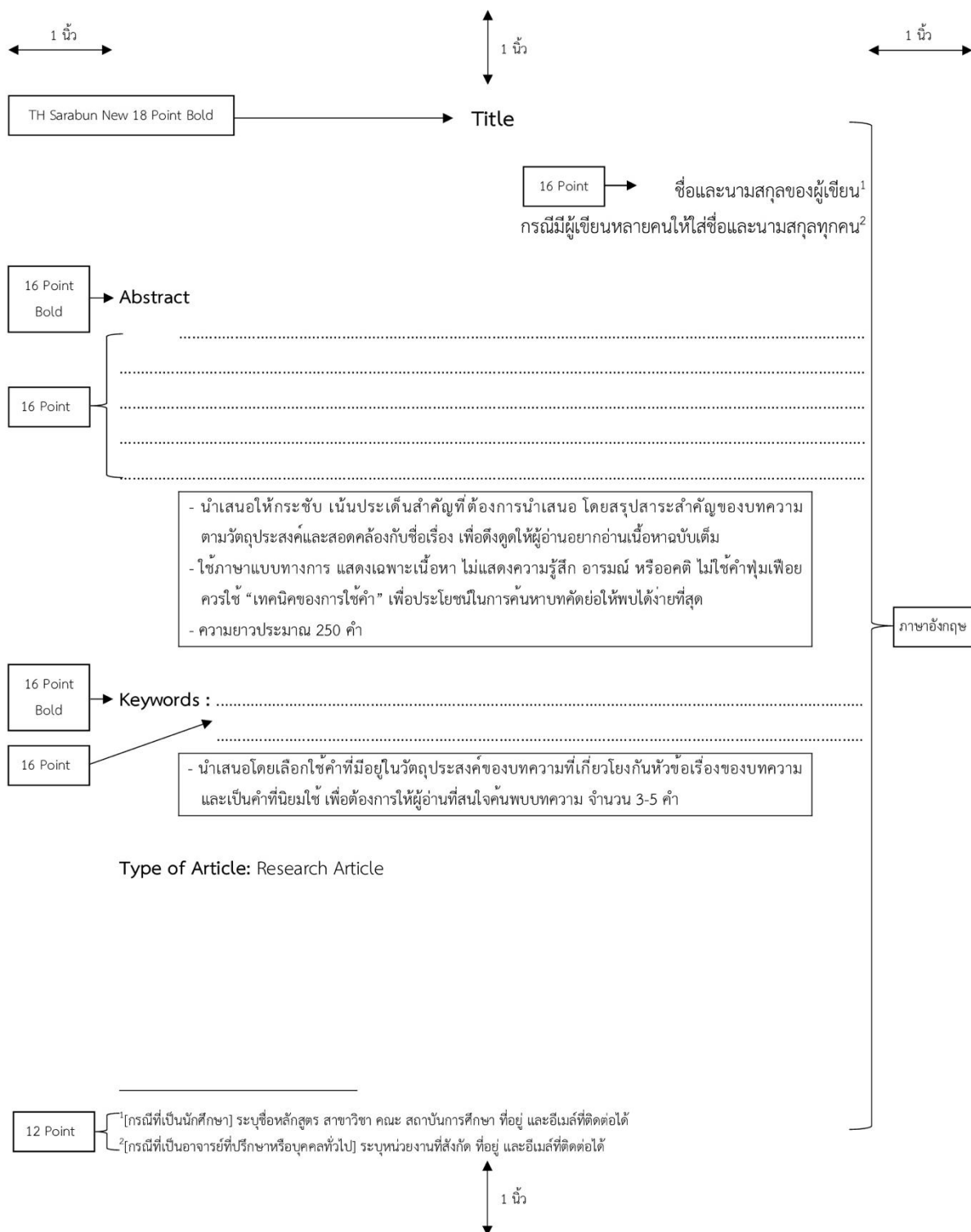
.....

.....

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องของบทความ และเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

¹[กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

²[กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

16 Point Bold	→ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
16 Point	
นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซ้ำซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่า องค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้	
16 Point Bold	→ วัตถุประสงค์ของการวิจัย
16 Point	
16 Point Bold	→ ขอบเขตของการวิจัย
16 Point	
นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย	
16 Point Bold	→ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย
16 Point	

16 Point Bold	→ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
16 Point	

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยของสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ "อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold	→ กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold	→ สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)
16 Point	

16 Point Bold	→ ระเบียบวิธีวิจัย
16 Point	

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างอิงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อ ๆ กันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

16 Point
Bold

→ **ผลการวิจัย**

16 Point

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์ โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตาราง และการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	<i>M</i>	<i>SD</i>	แปลความหมาย

16 Point
Bold

→ **การอภิปรายผล**

16 Point

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายชื่อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point
Bold

→ **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยสำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point Bold	→ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย
16 Point	
	นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้จากการวิจัย สำหรับให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
16 Point Bold	→ References
	เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้ - การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z - การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. - การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ และใส่สิ่งของบทความที่นำมาอ้างอิง (เช่น ลิง http://doi.org และ DOI (ถ้ามี) หรือลิงจาก Thaijo) - การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis) ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย

เอกสารแนบบทความ

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ☐ มี ☐ ไม่มี

ใบรับรองจริยธรรมของนักวิจัย ☐ มี ☐ ไม่มี

ใบตรวจรูปแบบการคัดลอกอักขรวิสุทธิ / turnitin ☐ มี ☐ ไม่มี

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่เกี่ยวข้องในผลงานบทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีกนับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารโครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งต้นฉบับบทความ/แบบเสนอบทความ (ไฟล์ Word) และ (ไฟล์ PDF) ไปที่ Email : phdjournal.ru@gmail.com เรียบร้อยแล้ว

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Philosophy Programs in Social Sciences
Ramkhamhaeng University